

Cædmon's

des Angelsachsen

biblische Dichtungen.

Herausgegeben

von

K. W. Bouterwek.

Der ersten Abtheilung zweite Hälfte.

Elberfeld 1848.

Gedruckt bei Sam. Lucas.

gew/5737

= 00

Cædmon's

des Angelsachsen

biblische Dichtungen.

Herausgegeben

von

K. W. Bouterwek.

Der ersten Abtheilung zweite Hälfte.

Elberfeld 1848.

Gedruckt bei Sam. Lucas.

gew 5737

Ueber die

des Angelsachsen

biblische Dichtungen.

H. W. Bouterwek.

der ersten Abtheilung zweite Hälfte.

1842

Verlag von J. Neumann, Neudamm.

I.

[1.] **U**s is riht micel, þæt ve rodera veard,
vereda vuldorcining, vordum herigen,
môdum lufien. He is mæгна spêd,
heáfod ealra heáhgesceafta,

5. freá ælmihtig. Næs him fruma æfre
ôr geworden; ne nú ende cymð
êcean drihtnes; ac he bið â rice
ofer heofenstôlas. Heágum þrymmum,
sôðfæst and svîðfeorm sveglbôsmas heold,
10. þâ vâron gesette vîde and sîde,
þurh geveald godes, vuldres bearnum,
gâsta veardum. (2.) Hæfdon gleám and dreám
and heora ordfruman engla þreátas,
beorhte blisse væs heora blæd micel.
15. þegnas þrymfæste þeóden heredon,
sægdon lustum lôf heora lîffreán,
dêmdon drihtnes dugeðum, vâron
svîðe gesælige. Synna ne cûðon,
firena fremman; ac hie friðe lifdon

1. ús is. Ms. us is Th. — 3. módom Ms. Jun. módom Th. — 5. æfre Ms. Jun. æfre Th. — 6. ór Ms. Jun. Th. Grimm schwankt zwischen or und ór. Gr. I, 338. — 7. ecean Ms. Jun. écean Th. bið â rice Ms. Jun. bíð â rice Th. — 8. heofenstolas Ms. Jun. heofen-stólas Th. sóðfæst Th. — 9. sviðferom Ms. Jun. Th.; aber Z. 1764. svîðfeorm. Vgl. Cod. Exon. S. 386. Z. 35: 'svift and svîðfeorm.' — Feorme st. m. (victus) kommt im Cædm. noch vor Z. 1725: 'fêran mid feorme.' Z. 2653: 'mid feo and mid feorme.' Z. 1645: '(lædan) feoh and fe-or-me.' Einmal fearme Z. 1389: 'fôr mid fearme.' Das Adjectiv orfeorm, exul, egenus findet sich Andr. Z. 416. 1617. Cod. Exon. 255, 20. Beov. 4765. Siehe Gr. zu Andr. S.105, und vergl. unten Z. 2427: '(and þâm rincum beád) nihtfeormunge.' Z. 2680: 'gefearn-medon.' Andr. Z. 1091. Beov. Z. 1482. Lye kennt ein Verbum svîðfeormian, crudescere. — 10. vîde ꝛ sîde Th. — 16. lîf frean Th. — 17. drihtenes. Ms. Jun. dêmdon drihtnes Th.

20. êce mid heora aldor. elles ne ongunnon
râran on roderum, nymðe riht and sôð,
ârþon engla veard for oferhygde
dveal on gedvilde. noldan dreógan leng
heora selfra ræd; ac hie of siblufan
25. godes âhvurfon. Hæfdon gielp micel,
þæt hie við drihtne dælan meahton
vuldorfæstan vîc, verodes þrymme,
sîd and svegltorht. him þær sâr gelamp,
(3.) æfst and oferhygd, and þæs engles môd,
30. þe þone unræd ongan ârest fremman,
vefan and veccean. Þâ he vorde cvæð
nîðes ofþyrsted, þæt he on norðdæle
[2.] hām and heáhsetl heofena rîces
âgan volde. Þâ veaƿð yrre god
35. and þām verode vrâð, þe he âr vurðode
* vlîte and vuldre; sceôp þām vêrlogan
vræclîcne hām, veorce tô leâne
helleheâfas, hearde nîðas;
hêht þæt vîtehûs vræcna bîdan,
40. deóp dreáma leás, drihten ûre,
gâsta veardas. Þâ he hit geare viste,
sinnihte beseald, sûsle geinnod,

* Jun. p. 2.

20. éce Th. — 21. râran Th. — 23. dælon Ms. dæl on Jun. Th. Ich habe
dveal zu schreiben gewagt, was sich durch Z. 1930: '(vâron) dædum
gedvolene' empfiehlt. Es müsste ein verlornes starkes Verbum dve-
lan, dveal (dvæl) dvolen angenommen werden, mit der Nebenform
delan deal (dæl), dolen. Die genaue Zusammengehörigkeit von
(ge)dvola, dol (beides error, stultitia) dollîc und dvolîc, jenes durch
audax usque ad stultitiam, nach Kemble's Annahme, dieses stultus
allein bedeutend, ist unverkennbar. Gedvola kommt in unserm Ge-
dichte nur Z. 3540 vor: 'þâ geseah ic þâ gedrihtin gedvolan hveor-
fan.' Vgl. El. Z. 1119: 'in gedvolan lange âcyrred fram Criste.' Andr.
611: 'þurh deópne gedvolan.' Z. 1688: 'gedvolan fylde (se hâlgas).' Dieselbe Verbindung: El. Z. 1041. — 'gedvolan lifdon,' El. Z. 312.
'gedvolan fylgdon' Z. 372. — Auch dol, error, erscheint nur Z. 339:
'ôð hie tô dole vurdon;' das Adv. dollîce Z. 295. Gedvild error,
dagegen, ausser an unsrer Stelle, noch Z. 919: 'þinna dæda gedvild.'
— 28. sîd. sâr Th. — 29. môd. — 33. hām Th. rîces Th. — 34. âgan Th.
— 35. âr Th. — 36. vlîte . . sceôp. vêrlogan Th. — 37. hām . . leâne Th.
— 39. vîte-hûs. bîdan Th. — 40. deóp. ûre Th. — 42. synnihte Jun.

- geondfolen fýre and færcyle,
 réce and reáde lêge, hêht þá geond þæt rædleáse hof
 45. veáxan vîtebrôgan. Hæfdon hie vrôhtgeteme
 grimme við god gesomnod; him þæs grim leán becom.
 (4.) cvædon, þæt heó rice rêðe môde
 âgan voldan and svâ eáðe meahtan.
 [4.] Him seó vên geleáh. siððan valdend his,
 50. heofona heáhcining, honda ârârde,
 hêhste við þám herge, ne mihton hygeleáse
 mâne við metode mægyn bryttigan;
 ac him se mâra môd getvâfde.
 bælc forbigde, þá he gebolgen veaŕð,
 55. beslôh synsceaðan sigore and gevealde,
 dôme and dugeðe, and dreáme benam
 his feond, friðo, and gefeán ealle,
 torhte tîre; and his torn gevræc
 on gesacum svîðe selfes mihtum,
 60. strengum stiepe. Hæfde styrne môd;
 gegremed grymme gráp on vrâðe
 fâum folmum, and him on fæðm gebræc,
 yr on môde. æðele bescyrede
 his viðerbreacan, vuldorgestealdum.
 65. (5.) sceôp þá and scyrede scyppend úre
 oferhidig cyn engla of heofnum.
 vârleás verod valdend sende,
 lâðvendne here, on langne sîð,
 geómre gâstas. væs him gylp forod,
 70. beót forborsten and forbiged þrym,
 vlíte gevemmed. Heó on vrace
 syððan seomodon svearte sîðe.
 ne þorfton hlûde hlihhan; ac heó helltregum
 vêrige vunodon and veán cûðon.

43. fýre Th. — 44. réce ǝ reáde ... hóf Th. — 45. vîte-brogan. — 46. leán.
 47. rice. móde Th. — 49. vên. hís. — 50. heofona Jun. heofena Th.
 arârde Th. — 52. mâne Jun. Th. — 53. ác. mâra mód. — 56. dóme.
 benám. — 57. hís. gefeán. — 58. hís. — 60. mód. — 61. gegrémed.
 gráp. — 62. fâum. — 63. móde Th. eðele Jun. — 64. hís. — 65. sceóp.
 úre. — 67. vârleas. — 68. lâðvendne. — 71. vlíte. — 73. hlûde. —
 74. veán.

75. sár and sorge, sùsl prôvedon
þýstrum beþeahhte, þearl æfterleán,
þæs þe heó ongunnon við gode vinnan.

þâ væs sôð svâ ær, sibb on heofnum,
fægre freoðoþeávas; freá eallum leóf,
80. þeóden, his þegnum; þrymmas veóxon
duguða mid drihtne dreámhæbbendra :

[5.] (6.) Væron þâ gesôme, þâ þe svegl búan,
vuldres êðel. vrôht væs âsprungen,

* Jun. p. 3.

* ôht mid englum and orlegnîð,
85. siððan herevôsan heofon ofgeafon
leóhte belorene. Him on lâste setl
vuldorspêdum velig vîde stôdon,
gifum grôvende, on godes rîce,
beorht and geblædfæst, bûendra leás,
90. siððan vræcstove vêrige gâstas
under hearmlocan heáne gefôran.

þâ þeahtode þeóden ûre
môdgeþonce, hû he þâ mæran gesceaft,
êðelstaðolas, eft gesette,

95. svegeltorhtan seld, sêlran verode,
þâ hie gielpsceaðan ofgifen hæfdon,
heáh on heofenum; forþâm hâlig god
under roderas feng rîcum mihtum
volde, þæt him eorðe (7.) and uprodor
100. and sîd væter geseted vurde
voruldgesceafte, on vrâðra gield,
þâra þe forhealdene of hleó sende.

Ne væs hêr þâ giet, nymðe heólstersceado,
viht gevorden; ac þês vîda grund

105. stôd deóp and dim, drihtne fremde,
îdel and unnyt. on þone eágum vlât

75. sár Jun. Th. — 76. æfterleán. — 78. sóð. ær. Th. — 80. hís. —
81. dreám - hæbbendra. — 83. asprungen. — 84. órleg Jun. Th. —
85. here - vósan. ofgæfon Jun. Th. — 87. stodan Jun. vîde stóðan Th.
— 88. rîce. — 91. gefóran. — 92. þeah t o d e deliberavit, von þeah tian,
nicht zu verwechseln mit þohte, cogitavit. Vgl. Z. 1269. úre. — 93.
mód - geþonce. hú. mæran. — 95. svegl - torhtan Jun. — 98. rîcum Th.
99. úp roder Jun. Th. — 100. sîd. — 103. hér. — 104. gevórdan. ac.
vîda. — 105. stóð deóp. — 106. îdel ⁊ unnyt. vlât.

- stīðferhð cining, and þā stove beheold
 dreáma leáse, geseah deorc gesveorc
 semian sinnihte, sveart under roderum,
 110. vonn and vête, ôð þæt þeós voruldgesceaft
 þurh vord gevearð vuldorcyninges,
 Hēr ærest gesceôp êce drihten,
 helm eallvihta, heofon and eorðan;
 rodor árærde [6.] and þis rûme land
 115. gestaðelode strangum mihtum
 freá ælmihtig. folde væs þā gyt
 græs ungrêne, (8.) gârsecg þeahte,
 sveart synnihte, síde and vîde
 vonne vâgas. þā væs vuldortorht
 120. heofonveardes gâst ofer holm boren
 miclum spêdum. metod engla hêht,
 lîfes brytta, leóht forðcuman
 ofer rûmne grund. raðe væs gefylled
 heáhciniges hâs: him væs hâlig leóht
 125. ofer vêstenne, svâ se vyrhta bebeád.
 þā gesundrode sigora valdend
 ofer lagoflôde leóht við þeóstrum,
 sceade við scîman. sceôp þā bâm naman
 lîfes brytta; leóht væs ærest
 130. þurh drihtnes vord dæg genemned,
 *vlítebeorhte gesceaft. vel lícode

* Jun. p. 4.

107. stīðfrihð Jun. Th.; allein 'stīðferhð cining' Z. 241. 1401. 1677.
 — 108. dreáma. — gesveorc nebula, nubes; nochmals Z. 804. — Beov.
 Z. 3576. und Gr. El. Z. 855. findet sich das Verbum: 'rodor eal ge-
 svearc.' S. auch sveorc caligo und sveorcan, sveorcian caligari,
 obscurari. C. Z. 3390: 'lyft upgesvearc.' — Beov. Z. 3471: '(ne him
 invitsorh) on sefan sveorceð.' Beov. Z. 3531: 'forsiteð and for-
 svorceð.' — 109. únder. véste. — 111. vórd. — 112. hēr ærest ge-
 sceóp êce. — 114. arærde. rûme. — 116. þa gyta Jun. (s. Z. 155.);
 sonst ist giet, gieta (Z. 990. Z. 1629. 2460.) git, gyt (Z. 1721. Z.
 3164.) bräuchlich; auch get, geot. — 117. úngrêne. gârsecg. Th. — 118.
 síde 7 vîde. — 119. vonne vegas Jun. vâgas Th. obschon er vegas
 übersetzt. vâgas scheint allein richtig. 'vonnán vâge' Z. 1374. 'vonne
 vælstreámas' Z. 1295. vonne ýða Z. 1425. — 120. hólmbóren Th. —
 — 121. lîfes. — 123. rûmne grúnd. — 124. hâs. — 125. véstenne. — 126.
 gesúndrode. — 127. lago-flóde. — 128. sceáde við scîman, sceóp þa
 bâm náman. — 129. lîfes. ærest. — 130. vórd. genémned. — 131.
 vlíte. lícode.

freán æt frymðe forðbæro tíð.
dæg æresta geseah deorc sceado
sveart svîðrian geond síðne grund :

135. [8.] (9.) þá seó tíð gevát ofer tiber sceacan
middangeardes. metod æfter sceáf
scírum scíman, scippend úre,
æfen ærest. him arn onlást,
þrang þýstre genip, þám þe se þeóden self
140. sceôp nihte naman. nergend úre
hie gesundrode. siððan æfre
drugon and dydon drihtnes villan
éce ofer eorðan. þá com ôðer dæg,
leóht æfter þeóstrum. hêht þá lífes veard
145. on mereflóde middum veorðan
hyhtlíc heofontimber. holmas dælde
valdend úre and gevorhte þá
roderas fæsten. þæt se ríca áhóf
up from eorðan þurh his ágen vord,
150. (10.) freá ælmihtig. fold væs ádáled
under heáhrodore hálgum mihtum,
væter of vætrum, þám þe vuniað gyt
under fæstenne folca hrôfes.

þá com ofer foldan fús síðian

155. mære mergen þridða. næron metode þá gyt

132. freán. tíð. — 134. síðne. — 135. tíð gevát Th. tiber sceacan Jun.
tiber-sceacan Th. irrig, wie früher schon Hickes und Lye. Das Rich-
tige sah zuerst Grimm (D. M. p. 25. Nota), der den inf. sceacan von
gevát abhängen lässt und nun übersetzt: 'Da die Zeit fortschritt über
die (von Gott verliehene) Gabe der Erde.' Als Beweisstelle für diese
Verbindung zieht Grimm heran Anall. A. S. 140, 5: 'geviton on fleám
sceacan.' Ausserdem s. man: Andr. Z. 1594: 'geviton sceacan.' Cod.
Exon. 280, 17: 'ongon þá on fleán sceacan.' Die Construction von ge-
vitan erläutert Grimm Gr. 4, 38. 97. Dass tiber nicht nur Opfer-
gabe bedeute, sondern, nach Grimm's Annahme, überhaupt Gabe,
bleibt noch zu belegen. — 137. scírum scíman. úre. — 138. æfen ærest.
árn. — 140. sceóp. naman. úre. — 141. æfre. — 143. éce. —
144. lífes. — 145. mére flóde. — 146. dælde. úre. — 148. ríca. áhóf.
149. úp. his ágen vord. — 150. ádáled. — 151. únder. — 152. óf. —
153. únder. hrôfes. — 154. þá. fús. — 155. mære. — mergen, merien,
merigen = morgen. Bv. 1124: 'on mergenne.' S. Gloss. zu Bv. s. v. Gr. Gr. I,
335. — ða gyta Jun. métode ða gýt Th.

- við lond, ne vegas nytte; ac stôð bevrigen fæste
folde mid flôde. Freá engla hêht
þurh his vord vesan væter gemæne,
þâ nû under roderum heora ryne healdað,
160. stove gestefnde. Þâ stôð hraðe
holm under heofonum, svâ se hâlgas bebeád,
sîð ætsomne, þâ gesundrod væs
lago við lande. Geseah þâ lîfes veard
drîge stove, dugoða hyrde,
165. vîde æteovde, þâ se vuldorcynning
eorðan nêmdre. gesette yðum heora
onrihtne ryne, rûmum flôde,
(11.) and gefetero[de]
[9.] Ne þuhte þâ gerysne rodora vearde,
170. þæt Adam leng âna vâre
neorxnavonges nivre gesceafte
hyrde and healdend. forþon him heáhcyning,
freá ælmihtig, fultum tióde,
vîf âveahte, and þâ vrâðe sealde
175. lîfes leóhtfruma leófum rince.
He þæt andveorc of Adames
lîce âleoðode and him listum âteáh
rib of sîðan. (12.) he væs restefæst
and sôfte svæf; sâr ne viste,
180. earfoða dæl. ne þær ænig com
blôd of benne; ac * him brego engla
of lîce âteáh liodende bân,
ver unvundod, of þâm vorhte god
freólicu fæmnan; feorh ingedyde,
185. êce sâule. heó vâron englum gelîce.
[10.] Þâ væs Adames brýd

* Jun. p. 5.

156. víð. végas. áe. stód. — 157. flóde. — 158. vórd vésan. gemæne. — 259.
ryne. — 160. stóve. stód. — 161. bebeád. — 162. síð. gesúndrod. —
163. lîfes. — 165. vîde æteóvde. þâ. — 166. nêmdre. — 167. [de]
ergänzt. Z. 2896: 'gefeterode fêt and honda.' — rûmum flóde Th. —
170. âna. — 172. healdend Jun. haldend Th. — 173. tióde. — 174. víf
âveahte. — 175. lîfes. — 176. adâmes. — 177. lîce âleoðode. âteah. —
178. rib óf síðan. — 179. sâr Jun. Th. — 180. earfóða dæl. né þær
ænig cóm Th. — 181. blód of bénne. — 182. lîce âteah. bân. —
183. vér únvúndod. óf. gód. — 185. êce. gelîce. — 186. þâ . . brýd.

- gâste gegearvod. hie on geógoðe bú
 vlítebeorht vâron on voruld cenned
 metodes mihtum. mân ne cûðon
 190. dôn, ne dreógan; ac him drihtnes væs
 bâm on breóstum byrnende lufu.
 Þá gebletsode blīðheort cyning,
 metod alvihta, monna cynnes
 þá forman tvá, fæder and môder,
 195. vīf and væpned. he þá vorde cvæð:
 (13.) 'Têmað nú and vexeð, tudre fyllað
 eorðan ælgrêne, incre cynne,
 sunum and dōhtrum. inc sceal sealtvæter
 vunian on gevealde and eall vorulde gesceaft.
 200. brūcað blæddaga and brimhlæste
 and heofonfugla. inc is hâlig feoh
 and vilde deór on geveald geseald,
 and lifigende, þá þe land tredað;
 feorheáceno cynn, þá þe flód vecceð
 205. geond hrôn-råde, inc hýrað eall.'
 [11.] Þá sceávode scyppend ūre
 his veorca vlíte and his væstma blæd,
 nivra gesceafta. neorxnavang stōd
 gōd and gâstlíc, gifena gefylled,
 210. [12.] fremum forðveardum. fægere leohte
 þæt līðe land lago yrnende,
 (14.) vylleburne. nalles volcnu þá giet

-
87. bú Jun. ón. bú Th. — 188. vlíte. — 189. metodes Jun. meotodes Th.
 — mân Jun. Th. — 190. dôn] dreogan Jun. dón. ác. vás Th. —
 191. bâm. — 194. tvá. — 195. vīf. vórde. — 196. temað nú. Th. S.
 Z. 1507: 'týmað nú and tiedrað, tires brūcað.' Z. 1237: 'þeóda tým-
 don.' Tēman, teámian procreare liberos, ist wohl zu unterschei-
 den von temian domare. Zu jenem gehört teám soboles, Zucht,
 was erzogen wird. So Z. 1530: 'teámum and tudre.' Gr. Gr. I, 368.
 2, 146. Ob mit teóhan verwandt? — 197. ælgrêne. — 201. ís. — 203.
 lifigende. — Vgl. Z. 904: '(þū scealt) bearm tredan brāde eorðan.'
 Z. 3089: 'þeódmārc tredan.' — 204. flód. — 205. hrón-råde. — 206.
 ūre. — 207. hīs. vlíte] hīs væstma blæd. — 208. stód. — 209. gód.
 — 210. leohte und Z. 1917: leoht zu leccian rigare, irrigare.
 prt. lehte, leohte. part. prt. leht, leoht. 'leccan, fihten' humec-
 tare. Gloss. M. 344. — 211. līðe.

- ofer rûmne grund regnas bâron
vann mid vinde; hvæðre væstmum stôd
215. folde gefrætvod. Heóldon forðryne
eástreámas heora æðele feóver
of þám nivan neorxnavege.
þá væron áðælede drihtnes mihtum
ealle of ánum, þá he þás eorðan gesceôp,
220. vætre vlítebeorhtum, and on voruld sende.
þære hâtað ylde eorðbúende
Fison, folcveras. sâfoldan dæl
bráde bebúgeð; beorhtum streámum
he beleác útan. on þære éðyltyrf
225. niððas findað neán and feorran
gold and gymcynn, (15.) gumþeóda bearn,
þá sêlestan, þæs þe ús secgað béc.
þonne seó æftre Ethiopialand
and leódgeard belígeð úton,
230. ginne ríce, þære is Geon noma.
þrida* is Tigris, seó við þeódscipe,
eá in flêde, Assiriæ belíð.
Svilce is seó feorðe, þá nú geond folc monig
veras Eufraten víde nemnað.
* * *
235. [13.] 'ac niótað inc þæs ôðres ealles, forlætað þone ænne beám;
variað inc við þone væstm. ne vyrð inc vilna gâd.'
(16.) Hnigon þá mid heáfðum heofoncyninge

* Jun. p. 6.

213. rûmne grúnd régnas. — 214. stód. — 216. ea-streámas. — 218. þá.
adælede. — 219. ánum. gesceóp. — 220. vlíte. ón. — 221. eorðbúende
Jun. Th. — 222. fison. sâ-foldan dæl. — 223. bráde. streámum. —
224. beleác útan. éðyl-tyrf. — 225. níððas. neán. — 226. gúmþeoda
Jun. gúm-þeoda Th. — 227. ða sêlestan. ús. béc. S. Z. 1117. —
229. belígeð úton. — 230. Ginne ríce Jun. ginne ríce þære is géon
noma Th. — 231. is tigris. þeódscipe. — 232. eá in flêde Th. As-
siríe Jun. assiriæ belíð. Th. — 233. is. — 234. eúfratén víde némnað. —
Nach dieser Zeile folgt eine beträchtliche Lücke; ein Blatt scheint
ausgeschnitten. — 235. ác. ænne beám. — 236. gæd Jun. gæd Th.
'nis him vilna gâd' Cod. Ex. 475, 6. 'þæt þám gengum þrým gâd ne
være viste ne væde' Z. 3620. 'ne væs me in healle gâd' Cod. Ex.
353, 20. Man hat also Cædm. l. c. nicht zu ändern. Weiteres über
gâd engl. goad findet sich in Grimm's Erläuterungen zu *Elene* S. 160.

- georne tōgeānes and sādōn ealles þanc,
 lista and þāra lāra. he lēt heō þæt land būan.
240. hværf him þā tō heofenum hālig drihten,
 stīðferhð cyning. Stōd his handgeveorc
 somod on sande. nyston sorga viht
 tō begornianne, butan heō godes villan
 lengest lāsten. heō vāron leōf gode
245. þenden heō his hālige vord healdan voldon:
- [14.] Hæfde se ealvalda engelcynna
 þurh handmægen, hālig drihten,
 tȳne getrymede, þām he getrūvode vel,
 þæt hie his giōngorscipe fyligan volden,
250. vyrcean his villan. forþon he him gevit forgeaf
 and mid his handum gesceōp, hālig drihten.
 Gesett hæfde he hie svā gesāliglice; ænne hæfde he svā
 svīðne gevorhtne,
 (17.) svā mihtigne on his mōdgeþohte, he lēt hine svā
 micles vealdan
 hēhstne tō him on heofona rīce. hæfde he hine svā hvītne
 gevorhtne,
255. svā vynlic vās his væstm on heofonum, þæt him com from
 veroda drihtne.
 gelic vās he þām leóhtum steorrum. lōf sceolde he drihtnes
 vyrcean,
 dȳran sceolde he his dreāmas on heofonum, and sceolde
 his drihtne þāncian
 þæs leānes, þe he him on þām leóhte gescerede: þonne lēte
 he his hine lange vealdan;
 ac he āvende hit him tō vyrsan þinge; ongan him vinn
 upāhebban

238. tōgeānes. — 239. lista. lāra Th. būan Jun. Th. — 241. stōd hīs. —
 243. tō. — 245. hīs. — 246. ælvalda Jun. — 248. tene Jun. tȳne
 Thorpe. Dieser verweist für seine Verbesserung des unverständlichen
 tene auf Aelfric's Worte: 'se ælmihtiga scippend, þā þā englas gesceōp,
 þā gevorhte he þurh his vīsdōm tȳn engla verod.' Rask A. S. Gr.
 S. 194. — 249. hīs. — 250. hīs. gevīt. — 251. hīs. gesceōp. — 252.
 gesētt. hīe. gesāliglice. ænne. — 253. svā. hīs mōdgeþohte. lēt. —
 254. heofona rīce Jun. heofona rīce. hvītne Th. — 255. hīs. — 256.
 gelic. lōf. — 257. hīs. — 258. leānes Th. lēte Jun. — 259. ac. avēnde.
 ongan him vinn up-ahebban Th. uphebban Jun.

260. við þone hēhstan heofnes vealdend, þe siteð on þām hāl-
gan stōle.
deóre vās he drihtne ūrum. ne mihte him bedyrned vyrðan,
þæt his engyl ongan ofermōd vesan.
āhōf hine við his hearran, sōhte hetespræce,
gylpvord ongear, nolde god þeóvian;
265. cvæð, þæt his líc vāre leóht and scēne,
hvīt and * hiovbeorht. (18.) ne meahte he æt his hige * Jun. p. 7
findan,
þæt he gode volde geóngerdōme
þeódne þeóvian. þuhte him sylfum,
þæt he mægyn and cræft māran hæfde,
270. þonne se hālga god habban mihte
[15] folcgestealna. Feala vorda gespræc
se engel ofermōdes; þohte þurh his ānes cræft,
hū he him strenglicran stōl gevorhte,
heáhran on heofonum. cvæð, þæt hine his hige speóne,
275. þæt he vest and norð vyrcean ongunne,
trymede getimbro. cvæð, him tveóþuhte,
þæt he gode volde geongra veorðan.
'hvæt sceal ic vinnan?' cvæð he. 'nis me vihte þearf
hearran tō habbanne; ic mæg mid handum svā fela
280. vundra gevyrcean. ic hæbbe geveald micel
tō gyrvanne gōdlecran stōl,
heárran on heofne. hvý sceal ic æfter his hylde þeóvian,
būgan him svilces geongordōmes? ic mæg vesan god svā he.
bigstandað me, strange geneátas, (19.) þā ne villað me
æt þām strîðe gesvīcan.
285. hæleðas heardmōde, hie habbað me tō hearran gecorene,
rōfe rincas, mid svilcum mæg man rād gefencean,

-
260. valdend Jun. siteð. stōle Th. — 261. hé. ūrum Th. veorðan Jun. —
262. his. ofermōd vesan. — 263. āhōf. his. — 264. óngear. — 265. his
líc. — 266. hvīt. né. hé. his. — 267. geóngerdome. þeódne. — 269.
māran. — 270. sé Th. — 271. folc-gestaelna Jun. Th. S. Z. 287. —
272. ofermōdes. ānes. — 273. hū hé him. stōl gevóhrte. — 274. he-
aneran Jun. his hige Th. speonne Jun. — 276. trymede. — 277.
góde. — 278. íc. — 279. vihtæ Jun. Th. — 280. vundra. — 281. stōl.
282. hvý. íc. — 283. him. geongordómes. íc. vesan. hé. — 284. big-
standað Jun. Th. gesvīcan Th. — 286. rōfe. rād.

fôn mid svilcum folcgesteallan; frynd synd hie mîne georne,
holde on hyra hygesceaftum. ic mæg hyra hearra vesan,
rædan on þis rice. svâ me þæt riht ne þinceð,

290. þæt ic ôleccan âviht þurfe
gode æfter gôde ânegum. ne ville ic leng his geóngra vurðan.

þâ hit se allvalda eall gehýrde,
þæt his engyl ongan ofermêde micel

âhebban við his hearran and spræc heálíc vord
295. dollice við drihten sinne, sceolde he þâ dæd ongyldan,
veorc þæs gevinnes gedælan, and sceolde his vîte habban
[16.] ealra morðra mæst. Svâ dêð monna gehvile,
þe við his valdend vinnan ongyrneð
mid mâne, við þone mæran drihten. þâ vearð se mihtiga
gebolgen,

300. hêhsta heofones valdend; vearp hine of þân heán stôle.
hete hæfde he æt his hearran geunnan, (20.) hyld hæfde
his ferlorene.

* Jun. p. 8. gram vearð him se gôda on * his môde. forþon he sce-
olde grund gesêcan

heardes hellevîtes, þæs þe he vann við heofnes valdend.
âcvæð hine þâ fram his hylde and hine on helle vearp,

305. on þâ deópan dalas, þær he tô deófle vearð.
se feond mid his gefêrum eallum feollon þâ ufon of heofnum,
þurh longe svâ þreo niht and dagas, þâ englas of heof-
num on helle,

and heó alle forsceôp drihten tô deóflum, [17.] forþon heó
his dæd and vord
noldon veorðian; forþon þe heó on vyrse leóht,

310. under eorðan neoðan, ællmihtig god
sette sigeleáse, on þâ sveartan helle.
þær hæbbað heó on âfyn, ungemet lange,

287. fón. Jun. Th. mîne Th. — 288. íc. — 289. rædan. rice. — 290. íc.
âviht. — 291. gôde. íc. — 292. sé. gehýrde. — 294. his Th. healic
Jun. healig Th. vord Th. — 295. sinne. dæd. — 296. vore Jun. Th.
gedælan his vîte Th. — 297. déð. — 298. his. — 299. mâne. mæran.
300. heán stôle. — 301. hete. his. hylde Jun. hylde Th. — 302. grám.
gôda. his môde. grúnd Th. gesecean Jun. gesêcan Th. — 303. helle-
vîtes. — 304. âcvæð. his. — 305. dala Ms. Jun. dalas Th. — 306.
his gefêrum. þâ. — 308. forsceóp. his dæd 1 vord. — 312. âfyn.
ungemet.

- ealra feonda gehvile fýredneove.
 þonne cymð on uhtan easterne vind,
 315. forst fyrnum cald, symble fýr ôððe gár.
 sum heard gesvinc (21.) habban sceoldon.
 vorhte man hit him tô vîte; hyra voruld væs gehvurfed.
 forman sîðe fylde helle
 mid þâm andsacum. Heöldon englas forð
 320. heofonrices hêhðe, þe ær godes hýldo gelæston.
 lågon þâ ôðre fynd on þâm fýre, þe ær svâ feala hæfdon
 gevinnes við heora valdend; vîte þoliað,
 hâtne heaðovelm, helle tômiddes,
 [18.] brand and bråde lîgas, svilce eac þâ biteran rêcas
 325. þrôsm and þýstro; forþon hie þegnscipe
 godes forgýmdon. hie hyra gâl besvác
 engles oferhygd; noldon alvealdan
 vord veorðian. hæfdon vîte micel.
 væron þâ befeallene fýre tô botme
 330. on þâ hâtan hell, þurh hygeleáste
 and þurh ofermétto. sôhton ôðer land,
 þæt væs leóhtes leás and væs lîges full,
 (22.) fýres fær micel. Fynd ongeaton,
 þæt hie hæfdon gevrixled víta unrîm
 335. þurh heora miclan môd and þurh miht godes,
 and þurh ofermétto ealra svîðôst.
 Þâ spræc se ofermôda cyning, þe ær væs engla scýnôst,
 hvîtôst on heofne, and his hearran leóf,
 drihtne dýre, ôð hie tô dole vurdon,
 340. þæt him for gâlscipe god sylfa veaerð,
 mihtig, on môde yrre. vearp hine on þæt morðer*innan, * Jun. p. 9

313. fýr-édneove. — 315. fýr Th. gár Jun. Th. — 316. gevrinc Jun. ge-
 svinc Th. — 317. him to vîte. — 318. forman sîðe Jun. for mán-sîðe
 Thorpe im Text; er stellt aber 'forman sîðe' in den Corrigendis
 richtig wieder her. — 320. heofon-rices. þe ær hýldo. — 321. þâ
 þe ær. — 322. vîte. — 323. hâtne. — 324. bråde Jun. bråde lîgas Th.
 — eac... rêcas Th. rêcas Jun. — 325. þegnscipe. — 326. gâl Jun.
 gâl besvác Th. — 327. oferhygd Th. alvaldan Jun. — 328. vord. vîte.
 329. þâ. fýre. — 330. hâtan Jun. hâtan héll Th. — 332. lîges fúll. —
 333. fýres fær. ongeáton. — 334. víta únrim. — 335. herra Jun.
 mód Th. — 337. ofermôda. ær. scýnost. — 338. hvítost on heofnen
 Th. hvitost Jun. his heárran leóf Th. — 339. dýre Th. to dóle Jun.
 Th. — 340. gâlscipe Jun. Th. — 341. môde yrre. mórðer-innan.

- niðer on þæt nió bedd, and sceôp him naman siððan.
 cvæð, þæt se hêhsta hâtan sceolde
 Satan siððan. hêt hine þære sveartan
 345. helle grundes gýman, nalles við god vinnan.
 Satan maðelode, sorgiende spræc,
 seðe helle forð healdan sceolde,
 gýman þæs grundes. væs ær godes engel,
 hvît on heofne, ôð hine his hyge forspeón,
 350. and his ofermétto ealra svîðôst,
 (23.) þæt he ne volde vereda drihtnes
 vord vurðian. veóll him on innan
 hyge ymb his heortan; hât væs him útan,
 vrâðlic vîte. He þâ vorde cvæð:
 355. 'is þæs ænga stede ungelíc svîðe
 þâm ôðrum, þe ve ær cûðon
 heán [19.] on heofonríce, þe me mîn hearra onlág,
 þeáh ve hine for þâm alvealdan ágan ne môston,
 rômigan úres ríces. næfð he þeáh riht gedôn,
 360. þæt he ús hæfð befyllend fyre tô botme
 helle þære hâtan, heofonríce benumen.
 hafað hit gemearcod mid moncynne
 tô gesettanne. þæt me is sorga mæst,
 þæt Adam sceal, þe væs of eorðan gevorht,
 365. mînne stronglîcan stól behealdan,
 vesan him on vynne, and ve þis vîte þolien,
 hearm on þisse helle. Vâ lá, áhte ic mînra handa geveald,
 and môste âne tíð úte veorðan,
 vesan âne vinterstunde, þonne ic mid þis verode —

342. nióbed? Gr. Gr. 2, 484. nió bedd Jun. Th. sceóp. náman. Th. — 343.
 Junius læsst þ aus. hâtan Th. — 344. hét. sveártan. — 446. sátan
 máðelode. — 348. grúndes. ár. — 349. forspeón Jun. hvít. his . .
 forspeón Th. — 350. his ofermétto eálra. — 352. vórd. him on innan.
 353. his heórtan. hât væs him útan Th. — 354. vîte. — 355. styde
 Jun. stéde úngelic Th. — 356. ár. — 357. heán Jun. heán on
 heofon-ríce. mîn Th. — 358. alvaldan Jun. ágan Th. — 359. rómi-
 gan úres ríces. gedón. — 360. befielled Jun. fyre to bótme Th. —
 361. helle þære hâtan heofon-ríce benúmen. — 362. háfað gemearcod.
 363. mé. — 365. mînne. stól. — 366. vésan. vynne. vé vîte. — 367.
 vá lá. mînra. geveáld. — 368. tíð Jun. . . âne tíð úte. Th. — 369. vé-
 san âne . . . þys Th. þis Jun.

370. (24.) ac licgað me ymbe irenbendas,
 rīdeð racentan sāl: ic eom rīces leās;
 habbað me svā hearde helle clommas
 fæste befangen. hēr is fȳr micel
 ufan and neoðone. ic ā ne geseah

375. lāðran landscipe. līg ne āsvamað,
 hāt ofer helle; me habbað hringa gespong,
 slīðhearda sāl, sīðes āmyrred,
 āfyrred me mīn fēðe. fēt synt gebundene,
 handa gehæfte. synt þissa heldōra

380. vegas forvorhte; svā ic mid vihte ne mæg
 of þissum lióðobendum. licgað me ymbutan
 heardes írenes hāte geslægene
 grindlas greāte, mid þy me god hafað
 gehæfted be þām healse. svā ic vāt he mīnne hige cūðe,

385. and þæt viste eac veroda drihten,
 (25.) þæt * sceolde unc A d a m e yfele gevurðan
 ymb þæt heofonrīce. þær ic āhte mīnra handa geveald:.

* Jun. p. 10.

[21.] Ac þoliað ve nū þreá on helle, þæt syndon þýstro
 and hāto,
 grimme grundleāse. hafað ūs god sylfa

390. forsvāpen on þās sveartan mistas, svā he ūs ne mæg
 ænige synne gestælan,
 þæt ve him on þām lande lāð gefremedon. he hæfð ūs
 þeáh þæs leóhtes bescyrede
 bevorpen on ealra vīta mæste. ne magon ve þæs vrace
 gefremman,
 geleánian him mid lāðes vihte, þæt he ūs hafað þæs leóh-
 tes bescyrede.

He hæfð nū gemearcod āne middangeard, þær he hæfð
 mon gevorhtne

-
370. iren benda Jun. ác. . . iren-bendas Th. — 371. rīdeð. sāl. ic. rīces.
 373. hēr. fȳr. — 374. ā Jun. Th. — 375. lāðran. līg. — 376. hāt Jun.
 Th. — 377. sāl. — 378. mīn Jun. mīn fēðe. fēt synt gebúndene Th.
 379. hānda gehæfte. hēl-dora. — 380. forvórhte. — 381. lióðobendum
 Jun. Th. ymbe Jun. ymbutan Th. — 382. heárdes írenes. hāte. —
 384. vāt mīnne. — 386. adáme. — 387. heofon-rīce. ic. mīnra. —
 388. vé nū. — 390. gestælan. — 391. lāð. — 392. bevorpen. vīta. vráce.
 — 393. geleánian. lāðes. — 394. gemearcod āne.

395. æfter his onlîcnesse, mid þâm he vile eft gesettan
heofona rîce, mid hluttrum sâulum. ve þæs sculon hyc-
gan georne,
þæt ve on A d a m e, gif ve æfre mægen, and on his eafrum
svâ some andan gebêtan,
(26.) onvendan him þær villan sînes, gif ve hit mægen
vihte âþencan.

Ne gelÿfe ic me nû þæs leóhtes furðor, þæs þe him þen-
ceð lange niótan,

400. þæs eádes mid his engla cræfte. Ne magon ve þæt on
aldre gevinna, 380
þæt ve mihtiges godes môd onvâcen. uton ôðvendan hit
nû monna bearnum,

þæt heofonrîce, nû ve hit habban ne môton; gedôn, þæt
hie his hildo forlâten,

þæt hie þæt onvendon, þæt he mid his vorde bebeád. þonne
veorð he him vrâð on môde,

âhvet hie from his hyldo. þonne sculon hie þâs helle sêcan

405. and þâs grimman grundas. þonne môton ve hie ús tô
gióngrum habban,

firabearn, on þissum fæstum clomme. Onginnað nû ymb
þâ fyrde þencean.

[22.] Gif ic ænigum þegne þeódenmâdmas
geara forgeafe, þenden ve on þân gôðan rîce

(27.) gesælige sæton and hæfdon úre sella geveald,

410. þonne he me nâ on leófran tíð leánum ne meahte

mîne gife gyldan, gif his gien volde

mînra þegna hvílce geþafa vurðan,

þæt he up heonon úte mihte

* Jun. p. 11.

cuman þurh þâs clustro, and hæfde cræft mid* him,

395. his onlîcnesse. — 396. rîce. vé. — 397. ádame. æfre. his ándan ge-
bêtan. — 398. sînes. — 399. íc. niótan. — 400. eádes. his. — 401.
môd onvâcen. nú. — 402. heofon-rîce. gedón. forlâten. — 403. be-
beád Jun. his vórde bebeád. vrâð on móde Th. — 404. áhvet. his.
sêcan. Vgl. Andr. Z. 286: 'usic lust h v e t e ð.' Cod. Exon. 354, 48: 'flan
mon h v i t e ð' the spear smiteth them, nach Conybeare's Uebersetzung.
Illustr. XXIII. — 405. grúndas. ús. — 406. beárn. — 407. ænigum
Jun. íc. ænegum þegne Th. — 408. geára. vé. góðan rîce. — 409. úre.
geveáld. — 410. tíð leánum. — 411. mîne gife. his. — 412. mînra. —
413. úr . . . úte Th. úp zu lesen statt úr.

415. þæt he mid feðerhoman fleógan meahte,
vindan on volcne, þær gevorht stondað
Adam and Eue on eorðrice,
mid velan bevunden. and ve synd ávorpene hider
on þás deópan dalo. Nū hie drihtne synt
420. vurðran micle, and móton him þone velan ágan,
þe ve on heofonrice habban sceoldon,
rice mid rihte. is se ræd gescyred
monna cynne. þæt me is on mīnum mōde svā sār,
on mīnum hyge hreóveð, þæt hie heofonrice
425. ágan tō aldre. Gif hit eóver ænig mæge
gevendan mid vihte, þæt hie vord godes
(28.) lāre forlāten, sōna hie him þe lāðran beoð.
gif hie brecað his gebodscipe, þonne he him ábolgen vurðeð.
siððan bið him se vela onvended and vyrð him vīte
gegearvod,
430. sum heard harmscearu. Hycgað his ealle,
hū ge hi besvīcen, siððan ic me sēfte mæg
restan on þyssum racentum, gif him þæt rice losað.
sepe þæt gelāsteð, him bið leán gearo
æfter tō aldre, þæs ve hēr inne magon,
435. on þyssum fýre forð, fremena gevinnan.
sittan lāte ic hine við me sylfne, svā hvā svā þæt sec-
gan cymeð
on þás hātan helle, þæt hie heofoncyniges
unvurðlice vordum and dædum
lāre
* * *
440. [23.] Angan hine þā gyrvan godes andsaca,
fūs on frætvum. (29.) hæfde fæcne hyge.

415. fæðer-hóman Jun. feðer-hóman Th. S. Z. 666. — 417. ádam ꝛ éue
on eorð-rice. — 418. vélan — 420. móton. vélan ágan. — 421. vé.
heofon-rice. — 422. rice. ræd. — 423. is on mīnum mōde sva sār.
424. mīnum. heofon-rice. — 426. vord. — 427. lāre. sōna hie him þe
lāðran beoð. — 428. he Ms. Jun. hie Th. hīs gebódscipe Th. — 429.
bið him se véla. vīte. — 430. sūm. hīs. — 431. sefte Jun. ic me feste
Th. — 432. him ꝥ rice. — 433. bið leán. — 434. hēr. — 435. fýre.
436. lāte ic. — 437. hātan. — 438. vordum ꝛ dædum. — 439. Lücke
nach lāre. — 440. ándsaca. — 441. fūs Jun. fūs . . frætvum. fæcne Th.

- Hæleðhelm on heáfod âsette, and þone full hearde geband,
 spênn mid spangum. viste him spræca fela
 veorra vorda. vand him ûp þanon,
 445. hvearf him þurh þâ heldôra, hæfde hyge strangne,
 leólc on lyfte, lâðvende môd,
 svang þæt fýr on tvâ feóndes cræfte,
 volde dearnunga drihtnes geógran
 mid mândædum menn besvican,
 450. forlædan and forlæran, þæt hie vurdon lâð gode.
 He þâ gefêrde þurh feóndes cræft, ôððæt he Adam
 on eorðrice, godes handgesceaft,
 gearone funde, vîslíce gevorht, and his vîf somed,
 freó fægrôste. svâ hie fela cûðon
 * Jun. p. 12. 455. gôdes gegearvigean, þâ him tô gin* gran self

442. hæleð-helm Jun. hæleð helm Thorpe, der diese unrichtige Trennung in den Anmerkungen zum Cod. Ex. p. 525. verbessert. 'heoloðhelme biþeapt' Cod. Ex. 362, 31.; ebenfalls vom Teufel gesagt. Dunkel ist das entsprechende alts. 'helithhelm' Heliand p. 164, 20: 'an helith-helme bihelid.' Die fränkischen Glossen gewähren 'helant-helm, helot-helm, latibulum,' was Schmeller im Gloss. zum Heliand durch 'larva, persona' wiedergeben möchte. Kemble im Gloss. zu Beovulf übersetzt hæleð-helm durch galea larvata; Tarnhut? S. Gr. Gr. 2, 260. 458. 499. D. M. II. Ausg. S. 432. Vgl. noch grim-helm Z. 3103. — þone fúll heárde gebánd Th. — 443. spángum. spræca féla. — 444. veorra vorda, nach Grimm's Vorschlag. Andr. p. 137. vora vorda Jun. Th. Randlesart 'vráðra vorda,' vielleicht um das schwierige vor zu beseitigen. Das Wort erscheint noch Andr. Z. 1659: 'þæs væs þâm veorode veor tô gepoligenne.' — úp Th. — 445. helldora J. Th. — 446. leólc Jun. Th. Leólc ist prt. zu lácan; also 'er sprang' zu übersetzen, nicht 'löwenartig' wie Thorpe an unserer Stelle thut. Cod. Ex. 438, 15. kehrt unsere Wendung wieder: 'leólc on lyfte' mounted in air Th.; p. 283, 2: 'leólc ofer laguflôd' bounded o'er the water-flood Th.; p. 471, 26: 'lagu-fæðme beleólc' in (its) watery bosom shut Th. Thorpe scheint seinen frühern Irrthum durch Grimm's Erläuterung von forleólc (Andr. Z. 614. p. 112) berichtigt zu haben. S. Z. 643. — mód Th. — 447. sváng þ fýr on tvâ feóndes cræfte. — 448. deárnunga. — 449. mán-dædum Jun. mán-dædum ménn besvican Th. — 450. forlædan 7 forlæran. láð. — 451. geferede Jun. gefêrde. ádam Th. — 452. eorð-ríce. hánd-ge-sceáft. — 453. gearone fúnde. vîslíce gevórht. — 454. hís vîf sómed. freó. — 455. gôdes Jun. cûðon gôdes gegearvigean. þâ gingran Th.

- metod mancynnes mearcode selfa;
 (30.) and him bi tvêgen beámas stôdon,
 þâ vâron utan ofætes gehlædene,
 gevêred mid væstme, svâ hie valdend god,
 460. heáh heofoncýning, handum gesette,
 þæt þær yldobearn môste onceósan
 gôdes and yfeles, gumena æghvilc
 velan and vâvan. næs se væstm gelíc.
 ôðer væs svâ vynlíc, vlitig and scêne,
 465. lîð and lofsum: þæt væs lîfes beám.
 môste on êcnisse æfter lybban,
 vesan on vorulde, se þæs væstmes onbât,
 svâ him æfter þy yldo ne derede,
 ne sūht svâre; ac môste symle vesan
 470. lungre on lustum, and his lîf ágan,
 hyldo heofoncýninges hêr on vorulde habban.
 him tô vâron vîtode ,
 geþingþo on þone heán [24.] heofon, þonne heó heonon
 vende.
 Þonne væs se ôðer eallenga sveart,
 475. dim and þýstre: (31.) þæt væs deáðes beám,
 se bær bitres fela. sceolde bú vitan
 ylda æghvilc, yfles and gôdes,
 gevanod on þisse vorulde, sceolde on vîte á,
 mid svâte and mid sorgum, siððan libban,
 480. svâ hvâ svâ gebyrgde þæs on þám beáme geveóx.
 sceolde hine yldo beniman ellendæda
 dreámas and drihtscipes, and him beón deáð scyred.
 lytle hvîle sceolde he his lîfes niótan,
 sêcan þonne landa sveartôst on fýre.

456. metot Jun. métot Th. — 457. tvegin Jun. tvêgen beámas stódon Th.
 — 458. utan. ofætes. — 459. gevêred. váldend. — 461. yldo beárn.
 ónceosan. — 462. gôdes ⁊ ýfeles. — 463. vélan ⁊ vâvan. næs se
 væstm gelíc. — 464. scêne. — 465. lîð. lîfes beám. — 466. êcnisse.
 467. vésan. onbât. — 469. sūht Jun. sūht svâre . . . vésan Th. — 470.
 agon Jun. hís lîf ágan Th. — 471. hér. — 472 473. vitod geþing Jun.
 vâron vîtode geþingþo. heán Th. — 475. dím. deáðes beám. — 476.
 bær bítres Th. bú Jun. bú vitan Th. — 477. ýfles ⁊ gôdes. — 478.
 gevand on Jun. gevanod on . . . vîte á Th. á Jun. — 479. svâte. —
 480. beáme — 481. beníman ellen-dæda. — 482. dreámas. beón deáð.
 — 483. hvîle. hís lîfes. — 484. sêcan. fýre.

485. sceolde feóndum þeóvian, þær is ealra frēcna mæste
leódum tô langre hvíle. þæt viste se láða georne,
dyrne deófles boda, þe við drihten vann.
[25.] Vearp hine þá on vyrmes líc, and vand him þá ymbútan
þone deáðes beám, þurh deófles cræft.
490. genam þær þæs ofætes, and vende hine eft þanon,
þær he viste handgeveorc heofoncyninges.
Ongon hine þá frinan forman vorde
se láða mid ligenum: (32.) 'langað þe ávuht
Adam úp tô gode? ic eom on his ærende hider
495. feorran gefêred. ne þæt nú fyrn ne væs,
þæt ic við hine sylfne sæt. þá hêt he me on þysne sîð
faran,
hêt, þæt þû þisses ofætes æte; cvæð, þæt þín abal and cræft
and þín mōdsefa mára vurde,
and þín līcho* ma leóhtra micle,
- * Jun. p. 13.
500. þín gesceapu scēnran. cvæð, þæt þe æniges sceates þearf
ne vurde on vorulde. nú þû villan hæfst
hyldo gevorhte heofoncyninges,
tô þance gepēnod þinum hearran,
hæfst þe við drihten dýrne gevorhtne. Ic gehýrde hine
þíne dæd and vord
505. lōfian on his leóhte, and ymb þín līf sprecau.
Svâ þû læstan scealt þæt on þis land hider
his bodan bringað. Bræde synd on vorulde
grēne geardas, and god siteð
on þām hēhstan heofna rīce
510. ufan. alvalda (33.) nele þá earfeðu
sylfa habban, þæt he on þysne sîð fāre,
gumena drihten; ac he his gingran sent
tô þínre spræce. Nú he þe mid spellum hêt
listas lāran. læste þû georne
515. his ambyhto. nim þe þis ofæt on hand,

485. is. — 486. hvíle. láða. — 487. bóda. — 488. ón. líc. — 489. beám.
— 490. genám. — 492. frinan Jun. frinan.. vorde Th. — 493. láða.
494. ádam úp tó. hís. — 495. gefêred. né. — 496. þá.. fáran. —
497. æte. þín ábal. — 498. ðín mōd-sefa mára. — 499. þín. — 500.
scēnran. — 503. gepēnod. þinum. — 504. íc. þíne dæd ⁊ vord. —
505. hís. þín līf sprecau. — 507. hís. bræde. — 509. rīce. — 510. úfan.
511. fāre. — 512. ác. — 513. þínre spræce. — 514. lāran. — 515. hís.

bît hit and byrge. þe veorð on þînum breóstum rûm,
væstm þy vlitegra. þe sende valdend god,
þîn hearra, [26.] þâs helpe of heofonrice.'

- Adam maðelode, þær he on eorðan stôd,
520. selfsceafte guma: 'þonne ic sigedrihten,
mihtigne god, mæðlan gehýrde
strangre stemme, and me hêr stondan hêt
his bebodu healdan, and me þâs brýd forgeaf,
vlitesciêne víf, and me varnian hêt,
525. þæt ic on þone deáðes beám bedroren ne vurde,
besvícen tô svîðe: he cvæð, þæt þâ sveartan helle
healdan sceolde seðe bi his heortan vuht
(34.) lâðes gelæde. Nát, þeáh þû mid ligenum fâre
þurh dyrne geþanc, þe þû drihtnes eart
530. boda of heofnum. hvæt! ic þînra bysna ne mæg,
vorda ne vísna, vuht oncnâvan,
sîðes ne sagona. ic vát hvæt he me self bebeád,
nergend úser, þâ ic hine nêhst geseah.
he hêt me his vord veorðian and vel healdan,
535. læstan his lâre. þû gelíc ne bist
ænegum his engla, þe ic ær geseah,
ne þû me ôðiévest ænig tâcen,
þe he me þurh treóve tôonsende,
mîn hearra, þurh hýldo. þy ic þe hýran ne cann;
540. ac þû meaht þe forðfaran. ic hæbbe me fæstne geleáfan
*úp tô þâm ælmihtegan gode, þe me mid his earmum vorhte, * Jun. p. 14.
hêr mid handum sînum. he mæg me of his heán rice
geofian mid gôða gevhilcum, þeáh he his gingran ne sende:.'

- Vende hine vráðmôd, þær he þæt víf geseah
545. (35.) on eorðrice, Euan, stondan,

-
516. bit his Ƿ byrige Jun. þinum. rûm Th. S. Z. 877. — 518. þîn.
heofon-rice. — 519. stód. — 520. íc. — 521. gehýrde. — 522.
strangre stemne Jun. hêr Th. — 523. brýd. — 524. víf. — 525. íc.
deáðes beám. — 527. hís. — 528. láðes gelæde. nát. fâre. — 530.
ðinra bysna Jun. bóða. þinra Th. — 531. vórda ne vísna. — 532.
vát. bebeád. — 533. íc. — 534. hís vórd. — 535. hís lâre. gelíc ne
bíst. — 536. hís. ær. — 537. tâcen. — 539. mîn. hýran. — 540. forð-
faran. geleáfan. — 541. úp. hís. — 542. hêr míd. sînum. hís heán
rice. — 543. gôða. hís. — 544. vráðmód. víf. — 545. eorð-rice.

- sceóne gesceapene. cvæð, þæt sceaðena mæst
eallum heora eaforum æfter siððan
wurde on vorulde. 'Ic vát, inc valdend god
âbolgen vyrð, [27.] svâ ic him þisne bodscipe
550. selfa secge, þonne ic of þys sîðe cûme
ofer langne veg, þæt git ne læstan vel
hvilc ærende, svâ he easten hider
on þysne sîð sendeð. nû sceal he sylf faran
tô incre andsvare; ne mæg his ærende
555. his boda beóðan. þy ic vát, þæt he inc âbolgen vyrð,
mihtig on môde. gif þû þeah mînum vilt,
vîf villende, vordum hýran,
þû meaht his þonne rûme ræd geþencan.
gehyge on þînum breóstum, þæt þû inc bâm tvâm meaht
560. vîte bevarigan, svâ ic þe vîsie.
æt þisses ofetes; þonne vurðað þîn[e] eágan svâ leóht[e],
(36.) þæt þû meaht svâ vîde ofer voruld ealle
geseón siððan, and selfes stól
herran þînes, and habban his hyldo forð.
565. Meaht þû A d a m e eftgestýran,
gif þû his villan hæfst, and he þînum vordum getrývð,
gif þû him tô sôðe sægst, hvylce þû selfa hæfst
bisne on breóstum, þæs þû gebod godes
lâre læstes. he þone lâðan strîð
570. yfel andvyrde ânforlæted
on breóstcôfan. svâ vit him bûtú
ân spêd sprecað. span þû hine georne,
þæt he þîne lâre læste, þy læs gyt lâð gode
incrum valdende veorðan þyrfen.
575. gif þû þæt angin fremest, idesa seó betste,

548. ic vát. — 549. ic. bódscipe. — 550. ic. sîðe. — 551. vég. — 553.
nû. fáran. — 554. né mæg hís. — 555. hís. ic vát. — 556. móde. mí-
num. — 557. vîf. vórdum hýran. — 558. hís. rûme ræd. — 559. þînum.
inc bâm. — 560. vîte. ic. — 561. þín. — 562. vîde. — 563. geseón.
stól. — 564. þînes. hís. — 565. eft-gestýran. — 566. hís. þînum
vórdum. — 567. sóðe. — 568. gebód. — 569. lâre lâðan. — 570. án-
forlæted Jun. Th. — 571. bûtú. — 572. án spêd. — 573. þîne lâre.
láð.

forhele ic incrum herran, þæt me hearmes svâ fela
Adam gespræc eargra vorda.

tyhð me untrýovða, cvyð, þæt ic seó teónum georn,
gramum ambyhtsecg, nales godes engel.

580. (37.) ac ic cann ealle svâ geare engla gebyrdo,
heáhheofona gehlidu. væs seó hvíl þæs lang,
þæt ic [28.] geornlice* gode þegnode
þurh holdne hyge, herran mînum,
drihtne selfum. ne eom ic deófle gelíc : .'

* Jun. p. 15

585. Lædde hie svâ mid ligenum, and mid listum speón
idese on þæt unriht, ôð þæt hire on innan ongan
veallan vyrmes geþeaht (hæfde hire vâcran hige
metod gemearcod), þæt heó hire môd
onganlætan æfter þâm lârum; forþon heó æt þâm lâðan onfêng,
590. ofer drihtnes vord, deáðes beámes
veorcsumne væstm. Ne veaerð vyrse dæd
monnum gemearcod. þæt is micel vundor,
þæt hit êce god æfre volde,
þeóden, þolian, þæt vurde þegn svâ monig
595. forlædd be þâm lygenum, þe for þâm lârum com.
[29.] Heó þâ þæs ofætes æt, alvaldan bræc
(38.) vord and villan. þâ meahte heó vîde geseón
þurh þæs lâðan læn, þe hie mid ligenum besvâc,
dearnenga bedrôg, þe hire for his dædum com,
600. þæt hire þuhte hvître heofon and eorðe
and eall þeós voruld vlîtigre, and geveorc godes
micel and mihtig, þeáh heó hit þurh monnes geþeaht
ne sceávode, ac se sceaða
georne svîcode ymb þâ sâvle, þe hire ær þâ siene onláh,
605. þæt heó svâ vîde vlîtan meahte
ofer heofonrice. þâ se forhatena spræc
þurh feóndscipe, nalles he hie freme lærde:

576 ic incrum. — 577. vorda. — 580. ac ic. — 581. hvíl. Vgl. Cod. Exon.
32, 25: 'ofer heofona gehlidu.' — 583. mînum. — 584. né. gelíc.
585. speón. — 588. mód. — 589. lârum. láðan. — 590. vord. deáðes
beámes. — 591. dæd. — 593. êce Jun. Th. — 595. lârum. — 597.
vord. vîde geseón. — 598. láðan læn Th. læn Jun. besvâc Th. — 599.
bedrôg. hîs dædum cóm. — 600. hvître. — 603. ac. — 604. ær. on-
láh. — 605. vîde. — 606. heofon-rice. — 607. lærde.

- ‘þû meaht nû þe self geseón, svâ ic hit þe secgan ne þearf,
 Eue seó gôde, þæt þe is ungelíc
 610. vlíte and væstmas, siððan þû mínum vordum getrûvodest,
 læstes míne lâre. nû scíneð þe leóht fore
 glædlíc ongean, þæt ic from gode brohte,
 hvít of heofonum. nû þû his hrínan meaht.
 sæge A d a m e, hvilce þû gesihðe hæfst
 615. (39.) þurh mínne cime, cræfta; gif giet þurh cûscene siodo
 læst mína lâra, þonne gife ic him þæs leóhtes genôg,
 þæs ic þe, svâ gôdes, gegired hæbbe.
 ne vîte ic him þâ vomcvidas, þeah he his vyrðe ne sie
 tô âlâtanne þæs fela he me lâðes spræc. svâ his eaforan
 sculon æfter lybban:
 620. þonne hie lâð gedôð, hie sculon lufe vyrcean,
 * Jun. p. 16. bêtan heora hear*ran hearmcvyde ond habban his hyldo
 forð :.’

- þâ gien tô A d a m e idesa scênôst,
 vífa vlítegôst, þe on voruld côme —
 forþon heó væs handgeveorc heo [30.] foncyninges,
 625. þeah heó þâ dearnenga fordôn vurde,
 forlæd mid ligenum, þæt hie lâð gode,
 þurh þæs vrâðan geþanc, veorðan sceoldon,
 þurh þæs deófles searo (40.) dôm forlætan,
 hierran hyldo, heofonríces þolian.
 630. Monige hvíle bið þâm men full vâ,
 þe hine ne varnað, þonne he his geveald hafað. —
 Sum heó hire on handum bær, sum hire æt heortan læg
 æppel unsælga, þone hire ær forbeád
 drihtna drihten, deaðbeámes ofet;
 635. and þæt vord ácvæð vuldres aldor,
 þæt þæt micle morð menn ne þorfton,
 þegnas, þolian. ac he þeóda gehvâm

608. geseón. — 609. éue seo góde. ungelíc. — 610. — mínum vórdum. —
 611. míne lâre. scíneð. — 613. hvít. his hrínan. — 615. mínne cime.
 — 616. mína lâra. ic — 617. hebbe Jun. gódes. hæbbe Th. — 618.
 his. — 619. láðes Th. híre Jun. Th. — 620. láð gedóð. — 621. his.
 623. vífa. côme. — 625. þá. fordón. — 626. forlæd. láð. — 628. dóm.
 629. heofon rices Jun. hefon-rices Th. — 630. hvíle. vá Th. vá
 Jun. — 632. bær. læg. — 633. unsælga. ær forbeád. — 634. deað-
 beámes. — 635. vórd ácvæð.

- hefonrice forgeaf, hâlig drihten,
 vîdbrâdne velan, gif hie þone væstm
 640. ânlatan volden, þe þæt lâð treov
 on his bôgum bær bitre gefylled:
 þæt væs deaðes beám, þe him drihten forbeád.
 Forlêc hie þâ mid ligenum, se væs lâð gode,
 on hete heofoncyniges and hyge Euan,
 645. vîfes vâc geþoht, þæt heó ongan his vordum trûvian,
 (41.) læstan his lâre, and geleáfan nom,
 þæt he þâ bysene from gode brungen hæfde,
 þe he hire svâ vârlîce vordum sægde.
 iévide hire tâcen and treóva gehêt,
 650. his holdne hyge. Þâ heó tô hire hearran spræc:
 ‘Adam, freá mîn, þis ofet is svâ svête,
 blîð on breóstum, and þês boda sciêne
 godes engel gôd. ic on his gearvan geseó,
 þæt he is ârendsecg unces hearran
 655. hefoncyniges. his hylde is unc
 betere tô gevinne, þonne his viðermêdo.
 gif þû him heódæg vuht hearms gespræce,
 he forgifð hit þeah, gif vit him geóngordôm
 læstan villað. [32.] hvæt scal þe svâ lâðlic strîð
 660. við þînes hearran bodan? unc is his hylde þearf.
 he mæg unc ârendian tô þâm alvaldan
 heofoncynige. ic mæg heonan geseón,
 hvær he sylf siteð, (42.) þæt is sūð* east,
 velan bevunden, se þas voruld gesceôp.

* Jun. p. 17.

638. hefonrice. — 639. vîd-brâdne. — 640. ânlatan Jun. anlætan. láð Th.
 641. hîs bôgum bær. — 642. deaðes beám. forbeád. — 643. forlêc Jun.
 forlêc Th. Es ist lêc eine Nebenform des oben erwähnten reduplicir-
 ten leólc, prät. zu lâcan ludere, saltare = lâcan. S. Gr. Gr. I, 372.
 373. 1, 895., besonders aber die lehrreiche Anmerkung zu Andr. Z. 614.
 forlêc = forleólc ‘delusit, seduxit.’ Vgl. ‘lâcende lig’ Z. 3992. E. 1111.
 ‘lyft-lâcende’ Z. 3906. ‘faroðlâcende’ Cod. Ex. 361, 15. 364, 32: ‘farað-
 lâcende.’ — láð Th. — 644. hete. — 645. vîfes vâc. hîs vórdum. —
 646. nóm Jun. hîs lâre. . nóm Th. — 648. vórdum. — 649. iévide. tâcen.
 — 650. hîs. — 651. mîn. is. — 653. gôd Jun. Th. hîs Th. — 654. is. —
 655. hîs. is. — 657. gespræce. — 658. geongordum Jun. geongordôm
 Th. — 659. lâðlic. — 660. þînes. hîs. — 662. geseón. — 663. is Th.
 suð J Jun. — 664. bevunden. gesceôp.

665. Geseó ic him his englas ymbe hveorfan
mid feðerhaman ealra folca mæst,
vereda vynsumâst.
Hvâ meahte me svelc gevit gifan,
gif hit gegnunga god ne onsende,
670. heofones valdend? gehýran mæg ic rúme
and svâ vîde geseón on voruld ealle,
ofer þâs sídan gesceaft. ic mæg svegles gamen
gehýran on heofnum. veaŕð me on hige leóhte,
ûtan and innan, siððan ic þæs ofætes onbât.
675. nú hæbbe ic his hêr on handa,
herra se gôda; gife ic hit þe georne.
ic gelyfe, þæt hit from gode côme,
broht from his bysene, þæs me þês boda sægde
vârum vordum. hit nis vuhte gelíc
680. elles on eorðan; buton svâ þês âr sægeð,
þæt hit gegnunga from gode côme : .'
(43.) Hió spræc him þicce tô and speón hine ealne dæg
on þâ dimman dæd, þæt hie drihtnes heora
villan bræcon. Stôd se vrâða boda,
685. legde him lustas on and mid listum speón,
fylgde him frêcne. vâs se feond full neáh,
þe on þâ frecnan fyrd gefaren hæfde
ofer langne veg. leóde hogode,
on þæt micle morð men forveorpan,
690. forlâran and forlædan, þæt hie lân godes,
ælmihtiges gife, ânforlêten,
heofonríces ge [33.] veald. hvæt! se hellsceaða
gearve viste, þæt hie godes yrre
habban sceoldon and hellgeþvin,
695. þone nearvan nið niede onfôn,
siððan hie gebod godes forbrocen hæfdon,

665. íc. — 667. vynsumast Jun. Th. — 668. hvâ. gevít. — 670. gehýran. íc
rúme. — 671. vîde geseón. — 672. sídan. íc. — 673. gehýran. —
674. íc. onbât. — 675. hís. — 676. góda. — 678. hís. — 679. vârum
vórdum. gelíc. — 680. âr Jun. Th. — 683. dæd. — 684. bræcen Jun.
bræcon Th. stód se vrâða Th. — 690. forlâran 7 forlædan Th. (S.
Gr. zu Andr. l. c.) lân Th. — 691. ânforleten. — 692. heofon-ríces.
— 694. Vor hellgeþvin lāsst Jun. 7 aus. — 695. onfón Jun. Th.
— 696. gebód.

- þá he forlærde mid ligenvordum
 tô þám unræde idese sciéne,
 vífa vlítegôst, (44.) þæt heó on his villan spræc,
 700. væs him on helpe handveorc godes tô forlêranne.
 Heó spræc þá tô A d a m e idesa sceónôst
 ful þiclice, ôð þám þegne ongan
 his hige hveorfan, þæt he þám gehâte getrûvode,
 þe him þæt víf vordum sægde.
 705. heó dyde hit þeah þurh holdne hyge; nyste, þæt þær hearma
 svâ fela,
 fyrenearfeða fylgean sceolde
 monna cynne, þæs heó on môd genam,
 þæt heó þæs lâðan bodan lârum* hýrde;
 ac vênde, þæt heó hyldo heofoncyniges
 710. vorhte mid þám vordum, þe heó þám vere,
 svelce tâcen, ôðieþvde and treóve gehêt,
 ôð þæt A d a m e innan breóstum
 his hyge hvyrfe and his heorte ongann
 vendan tô hire villan. he æt þám vífe onfêng
 715. helle and hinnsîð, þeah hit nære hâten svâ,
 ac hit ofetes noman ágan sceolde,
 (45.) hit væs þeah deáðes svefn and deófles gespon,
 hell and hinnsîð, and hæleða forlor,
 menniscra morð, þæt hie tô mete dædon
 720. ofet unfæle. svâ hit him on innan com,
 hrân æt heortan. Hlôh þá and plegode
 boda bitre gehugod, sægde begra þanc
 hearran sínum: 'Nû hæbbe ic þíne hyldo me
 vitode gevorhte and þínne villan gelæst;

* Jun. p. 18

697. forlærde. — 698. únraede. — 699. vífa. — 700. hire Jun. Th. him Th. N. —
 forlêranne. — 704. víf. vórdum. — 707. mód genám. — 708. láðan.
 lárur hýrde. — 709. vénde. — 710. vórdum. — 711. tácen. — 712.
 ádame. — 713. hís. hís. — 714. vífe. hinnsîð, nochmals Z. 718; aber
 II, Z. 457. die gewöhnliche Schreibart: hinsîð. — 716. ágan. — 717.
 gespon, suasio, illecebra, von spanian allicere, nicht zu verwech-
 seln mit gespon nexus, von spannan nectere. Z. 759: 'mid hringa
 gesponne;' wozu zu halten gespong Z. 376: 'me habbað hringa
 gespong.' — 718. forlór. — 719. méte dædon. — 720. unfæle. cóm.
 — 721. hrân. — 723. sínum. — 724. þínne.

725. tō ful monegum dæge men synt forlædde,
 Adam and Eue. him is unhyldo
 valdendes vitod, [34.] nū hie vorðcvyde his
 lāre forlêton; [35.] forþon hie leng ne magon
 healdan heofonrice, ac hie tō helle sculon
 730. on þone sveartan sîð. svā þū his sorge ne þearft
 beran on þīnum breóstum, þær þū gebunden ligst,
 murnan on mōde, þæt hēr men būn
 þone heán heofon, þeáh vit hearmas nū,
 þreáveorc þoliað (46.) and þýstre land;
 735. and þurh þīn micle mōd monig forlêton
 on heofonrice heáh getimbro,
 gōdlice geardas. Unc veařð god yrre,
 forþon vit him noldon on heofonrice
 hnīgan mid heáfðum hālgum drihtne,
 740. þurh geóngordōm. ac unc gegenge ne væs,
 þæt vit him on þegnscipe þeóvian volden,
 forþon unc valdend veařð vrāð on mōde,
 on hyge hearde, and ūs on helle bedrāf,
 on þæt fýr fylde folca mæste,
 745. and mid handum his eft on heofonrice
 rihte rodorstōlas and þæt rice forgeaf
 monna cynne. Mæg þīn mōd vesan
 blīðe on breóstum, forþon hēr synt bûtū gedōn,
 ge þæt hæleða bearn heofonrices sculon

-
725. mén. — 726. éue. ís unhyldo. — 727. nú. vórd-cvyde hís. — 728.
 láre. — 729. heofon-ríce. ác. — 730. hís. — 731. þínum. — 732.
 mōde. bún. — 733. nú. — 735. þín mód. forlêton. — 736. on heo-
 fon-ríce. — 737. gōdlice. — 738. heofon-ríce. — 739. hnīgan Th.
 Die Construction von hnīgan erläutern Z. 237: 'hnigon þā mid heáf-
 dum heofoncynige,' wo das reflexive him (inclinaverunt se)
 fehlt, welches an unserer Stelle und II, Z. 241: '(and tō þæm
 æðelan) hnigan him sanctas' anzutreffen ist. Mit dem blossen
 Ortsobject, in etwas veränderter Bedeutung, steht es: II, Z. 377: 'þā
 he tō helle hnīgan sceolde' und II, Z. 535: 'feóllon on foldan
 and tō fōtum hnigon.' — 740. geongordóm. ác. unc gegenge
 ne væs, nobis non placuit; nur hier. Genge bietet der Cod. Exon.
 in der Stelle: 'þæt his sōð fore ūs, on his giefena gyld, genge
 veorðe.' S. 147, 33 — 35. — 742. mōde. — 743. bedrāf. — 744. fýr.
 — 745. hís heofon-ríce. rodor-stōlas. rice. — 747. þín mód. gedón.
 — 749. heofon-ríces.

750. leóde forlætan, and on þæt lig tô þe
 (47.) hâte hveorfan. Eác is hearm gode,
 môd* sorg gemacod. svâ hvæt svâ vit hêr morðres þoliað, * Jun. p. 19.
 hit is nû Adame eall forgolden
 mid hearran hete and mid hæleða forlore,
 755. monnum mid morðes cvealme. forþon is mîn môd ge-
 hæled,
 hyge ymb heortan gerûme, ealle synt uncre hearmas
 gevrecene,
 lâðes, þæt vit lange þoledon. Nû ville ic eft þâm lige
 near;
 Satan ic þær sêcan ville. he is on þære sveartan helle
 hæft mid hringa gesponne. Hvearf him eft niðer
 760. boda bitresta; [36.] sceolde he þa bráðan ligas sêcan,
 helle gehliðo, þær his hearra læg
 [37.] simon gesæled. Sorgedon bātvā
 Adam and Eue, and him oft betuh
 gnornvord gengdon. godes him ondrêdon,
 765. heora herran, hete, heofoncyniges nið,

550. forlætan. lig. — 752. môd-sorg. Vgl. El. 61: 'môdsorge væg'
 animi curam pependit, und Grimm's Anm. S. 142. — svâ hvæt svâ. Vgl.
 'svâ hvâ svâ' Z. 436. 480. — 753. is. — 754. forlóre. — 755. is mîn môd
 gehæled. — 756. gerûme. — 757. lâðes. nû. ic. — 758. ic. sêcan. — 760.
 bráðan ligas sêcan. — 761. hís. — 762. simon.. bātvā Th. bātvā Jun. Vgl.
 Z. 4037: 'and gesæledne in sūsl dōn.' Dieses sælan, gesælan
 'fune, loro ligare' ist zu unterscheiden von sælan, gesælan 'contingere,
 feliciter evenire;' z. B. Cod. Exon. 123, 6: 'þær he gesælan mæg.'
 Beov. Z. 1142. 1773. 2500. Andr. 438 und 661: 'svâ gesælde iu.'
 Zu dem ersten sælan ist noch zu vergleichen Z. 2189: 'sorgum
 ásæled' (vinctus). Z. 3399: 'searvum ásæled.' El. Z. 1244: 'synnum
 ásæled.' C. Z. 3512: 'hæft væs onsæled.' — 763. ádam ꝛ éue. —
 764. gengdon ist schwaches Präteritum zu gān, gangan ire, præt. eóde,
 aber auch geóng, gang. Beov. Z. 2801. 2824: gengde. Unten Z. 838.
 tógengdon. Ein Inf. gengan scheint auch vorhanden, wenn Andr.
 Z. 1096: gengan mit cōmon zu verbinden und nicht nom. plur. von
 genge, turma, ist. Häufig steht com, cōmon mit dem Infinitiv von
 Verben der Bewegung. So Z. 4252: 'com gangan.' 3628: 'com hvur-
 fan.' 1838: 'com siðian.' Z. 154; 1571: 'com insiðian.' 1473:
 'com fleógan.' 849. 2753: 'þa com fêran.' 1767: 'com lædan.' —
 ondrêdon Th. —

- (48.) svîðe onsætton. selfe forstôdon
his vord onvended. þæt vîf gnornode,
hóf hreóvigmôð, hæfde hyldo godes
lâre forlâten, þâ heó þæt leóht geseah
770. ellor scrîðan, þæt hire þurh untreóva
tâcen iévde se him þone teónan geræd,
þæt hie hellenîð habban sceoldon,
hýnða unrîm. forþâm him higesorga
burnon on breóstum. Hvîlum tô gebede feóllon
775. sinhîvan somed, and sigedrihten
gôðne grêttan, and god nêmdon,
heofones valdend, and hine bædon,
þæt hie his hearmsceare habban môsten
georne fulgangan, þâ hie godes hæfdon
780. bodscipe âbrocen. bare hie gesâvon
heora lichaman. næfdon on þâm lande þâ giet
sælða gesetena, (49.) ne hie Sorge viht
veorces viston; ac hie vel meahton
libban on þâm lande, gif hie volden lâre godes
785. forveard fremman. þâ hie fela spræcon
sorhvorda somed, sinhîvan tvâ.
Adam gemælde and tô Euan spræc:
'hvæt! þû Eue hæfst yfele gemearcod
uncer sylfra sið. gesyhst þû nû þâ sveartan helle,
790. grædige and gîfre? nû þû hie grimman meahht
heonane gehýran. nis heofonríce
gelíc þâm lîge; ac þis is landa betst,

-
766. svîðe onsætton, nicht 'valde incubuerunt' wie Lye übersetzt; son-
dern 'valde affligebantur.' In derselben Bedeutung Z. 2151: '(þû
þe lâðra ne þearft) hæleða hildþræce hvîle onsittan (norðmanna
vîg).' Ebenso Cod. Ex. 166, 15: '(ne ic me here hlôðe helle þegna)
svîðe onsitte.' 397, 22: '(ic me siððan ne þearf vælhvelpes vîg)
viht onsittan.' Anders S. 474, 9: 'onsite sênacān' dirige navem.
— forstôdon. — 767. vórd. vîf. — 768. hóf. — 769. lâre. — 770. úntreova.
771. tâcen. — 773. hýnða únrîm. — 774. hvîlum. — 775. sín-hivan.
776. gôðne. nêmdon. — 778. hîs. — 780. bódscipe. báre. — 783. ác.
— 784. lâre. — 787. éuan. — 788. éue. — 790. grædig und gîfre
kommen gern verbunden vor. So II, Z. 32: 'grédige and gîfre.' II, Z.
193: 'gîfre and grædige.' Aehnlich 'grim and grædig' Beov. Z. 241.
— 791. gehýran. heofon-ríce. — 792. gelíc. ác.

- þæt vit þurh uncres hear*ran þanc habban mōston,
 þær þû þām ne hierde, þe unc þisne hearm geræd,
 795. þæt vit valdendes vord forbræcon
 heofoncyniges. nû vit hreóvige magon
 [38.] sorgian for his sîðe, forþon he unc self bebeád,
 þæt vit unc vîte varian sceolden,
 (50.) hearma mæstne. nû slit me hunger and þurst
 800. bitre on breóstum, þæs vit begra ær
 vâron orsorge on ealle tîd.
 Hû sculon vit nû libban, ôððe on þys lande vesan,
 gif hêr vind cymð vestan ôððe eastan,
 sûðan ôððe norðan gesveorc upfæreð,
 805. cymeð hægles scûr heofone getenge,
 færeð forst ongemang, se býð fyrnum ceald;
 hvîlum of heofnum hâte scîneð,
 blícð þeós beorhte sunne, and vit hêr baru standað
 unvered vâdo? nys unc vuht beforan
 810. tô scûrsceade, ne sceattes viht
 tô mete gemearcod; ac unc is mihtig god,
 valdend, vrâðmôd. tô hvon sculon vit veorðan nû?
 Nû me mæg hreóvan, þæt ic bæd heofnes god,
 valdend þone gôdan, þæt he þe hêr vorhte tô me
 815. of lîðum mînum. nû þû me forlæred hæfst
 on mînes herran hete. svâ me nû hreóvan mæg
 (51.) æfre tô aldre, þæt ic þe mînum eágum geseah : .’

þâ spræc Eue eft, idesa sciênôst,
 vífa vlítegôst, hie væs geveorc godes,

794. geræd. — 795. vord. — 797. his. bebeád. — 798. vîte Jun. Th.
 — 799. hunger and þurst slit me, lacerant me. Vgl. Z. 2082. —
 800. ær. — 801. orsorge. tîd. — 802. nú. — 804. upfæreð Th.
 Aehnlich von der Flut Z. 3211: ‘ýð upfæreð’ adscendit. — 805.
 scûr Jun. Th. — heofone Jun. hefone Th. getenge, propinquus, in-
 cumbens, gravis. Z. 1808: ‘cynne getenge.’ 3077 und 4145: ‘heor-
 tan getenge.’ II, 713: ‘vracu getenge.’ Man sehe noch die von
 Grimm Andr. S. 100. beigebrachten und erläuterten Beispiele. —
 807. hvîlum. hâte scîneð. — 808. hêr. — 810. scûr-sceade Jun. Th.
 — 811. tô mete Z. 1332. Andr. Z. 27: ‘dydon him tô mōse mete
 þearfendum.’ — ác. ís. — 812. hvón. nú. — 813. nú. — 814. gôdan. hêr.
 — 815. mînum Th. hæft Jun. hæfst Th. — 816. mines. — 817. mînum.
 — 819. vífa.

820. þeah heó þā on deófles cræft bedroren wurde:
 'þū meaht hit me vitan, vine mīn Aðam,
 vordum þīnum; hit þe þeah vyrs ne mæg
 on þīnum hyge hreóvan, þonne hit me æt heortan dēð.'
 Hire þā Aðam andsvarode:

825. 'gif ic valdendes villan cūðe,
 hvæt ic his tō hearmsceare habban sceolde,
 ne gesāve [39.] þū nō sniomor, þeah me on sǣ vadan
 hēte heofones god, heonone nū þā
 on flōd faran. nāre he firnum þæs deóp

830. merestreám, þæs micel, þæt his on mīn mōd getveōde;
 ac ic tō þām grunde genge, gif ic godes meahte
 villan gevyrcean. Nis me on vorulde mōd
 æniges þegnscipes, nū ic mīnes þeódnes
 (52.) * hafa hyldo forvorhte, þæt ic hie habban ne mæg.

* Jun. p. 21.

835. Ac vit þus baru ne magon bûtū ætsomne
 vesan tō vuhte. uton gān on þysne veald,
 innan on þisses holtes hleo.' Hwurfon hie bātvā,
 tōgengdon gnorngende on þone grēnan veald.
 [40.] sǣton onsundran bīdan selfes gesceapu

840. heofoncyniges, þā hie þā habban ne mōston,
 þe him ær forgeaf ælmihtig god.

þā hie heora lichoman leáfum beþeahton,
 veredon mid þy vealde; vāda ne hæfdon.

ac hie on gebed feollon bûtū ætsomne;

845. morgena gehvilce bǣdon mihtigne,
 þæt hie ne forgeāte god ælmihtig
 and him gevīsade valdend se gōda,

821. vitan. mīn. — 822. vordum þīnum. — 823. þīnum. — 826. hīs. —
 827. nō sniomór Jun. Th. sǣ Th. — Sniomor, snemmr, ocus, ist
 Comparativ zu sneóme cito. Gr. Gr. I, 370. 3, 593. — 829. flód.
 deóp. — þæs deóp. Vgl. Z. 830: 'þæs micel.' 581: 'þæs lang.' —
 830. ó Jun. (für on). ó mīn mōd Th. Cod. Exon. 202, 20: 'þær
 nō vāniað ó.' 436, 31: 'strong ær þon hie ó.' — getveōde von
 getveógan dubitare. Gr. Andr. Z. 771. 'tveógende mōd.' Vgl.
 tveón, tveónung, tvyn 'dubium,' und oben Z. 276: 'him tveópuhte.'
 831. ác. — 832. mōd. — 833. mīnes. — 834. mæg. — 835. ác. bûtū.
 836. gān. þysne. — 837. bá tvá Jun. bātvā Th. — 839. bīdan. — 841.
 ær. — 842. leáfum. — 843. vāda. — 844. bûtū. — 845. bǣdon. —
 847. gōda.

hû hie on þâm leóhte forð libban sceolden.

þâ com fêran freá ælmihtig,
850. ofer midne dæg, mære þeóden,
on neorxnavang. (53.) neóde síne
volde neósian nergend ússer,
bilvit fæder, hvæt his bearn dýde,
viste forvorhte, þâ he ær vlite sealde.

855. Gevitan him þâ gangan geómermôde
under beámsceade, blæde bereáfod,
hýddon hie on heólstre, þâ hie hâlig vord
drihtnes gehýrdon and ondrêdon him.

þâ sôna ongann svegles aldor
860. veard áhsian voruldgesceafta,
hêt him recene tô, ríce þeóden,
his sunu gangan. Him þâ sylfa oncvæð,
heán hleoðrade: 'hrægles þearfa
ic vreó me hêr vâda leásne,

865. líffreá mîn, leáfum þecce
scyldfull, mîne sceaðen is me sâre,
frêcne on ferhðe. (54.) ne dear nú forðgân
for þe andveardne; ic eom eall nacod :.'

[42.] Him þâ ædre god andsvarede:

870. 'saga me þæt, sunu mîn, for hvon sêcest þû
sceade sceomiende, þû sceonde æt me
furðum ânfênge, ac gefeán eallum
for hvon vâst þû veán and vrîhst sceome,
gesyhst sorge and þîn sylf þecest

875. líc mid leáfum, sagast lífceare
heánhyge geómor, þæt þe sie hrægles þearf,
nymðe þû æppel ænne byrgdest

849. côm fêran. — 851. síne. — 854. ær. — 855. geomer-môde. — 856.
beám-sceade. — 857. hâlig vórd. — 858. gehýrdon. — 859. þâ sôna.
861. ríce. his. — 863. Jun. in den Erratis: 'hear hleoðrade.' — 864. hêr
Th. — 865. líf-frea mîn. — 866. scýldfull mine. sâre. — 867. forðgân.
— 870. mîn Th. forhvón Jun. — 871. sceonde. Vgl. Z. 1575. und 2463.
— 873. veán Jun. vâst þu veán. — 874. þîn. — 875. lífceare. — 877.
byrgde Jun. — byrgdest. S. Gr. Gr. I, 343. 4, 612. C. Z. 516. Dieses
byrgean 'gustare' ist zu unterscheiden von byrgean 'sepelire' (Beov.
Z. 891.), wovon byrgen sepultura, sepulcrum. Gr. E. 136: 'of byr-
genne beorna vuldor (ârás).' 484: 'in byrgenne bídende vâs.'

* Jun p. 22.

of þām vudubeáme, þe ic þe vordum forbeád?’

Him þā Adam eft and* svarode:

880. ‘me þā blæda on hand brýd gesealde,
freólicu fæmne, freádrihten mīn,
þe ic, þe on teónan, geþah; nū ic þæs tæcen vege
sveótol on me selfum. vāt ic sorga þý mǎ.’

þā þæs Euan gefrægn (55.) ælmihtig god:

885. ‘hvæt drūge þū dōhtor dugeða genōhra,
nivra gesceafta neorxnavanges,
grôvendra gifa, þā þū gitsiende
on beám grīpe, blæda nāme
on treóves telgum, and me on teónan
890. æte þā unfreme; Adame sealdest væstme,
þā inc væron vordum mīnum
fæste forbodene.’ Him þā freólecu mæg,

878. vudu beame Jun. vudu-beám. þe vórdum forbeád Th. vudubeám
arbor silvae. Vgl. Z. 4015. 4021. 4032. Gr. Gr. 2, 428. 482. 484.
547. — 879. ádam. — 880. mé. blæda on hánd brýd. — 881. freolicu
Jun. freolucu Th. mīn. — 882. þe. teónan. tæcen Th. þe on teónan. Z.
889: ‘me on teónan.’ Teóna, accusatio, injuria, damnum. Z. 771.
1375. 1890. 1896. 2268. II, 498. — 883. vāt. mǎ. — 884. frægn
Jun. — hvæt drūge þū dōhtor.. Dreógan prt. dreáh hat folgende
Bedeutungen: 1) facere, perficere, agere; Z. 23: ‘heora rǎd.’
1930: ‘heora selfra (êcne unrǎd). 2276: ‘dreógan æfter dugeðum’
142: ‘drihtnes villan.’ 2343: ‘villan þinne.’ 190: ‘mǎn.’ 2701: ‘ic þæt
ilce dreáh’ ego idem feci. 2) vitam agere, vivere; Z. 2732: ‘for-
þon he sibbe gesǎlig dreáh.’ 3) sustinere, tolerare, pati; Z.
3756: ‘hie þæt aglǎc drugon.’ II, 186: ‘veán and vītu dreógan.’ II, 233:
‘dreógan gevin.’ II, 256: ‘(gylp) þæt ve ær drugon.’ 2264: sīðas
dreógan; ebenso von gefahrvoller Reise gesagt Z. 1423: ‘þære rūme
dreáh.’ — 888. beám. — 889. teónan. — 890. æte þa únfreme. ádame.
— unfreme, subst. neutr. oder fem.? ‘incommodum, detrimentum,
perniciēs’ kommt nur an dieser Stelle vor; das subst. neutr. (?) freme,
‘commodum, bonum’ dagegen Z. 607: ‘nalles he hie freme lārde;’ Z. 210:
‘fremum forðveardum.’ Z. 2324. — Z. 1837. erscheint der Plur. fremu,
commoda. Der Gen. Plur. fremena (Z. 434. 960. 1837. 2683. und 2813.)
weist auf ein starkes fem. fremu (Gr. Gr. 1, 641) oder ein schwaches
freme. Das fem. adj. fremu ‘bona’ zeigt Beov. Z. 3860: ‘fremu folces
cven.’ Schwierig ist das freme in Z. 1309, was Thorpe durch ‘zealously’
übersetzt. Ob aus fremede verkürzt? — 891. vórdum mīnum. — 892. Z.
1049. und 2220. ‘freolecu mæg.’ So noch Z. 995: ‘freolecu fæmne,’
statt des üblichern ‘freolīcu fæmne.’ Z. 184. 881. 965. ‘freolīcu meovle’
Cod. Exon. 479, 2: ‘a goodly damsel’ Thorpe.

- ides æviscmôð, andsvarode:
 'me nædre besvâc and me neóðlice
 895. tô forsceape scyhte and tô scyldfrece
 fâh vurm þurh fægir vord, ôð þæt ic fracôðlice
 feóndræs gefremede, fæhðe gevorhte;
 and þâ reáfode, svâ hit riht ne væs,
 beám on bearve, and þâ blæda æt.'
 900. þâ nædran sceôp nergend ússer,
 freá ælmihtig, fâgum vyrme
 vîde sîðas (56.) and þâ vorde cvæð:
 'þû scealt vîðan ferhð, verg, þînum breóstum,
 bearm, [43.] tredan bråde eorðan,
 905. faran fêðeleás, þenden þe feorh vunað,
 gâst on innan. þû scealt greót etan
 þîne lifdagas; svâ þû lâðlice
 vrôhte onstealdest. þe þæt vîf feóð,
 hatað under heofnum, and þîn heáfod tredeð
 910. fâh mid fôtum sînum. þû scealt fiersna
 sætan, tohtan, nivre tuddor.

893. ídes æviscmód. — 894. mé besvâc. — 895. scyhte von scyan, suggerere, suadere. Cod. Exon. 109, 30: 'ôþer hine scyhte.' — 896. vórd Th. — Fâh, fâhes, 'inimicus' ist genau zu scheiden von fâh, fâges versicolor. S. die Erläuterung zu Z. 2478: 'fâum folmum;' vgl. Z. 62. — fracôðlice probrose; das Adj. fracôð vilis Z. 3822. Beov. Z. 3150: 'næs seó ecg fracod.' — 897. feond-ræs. — 899. æt. — 900. sceóp. — 901. vyrme. — 902. vîde. vórde. — 903. vîdeferhð. þinum. Da vîdeferhð 'magnanimus' in den Zusammenhang nicht passt, so habe ich das El. Z. 800 von Grimm (Andr. S. 99.) nachgewiesene vîðan ferhð, d. i. hier lebenslang, statt jenes in den Text aufgenommen. — 904. bråde. — 906. greót arena, pulvis. Andr. Z. 238: 'gangon on greóte.' 254: 'on greóte stôð.' 1624: '(ârlsan) of greóte.' — 907. lif dagas Jun. lif-dagas. þîne lâðlice. — 908. vîf Th. feóð von feón odisse. El. 357: 'feódon (þe) þurh feóndscipe.' — 909. hatað. þîn. — 910. fâh Jun. fâh mid fôtum sînum Th. — fiersna, calcem, calcaneum? nach Lye s. v., der es mit dem goth. fairzna zusammenstellt. S. auch Gr. Gr. I, 352. Thorpe übersetzt snares 'insidias,' nach Somner's Vorgang. — 911. sætan tohtan. Man könnte versucht sein, Thorpe's Uebersetzung von fiersna beizubehalten und unsere Stelle so zu geben: „Du wirst Hinterlist setzen, Kampf gegen die neue Nachkommenschaft.“ Es wird ein femin. tohte anzunehmen sein, das sich

bîð gemæne incrum orlegnið, â þenden standeð
voruld under volcnum. Nû þû vâst and canst,
lâð leódsceaða, hû þû lifian scealt :·'

915. þâ tô Euan god yrringa spræc:
'vend þe from vynne. þû scealt væpnedmen
vesan on gevealde. mid veres egsan
hearde genearvad, (57.) heán þrôvian
þinra dæda gedvild, deáðes bîðan,
920. and þurh vóp and heáf on voruld cennan,
þurh sár micel, sunu and dôhtor.'

Abeád eác Adame éce drihten,
lîfes leóhtfruma, lâð ærende:

- 'þû scealt ôðerne êðel sêcean,
925. vynleásran vîc, and on vræc hveorfan,
nacod niedvædla, neorxnaviges
duge *ðum bedæled. þe is gedál vitod
lîces and sâvle, hvæt þû lâðlice
vrôhte onstealdest. forþon þû vinnan scealt
930. and on eorðan þe þine andlifne
selfa geræcan, vegan svâtig hleór,
þinne hláf etan, þenden þû hér leofast,
ôð þæt þe tô heortan hearde grîpeð
ádl unlîðe, þe þû on æple ær

935. selfa forsvulge. forþon þû sveltan scealt.'
[45.] Hvæt! ve nû gehýrað, (58.) hvær ús hearmstafas
vráðe onvôcan and voruldyrmðo.

El. Z. 1180: 'tohtan sêcan' und in dem Gedichte Judith (Anall. A. Sax. 137, 18): 'tîr æt tohtan' wiederfindet. Nahe steht das fem. getohte; Anall. 124, 14: 'tîre æt getohte' Obiges fem. tohte ist nicht zu verwechseln mit dem Z. 956. vorkommenden teohh (m. oder n.?) progenies, dem ein fem. teóhhhe zur Seite geht. Beov. Z. 5871: '(veán oft gehêt) earmre teóhhhe.' — 912. á Jun Th. — 913. vâst. — 914. lâð. — 918. heán. — 919. þinra dæda. deáðes bîðan. 920. vóp. — 921. sár. — 922. abeád. éce. — 923. lîfes. lâð ærende. 927. bedæled. gedál. — 928. lîces. lâðlice. — 930. þine. andlifne, von andlifen victus, alimentum. Cod. Exon. 214, 22: 'tô andleofne.' 931. geræcan. In eigentlicher Bedeutung steht geræcan II, Z. 170; hier bedeutet es: 'labore assequi, sibi parare.' Vgl. das schwierige earmgerêc II, Z. 433. — 932. þinne hláf etan. — 933. grîpeð. — 934. ádl. ær. — 936. nú gehýrað ús. — 937. onvôcan.

- Hie þâ vuldres veard vædum gyrede,
 scyppend ūsser. hēt heora sceome þeccan
 940. freá frumhrægle. hēt hie from hveorfan
 neorxnavange on nearore lif.
 him on lâste beleác liðsa and vynna
 hihtfulne hām hālig engel,
 be freán hāse, fýrene sveorde.
 945. Ne mæg þær invitfull ænig gefêran,
 vomscyldig mon; ac se veard hafað
 miht and strengðo, se þæt mære lif
 dugeðum deóre drihtne healdeð.
 [46.] No hvæðre ælmihtig ealra volde
 950. Adam and Euan ârna ofteón,
 fæder, æt frymðe, þeah þe he him fromsvíce;
 ac he him tô frôfre lét hvæðere forðvesan
 hyrstedne hrôf hālgum tunglum,
 (59.) and him grundvelan ginne sealde.
 955. hēt þām sinhîvum sâs and eorðan
 tuddorteóndra teóhha gehvilcre
 tô voruldnytte væstmas fêdan.
 Gesæton þâ æfter synne sorgfulre land,
 eard and êðyl unspêdigran

938. vædum. — 941. lif. — 942. beleác. — 943. hām. — 944. hāse. fýrene.
 — 946. ác. — 947. lif. — 950. Adame Jun. — 951. him. — 952. lét. —
 953. hróf. — hyrstedne hróf. Vgl. Z. 2149: 'hyrsted gold.' Z. 2183:
 'hyrste gerim,' wo hyrst 'ornatus' ebenfalls auf die Sterne geht
 (rodores tungel). El. Z. 264: 'hilde rincas hyrstum geverede.' —
 954. ginne adv. ample. Das adj. gin kommt vor Z. 230, wo in
 'ginne rîce' amplum imperium, offenbar auf das Gebiet des Flusses
 Gihon angespielt wird. Auch erscheint das subst. gin amplitudo,
 capedo, intercapedo Z. 3359: 'gârsecges gin;' vielleicht gîn zu schrei-
 ben, von gînan hiare, hiscere. Vgl. noch Beov. Z. 3101: 'under
 gynne grund.' Anall. AS. S. 131, 2: 'in þys ginnan grunde.' In der
 Zusammensetzung verstärkt gin den Begriff des Wortes; Z. 3453:
 'ginfæsten god' terræ dominus, nach Grimm, D. M. S. 297. II.
 Ausg.; dagegen Thorpe: 'the widely powerful god.' Z. 2913: 'ginfæ-
 stum gifum,' von ginfæst firmissimus. Gr. Gr. 2, 552. 2, 559. Vgl.
 Beov. Z. 2542: 'ginfæste gife.' Z. 4359: 'ginfæstan gife.' — 955.
 sâs. — 957. fêdan. — 959. êðyl. Vgl. Z. 4128. 4154. Die seltnere
 Form êðyl nochmals Z. 1487. und in der Zusammensetzung: êðylstæf Z.
 2217. êðyltyrf Z. 224. 2701. 2727. neben êðelturf Z. 1768. 2671. und
 êðeltyrf Z. 1729.

960. fremena gehvilcre, þonne se frumstól væs,
þe hie æfter dæde ofâdrifen vurdon.

Ongunnon hie þâ, be godes hæse,
bearn âstrienan, svâ him metod bebeád.

Adames and Euan aforan vâron

965. freólicu tvâ frumbearn cenned
Cain und Abel. ûs cýðað bêc,
hû þâ dædfruman dugeða strýndon,
velan and viste, villgebrôðor.

[47.] ôðer his tô eorðan elnes tilode,

970. se væs ærboren. ôðer æhte heold
fæder on fultum, ôð þæt forðgevât
(60.) dægrîmes vorn. Hie þâ drihtne lâc
begen brohton. brego engla beseah
on Abeles gield* eágum sînum.

* Jun. p. 24.

975. cyning eallvihta Caines ne volde
tiber sceávia. þæt væs torn vere
hefig æt heortan, hygevelm ofteáh
beorne on breóstum, blatende nîð,
yrre for æfstum. he þâ unræden

980. folmum gefremede, freómæg ofslôh,
brôðor sîne, and his blôd ageát,
Cain Abeles. Cvealmdreóre svealh
þæs middangeard, monnes svâte.

æfter vælsvenge veá væs áræred;

985. tregena tuddor of þâm tvîge siððan

960. frum - stól. — 961. óf - adrifen. — 963. ástrienan, bebeád. — 965. tvá.
— 966. bêc. — 969. his. tô eorðan elnes tilode. Dieselbe Con-
struction Z. 1551: 'tô eorðan him ætes tilian.' — 971. forð gevât Th.
fæder on fultum. Fultum subst. m. auxilium. Vgl. Z. 173: '(him)
fultum tióde.' Z. 2020: 'bæd him fultumes.' Z. 1959. 2066: 'him
on fultum.' Z. 2787: 'on fultum.' — 973. dæg - rîmes. — 974.
sînum. — 976. Die Handschrift und Jun. lesen þ. — 977. hygevælm
osteah Mscr. Jun. hyge vælm ofteah Th. hygevelm ardor, fervor
animi, gebildet wie hygesorh Z. 2030. hygeteóna Z. 2725. Velm
nur noch II, Z. 39: 'flór is on velme;' häufig dagegen vylm. Z. 1919.
3731. 3759. 3980. Gr. Andr. Z. 367. 863. El. Z. 39. 764. vylmhât
Z. 2578. S. noch vælm II, Z. 30. — 979. únræden. — 981. sîne
] his blôd ageát. — 983. þæs Mscr. Jun. þes Th. — 984. aræred.

- ludon lâðvende, leng svâ svîðor,
 rêðe væstme. (61.) ræhton vîde
 geond verþeóda vrôhtes telgan.
 hrinon hearmtânas hearde and sâre
 990. drihta bearnum. dôð gieta svâ.
 [48.] of þâm brád blado bealva gehvilces
 sprytan ongunnon. Ve þæt spell magon,
 vælgrimne vyrd, vópe cviðan
 nales holunge. ac ús hearde sceód
 995. freólecu fæmne þurh forman gylt,
 þe við metod æfre men gefremeden
 eorðbûende, siððan Adam veaerð
 of godes mûðe gâste eácen :.

986. ludon germinaverunt, creverunt. Z. 1547: '(from þâm gumrincum) folc geludon.' Vgl. goth. liudan crescere, *μηκύνεσθαι*. Mc. 4, 27. alts. liodan: Heliand 73, 12. ahd. liotan, hliotan. Gr. Gr. 2, 21. Graff Spr. I, 860. 1026. — 987. vîde. — 989. hearmtânas. hearmtân virga miseriae, germen calamitatis. Zu vergleichen ist âtortân virga veneni, Beov. Z. 2918: 'âtortânnum fâh.' Das Simplex tân ramus, virga, sors; goth. táins surculus, *κλήμα*. Joh. 15, 2. veinatâins Joh. 15, 4. 5. 6. ahd. zein, begegnet noch II, Z. 483. Gr. Andr. 1100. 1104. Cod. Exon. 355, 17. 458, 23; Psalm 134, 3: 'næfre forlæteð lifes drihten firenfulra tân (virgam peccatorum) furðon gangan;' als Adjectiv C. Z. 2354: 'tânnum tudre' with a spreading progeny. Thorpe. — sâre. — 991. brád. — 993. vópe. vælgrim 'schlachtgierig.' ahd. walukîri. Gr. Gr. 2, 561. D. M. 378. Unten Z. 1379. 2572. — 994. ac Th. ús hearde sceód 'nos duriter oppressit.' Z. 1591: 'frécne scôdon.' Z. 3980: 'svâ him viht ne sceód;' zu sceâdan, seiungere, separare; obruere, opprimere, nicht nocere. Z. 1617: 'þâ him cvealm gesceód.' Z. 3417: 'ac he manegum gesceód (gyllende grýre).' Beov. Z. 3771: 'se þe oft manegum scôd.' C. Z. 3435. 3533. 4006. 4109. 4136. 4184. 4194. — Cod. Exon. 154, 14: '(byrelade brýd geóng), þæt him bâm gescôd.' Uebrigens sehe man Grimm's treffliche Erläuterung zu Andr. Z. 18. — 998. mûðe. eácen hat zwei Hauptbedeutungen: 1) auctus, magnus, validus; præditus. Z. 1512: 'eácen feoh.' Z. 2152: 'eácne fuglas.' Z. 4001: 'ælmihtig eácenne gâst.' Cod. Exon. 13, 20: 'bearn eácen godes;' mit dem Gen. der Sache Z. 2654: 'næron svâ eácne ofer ealle men (môdgeþances).' — 2) prægnans Z. 2600: 'idesa vurdon eácne;' mit dem dat. rei: Z. 2230: 'þâ heó væs mago-timbre) be Abrahame eácen vorden.' Z. 2760: '(magotudre) eácen be eorle.' Das Verbum eácnian concipere ist mir im Cædmon nicht aufgestossen, wohl aber ýcan. S. zu Z. 1061. Dagegen El. Z. 342:

- þá vorde frægn vuldres aldor
1000. Cain, hvær Abel eorðan være.
him þá se cystleása cvealmes vyrhta
ædre æfter þon andsvarode:
'ne can ic Abeles ôr ne fôre,
hleómæges sîð, (62.) ne ic hyrde væs
1005. brôðer mínes.' Him þá brego engla
gôdspêdig gâst, geánþingade:
'hvæt befealdest þû folmum þínum
vrâðum on vælbedd vârfæstne rinc,
brôðor þínne, and his blôð tô me
1010. cleopað and cîgeð? þû þæs cvealmes scealt
vîte vinnan and on vræc hveorfan
âvyrged tô vîðan aldre. ne seleð þe væstmas eorðe
vlîtige tô voruldnytte, ac heó vældreóre svealh
hâlge of handum þínum. forþon heó þe hrôðra oftihð,
1015. glâmes grêne folde. þû scealt geómor hveorfan
ârleás of earde þínum, svâ þû Abele vurde
tô feorhbanan. forþon þû flêma scealt
vîðlâst vrecan, vinemagum lâð.

'(svâ þæs môdor ne bîð) væstmum geácnod þurh veres frige.' Vgl. noch 'feorheáceno cynn 'genus anima præditum,' Z. 204, und das alts. ôcan, okian augere; part. prt. ôcan gravida. Hel. 9, 10: '(sagda þêm siú uuelda, þæt) sie habde giocana þes alouualdon craft.' Schmell. Hel. Gloss. s. v. — 999. vôrde. — 1003. ôr Jun. ic..ôr ne fôre Th. — 1005. mínes. — 1006. geán-þingade. — 1007. þínum. — 1008. rinc. — 1009. þínne. his blôð. — 1011. vîte. — 1012. vîðan. — 1014. þínum. hrôðra. hrôðor, hrôðer, commodum, beneficium, bonum, solatium, ist zu unterscheiden von hrýðer armentum. Cod. Exon. 265, 33: 'hrôðra bidæled.' Andr. Z. 1367: 'hrôðra leás.' Beov. Z. 4338: 'hrôðra gemyndig.' Cod. Exon. 39, 16: 'feóndum tô hrôðor.' Gr. El. Z. 16: 'mannum tô hrôðre.' Cod. Exon. 267, 17: 'vyrme tô hrôðor (in prædam?).' Beov. Z. 4891: 'hrefne tô hrôðre.' Andr. Z. 111: 'tô hleó and tô hrôðre in þás hæðenan burg.' Cædm. nur an unsrer Stelle. — 1015. glæm ist nicht verschieden von gleám, jubar, splendor; die willkürliche Annahme Lye's, es bedeute fructus, wird durch folgende Stellen aus dem Cod. Exon. beseitigt: 215, 15: 'sunnan glæm.' 252, 23: 'hvæt þû glæm hafast.' alts. glimo. Aehnlich verhalten sich leán und læn. — 1016. árleas. þínum. — 1018. vîð-last. vine-magum lâð. vîðlâst eigentlich vestigium remotum, (s. die Bemerkung zu 'vræclâst' II, Z. 122.); in terram remotam exul ibis. Andr. Z. 677: 'vadað vîðlâstas.' Vgl. Z. 1022. u. ff.

- Him þá Cain andsvarode: 'ne þearf ic ænigre. áre
1020. vënan on voruldrice; ac ic forvorht* hæbbe, * Jun. p. 25.
 heofona heáhcyning, (63.) hylde þine,
 lufan and freode. forþon ic [49.] lástas sceal,
 veán on vënum, vîde lecgan,
 hvonne me gemîtte, mánscyldigne,
1025. se me, feor ôððe neáh, fæhðe gemonige,
 brôðorcvealmes. ic his blôd ágeát,
 dreór on eorðan. þú tô dæge þissum
 âdêmet me fram duguðe and âdrifest from
 earde mînum. me tô aldorbanan
1030. veorðeð vrâðra sum. ic âvyrged sceal,
 þeóden, of gesyhðe þinre hveorfan.'
 [50.] Him þá selfa oncvæð sigora drihten:
 'ne þearft þú þe ondrædan deáðes brôgan,
 feorhcvealm, nú giet. þeah þú from scyle
1035. freomagum feor fâh gevitan.
 gif monna hvelc mundum sînum
 aldre beneóteð, hine on cymeð,
 æfter þære synne, seofonfeald vracu,
 vîte æfter veorce.' (64) Hine valdend on,
1040. tîrfæst metod, tâcen sette,
 freoðobeácen, freá, þý læs hine feónða hvilc
 mid gûðþræce grêtan dorste,
 feorran ôððe neán. hêht þá from hveorfan
 mêder and magum mánscyldigne,
1045. cnôsle sînum. Him þá Cain gevât
 gongan, geómormôd, gode of gesyhðe,

1019. ænigre áre. — 1020. véran on voruld-rice; ac ic. — 1021. þine.
 — 1022. freode pax, amicitia. Andr. 389. u. f.: 'svá þú hylde
 við me ofer firigenstreám freode gecýðdest.' — 1023. veán on
 vénum. vîde. — 1024. mán-scyldigne. — 1026. his blôd. — 1027.
 âdemest. âdrifest. — 1029. mînum. — 1031. þinre. — 1033. ondrædan.
 brógan. Die Construction von ondrædan 'timere' erläutern folgende
 Beispiele: Z. 764. 2162. 2663. Gr. El. Z. 81. Beov. Z. 3347: 'þæt þú him
 ondrædan ne þearft'. Vgl. hiezu Gr. Gr. 4, 38. — 1034. nú. — 1035.
 fâh Jun. fâh gevitan Th. — 1036. sînum. — 1038. sýnne. — 1039. ón.
 — 1040. tîrfæst. tâcen. — 1041. freoðobeácen signum pacis s. foe-
 deris. Gr. Gr. 2, 454. — 1044. mán-scyldigne Jun. Th. — 1045. si-
 num. gevât. — 1046. geomor-mód.

vineleás vrecca, and him þá víc geceás
eastlandum, on êðelstove
fædergeardum feor, þær him freolecu mæg,
1050. ides, æfter æðelum eaforan fêdde.

Se âresta væs Enos hâten,
sunu Caines. siððan ongon
mid þâm cneómagum ceastre timbrian,
þæt væs under volcnum veallfæstenna
1055. ârest ealra þára (65.) þe æðelingas
sveordberende settan hêton.

þanon his eaforan ârest vócan
bearn from brýde on þâm burhstede.
[52.] Se yldesta væs Jared hâten,

1060. sunu Enoses. Siððan vócan
þá þæs cynnes cneóvrím icton,
mægburh Caines. Malalehel væs
æfter Jared e yrfes hyrde,
fæder on lâste, ôð þæt he forðgevât.

1065. Siððan Mathusal magum dælde,
bearn æfter bearne, brôðrum sínum
æðelinga gestreón, ôð þæt aldorgedál
frôd fyrn* dagum fremman sceolde,
líf oflâetan. Laméh onfêng

1070. æfter fæder dæge fletgestealdum,

1047. víc. — 1051. énos. — 1052. frumbearn Msc. Jun. Th. — Nach An-
leitung von Zeile 1060. habe ich die Alliteration herzustellen versucht.
— 1053. timbran Th. — 1055. ârest. — 1056. sveord-bérende. hé-
ton. — 1057. his. ârest vócan. — 1058. brýde. — 1060. vócan. —
1061. cneov-rím. — icton increverunt, von ícan (ýcan Z. 3836),
écan augere, addere; prt. icte Z. 1185. iécte (für eácte Gr. Gr. I,
373) Z. 1118. 2370. S. geícan, geícean Z. 1127. 1157. 1509. eácnian.
— 1064. forð gevât. forðgevât, discessit; de vitâ decessit, mortuus
est, von forðgevítan. Häufig die Redensart: 'þá he forðgevât'
Z. 1173. 1187. 1595. 1736. Z. 1616: 'siððan forðgevât (Cham
of líce),' wofür bisweilen das einfache gevât, z. B. Z. 1231:
'siððan Laméh gevât.' Z. 1138. — 1065. Matusal Jun. Mathusal Th.
— 1066. sínum. — 1067. gestreón. aldor-gedál. — 1068. fród. —
1069. líf. — 1070. onfêng accepit, hat meist den Dativ bei sich; Z.
2368. 2730. 4099. Elene Z. 192: '(se leódfuma) fulvihte onfêng.'
Z. 336: 'lâre onfêngon.' Z. 1630: 'onfêngon fulvihte and freo-

botlgestreónum. him brýða tvá
 idesa on êðle eaforan fêddon
 Ada and Sella. (66.) þára ánum væs
 Jabal noma, se þurh gleávne geþanc
 1075. hêrbûendra hearpan ârest
 handum sînum hlýn âvehte,
 svinsigende svêg, sunu Lamehes:

Svylce on þære mægðe maga væs hâten,
 on þâ ilcan tîd, Tubal Cain,
 1080. se þurh snytro spêd smið cræftega væs
 and þurh môdes gemynd monna ârest,
 sunu Lamehes, sulhgeveorces
 fruma væs ofer foldan. Siððan folca bearn
 âres cûðon and îsernes

1085. burgsittende brûcan vîde.
 þâ his vîfum tvâm vordum sægde
 Lameh seolfa, leófum gebeddum,
 Adan and Sellan, unârlíc spel:
 'ic on morðor ofslôh mînra suna
 1090. (67.) hylde maga, honda gevemde
 on Caines cvealme mîne;

fylde mid folmum fæder Enoses,
 ordbanan Abeles, eorðan sealde
 vældreór veres. vât gearve,
 1095. þæt þâm lichrýre on lâst cymeð
 sôðcyniges seofonfeald vracu
 [55.] micel æfter mâne. mîn sceal svîðor
 mid grimme grýre golden vurðan
 fyll and feorhcvealm, þonne ic forðsció.'

1100. þâ veaerð Adame, on Abeles gylð,
 eafora on êðle ôðer fêded,

ðuvære.' Beov. Z. 104: 'hvá þâm hlæste onfêng.' Z. 2338: 'on-
 fôh þissum fulle (freódrihten mîn).' Sonst auch mit dem Accu-
 sativ. Z. 1207. II, 568. Beov. Z. 1370. — 1071. brýða. — 1073. ádá.
 ánum væs. — 1074. nóma. — 1075. ârest. — 1076. sînum. — 1079. tîd.
 tubál. — 1081. gemind Jun. môdes gemynd ârest Th. — 1084. æres
 Th. ærest Ms. Jun. — 1085. burh sittende Jun. vîde. — 1086. his
 vîfum. vórdum. — 1088. unârlíc. — 1089. mînra. suna Th. sune Ms.
 Jun. — 1091. mîne. — 1093. órd banan Jun. órd-banan Th. — 1094.
 vât. — 1096. sóð-cyniges. — 1097. mâne. mîn Th. mâne Jun.

- sôðfæst sunu, þâm væs Seth noma,
 se væs eádig and his yldrum þáh
 freolíc tô frôfre, fæder and mêder;
 1105. Adames and Euan væs Abeles gield
 on voruldríce. (68.) þá vord ácvæð
 ord moncynnes: 'me éce sealde
 sunu, selfa sigora valdend,
 lífes aldor, on leófes stæl,
 1110. þæs þe Cain ofslôh and me cearsorge
 mid þys magotimbre of móde ásceáf
 þeóden ússer. him þæs þanc sie.
 Adam hæfde, þá he eft ongan
 him tô edulfstæfe ôðres strienan
 1115. bearnes be brýde, beorn ellenrôf
 XXX. and C. þisses lífes
 vintra on vorulde. ús gevritu secgað,
 þæt hêr eahta hund iécete siððan
 mægðum and mægum mægburg síne.
 * Jun. p. 27. 1120. Adam on eor*ðan ealra hæfde
 nîgen hund vintra and XXX. eác,
 þá he þás voruld þurh gástgedál

-
1102. sóðfæst. nóma. — 1103. ðáh Th. — þáh profecit, von þeón prt. þeáh,
 þeág (þáh, þág) goth. þeihan, ahd. dīhan. Z. 2293: 'sunu veóx and
 þáh.' 2765: 'cniht veóx and þág.' — 1106. voruld-ríce. vórd. —
 1107. ord moncynnes 'auctor generis humani, princeps, patriarcha,'
 wie ordfruma; z. B. 'engla ordfruma' II, Z. 21. 240. 'yfeles ord-
 fruma' auctor II, Z. 376. u. s. f. In derselben Bedeutung Z. 1273 und
 El. Z. 394: 'æðelinga ord.' Eigentlich ist ord (wie ôr) acies, acumen,
 initium, alts. ord, ahd. ort. Gr. El. Z. 140: 'fram dæges orde' inde
 ab initio. C. Z. 2870: '(dæges) ord.' II, 115: 'þes oferhydes ord.' El.
 Z. 1155. und Andr. 1483: 'eall æfter orde.' C. Z. 3680: 'ord and
 ende.' El. Z. 589: 'æriht from orde ôð ende forð.' C. Z. 1999:
 'Elamitarna ordes (aciei) vīsa.' Z. 1517: 'mid gāres orde' (mu-
 crone). — éce Jun. Th. — 1109. ealdor Jun. lífes aldor Th. — 1111
 móde ásceaf. — 1114. strienan. — 1115. brýde. ellenrôf. — 1116.
 XXX. v. C. Jun. lífes Th. — 1117. ús gevritu secgað. Vgl. El. Z.
 673: 'svá gevritu secgað.' C. Z. 2557. Z. 1624: 'svá ús gevritu sec-
 geað.' Z. 227. 1717: 'þæs þe ús secgeað bēc.' 2605. f.: 'ús gevritu
 secgeað, godcunde bēc.' Ferner Gr. El. Z. 669. 365: 'hvæt ve
 þæt gehýrdon þurh hálige bēc;' dazu noch C. Z. 3448. 3459. —
 1119. síne. — 1122. ofgyfan.

- ofgyfan sceolde. [56.] Him on lâste Seth leóf veardode.
 (69.) eafora æfter yldrum êðelstól heold
 1125. and vîf begeát. vintra hæfde
 fif and hund teontig, þâ heó furðum ongan
 his mægburge, men, geícean
 sunum and dôhtrum. Sethes eafora
 se yldesta væs Enos hâten,
 1130. se nêmdede god niðða bearna
 ârest ealra, siððan Adam stôp
 on grêne græs, gâste geveorðad.
 Seth væs gesâlig. siððan strýnde
 seofon vinter hêr suna and dôhtra,
 1135. ond eahta hund. ealra hæfde
 XII. and nîgon hund, þâ seó tîd gevearð,
 þâ he friðgedâl fremman sceolde.
 [57.] Him æfter heold, þâ he of vorulde gevât,
 Enos yrfe, siððan eorðe svealh
 1140. sâdberendes Sethes lîce.
 he væs leóf gode (70.) and lifde hêr
 vintra hund nîgontig, âr he be vîfe hêr
 þurh gebedscipe bearn âstrýnde.
 him þâ cenned vearð Cainan ârest,
 1145. eafora on êðle. siððan eahta hund
 and fîftýno, on friðo drihtnes,

1124. epel-stól. — 1125. vîf. — 1126. fif. — 1127. geícean. — 1128.
 Sedes Jun. — 1129. énos. — 1130. nêmdede. — 1131. ârest. stóp. —
 1132. grêne græs. — 1134. hêr. — 1136. tîd. — 1137. frið-gedâl Th.
 ? = feorhgedâl? — 1138. hîm. gevât. — 1139. énos. — svealh hausit,
 deglutivit, hat sein Object im Dat. bei sich; 'sâdberendes Sethes
 lîce.' — Z. 1296: 'verodum svelgað.' — Z. 982: cvealmdreóre
 svealh (þes middangeard, monnes svâte). — Cod. Exon. 345, 23.
 24: 'siððan furðum svealg eorðe Abeles blôde.' In einzelnen der
 obigen Beispiele könnte die Bedeutung 'tumere' angenommen wer-
 den, wo sich denn der Dat. rechtfertigte. Man vergl. z. B. Andr. Z.
 1276 u. ff.: 'svât ýðum veóll þurh bâncofan, blôd lifrum svealg
 hâtan heolfre.' Im übrigen sind svelan, svæl, svælon, svolen
 adurere, svellan, sveall, svullon, svollen, tumere, und svelgan,
 svealh, svulgon, svolgen, glutire, auseinander zu halten. — 1140.
 sâd-berendes. lîce. — 1141. lifde hêr. — 1142. âr. vîfe hêr. —
 1143. þurh gebedscipe, consortio tori. Z. 2210. 2461. — 1144.
 ârest. — 1146. fîftýno.

gleávferhð hæleð geógoðe strýnde
suna and dōhtra. svealt, þá he hæfde
fród fyrn vintrum V. and nîgon hund.

1150. þære cneórisse væs Cainan siððan
æfter Enose aldordêma,
veard and vîsa: vintra hæfde
efne hund seofontig, ær him sunu vōce.
[58.] þá vearð on êðle eafora fêded,

1155. mago Cain[an]es, Malalehel væs hâten.
siððan eahta hund æðelinga rîm
and feóvertigum eác feorum geícte.
Enoses sunu ealra nîgon hund
(71.) vintra hæfde, þá he voruld ofgeaf,

1160. and týne eác, þá his tíddæge,
under rodera rûm, rîm væs gefylled:

Him on lâste heold land and yrfe
Malalehel siððan missera vorn.

Se frumgâra fîf and sixtig
1165. vintra hæfde, þá he be vîfe ongann
bearna strýnan. Him brýd sunu
meóvle tô monnum brôhte. se maga væs
on his mægðe, mîne gefræge,
guma on geógoðe, Jared hâten.

1170. lifde siððan and lissa breác

1149. fród. — Statt des unverständlichen vitet, welches die Handschrift
bietet, habe ich, nach Thorpe's Vorschlag, vintrum in den Text
genommen. — 1151. énose. aldor-déma. — 1152. vîsa. — 1153. ær.
vōce. — 1155. Caines. Malalehel Jun. malalahél Th. — 1156. rîm.
— 1157. geícte. — 1160. eác. tíð-dæge. — 1161. rûm. rîm. — 1163.
malalahél. — missera vorn, annorum numerum. misser, missar,
eigentlich semestre. isl. missiri. Z. 1737: 'misserum fród.' Z. 2339:
'missarum fród.' Z. 2978: 'fela missera.' — 1164. frum-gâra fîf. —
1165. vîfe. — 1166. brýd. — 1167. vâs. — 1168. hîs. mîne. — mîne
gefræge, ut fando accepi, quantum rescivi. Z. 3297. Andr. Z. 1626:
'mîne gefrege.' Gefrægn fando accepi, alts. gifragn, sehr häufig;
auch das adi. gefræge 'notus, celeber' kommt Z. 3822 vor. Andr.
Z. 668. 961. 1120. El. 967. gefrêge oder gefrege? alts. gifrâgi Schm.
Heliand 86, 6: 'þo so gifrâgi uuard.' 91, 15. S. auch Gr. Andr. S.
114. 136. — 1169. iáred. — 1170. bræc Jun. lífde. breac. Th. —
malalahél. hér.

- Malalehel lange, [59.] *mondreáma hêr,
 voruldgestreóna. vintra hæfde
 fif and hund nîgontig, þâ he forðgevât,
 and eahta hund. eaforan læfde,
 1175. (72.) land and leódveard. Longe siððan
 Geared gumum gold brittade.
 se eorl væs æðele, æfæst hæleð,
 and se frumgâr his freómagum leóf.
 fif and hund teontig on fyore lifde
 1180. vintra gebîdenra on voruldrîce,
 and syxtig eác. þâ seó sâel gevearð,
 þæt his víf sunu on voruld brôhte.
 se eafora væs Enoc hâten,
 freólic frumbearn. Fæder hêr þâ gyt
 1185. his cynnes forð cneórîm îcte,
 eaforan. eahta hund ealra hæfde
 V. and syxtig, þâ he forðgevât,
 and nîgon hund eác nihtgerîmes,
 vine frôd vintres, þâ he þâs voruld ofgeaf;
 1190. ond Geared þâ gleávum læfde
 land [60.] and leódveard leófum rince.

-
1173. fif. gevât. — 1177. æfæst. — 1178. frum-gâr. freo-mágum. — 1179.
 fif. lifde. — on fyore statt 'on feore;' nur hier. — 1180. gebîdenra Th.
 gebîdenra, part. prt. zu gebîdan = âbîdan, bîdan, expectare,
 manere. S. Z. 3167: 'ne him bealu benne gebîden hæfdon.' Z.
 2353; '(þæt feorhdaga) on voruldrîce vorn gebîde.' II, Z. 109. Andr.
 Z. 399: '(læt) þonne gebîdan beornas þîne.' Cod. Exon. 5, 17:
 'hû se earma sceal âre gebîdan.' — voruld-rîce. — 1181. seó sâel
 tempus, occasio, eventus. Z. 2003; Z. 2431 und 2517: 'sâles bîdan.'
 Andr. Z. 1166: 'nû is sâel cumen.' Beov. Z. 1238: 'ðð þæt sâel
 âlamp.' Z. 2010: 'þâ væs sâel and mæla.' Z. 3221: 'sâla and mæla.'
 Davon gesâlan evenire. gesâled, gesâelde, accidit. Andr. Z.
 438. und Z. 661: 'svâ gesâelde iu.' Andr. Z. 511. 515. Beov. Z.
 1142. 1773. 2500. Kemble's Gloss. s. v. sâel. Neu ist die Bedeutung
 'incidere in aliquem,' Jemand wo antreffen, in welcher gesâlan
 Cod. Exon. 123, 6. steht: '(þâm þe eahtan vile sâvla gehvilcre,) þær
 he gesâlan mæg,' wo er (sie) antreffen kann oder mag. Das unten Z.
 3245. vorkommende gesâelde steht für gesealde. — eác. — 1182. víf.
 — 1183. væs. énoc. — 1184. hêr þa gýt. — 1185. his. cneo-rîm. —
 1187. gevât. — 1188. niht-gerîmes. — 1189. frôd. — 1191.

- Enoch siððan (73.) ealdordôm âhof,
 freoðospêd folces vîsa. nalles feallan lêt
 dôm and drihtscipe ,
 1195. þenden he hyrde væs heáfodmaga.
 Breác blæddaga, bearna strýnde.
 þreó hund vintra him væs þeóden hold,
 rodera valdend. Se rinc heonon,
 on lichoman, lisse sôhte
 1200. drihtnes duguðe. nales deaðe svealt
 middangeardes, svâ hêr men dôð,
 geónge and ealde, þonne him god heora
 âhta and ætvist, eorðan gestreóna,
 ongenimeð, and heora aldor somed.
 1205. ac he cvic gevât mid cyning engla
 of þyssum lænan life freán
 on þâm gearvum, þe his gâst onfêng,
 âr hine tô monnum môdor brôhte.
 He þâm yldestan eaforan læfde
 1210. [62.] folc, frumbearne. (74.) V. and sixtig
 vintra hæfde, þâ he voruld ofgeaf,
 and eác III. hund. þrage siððan
 Mathusal heold maga yrfe,
 se on lichaman lengest þisse
 1215. vorulddreáma breác. vorn gestrýnde,
 âr his svyltdæge, suna and dôhtra.
 Hæfde frôd hæle, þâ he from sceolde
 niððum hveorfan, nîgon hund vintra
 and hund seofontig tô. Sunu æfter heold,
 1220. Lamech, leódgeard; lange siððan
 voruld bryttade. vintra hæfde

1192. ahóf. — 1193. vîsa. — 1194. dóm Th. Der zweite Halbvers fehlt,
 wie die unvollständige Alliteration zeigt. — 1201. dóð. — 1203. æt-
 vist — 1205. ác. gevât. — 1206. life. — 1208. ár. — 1212. þrage,
 acc. von þrag, per tempus, diu. þrag auch þrah (seó þrah Z. 4104.)
 tempus, opportunitas. Der blosse Accusativ noch einmal adverbial
 Z. 2768. Sehr häufig 'lange þrage' per longum tempus: Z. 1421.
 2538. 2829. 4089. Der dat. pl. þragum aliquamdiu. II, Z. 113. El.
 Z. 1239. — 1214. lichoman Jun. sé ón lichaman Th. — 1216. ár —
 1217. fród. — 1219. tô Jun. Th.

- tvâ and hund* teontig, þâ seó tîd gevearð,
 þæt se eorl ongan æðele cennan
 sunu and dôhtor. siððan lifde
 1225. fîf and hund nîgontig. freá moniges breác
 vintra under volcnum, verodes aldor;
 V. hund eác heold þæt folc teala,
 bearna strýnde: (75.) him byras vócan,
 eafora and idesa. he þone yldestan
 1230. Noe nêmdre, se niððum ár
 land bryttade, siððan Lamech gevát.
 [63.] Hæfde æðelinga aldorvîsa
 V. hund vintra, þâ he furðum ongan
 bearna strýnan, þæs þe béc cveðað.
 1235. Sem væs hâten sunu Noes
 se yldesta, ôðer Cham,
 þridða Jafeth. þeóda týmdon
 rúme under roderum; rîm miclade
 monna mægðe geond middangeard
 sunum and dôhtrum.
 1240. þâ giet væs Sethes cynn,
 leófes leódfruman, on lufan svîðe
 drihtne dýre and dômeádig,
 Oð þæt bearn godes brýda ongunnon
 on Caines cynne sêcan,
 1245. vergum folce, (76.) and him þær víf curon
 ofer metodes êst monna eaforan,

1222. tîd. — 1223. óngán. — 1224. lifde. — 1225. fîf. — 1228. býras
 vócan. byras filii; nur hier im Cædm. Gr. Gr. 1, 641. weist den
 sing. byre nach. — 1230. Noe Jun. Noæ nêmdre. ár. — 1231. gevát.
 — 1232. aldor-vîsa. — 1234. strýnan. béc. 1235. sém hâten. nóes.
 — 1236. sé. chám. — 1237. týmdon. — 1238. rúme. rîm. — 1241.
 leódfruma princeps Z. 2326. 3283. El. Z. 191. Beov. Z. 4255.
 Vergl. oben ordfruma, princeps. hildfruma, bellator. El. Z. 10.
 101. — Beov. Z. 3354: 'hârum hildfruman.' vígfruma dasselbe.
 Beov. Z. 1321. landfruma princeps terræ. — 1242. dýre. dóm-
 eadig. — 1244. sêcan. — 1245. þær víf. — 1246. êst. — ofer
 meotodes êst contra creatoris voluntatem; so nochmals Z. 3692.
 — Andr. Z. 1216. und 1374: 'ofer míne êst.' El. Z. 985: 'þurh meo-
 todes êst.' êst s. m. goth. ansts. ahd. anst, amor, gratia. Z. 1504.
 2437. êstum (dat. pl.) libenter, Z. 1946. 2350. Beov. Z. 2388: '(vun-

- scyldfulra mægð, scýne and fægere.
 þá reordade rodora valdend,
 vrâð moncynne, and þá vorde cvæð:
 1250. 'ne syndon me on ferhðe freó from gevitene
 cneórisn Caines; ac me þæt cynn hafað
 [64.] sâre ábolgen. nú me Sethes bearn
 torn niviað, and him tô nimað
 mægeð tô gemæccum mînra feónda,
 1255. þær vífa vlite onvôd grome,
 idesa ansien and êce feónd,
 folcdriht vera, þá ær on friðe vêron.
 Siððan hund tvelftig, geteled rîme,
 vintra on vorulde vræce bisgodon
 1260. fæge þeóda, hvonne freá volde
 on vâerlogan vîte settan
 and on deað sleán dædum scyldige
 gigantmæcgas, (77.) gode unleófe,

den gold) êstum geeáved.' — 1247. scýne (f. sceóne) pulcher. Z. 337. der Superlat. scýnôst. Andr. Z. 766: 'þæt se scýna stân (mælde formannum).' — 1249. vórde. — 1251. ác. cynn. — 1252. sâre ábolgen. — 1253. him tô. — 1254. mînra. — gemæcca = gemaca, coniux, consors; nur hier. — 1255. þær vífa. onvôd Th. onvôd grome furiose invasit. Andr. Z. 140: 'oft hira môd onvôd,' exarsit. C. Z. 2573: 'hie þæs vlenco onvôd and vîngedrync.' Beov. Z. 1824: 'hine fyren onvôd;' von onvadan. Das adv. grome steht noch C. Z. 3751. und 4211; das adj. grom iratus Z. 2091. 2479. 3569. — 1256. ece Jun. Th. 1257. ær. — 1258. rîme. geteled rîme computati numero; auch rîmes steht häufig bei Zahlen, besonders grösseren. 'geteled rîme, Z. 1735. 3301. Andr. Z. 1035. — 'geteled rîmes' C. Z. 1331. 2338. El. Z. 2. Auch steht geteled allein: C. Z. 3161: 'X. hund geteled tîreádigra,' und Andr. Z. 665: '(ellefne orettmæcgas) geteled tîreádigre, he væs tvelfta sylf.' — 1260. fæge þeóda populus mortis devotus; fæge, moribundus, dem Tode verfallen, bestimmt; sodann invalidus, timidus. Z. 1377: 'on fæge folc.' El. Z. 117: 'on þæt fæge folc.' C. Z. 3098: 'fleáh fæge gâst.' Z. 3196: 'fæge ferhðlocan.' Z. 3391: (lyft upgesvearc) fægum stæfnum.' Z. 3410: 'fæge crungon.' Jud. XI. (Anall. A. S. 137, 14): 'fæge frumgâras.' Andr. Z. 1530: 'fæge svulton (geónge on geofene).' Beov. Z. 3053: 'fæges fyrðhrægl.' unfæge non moribundus. Beov. Z. 1140: '(vyrd oft nereð) unfægne eorl (þonne his ellen deáh).' Fæge ist nicht zu verwechseln mit fægen alts. fagan, fagin, lætus. Z. 2176. II, Z. 436. Andr. Z. 1042. — 1261. vîte. — 1262. dædum. — 1263. unleófe. gigantmæcgas, gigantes; sonst

- micle mǎnsceaðan, metode lāðe;
 1265. þā geseah selfa sigora valdend,
 hvæt vās monna mǎnes on eorðan,
 and þæt hie vǣron vomma þrīste,
 invitfulle. he þæt unfægere
 vera cneórissum gevrecan þohte,
 1270. forgrīpan gumcynne grimme and sǎre
 heardum mihtum. Hreáv hine svīðe,
 þæt he folcmægða fruman áveahte,
 æðelinga* ord, þā he Adam sceôp.
 cvæð, þæt he volde, for vera synnum,
 1275. eall á æðan, þæt on eorðan vās,
 forleósan līca gehvīlc, þāra þe līfes gāst
 fæðmum þeahte; eall þæt freá volde
 on þære tóveardan tīde ácvellan,
 þe þā neálæhte niðða bearnum.
 1280. Noe vās god nergende leóf,
 svīðe gesǣlig (78.) sunu Lameches,
 dōmfæst and gedēfe. drihten viste,

* Jun. p. 30

nicht nachgewiesen. gigant mehrmals im Beov. S. Kemble's Gl. s. v. und besonders Grimm's D. M. II. Ausg. S. 491. 492, N. Die Zurückführung der Giganten auf Cain's Geschlecht ist morgenländischen Ursprungs, wie ich in der Einleitung zeigen werde. An heidnische Vorstellungen scheint dabei nicht zu denken. — 1264. mǎn-sceaðan Jun. Th. lāðe. — 1266. mǎnes Jun. Th. — 1268. unfægere. — 1270. sǎre. — 1273. sceôp. — 1275. á Jun. Th. æðan, ein dunkles Wort, inundare diluvio perdere? oder ist ádrencan zu schreiben? Das á steht etwas verwaist da. — 1276. līca. līfes. — 1277. (þāra þe līfes gāst) fæðmum þeahte, 'eorum qui vitæ spiritum pectore, animo gerebant' eigentlich 'tegebant.' So noch Z. 3455.: 'hafað vīslīcu vord on fæðme.' — on fæðm: Z. 62. 1966. 2625. of fæðme: Z. 3223. in fæðm: Z. 3752; Gr. El. 765: 'in dracan fæðme.' — under fæðme: C. Z. 3779. fæðmum: Z. 3004. 3235. 3409. 3433. 3757; Gr. El. Z. 728: 'sæs sīdne fæðm.' Beov. Z. 1556: 'līges fæðm.' fæðm sinus, gremium, cubitus, amplexus. — 1278. tóveardan tīde. — 1279. neálæhte. — 1280. noe vās gód. — 1281. lameches. — 1282. dōmfæst ⁊ gedēfe Th. dōmfæst and gedēfe iustus et quietus, probus. dōmfæst: Z. 1505. 1780. 2370. — gedēfe kommt im Cædm. nicht wieder vor. Es entspricht dem goth. gadôfs, gadôbs, πρέπων, schicklich, und ist auf ein Verbum gedēfnian, convenire, zurückzuführen Beov. Z. 1117: 'svā hit gedēfe vās' uti conveniebat, decebat. Andr. Z. 317: 'ne gedafenað þe.' El.

- þæt þæs æðelinges ellen dôhte
breóstgehygdum; forðon him brego sægde,
1285. hâlig, æt hleóðre, helm allvihta,
hvæt he fâhverum fremman volde.
Geseah unrihte eorðan fulle,
sîde sælvongas synnum gehladene,
vidlum gevemde. þâ valdend spræc,
1290. nergend ûsser, and tô Noe cvæð:
'ic ville mid flôde folc âcvellan
and cynna gehvile [65.] cucra vuhta,
þâra þe lyft and flôd lædað and fêdað,
feoh and fuglas. þû scealt frið habban
1295. mid sunum þînum, þonne sveart vâter,
vonne vâlstreâmas verodum svelgað,
sceaðum scyldfullum. ongyn þe scip vyrcean,
merehûs micel, on þâm þû monegum scealt
reste gerÿman (79.) and rihte setl
1300. ælcum, æfter âgenum, eorðan tudre.
Gescype scylfan on scipes bôsme.
þû þæt fâer gevyrc fiftiges vîd,
þrittiges heáh, þreó hund lang

Z. 1168: 'þæt is gedafenlic.' — gedeáf mersit II, Z. 671. gehört zu gedûfan, II, 30. — 1283. ðohte Jun. — 1285. æt hleóðre revelatione, oraculo; vollständiger Andr. Z. 93: '(þâ vearð gehÿred) vord hleóðres.' Sonst bedeutet hleóðor, ahd. liodar, strepitus, sonus, vox. Andr. Z. 1551: 'hleóðor gryrelic.' S. ferner: C. Z. 1687. 3346. 3696. — Der eigentliche Ausdruck für 'oraculum' ist hleóðorcvide: Z. 2332. 2376. 3673. 3834. — 1288. sîde sælvongas Th. sælvong, sælvang ager foecundus, amoenus. Andr. Z. 1493: 'under sælvange.' — 1289. vidlum illuvie, dat. pl. von vidl. Jud. X. (Anall. A. S. 133, 1.): 'mid vidle and mid vomme besmîtan.' — 1290. tô nœe. — 1291. ic. flôde. — 1293. flôd. — 1295. þînum. — 1297. scíp. — 1298. mere-hûs. þû. — 1299. reste gerÿman, assignare cubile. gerÿman (wie ârÿman Beov. Z. 979. 2166.) heisst zunächst dilatate: Z. 3408. Vgl. Andr. Z. 1580: 'þurh streámrâce stræt vâs gerÿmed,' via munita erat. El. Z. 1249: 'tîdum gerÿmde,' interdum dilatavi. Sodann 'räumen, einräumen, anweisen;' ausser an unsrer Stelle noch Z. 1480: 'þe is êðelstól eft gerÿmed.' Z. 3213: 'holm gerÿmed ealde staðolas.' S. auch rÿman C. Z. 1339. — 1300. âgenum. — 1301. gescipe Jun. scylfan tabulata, von scylfe, scamnum; altn. skialf. S. Gr. D. M. 124. Dies Wort scheint sonst nicht mehr vorzukommen. — bôsme Th. — 1302. þær fâer. vîd. — 1302 und 1303: fiftiges vîd, þrittiges

- elngemeta, and við ýða gevyrc
 1305. gefegfæste. Þær sceal fæsl vesan
 cviclifigendra cynna gehvilces,
 on þæt vudufæsten vōcor gelæded
 eorðan tudres. earc sceal þý mære.
 [66.] Noe freme[de], svâ hine nergend hêht,
 1310. hýrde þâm hâlgan heofoncynige.
 ongan ôfostlice þæt hof vycan,
 micle merecieste. magum sægde,
 þæt væs þreálic þing þeódum tôveard,
 rêðe vîte. hie ne rôhton þæs.
 1315. Geseah þâ, ymb vintra vorn, vârfæst metod
 geofonhûsa mæst gearo hlifigean,
 (80.) innan and ûtan eorðan lîme
 gefæstnod við flôde, fêr Noes,
 þy sêlestan. þæt is syndrig cynn:
 1320. symle bið þý heardra, þe hit hreóh vâter,
 svearte sâstreámas, svîðor beátað :
 [67.] Þâ* tô Noe cvæð nergend ússer:
 'ic þe þæs mîne, monna leófôst,
 vâre gesylle, þæt þû veg nimest,
 1325. and feora fæsl, þe þû ferial scealt
 geond deóp vâter, dægrîmes vorn,
 on lides bôsme. læd, svâ ic þe hâte,
 under earcebord eaforan þîne,
 frumgâran þrý, and eóver feóver víf.

* Jun. p. 31

heáh, Genitivus des Mâsses. Gr. Gr. 4, 730. — 1305. fæsl victus
 oder ?proles, soboles. Z. 1325. 1354. Gr. Gr. 2, 52. 2, 99. — 1306.
 cvic-lifigendra. — 1308. mære. — 1309. nœe. — 1310. hýrde. —
 1311. ôfostlice celeriter, von ôfost, ôfest, êfest, âfest
 ('ôfost is sêlost' Andr. Z. 1565.) festinatio, celeritas, gebildet. —
 ôfestlice: Z. 2843. ôfstlice: Z. 2481. Andr Z. 299. 792. — hóf. —
 1313. þreálic þing 'res afflictionis plena.' El. Z. 427: 'þæt væs þreá-
 lic gepoht.' — 1314. vîte. þæs. — 1315. vârfæst. — 1317. lîme. —
 1320. hreóh trux, sævus. Z. 1382. Andr. Z. 467: 'hreóh holmþracu.'
 Z. 1542 f: 'hreóh væs þær inne (beátende brim).' hreóhmôd Z. 3760.
 1321. sâ-streamas. — 1322. nœe. — 1323. mîne. — 1324. vâre.. vég. —
 1326. dæg-rîmes. — 1327. bôsme. S. Z. 1405. Lid, navigium, verschie-
 den von lîd potus. Gr. Gr. I, 336. 363. — 1328. earce-bórd. þîne.
 — 1329. frum-gâran. víf. ond = and, und. Diese seltnere, ausge-

- 1330 ond þû seofone genim on þæt sundreced
tundra gehvilces, geteled rîmes,
þâra þe tô mete mannum lifige;
and þâra ôðera (81.) ælces tvâ,
svilce þû of eallum eorðan væstmum
1335. viste, under vægbord verodum gelæde,
þâm þe mid sceolon mereflôd nêsan.
Fêd freôlice feora vôcre,
ôð ic þære lâfe lagonîða eft
reorde under roderum rýman ville.
1340. Gevît þû nû mid hîvum on þæt hof gangan,
gasta verode. ic þe gôdne vât,
fæsthydigne. þû eart fréoðo vyrðe,
âra mid eaforum. ic on andvlitan
nû, ofer seofon niht, sîgan lâte
1345. vællregn ufan vîdre eorðan.
feóvertig daga fæhðe ic ville
on veras stælan, and mid vægþreáte
æhta and âgend eall âcvellan,
þâ beûtan beóð earcebordum,
1350. þonne sveart racu (82.) stîgan onginneð.
Him þâ Noe gevât, svâ hine nergend hêt,
under earcebord eaforan lædan,
veras on vægþel, and heora vîf somed,
and eall þæt tô fæsle freá ælmihtig
1355. habban volde, under hrôfgefôr,
tô heora æt gifan; svâ him ælmihtig

schriebene Form der Copula findet sich im Cædmon nur an folgen-
den Stellen: Z. 621. 1135. 1190. 1330. Ausserdem habe ich sie mir
angemerkt aus Andr. Z. 1001. 1033. 1204. 1308. 1395. 1400. 1414.
1719. und Elene Z. 930. 976. 983. 1210. Es fragt sich, ob 'and'
öfter ausgeschrieben vorkommt als 'ond.' — 1331. geteled rîmes. —
1333. oðerra Jun. oðera. tvâ Th. — 1335. væg-bórd. gelæde. — 1336.
mere-flód. nêsan = neósan (Z. 3403. II, 114. Andr. 310. 484.
830. 1025. Cod. Exon. 123, 12 504.) visitare, explorare. — 1337.
fêd. vôcre. — 1338. lâfe. — 1339. rýman. — 1340. gevît. hîvum. hof.
— 1341. gôdne vât. — 1343. âra. ándvlitan. — 1344. sîgan lâte. —
1346. ic. — 1347. stælan. — 1349. earce bórdum. — 1351. nœe ge-
vât. — 1352. earce-bórd lædan. — 1353. væg-þæl Jun. — vîf Th.
— 1355. hróf-gefór. æt. — 1356. vórd abeád.

- veroda [68.] drihten, þurh his vord, âbeád.
 [69.] Him on hoh beleác heofonríces veard
 merehûses mûð mundum sînum,
 1360. sigora valdend, and segnade
 earce innan âgenum spêdum
 nergend ûsser. Noe hæfde,
 sunu Lameches, syx hund vintra,
 þâ he mid bearnum under bord gestâh,
 1365. gleáv mid geógoðe, be godes hæse,
 dugeðum dýrum. Drihten sende
 regn from roderum, and eác rûme lét
 (83.) villeburnan on voruld þringan
 of âdra gehvære. égorstreámas
 1370. svearte svôgan, sâs ûpstigon
 ofer stæðveallas. strang væs and rêðe
 seðe* vætrum veold, vreáh and þeahte
 mânfæhðu bearn middangeardes
 vonnan vâge; vera êðelland,
 1375. hof hergode. hygeteónan vræc
 metod on monnum. Mere sviðe gráp
 on fâge folc. feóvertig daga,
 nihta ôðer svilc, nîð væs rêðe,
 vælgrim verum. vuldorcyninges
 1380. ýða vræcon ârleásra feorh
 of flæschoman. Flôd ealle vreáh,
 hreóh under heofonum, heábeorgas
 geond sîdne grund, and on sund âhóf
 earce from eorðan, and þâ æðelo mid,
 1385. þâ segnade selfa drihten,
 (84.) scyppend ûsser, þâ he þæt scip beleác.

* Jun. p. 32.

1358. him. heofon-ríces. — 1359. mere-hûses mûð. sînum. — 1361. âgenum.
 — 1362. nœ. — 1364. bórd. — 1367. rûme lét. — 1369. égorstreamas
 Jun. égor-streámas Th. — 1370. svôgan Th. s v ô g a n, strepebant. —
 Cod. Exon 59, 10: 'svôgað vindas,' vom Heulen des Sturms gesagt. C.
 Z. 2551 vom Wüthen des Feuers. — sâs úp. — 1373. mân-fæhðu Jun.
 Th. — 1374. vâge. éðel-lánd. — 1375. hóf. — 1376. gráp. — 1378.
 rêðe. — 1380. árleasra. — 1381. flód. — 1382. heá-beorgas. he á -
 beorgas montes alti. Z. 3901. nochmals. — 1383. sîdne. áhóf. —
 1384. mîd.

- Siððan vîde råd volcnum under,
ofer holmes hrincg, hof sêleste,
fôr mid fearme. fære ne môston
1390. vâgliðendum vâtres brôgan
hâste hrînon; ac hie hâlig god
ferede and neredede. Fîftena stôð
deóp ofer dûnum sâdrence flôð
monnes elna. Þæt is mæro vurd,
1395. þâm æt niehstan vâs nân tô gedâle,
nymðe heó vâs âhafen on þâ heán lyft,
þâ se êgorhere eorðan tudor
eall âcvealde: buton [70.] þæt earcebord
heöld heofona freá, þâ hine hâlig god
1400. êce upp forlêt, ed monne,
streánum stîgan stîðferhð cyning :
[71.] þâ gemunde god mereliðende,
(85.) sigora valdend, sunu Lameches,
and ealle þâ vócre, þe he við vâtre beleác,
1405. lîfes leóhtfruma on lides bôsmes.
Gelâdde þâ vîgend veroda drihten
vind ofer vîð land. villflôð ongan
lytligan eft; lago ebbade

-
1387. vîde rád. — 1388. hóf. — 1389. fôr Jun. fôr . fære Th. — 1391.
hâste violenter, ardenter. Z. 2410. das Adjectiv. So Beov. Z. 2669:
'þurh hâstne hâd.' ahd. haist, hast. Graff Spr. 4, 1062. goth.
haifsts (ἔρις, ἐριθelia, ἄγων) gehören hieher. — hrînon. — 1392. stôð.
dûnum. sâ-drence flôð. — 1395. nân to gedâle. — 1396. âhafen.
heán. — 1397. êgor-here. — 1398. earce-bórd. — 1400. êce.
Th. éd Jun. Th. ed, goth. id (in iddaljo und idveit) ahd. it-,
ita-, (Graff Spr. I, 78. Gr. Gr. 2, 785. 798; 2, 702. 716.) in der
Zusammensetzung, steht hier substantivisch in der Bedeutung von
'regeneratio, renovatio,' wie Z. 3638. edsceaft. Gr. D. M. I. Ausg. S.
476. N. edcerre II, Z. 452. edleán Z. 1518. Andr. Z. 1229. edneóv
— Z. 313. edniye Andr. Z. 1014. — Andr. Z. 783: 'ednivinga andveard
cuman.' — Elene Z. 301: 'ednióvunga (gefremede) þurh þæt æðele
spadl.' edvit Z. 2722. II, Z. 640. 683. edvitspræce Andr. 81. edring
Cod. Exon. 373, 11. edvylm. Cod. Exon. 364, 19. edvenden (finis)
Cod. Ex. 200, 14. — 1404. vócre. — 1405. lîfes. lîdes. bôsmes. —
— 1407. vorde Jun. Th. vind, nach des Letztern Conjectur. — vîð. vill-
flôð ongan.

- sveart under svegle; hæfde sôð metod
 1410. eaforum êgstreám eft gecyrred,
 torhtryne regn gestilled.
 Fôr fâmig scip L. and C.
 nihta under roderum, siððan nægled bord,
 fâr sêleste, flôd upâhóf,
 1415. ôð þæt rîmgetæl rêðre þrage
 daga forðgevât. þâ on dûnum gesæt
 heáh mid hlæste holmærna mæst,
 earc Noes, þe Armenia
 (86.) hátene syndon. þær se hâlga båd
 1420. sunu Lameches sôðra gehâta
 lange þrage; hvonne him lîfes veard
 freá ælmihtig frêcenra sîða
 reste âgeafe, þære he rûme dreáh,
 þâ hine on* sunde, geond sîðne grund
 1425. vonne ýða vîde bâron.
 Holm væs heononveard, hæleð langode
 vâgliðende, svilce vîf heora,
 hvonne hie of nearve, ofer nægled bord,
 ofer stréamstaðe stæppan môsten,
 1430. and of enge út æhta lædan.
 þâ fandode frôd veard scipes,
 hvæðer sincende sæflôd þâ gyt
 vâre under volcnum. lét þâ, ymb vorn daga

* Jun. p. 33.

1409. sóð. — 1410. êg-stream Jun. Th. — 1412. fôr fâmig. — 1413. bórd.
 nægled bord, clavatum tabulatum, Lye; nochmals Z. 1428. —
 Cod. Exon. 439, 17: 'naca, nægled bord.' — 1414. fâ. flôd up-
 ahóf. — 1415. rîm-getæl. — 1416. forð gevât. dûnum. — 1417.
 heáh. — 1419. båd. — 1421. lîfes. — 1423. rûme. — 1424. sîðne.
 — 1425. vîde bâron. — 1427. vîf. — 1430. út. — 1431. þâ Th.
 forðveard Jun. Thorpe, welcher übersetzt: 'at the ship's prow,'
 wie mir scheint, unrichtig, da forðveard nirgend diese Bedeutung
 hat. Dem Zusammenhange angemessener ist frôd veard scipes
 prudens rector navis. Z. 2571: 'frôd frumgâra.' Z. 2958: 'frôd fædera
 cyn.' Z. 1217: 'frôd hæle.' Z. 4183: 'frôd foremihtig folca ræsva.'
 Der bei frôd häufig sich findende Dativ (Z. 1068. 1189. 1737. 2167.
 2339. 2347. 2375.) ist als Instrumentalis aufzufassen. Gr. Gr. 4, 750.
 fandode tentavit, von fandian (Z. 2404: fandigan). Z. 3971: 'siððan
 hie þone bryne fandedon.' S. das Substantiv fandung Z. 1447. —
 1432. hvæðer Jun. hvæder Th. sæ-flôd. — 1433. vâre. lét.

- þæs þe heáh hlioðo horde onfêngon
1435. and æðelum eác eorðan tudres,
 sunu Lameches sveartne fleógan
 (87.) hrefn ofer heáhflód of hûse út.
 No e tealde, [72.] þæt he on neód hine,
 gif he on þære láde land ne funde
1440. ofer síð væter, sêcan volde
 on vægþele eft. Him seó vên geleáh;
 ac se feónd gespearn fleótende hreáv,
 salvigfeðera sêcan nolde.
- He þâ, ymb seofon niht, sveartum hrefne
1445. of earce forlêt æfter fleógan
 ofer heáh væter hâsve culufan
 on fandunga, hvæðer fâmig sâ
 deóp þâ gytâ dæl ænigne
 grênre eorðan ofgifen hæfde.
1450. heó vîde hire villan sôhte
 and rûme fleáh, nôhveðere reste fand,
 þæt heó for flóde fôtum ne meahte
 land gespornan, (88.) ne on leáf treóves
 steppan for streámum; ac vâron steáphleoðo
1455. bevrigen mid vâtrum. Gevât se vilda fugel
 on æfenne earce sêcan,
 ofer vonne væg, vêrig sîgan,
 hungri tô handa hâlgum rince.

Ðâ vâs culufre eft of cōfan sended

1460. ymb vucan. vilde seó vîde fleáh,
 ôð þæt heó rûmgâl restestove

1435. eác. — 1437. heah-flód. hûse út. — 1438. nœ. — 1439. láde. — 1440.
 síð. sêcan. — 1441. vægþel, vægþelu = brimþelu, sundþelu
 (Kemble Gloss. zu Beov. s. v. þelu) navis; þelu asser, tabulatum. Z.
 1353. 1491. Andr. Z. 1711. Vgl. Z. 1477: þellfæsten, arx e tabulatis
 compacta. — vên. — 1442. ác. hreáv. — 1443. sêcan. — 1447. fâmig sâ.
 — 1449. grênre. — 1450. vîde. — 1451. rûme. — 1452. flóde. fôtum.
 — 1454. ác. — 1455. gevât. — 1456. sêcan. — 1457. sîgan. — 1458.
 hungri statt hungrig, mit Abwerfung des g. So drî für drig, mihti
 für mihtig. Rask A. S. Gr. p. 3. — rince. — 1459. éft. — 1460. ymb
 vucan. ymb bei Zeitbestimmungen häufig: Z. 4094. 4099.: 'ymb seofon
 — vinter.' II, Z. 573: 'ymb âne niht.' Z. 2992: 'ymb tvâ niht.' II, Z.
 427: 'ymb þreó niht.' — 1461. rum gâl Jun. rûm-gâl Th.

- fægere funde, and þā fōtum stōp
on beám hyre. gefeah blīðemōd,
þæs þe heó gesette svīðe vērīg
1465. on treóves telgum. torhtum moste
heó feðera onsceôc. gevát fleógan eft
mid lâcum hire. liðend brôhte
elebeámes tvīg ân tô handa,
(89.) grêne blæde. þā ongeát hraðe
1470. flōtmonna freá, þæt væs frôfor cumen,
earfoðsīða bôt. þā gyt se eádega ver,
ymb vucan þridan, vilde culufan
âne sende, seó eft ne com
tô lide fleógan, ac heó land begeát,
1575. grê* ne bearvas. nolde gladu æfre
under salved bord syððan ætývan,
[73.] on þellfæstenne, þā hire þearf ne væs :

* Jun. p. 34.

- þā tô Noe spræc nergend ússer,
heofonríces veard, hālgan reorde:
1480. 'þe is êðelstól eft gerýmed,
lisse on lande, lagonīða rest
fæger on foldan. Gevīt on freðo gangan
ût of earce (90.) and on eorðan bearm
of þām heán hofe hīvan læd þū
1485. and ealle þā vōcre, þe ic vāgþreá
on hlīðe neredde, þenden lagon hāfde
þrymme geþeahte þridda êðyl.'

- He fremede svā, and frēan hýrde;
stāh ofer streāmveall, svā him seó stefn bebeád,
1490. lustum miclum, and ālādde þā
of vāgþele vrāðra lāfe.
[74.] þā Noe ongan nergende lāc,
rādfæst rêðran, and recene genam
of eallum dæl æhtum sīnum,

1462. fōtum stōp. — 1463. bliðe-mōd. — 1466. gevát. — 1468. ân Th. —
1469. blædæ Jun. grêne blædæ Th. — 1470. flót-manna. — 1471. bôt.
þā. — 1473. āne. — 1476. ætývan. — 1478. nōe. — 1479. heofon-
ríces. — 1480. eðel-stól. eft. — 1483. út. — 1484. óf. heán-hofe.
— 1485. vāg-þrea. — 1488. hýrde. — 1489. bebeád. — 1492. lāc.
— 1493. rádfæst. genám. — 1494. on Jun. Th. of Th. N..dæl. sīnum.

1495. þām þe him tō dugeðum drihten sealde,
gleáv tō þām gielde and þā gode selfum
torhtmōd hæle tiber onsægde,
cyninge engla. Hūru cūð dyde
nergend ūsser, þā he Noe
1500. gebletsade (91.) and his bearn somed,
þæt he þæt gyld on þanc āgifen hæfde,
and on geógoðhāde gōdum dādum
ār geearnod, þā him ealra vās
āra ēste ælmihtig god,
1505. dōmfæst dugeða. þā gyt drihten cvæð,
vuldres ealdor, vord tō Noe:
'týmað nū and tiedrað, tīres brūcað,
mid gefeán fryðo, fyllad eorðan,
eall geíceað. eóv is ēðelstól,
1510. holmes hlæst, and heofonfugla,
and vildu deór on geveald geseald,
eorðe ælgrēne, and eácen feoh.'
Næfre ge mid blōde beódgereordu
unárlice eóvre picgeað,

1497. torhtmód Th. — tiber onsægde sacrificavit; onsecgan ahd. insa-
kên immolare, litare (Graff Spr. I, 879. Gr. Gr. 2, 810.); tiber, tifer
(II, 577) victima, hostia. onsecgan allein: 'ærpon hine deað onsægde'
Cod. Exon. 171, 32. 'gif þu onsecgan nelt' Cod. Exon. 257, 23.
tiber (tifer) onsecgan: Ps. 65, 12: 'ic on þīn hūs hālig gange
and þær tīdum þe tifer onsecge.' Z. 1801. 1881: 'tiber onsægde.'
Cod. Exon. 254, 19: 'lác onsecge.' Cod. Exon. 257, 29. 30: 'þæt
þu lác hraðe onsēcge, sigortifre.' Das Ausführlichere sehe man
in Grimm's D. M. II. Ausg. S. 33 ff. Z. 2846: 'onsecgan tō
tibre.' So: 'lác (oblationem) onsægde' Z. 1786. 'gild onsægde,
(lác geneáhe).' Z. 2836. Man beachte ferner folgende Wendungen:
Ps. 95, 8: 'genimað eóv árlice lác.' Cædm. Z. 3343: 'æt niman
(hālig tiber).' Z. 2884: 'hvær is þæt tiber, þæt þu torhtgode tō þām
brynegielde bringan þencest?' Z. 972 f: 'hie þā drihten lác begen
bróhton.' Z. 1492: 'þā Noe ongan nergende lác.' Z. 2852: 'me lác
bebeodan.' Z. 2927: 'onbleot þæt lác gode.' Elene Z. 1137: 'lác
veorðade (blissum hrēmig).' — 1499. nōe. — 1500. Jun. lāsst J
aus. — 1502. geogoð-hāde. gōdum dādum. — 1503. ár. — 1504.
āra. — 1505. dōmfæst. — 1506. vord tō nōe. — 1507. Vgl. Z. 196.
u. ff. — nū. . . tīres. — 1508. gefeán. — 1509. geíceað. eðel-stól. —
1510. heofon-fugas Th. N. — 1512. ælgrēne. — 1513. blōde. —
1514. unárlice.

1515. besmiten mid synne, sâvldreóre.
[75.] Ælc hine selfa ârest begrindeð
(92.) gâstes dugeðum, þâra þe mid gâres orde
ôðrum aldor ôðþringeð. ne þearf he þy edleâne gefeón
môdgeþance; ac ic monnes feorh
1520. tô slagan sette svîðor micle,
and tô brôðorbanan, þæs þe blôdgyte,
vælfyll veres, vâpnum gespêdeð,
morð mid mundum. Mon vâs tô godes
anlîcnesse ârest gesceápen.
1525. ælc* hafað magvlîte metodes and engla,
þâra þe healdan vile hâlige þeávas
veaxað and vridiað, vilna brûcað,
âra on eorðan. Æðelum fyllað
eóvre fromcynne foldan sceátas,
1530. teámum and tudre. Ic eóv treóva þæs
mîne selle, þæt ic on middangeard
nâfre égorhere eft gelæde,
væter ofer vîd land. (93.) ge on volcnum þæs
oft gelôme andgiettâcen
1535. magon sceávigán, þonne ic scûrbogan
mînne iêve, þæt ic monnum þæs

* Jun. p. 35.

1516. ârest. — begrindan? privare Gr. Gr. 2, 807. — 1517. þære Ms. Jun.
þæra. gâres Th. — 1518. gefeón. — 1519. môdgeþance. ác. — 1520.
seðe Jun. Th., sette, nach meiner Vermuthung; vielleicht jedoch ist
âsêce 'requiro' das Richtigere. — 1521. blôd-gyte. — 1523 monn Jun.
mon. — 1524. anlîcnesse. ârest. — 1526. hâlige þeávas sacra instituta.
þeáv ahd. dou (Gr. Gr. I, 367.) mos, ritus, consuetudo, institutum,
ratio, lex. Z. 79: 'freoðoþeávas.' Z. 4158: 'hæfde bêteran þeáv.' Z.
4988: 'vildeóra þeáv.' Andr. Z. 25: 'svelc vâs þeáv hira.' Andr. Z. 177:
'svâ is þære menigo þeáv.' C. Z. 1699: 'þeávum hydig.' Andr. Z. 462:
'þeávum þancul.' Z. 2407: 'þeávum and gepancum.' Z. 2639: '(þære
þe hêr leófað) rihtum þeávum.' — 1527. vridað Jun. Th. Sonst
vriðian germinare, crescere (Z. 1696. 1756. 1897.); allein auch
Andr. Z. 635. steht 'vridað.' Andr. Z. 767.: 'vridode.' Beov. Z. 3479.
unsere Verbindung: 'veaxeð and vridað.' Kemble Gloss. s. v. vridan.
Verschieden hievon ist vriðan torquere, circumagere; mhd. rîden,
Gr. Gr. 2, 16. I, 363. El. Z. 24: 'vriðene væhlencan' tortæ catenæ
stragis. Grimm zu Andr. und El. II. cc. — 1528. ára. — 1530. mîne.
— 1532. égor here Jun. égor-here Th. — 1534. ʒgiet Jun. ʒgiet-
tâcen. — 1535. scûrbogan Jun. scûr-bogan. — 1536. mînne.

være gelæste, þenden voruld standeð.

Đâ væs se snotra sunu Lamehes
of fêre âcumen, flôde on lâste,
1540. mid his eaforum þrîm, yrfes hyrde,
and heora feóver víf. nêmdede vâron,
Percoba, Olla, Olliua, Olliui; 1520
vârfæst metod vâtra lâfe.

Hæleð hygerôfe hátene vâron,
1545. suna Noes, Sem and Cham,
Jafeð þrida. From þâm gumrincum
folc geludon, and gefylled veaerð 1525
eall þæs middangeard monna bearnum

(94.) Đâ Noe ongan nivan stefne,
1550. mid hleómagum hâm staðelian,
and tô eórðan him âtes tilian. 1530
Von and vorhte, vîngeard sette,
seóv sâda fela, [76.] sôhte georne,
þâ him vlitebeorhte væstmas brôhte,
1555. geártorhte gife, grêne folde.

Đâ þæt geeóde, þæt se eádega ver
on his vícum veaerð vîne druncen,
svæf symbelvêrig, and him selfa sceáf
reáf of lîce, svâ gerysne ne væs.

1560. Læg þâ limnacod. he lyt ongeát,
þæt him on his inne svâ earme gelamp,
þâ him on hrêðre heáfodsvîma
on þæs hâlgan hofe heortan clypte.

svíðe on slæpe sefa nearvode,
1565. þæt he ne mihte, on gemynddrepem,
(95.) hine handum self mid hrægle vrýon
and sceome þeccan, svâ gesceapu vâron
verum and vífum, siððan vuldres þegn
ûssum fæder and mêder fýrene sveorde

1539. fêre. flóde. — 1541. víf. nêmdede. — 1542. S. die Einleitung. — 1543.
lâfe. — 1544. rófe. hátene. — 1545. nóes. sém. — 1547. geludon.
S. zu Z. 986. — 1549. nóe. — 1550. hám. — 1552. vîn-geard. —
1553. sâda. — 1555. geár-torhte. grêne. — 1557. vícum. vîne. —
1559. lîce. — 1568. vífum.

1570. on lâste beleác lifes êðel.

Ðâ com ârest Cam insîðian,
eafora Noes, þâr his aldor læg
ferhðe forstolen. þâr he freóndlîce
on his âgenum fæder âre ne volde

1575. gesceáviau, ne þâ sceonde hûru

hleómagum helan; ac he* hlihende
brôðrum sægde, hû se beorn hine
rêste on recede. [77.] Hie þâ raðe stôpon
heora andvlitan inbevrigenum

1580. under loðum listum, þæt hie leófum men

geóce gefremede[n]. Góde væron begen,
(96.) Sem and Jafeð. [78.] Ðâ of slæpe onbrægd
sunu Lámehes, and þâ sôna ongeat,
þæt him cynegôdum Cham ne volde,

* Jun. p. 36.

1570. lifes. — 1571. ðâ. ârest. — 1572. nóes. — 1574. ágenum. áre. —
1576. ác. — 1578. réste. stôpon. — 1579. andvlitan inbevri-
genum, absoluter Dativ des Participiums, worüber man das Nä-
here in Gr. Gr. 4, 905. findet. — 1580. '(þæt hie) geóce gefre-
meden, ut auxilium ferrent. Dieselbe Verbindung nochmals Z. 3751.
und Beov. Z. 353. — 'geóca úser' adiuva, serva nos, Z. 3810.
Das fem. geóc auxilium, solamen (s. Gr. zu Andr. S. 119.) kommt
u. a. noch vor Elene Z. 1139: 'gnyrna tó geóce.' Andr. Z. 1566.
f.: 'and ús þone hálgan helpe biddan geóce and frófre.' El. Z.
1247: 'gamelum tó geóce.' — geóce adiuutor. Andr. Z. 901. El.
Z. 681. und El. Z. 1077: gásta geóce. — Das Adj. geócor 'for-
tis, asper, rigidus' hat nichts Verwandtes. Cod. Exon. 164, 33:
'geóngum geócor sefa' to the young man, his spirit sad Th. G.
Z. 3728: 'geócre oncvæð' (harshly Th.). Z. 4133: 'geócrôstne síð'
a painful journey Th. — 1581. veron Jun. geóce. góde væron. —
1582. sém. slæpe. onbrægd experrectus est. El. Z. 75: 'he of
slæpe onbrægd;' von onbregdan. Verschieden ist âbregdan,
âbrægd, âbrugdon, âbroden, trahere, retrahere, extrahere,
stringere (gladium); adimere. Z. 2925: 'âbrægd þâ mid þy bille.' Z.
2908: 'þû cvicne âbregd cniht of âde.' Z. 2631 ff.: 'þe âbregdan
sceal þære dæde deáð of breóstum sávle þine.' Z. 2271: '(hvonne
of heortan hunger ôððe vult)sávle and sorge somed âbregde.' Andr.
Z. 865: 'ús of slæpendum sávle âbrugdon.' G. Z. 2480: 'clommum
âbrugdon.' Z. 3198: '(eóv is lâr godes) âbroden of breóstum.' Z.
1986: 'handum brugdon (hæleð of scæðum hringmæled sveord).' —
1583. lámehes. sôna. — 1584. cyne gódum. chám.

1585. þá him væs âre þearf, ænige cýðan
hyldo and treóva; þæt þám hâlgan væs
sâr on môde. ongan þâ his selfes bearn
vordum vyrgean; cvæð, he vesan sceolde,
heán under heofnum, hleómaga þeov,
1590. Cham on eorðan. Him þâ cvyðe syððan
and his fromcynne frécne sceódon.
þâ nyttade Noe siððan
mid sunum sînum sídan rîces
þreó hund vintra þisses lîfes,
1595. freó men æfter flôde and fiftig eác, þâ he forðgevât.
siððan his eaforan eád bryttedon,
bearna strýndon. him væs beorht vela.
Ðâ veaerð Jafeðe geógoð âfêded,
hyhtlic heorðverod heáfodmaga,
1600. (97.) suna and dôhtra. He væs selfa til,
heóld â rîce, êðeldreámas,
blæd [79.] mid bearnum, ôð þæt breósta hord,
gâst, ellor fûs gangan sceolde,
tô godes dôme. Geómor siððan
1605. fæder flettgesteald freóndum dælde,
svæsum and gesibbum, sunu Jafeðes.
þæs teámes væs tuddor gefylled,
unlytel dæl eorðan gesceafta.
Svilce Chames suno cende vurdon,
1610. eaforan on êðle, þâ yldestan
Chus and Cham hátene væron,

1585. âre Jun. Th. 1587. sâr on môde. — 1588. vórdum. — 1590. cvyde Jun.
— 1591. scodon Jun. frécne scódon Th. sceódon. S. Gr. Andr. S. 93.
und die Anmerkung zu C. Z. 994. — 1592. nóe. — 1593. sînum. sídan
rîces. — 1594. lîfes. — 1595. flôde. gevât. — 1598. geogoð Jun.
geogod. — 1599. heorðverod familia, zusammengesetzt aus heorð
focus und verod (verud) turma, also eigentlich die Schaar, die
an Jemandes Herde sitzt, von ihm unterhalten wird. Z. 2070 noch-
mals 'hihtlic heorðverod.' Vgl. Z. 2034. — Cod. Exon. 352, 1: 'hyht-
lic is þæt heorðverud.' Aehnlich heorðgeneát consors foci. Beov.
Z. 520. — 1600. sunu Jun. — 1601. â Jun. á rîce Th. — 1603. fús.
— 1604. tô godes dôme. — 1605. flettgesteald. S. Z. 1070. — dælde. —
1608. únlytel dæl. — 1611. chús ꝛ cham. hátene væron.

- ful freólice feorh, frumbearn Châmes.
 Chus væs æðelum heáfodvîsa,
 vilna brytta and vorulddugeða
 1615. brôðrum sînum, botlgestreóna,
 fæder on lâste. siððan forðgevât
 Cham of lîce, (98.) þâ him cvælm gesceôd,
 se magorâsva mægðe sînre
 dômas sægde, ôð þæt his dôgora væs
 1620. rîm âurnen. þâ se rinc âgeaf
 eorðcunde eád, sôhte ôðer lîf.
 Fæderne brêðer frumbearn siððan,
 eafora Chuses, yrfestôle veold,
 vîdmære ver, svâ ûs gevritu * secgeað,
 1625. þæt he moncynnes mæste hæfde,
 on þâm mældagum, mægen and strengo.
 Se væs Babylônes brego, rîces fruma.
 ærest æðelinga êðelþrym onhóf,
 rýmde and rârde. Reord væs þâ gieta
 1630. eorðbûendum ân gemæne :

* Jun. p. 37.

- Svilce of Câmes cneórisse vôi
 vermægða fela, of þâm vîd folc,
 cneórîm micel, (99.) cenned vâron.
 Þâ vearð Sême suna and dôhtra,
 1635. on voruldrîce, vorn âfêded

1612. châmes. — 1613. chús. heafod-vîsa. — 1615. sînum. — 1616. lâste.
 forð-gevât. — 1617. chám of lîce. — 1618. sînre. — 1619. dômas.
 dôgor altn. doegr, semissis diei naturalis; 'worunter der zwölf-
 stündige Wechsel halber Tageszeiten verstanden wird' (Gr. zu Eleno
 S. 154.); daher = dies. Z. 2243. und Beov. Z. 175: 'dôgora ge-
 hvâm.' II, Z. 583: 'dôgra gehvâm.' II, 244: 'dôgra gehvilcne.' —
 Z. 2565. nochmals 'dôgora rîm' numerus dierum. dôgorrîmes
 Cod. Exon. 231, 16. dôgorrîmum El. Z. 704. 779. — 1620. rîm âur-
 nen Th. '(væs) âurnen' elapsus erat, præterierat, von âyrnan, âarn,
 âurnon, âurnen. 'yrnan, irnan, eornan' currere, decurrere, fluere.
 Z. 138: 'him arn onlást.' II, Z. 534: 'ealle urnon þær se êca væs.'
 Z. 211: 'lago yrnende.' — 1621. lîf. — 1623. chuses. yrfe-stóle. —
 1624. vîd-mære. — 1626. mæl-dagum. — 1627. rîces. — 1628. ærest.
 onhóf. — 1629. rýmde, s. Z. 1339. und Z. 1480. — rârde. — 1630.
 ân. — 1631. câmes. vôi. — 1632. vîd. — 1633. cneo-rîm. — 1634.
 sême. — 1635. voruld-rîce.

freóra bearna, ær þon forðcure
vintrum vælreste verodes aldor.

On þære mægðe væron men tile.

þára ân væs Eber hâten,

1640. eafora Sêmes. of þâm eorle vōc
unrīm þeóda, þá nú æðelingas
ealle eorðbûend [80.] Ebrêi hâtað.

Geviton him þá eastan æhta lædan,
feoh and feorme. folc væs ânmod,

1645. rôfe rincas. sôhton rûmre land,
ôð þæt hie becomon, corðrum miclum,
folc fêrende, þær hie fæstlice
æðelingas bearn eard genâmon.

Gesetton þá Sennar sîdne and vîdne

1650. leóda râsvan, leófum mannum heora,
geárdagum. (100.) grêne vongas
fægre foldan him forðvearde,
on þære dægtîde, duguðe væron
vilna gehvilces veaxende spêd.

1655. Ðâ þær mon mænig be his mægvine,
æðeling ânmod ôðerne bæd,
þæs hie him tô mârðe, ær seó mengeó eft
geond foldan bearn tôfaran sceolde,
leóda mægðe on landsôcne,

1660. burh gevorhte and tô beácne torr
upârærde tô rodortunglum;

þæs þe hie gesôhton Sennera feld.

Svâ þá foremeahtige folces râsvan

þá yldestan oft and gelôme

1665. liðsum gevunedon, lârûm sôhton

1637. vælreste sepulcrum; El. Z. 723. Cod. Exon. 164, 3. und 184, 10:
'vunian vælreste.' — 1639. ân. éber hâten — 1640. sêmes. vōc.
— 1641. unrīm. — 1642. ebrêi. — 1644. ânmod. — 1645. rôfe. rûmre.
— 1649. sîdne ⁊ vîdne. — 1651. gear-dagum. — 1653. dæg-tîde. —
— 1655. mæg-vîne. — 1656. ânmod Jun. Th. — 1657. ær. — 1659.
landsôcn 'regionis investigatio.' Z. 1693. — Das einfache sôcn
— Beov. Z. 3551. ff.: 'ic þære sôcne singales væg mōdceare micle.'
— 1661. úp arærde Th.; richtig accentuirt Ps. 3, 4: 'drihten me
âvehte and me upp-ârærde.' — 1665. lârûm.

- veras tô veorce and tô vrôhtscipe,
 ôð þæt for vlence and for vonhygdum
 cýðdon cræft heora. ceastre vorhton,
 and tô heofnum up (101.) hlædræ rærdon,
 1670. strengum stepton stænnene veall
 ofer monna gemet, mārða georne,
 hæleð mid honda. þā com hālig god
 vera cneórisa veorc sceávigán,
 beorna burhfæsten and þæt beácen somed,
 1675. þe tô roderum up* ræran ongunnon
 A d a m e s e a f o r a n . and þæs unrædes
 stîðferhð cyning steore gefremede,
 þā he rêðemôð reorde gesette
 eorðbúendum ungelíce,
 1680. þæt hie þære spræce spêd ne áhton.
 þā hie gemîttan mihtum spêdge
 teoche æt teorre, getalum myclum,
 veorces vîsan, ne þær vermægða
 ænig viste, hvæt ôðer cvæð;
 1685. ne meah[81.]te hie gevurðan veall stænenne
 up forðtimbran; ac hie earmlice
 heápum tôhlôdon (102.) hleóðrum gedælde.
 væs ôðere æghvilc vorden
 mægburh fremde, siððan metod tôbræd,
 1690. þurh his mihta spêd, monna spræce.
 [82.] Tôfôran þā on feóver vegas
 æðelinga bearn ungeþeode
 on landsôcne. him on lâste bū
 stîðlic stántorr and seó steápe burh,
 1695. samod sāmvorht, on Sennar stôð.
 Veóx þā under volcnum and vriðade
 mægburg Sêmes, ôð þæt mon ávôc
 on þære cneórisse cynebearna rîm,
 þancolmôð ver, þeávum hydig.

* Jun. p. 38.

1669. úp. rærdon. — 1675. úp. ræran. — 1676. únraedes. — 1678. hé réðe
 mód. — 1679. úngelice. — 1680. spæce (sic!) — 1683. vîsan. —
 1686. úp. ác. — 1687. to hlódon. — 1688. óðere. — 1691. tofóran.
 — 1692. ungeþeode. — 1694. stán-torr. — 1695. sāmvorht semi-
 structus. Gr. Gr. 2, 553. — stôð. — 1697. avóc Jun. sêmes.. avóc
 Th. — 1698. rîm.

1700. Vurdon þám æðelinge eaforan ácende
in Babilône bearn áfêded
freólicu tû; and þá frumgáran,
hæleð higerôfe, hátene vâron
Abraham and Aaron. Þám eorlum vâs
1705. freá engla bâm (103.) freónd and aldor.
Þá veaerð Aarone eafora fêded,
leóflíc on lífe, þám vâs Loth noma.
Þá magorincas metode gefungon
Abraham and Loth unforcûðlice,
1710. svâ him from yldrum æðelu vâron
on voruldríce. forþon hie vide nú
dugeðum dêmað drihta bearnum.
[83.] Þá þæs mæles vâs mearc ágongen,
þæt him Abraham idese brôhte,
1715. víf tô háme, þær he vïc áhte,
fæger and freólic. Seó fæmne vâs
Sarra hátén, þæs þe ùs secgeað béc.
Hie þá vintra fela voruld bryttedon,
sinc ætsomne sibbe heóldon,
1720. geára mengeo. nôhvæðre gifeðe veaerð
Abrahame þá gyt, þæt him yrfeveard
vlítebeorht ides (104.) on voruld brôhte,
Sarra Abrahame, suna and dôhtra.
Gevât him þá mid cnôsle ofer Caldêa folc
- * Jun. p. 39. 1725. * fêran mid feorme fæder Abrahames.
snotor mid gesibbum sêcean volde
Cananêa land. Hine cneóvmægas
metode gecorene midsiðedon
of þære êðeltyrf Abraham and Loth.
1730. Him þá cynegôde on Carran

1703. rófe. hátene. — 1704. ááron. — 1705. bâm Th. freod Ms. Jun. freond
Th. — 1706. áárone. — 1707. lífe. — 1709. unforcûðlice, sine fraude,
sincere. Andr. Z. 475: 'eorl unforcûð.' Das Gegentheil forcûð
nequam. Gr. Gr. 2, 726. — cûðlice. Z. 2425: '(grêtan) cûðlice'
benigne salutare. Andr. 322: '(þæt he) oncnáve cûðlice,' im Ge-
gensatz zu 'mid oferhygdum.' — 1711. voruld-ríce. vide. — 1712.
démað. — 1715. víf to háme. vïc. — 1717. hátén. béc. — 1720. geára.
— 1721. gýt. — 1724. gevât. — 1728. gecórene. — 1730. cyne góde.

æðelinga bearn eard genâmon,
veras mid vîfum. on þâm vîcum his
fæder Abrahames feorh gesealde.
værfæst hæle vintra hæfde

1735. tvâ hund teontig, geteled rîme,
and fife eác, þâ he forðgevât,
misserum frôd, methodsceaft seón.

Ðâ se hâлга spræc heofonrices veard
tô Abrahame, éce drihten:

1740. 'gevît þû nú fêran (105.) and þîne fâre lædan,
ceapas tô-cnôsle. Carram ofgif,
fæderêðelstól. far, svâ ic þe hâte,
monna leófôst, and þû mînum vel
lârum hýre, and þæt land gesêc,

1745. þe ic þe ælgrêne ývan ville,
brâde foldan. þû gebletsad scealt
on mundbyrde mînre lifigan,
gif þe ænîg eorðbûendra
mid veán grêteð, ic hine vergðo on

1750. mîne sette and môdhete,
longsumne nîð; lisse selle
vilna væstme [84.] þâm þe vurðiað.
Þurh þe eorðbûende ealle onfôð,

-
1732. vîfum. vîcum. — 1733. abrahâmes. — 1735. geteled rîme. —
1736. fife. forð gevât. — 1737. frôd. seón. — Beov. Z. 2360. me-
todsceaft seón 'Gott heimsuchen,' sterben. Gr. D. M. II. Aus-
gabe S. 132. In seiner Grammatik (2, 521.) folgt Grimm eben-
falls Lye und übersetzt methodsceaft durch deus, divinitas.
Richtiger scheint es, mit Kemble, Gloss. Beov. s. v. scapan, das
altsächsische metodgiscapu, metodogiscapu (Schm. Gloss. zum
Heliand v. metod und (gi)scap) 'decretum' zu vergleichen und
methodsceaft durch mors (τὸ περρωμένον) wiederzugeben, wodurch
freilich jenes 'Gott heimsuchen,' beseitigt wird. Unserer Annahme
sind die folgenden Stellen günstig: 'methodsceaft bemearn' Z. 2147.
'(ealle vurd forsveóf mîne magas) tô methodsceafte' Beov. Z.
5626. Auch Ettmüller übersetzt methodsceaft durch 'Geschick,
Missgeschick.' — 1738. heofon-rîces. — 1739. éce. — 1740. nú. þîne
fâre lædan. — 1742. eðel-stól. hâte. — 1743. mînum. — 1744. lá-
rum hýre. gesêc. — 1745. ývan. — 1746. brâde. — 1747. mînre. —
1749. veán grêteð. — 1750. mîne. môd-hete. — 1753. onfóð.

- folcbearn, freoðo and freóndscipe,
 1755. blisse mînre and bletsunge
 on voruldríce. vriðende sceal
 mægðe þînre monrîm vesan,
 svîðe under svegle (106.) sunum and dôhtrum,
 ôð þæt fromcyme folde veorðeð,
 1760. þeóðlond monig, þîne gefylled.
 [85.] Him þâ Abraham gevât æhte lædan
 of Egipta êðelmearce
 gumcystum gôð, golde and seolfre,
 svîðfeorm and gesælig, svâ him sigora veard,
 1765. valdend ûsser, þurh his vord âbeád,
 ceapas from Carran. Sôhton Cananêa
 lond and leóðgeard. þâ com leóf gode
 on þâ êðelturf idesa lædan,
 svæse gebeddan and his suhtrian
 1770. vîf on villan. Vintra hæfde
 fîf and hund seofontig, þâ he faran sceolde,
 Carran ofgifan and cneóvmagas.
 Him þâ fêran gevât fæder ælmihtiges
 lâre gemyndig, land sceáavian
 1775. geond þâ folcsceare, be freán hæse,
 Abraham * vîde, (107.) ôð þæt ellenrôf
 tô Siem com, sîðe spêdig,
 cynne Cananêis. þâ hine cyning engla
 Abrahame iêvde selfa,
 1780. dômfæst vereda, and drihten cvæð:
 'þis is seó eorðe, þe ic ælgrêne
 tudre þînum torhte ville
 væstmum gevlô on geveald dôn,

* Jun. p. 40.

-
1755. mînre. — 1756. voruld-ríce. — 1757. þînre. mon-rím. — 1760.
 þîne. — 1761. gevât. lædan. — 1763. gôð. — 1765. vórd abeád. —
 1766. cananéa. — 1768. lædan. — 1769. suhtriga (Z. 2024. 2065.),
 suhtria (Z. 1769.), und suhterga (Z. 1895.), fratrueis (Gr. Gr.
 2, 314. I, 342.) suhtorgefædera 'patrueis' Beov. Z. 2322. — Cod.
 Exon. 321, 15: 'suhtorfædran.' — 1770. vîf. — 1771. fîf. fâran. —
 1773. gevât. — 1774. lâre. — 1776. vîde. ellenrôf. — 1780. dômfæst.
 — 1782. þînum. — 1783. gevlô. dôn. — gevlô 'elegans, venustus,
 ornatus, decoratus; 'væstmum gevlô fructibus ornatus.' Lye s. v.

- rûme rîce.' þâ se rinc gode
 1785. vibed vorhte, and þâ valdende,
 lifes leóhtfruman, lâc onsægde,
 gâsta helme. [86.] Him þâ gyt gevât
 Abraham eastan eágum vlîtan
 on lande cyst. lisse gemunde,
 1790. heofonveardes gehât, þâ him þurh hâlig vord
 sigora selfcýning sôð gecýðde,
 ôð þæt drihtveras ðuguðum gefôran,
 þær is botl velig (108.) Bethlem hâten.
 beorn bliðemôd and his brôðor sunu
 1795. forð ofer fôran folcmæro land
 eastan mid æhtum, æfæste men,
 veallsteápan hleoðu, and him þâ vîc curon,
 þær him vlîtebeorhte vongas geþûhton :
 Abraham þâ ôðere síðe
 1800. vibed vorhte. he þær vordum god
 torhtum cîgde, tiber onsægde
 his líffreán. him þæs leán ágeaf,
 nalles hneávlîce, þurh his hand metend
 on þâm gledstyde, gum cystum til.
 1805. þær râsbora þrage siððan
 vîcum vunode and vilna breác,
 beorn mid brýde, ôð þæt brôhþreá
 Cananêa veaerð cynne getenge,

1784. rûme rîce. — vibed (Z. 1800. 1876.), veobedd (Z. 2835.), 'ara, altare;' vig, vih, viges idolum. Z. 3725: 'ne þysne vig vurðigean.' Z. 3719: 'þæt hie þæs viges vihte ne rôhton.' Dasselbe veoh gen. veos. Cod. Exon. 341, 28: 'voden vorhte veos.' Z. 3700: 'vurðedon vihgýld.' Cod. Exon. 253, 14: veohveorðing. S. Gr. D. M. II. Aug. S. 58 u. ff. — 1786. lifes. lâc. — 1787. gevât. — 1790. gehât. vórd. — 1791. sóð. — 1792. gefóran. — 1793. botl vela Jun. Th. botl velig, ædes dives, Anspielung auf בית לֶחֶם 'Haus des Brotes.' — hâten. — 1794. bliðe-môd. — 1795. fôran. — 1796. æfæste. — 1797. vîc. — 1800. vórdum. — 1802. líf-frean. leán. — 1803. hnearlice Jun. — hneávlîce. hneáv parcus Gr. Gr. 1, 733. Z. 2817: 'þæt ic þe hneáv ne væs (landes and lissa).' — 1805. râsbora bellator. Andr. Z. 139: 'rêðe râsboran rihtes ne gýmdon.' Andr. Z. 385: 'rîcum râsboran.' — 1806. vîcum. — 1807. brýde.

- hunger se hearda hâmsittendum
1810. (109.) vælgrim verum. Him þâ vîshydig
Abraham gevât on Egypte,
drihtne gecoren, drohtað sêcan;
fleah vârfæst veán, væs þæt vîte tô strang.
Abraham maðelode, geseah Egypta
1815. hornsele hvîte and heábyrig
beorhte blícan. ongan þâ his brýð freá,
vîshydig ver, vordum lêran:
'siððan Egypte eágum môton
on þínne vlîte vlitan vlance monige,
1820. þonne æðelinga eorlas vënað,
mæg ælfsciêno, þæt þû mîn sie
beorht gebedda, þe vile beorna sum
him geágnian; ic me on ôgan mæg,
þæt me vrâðra [89.] sum vâpnas ecge,
1825. for freóndmynde, (110.) feore beneóte.
Saga þû Sarra, þæt þû sie sveostor mîn,
lîces mæge, þonne þe* leódveras
fremde fricgen, hvæt sie freóndlufu
ellþeódigra uncer tvêga
1830. feorren cumenra; þû him fæste hel
sôðan spræce. svâ þû mînum scealt
feore gebeorgan, gif me freoðo drihten,
on voruldríce, valdend ússer,
an, ælmihtig, svâ he ær dyde,

* Jun. p. 41.

1809. hám. — 1810. vîs-hydig. — 1811. gevât. — 1812. gecóren. sêcan.
— drohtað sêcan, nochmals Andr. Z. 1539. und Cod. Exon. 227, 1.
drohtað 'sedes, deversorium, Aufenthaltsort;' sodann 'vitæ conditio,
ratio vivendi;' endlich 'conversatio, usus, consuetudo.' Andr. Z. 313:
'is se drohtað strang.' Cod. Exon 53, 28: 'væs se drohtað strong.'
Andr. Z. 1385: 'of dæge on dæg drohtað strengra.' Cod. Exon.
203, 22: 'deórmôð drohtað.' Cod. Exon. 143, 4: 'duguð and droh-
tað.' Cod. Exon. 389, 20: 'drohtað bêtan.' Andr. Z. 369: 'drohtað
ádreógan.' — 1813. veán. vîte. — 1815. hvîte. — 1816. blícan.
brýð. — 1817. vîs-hydig. vórdum lêran. — 1819. þínne. — 1820.
vënað. — 1821. mîn. — 1823. geágnian Th. on agen mæg Jun. — 1826.
mîn. — 1827. lices Th. þon þe Jun. — 1829. úncer. — 1830. hél
Jun. Th. — 1831. sóðan spræce. mînum. — 1833. voruld-ríce. —
1834. án. ær.

1835. lengran lîfes, se ûs þâs lade sceôp,
 þæt ve on Egiptum âre sceolde[n]
 fremena friclan, and ûs fremu sêcan.
 þâ com ellenrôf eorl sîðian
 Abraham mid âhtum on Egypte,
 1840. þær him folcveras fremde vâron,
 vine uncûðe. vordum spræcon
 ymb þæs vîfes vlite vlonce monige,
 (111.) dugeðum dealle. him drihtlicu mæg
 onvlite modgum mænegum þuhte
 1845. cyninges þegnum. hie þæt cûð dydon
 heora folcfreân, and fæggero gyt
 for æðelinge idese sunnon;
 ac hie Sarran svîðor micle
 vynsumne vlite vordum heredon,
 1850. ôð þæt he lædan hêht leóflíc vîf tô
 his selfes sele. sinceb brytta,
 æðelinga helm, hêht Abrahame
 duguðum stêpan. Hvæðere drihten veaerð,
 freá, Faraone fâh and yrre
 1855. for vîfmyne. þæs vrâðe ongeald,
 hearde mid hîvum, hægstealdra vyn.
 Ongæt hvæðere gumena aldor,
 (112.) hvæt him valdend vræc vîtesvingum.
 hêht him Abraham tô egesum geþreádne
 1860. [90.] brego Egipto, and his brýd âgeaf,
 vîf tô gevealde. hêht him vine ceósan
 ellor æðelingas, ôðre dugeðe.
 âbeád þâ þeódcyning þegnum sínum,

1835. lîfes. sceóp. — 1836. âre. — 1837. sêcan. — 1838. ellen-rôt. —
 1841. úncuðe. vórdum. — 1842. vîfes. — 1843. mæg. — 1846. lýt
 Th. gyt Th. N. „The word lyt signifies, according to Lye vultus:
 he thus renders the passage ‘] fæggero lyt idese sunnon,
 pulchriorem vultum foeminæ sole.’ But I have no doubt that for
 lyt we ought to read gyt, and that sunnon is the pret. pl. of
 some verb unrecorded in A. S. probably cognate with the Islandic
 sanna comprobare, demonstrare, verum prædicare (aliquid), con-
 firmare.” Thorpe ad h. l. — 1848. ác. — 1849. vórdum. — 1850.
 lædan. vîf. — 1855. vîf-myne. — 1859. tô. — 1860. brýd. — 1861.
 vîf. — 1863. âbeád. sínum.

ombihtscealcum, þæt hie hine árlice,
1865. ealles onsundne, eft gebrôhten
of þære folcsceare, þæt he on friðe være.

Ðá Abraham æhte lædde
of Egypta êðelmearce.

hie ellenrôfe idese feredon,
1870. brýd and begas, þæt hie tô Bethlem
on cûðe vîc ceapas læddon,
eádge eorðvelan, ôðre sîðe,
vîf on villan, and heora voruldgestreón.

Ongunnon him þá bytlian (113.) and heora burh ræran,
1875. and sele settan, salo nivian.

Veras on vonge vibed setton,
neáh þám, þe Abraham æror rærde
his valdende, þá vestan com.

* Jun p. 42.

þær se eádga eft écan* drihtnes
1880. nivan stefne noman veorðade.
tilmôdig eorl tiber onsægde
þeódne engla, þancode svîðe
lifes leóhtsfruman lisse and ára :

Vunedon on þám vîcum, hæfdon vilna geniht

1885. Abraham and Loth, eád bryttedon,
ôð þæt hie on þám lande ne meahton leng somed
blædes brúcan and heora bêgra þær
æhte habban. ac sceoldon árfæste
þá rincas þý rûmor sêcan

1890. ellor êðelseld. oft vâron teónan
vârfæstra vera (114.) veredum gemâne
heardum hearmplega. þá se hálga ongan,
ára gemyndig, Abraham spreca
fægre tô Lothe: 'ic eom fædera þín

1864. árlice. — 1866. være. — 1869. ellen-rôfe. — 1870. brýd. tô. — 1873.
vîf ⁊ villan; in N. vîf on villan (vgl. Z. 1770. Z. 2081.) oder vîf
⁊ vylna. — voruld-gestreón. — 1874. ræran. — 1877. æror rærde. —
1879. écan Jun. Th. — 1881. til-môdig. — 1883. lifes. ára. — 1884.
vîcum — 1888. ac. árfæste. — 1889. rûmor sêcan. — 1891. vârfæstra.
— 1893. ára. sprécan. — 1894. þín.

1895. sibgebyrdum, [91.] þû mîn suhterga.
ne sceolon unc betveónan teónan veaxan,
vrôht vriðian, ne þæt ville god;
ac vit synt gemagas. unc gemæne ne sceal
elles âviht, nymðe eall tela,
1900. lufu langsumu. nú þû, Loth, geþenc,
þæt unc môdige ymb mearce sittað,
þeóda þrymfæste þegnum and gesiððum,
folc Cananêa and Feretia,
rôfum rincum. ne villað rûmor unc
1905. landriht heora; forþon vit lædan sculon
teón vit of þisse stove, and unc staðolvangas
(115.) rûmor sêcan. ic ræd sprece,
bearn Arones, bêgra uncer,
sôðne secge. ic þe selfes dôm
1910. life, leófa. leorna þe seolfa
and geþancmeta þine môde,
on hvilce healfe þû ville hvyrft dôn,
cyrran mid ceape. nú ic þe cyst âbeád.
Him þâ Loth gevât land sceávigan
1915. be Jordane, grêne eorðan,
seó væs vætrum veaht and væstmum þeaht,
lagostreámum leoht and gelíc godes
neorxnavange. on þæt nergend god,
for vera synnum, vylme gesealde
1920. Sodóman and Gomorran, sveartan lige.
Him þâ eard geceás and êðelsetl
sunu Arones on Sodoma byrig,
* * (116.) æhte síne,
beagas from Bethlem and botlgestreón,
1925. velan, vunden gold. vunode siððan
be Jordane géara mænego,
þær folcstede fægre vâron,

1895. mîn. suhterga. suhtriga. Z. 2024. Z. 2065. — 1896. né. — 1898. ác.
— 1901. môdige. — 1904. rôfum. rûmor. — 1905. lædan. — 1907.
rûmor sêcan. ræd. — 1909. sóðne. dóm. — 1910. life. — 1911. þine
môde. — 1912. dón. — 1913. âbeád. — 1914. gevât. — 1917. gelíc.
— 1920. lige. — 1923. æhte síne. — 1924. botl-gestreón.

* Jun. p. 43.

- men árleáse, metode láðe.
1930. Væron Sodomisc* cynn synnum þriste,
dædum gedvolene. drugon heora selfra
écne unræd. æfre ne volde
þâm leódþeávum [92.] Loth onfôn;
ac he þære mægðe monvîsan fleáh,
þeah þe he on þâm lande lifian sceolde,
1935. fâcen and fyrene, and hine fægre heöld,
þeávfast and geþyldig on þâm þeódscipe,
emne þon gelícôst, lâra gemyndig,
þe he ne cûðe, hvæt þa cynn dydon.
Abraham vunode êðeleardum
1940. Cananêa forð. hine cyning engla,
(117.) metod moncynnes, mundbyrde heöld,
vilna væstmum and vorulddugeðum,
lufum and lissum; forþon his lôf secgað
vîde under volcnum vera cneórisse,
1945. fullvona bearn. he freán hýrde
êstum on êðle, þenden he eardes breáo
hálig and higefrôd. Næfre hleorlora
æt edvihtan æfre veorðeð
feorhberendra forht and ácol.
1950. mon for metode * * *
* * * þe him æfter á,
þurh gemynda spêd, môde and dædum,
vorde and gevitte, (118.) vîse þance,
ôð his ealdorgedál ôleccan vile;
1955. Ða ic aldor gefrægn Elamitarna,
fromne folctogan, fyrd gebeóðan
Orlahomar. him Ambrafel

1928. árlease. láðe. — 1930. dædum. — 1931. écne unræd. — 1932. leoht.
onfôn Jun. loth onfôn Th. — 1933. ác. mon-vîsan. — 1935. híne. —
1937. gelícost. lâra. — 1940. cananéa. — 1943. lôf. — 1944. vîde. —
1945. fulvona bearn 'baptizatorum filii!' — hýrde. — 1947. higefrôd. —
1949. bérendra. ácol. — 1951. á Jun. Th. — 1952. mod
Jun. môde ⁊ dædum Th. — 1953. vórde. vîse. — 1954. gedál. —
1956. frómne. — 1957. órlahomar. 'Arioch, der König von Elassar,
und Thideal, der König der Heiden' (Genes. XIV, 1) sind ausge-
lassen; gleichwohl heisst es Z. 1959: 'geviton hie feóver þá.'

- of Sennar, side vorulde,
fôr on fultum. Geviton hie feóver þa
1960. þeódcyningas, þrymme micle,
sécan sūð þanon Sodom and Gomorran.
þa væs gūðhergum be Jordane
vera êðelland vīde geondsended,
folde feóndum. sceolde forht monig
1965. blāchleor ides bifiende gān
on fremdes fæðm. feóllon vergend
brýda and beaga bennum seóce.
(119.) Him þa tô[93.]geānes, mid gūðþræce,
fīfe fōran folccyningas
1970. sveótum sūðon. voldon Sodom e burh
vrāðum verian. þa vintra XII.
norðmonnum ær niede sceoldon
gombon gieldan and gafol sellan,
ôð þæt þa leóde leng ne voldon
1975. Elamitarna aldor svīðan
folcgestreónum, ac him fromsvīcon.
Fōron þa tōsomne, francan vāron hlūde,
vrāðe vælherigas, sang se vanna fugel
under deóreðsceaftum, deávigfeðera,
1980. hræs* on vēnan. Hæleð onetton
on mægencorðrum mōdum þrydge,
ôð þæt folcgetrume gefaren hæfdon
(120.) sīd tōsomne, sūðan and norðan,
helmum þeahte. þær væs heard plega,

* Jun. p. 44.

1958. side. — 1959. fôr. — 1961. sécan. — 1963. vīde. — 1965. ides.
gān. — 1967. brýda. — 1969. fōran. — 1972. ær. — 1976. ac. fōron.
— 1977. hlūde. — 1979. deoreðsceaft hasta. deoreð 'jaculum'
Gr. D. M. II. Ausg. S. 397. Dasselbe darāð in 'darāða láfa' Aepelst.
Z. 106. Gr. Gr. 2, 603. dareð Gr. El. Z. 650: 'dareðlácendra deádra.'
Cod. Exon. 358, 29: 'dareðlácende' dart-brandishing Th. darôð
Gr. Gr. 2, 254. El. Z. 140: 'daroðæsc flugon.' deareð El. Z. 37:
'deareðlácende.' — deávigfeðera 'roscidus pennas,' Beiwort des
Raben; nochmals Z. 3092. Vgl. úrigfeðera. El. Z. 29. 111. und
Erläut. S. 140. — deávig 'roscidus' Z. 3273: '(gūðcyste onþrang)
deávig sceaftum.' — 1980. onvēnan. onetton. — 1981. mōdum. —
1983. sīd. —

1985. vælgâra vrixl, vîgcyr̃m micel,
hlûd hildesvêg. handum brugdon
hæleð of scæðum hringmæled sveord,
ecgum dihtig. þær væs eáðfynde
eorle orlegceap, seðe ær ne væs
1990. nîðes genihtsum. Norðmen vâron
sûðfolcum svîce; vurdon Sodomvare
and Gomorre, goldes bryttan,
æt þâm lindcrôdan leófum bedrorene
fyrdgesteallum. geviton feorh heora
1995. fram þâm folcstýde fleáme nergan,
secgum ofslegene. Him on svaðe feóllon
æðelinga bearn ecgum ofþegde,
villgesîððas. (121.) hæfde vîgsigor
Elamitarna ordes vîsa,
2000. veöld vælstove. gevât seó væpna lâf
fæsten sêcan. fynd gold strudon,
âhudon þâ mid herge hordburh vera
Sodoman and Gomorran. Þâ sæl âgeald
mære ceastra. mægð [94.] sîðedon,
2005. fæmnan and vuduvan, freóndum beslægene,
from hleóvstôle. hettend læddon
ût mid âhtum Abrahames mæg
of Sodoma byrig. Ve þæt sôð mægon
secgan furður, hvelc siððan veaerð,
2010. æfter þâm gehnæste, herevulfa sîð,
þâra þe læddon Loth and leóda gôd,
sûðmonna sinc. sigore gulpon:.

Him þâ secg hraðe gevât sîðian
ân gâra lâf, se þâ gûðe genæs,

1985. hlûd hilde svég. — 1989. ær. — 1991. vurdon sodom-vare. —
1993. lind-crôdan. — lindcrôde (Gr. Gr. 1, 645. 2, 466.) vexillum.
Dasselbe lindgecrôd. Andr. Z. 1221: 'mid lindgecrôde.' Erläuterungen
S. 129. — 1995. fleáme. — 1999. vîsa. — 2000. gevât. — 2001. sé-
can. — 2002. ahudan Ms. Jun. áhudan Th. áhýðdon Gr. Andr. und
Elene, p. 141. S. Z. 3044: 'heólstor áhýðan.' — 2004. mære. —
2006. hleov-stôle. — 2007. út. — 2011. gôd. — 2013. gevât. ân
gâra. genæs.

2015. (122.) Abraham sêcan, se þæt orlegveorc
þām Ebreiscan eorle gecyðde,
forslegen svîðe Sodoma folc,
leóda duguðe and Lothes sîð.
2020. Þā þæt invitspell Abraham sægde
freóndum sînum, bæd him fultumes
vârfæst hæleð villgeþoftan,
Aner and Manre, Escol þridðan;
cvæð, þæt him vâre veorce on môde,
sorga sârôst, þæt his suhtriga
2025. þeóvnyd þolode. bæd him þræcrôfe
þā rincas þæs ræd âhicgan,
þæt his hyldemæg âhred[ed] vurde,
beorn mid brýde. Him þā brôðor þrý,
æt spræce þære, spêdum miclum,
2030. *hâldon hygesorge heardum vordum,
ellenrôfe, and Abrahame
treóva sealdon, þæt hie his torn mid him
(123.) gevræcon on vrâðum, ôððe on vael feallan.
Þā se hâлга hêht his heorðverod
2035. vâpna onfôn. he þær vígena fand
æscberendra XVIII.
and CCC. eac þeódne holdra,
þāra þe he viste þæt meahte vel æghvylc
on fyrd vegan fealve linde.
2040. him þā [95.] Abraham gevât and þā eorlas þrý,
þe him ær treóve sealdon mid heora folcegetrume.
volde his mæg hûru Loth âlynnan of lâðscipe.
Rincas vâron rôfe, randas vâgon
forð fromlice on foldvege.

2015. sêcan. — 2016. ebriscan Th. — 2020. sînum. bæd. — 2021. vârfæst.
— 2024. sârôst. — 2025. bæd. þræc-rôfe. — 2026. ræd. — 2027.
âhred Th. âhreded Z. 2079. — 2028. brýde. — 2030. vórdum. —
2031. ellen-rôfe. — 2032. him. — 2035. onfôn Jun. Th. — 2037.
þeonden Ms. Jun. Th. þeodne Th. N. — 2039. fealve linde 'flava
scuta.' Z. 3230: 'hvîte linde.' Beov. Z. 5216: 'geolve linde.' —
2040. gevât. ær. — 2041. folcegetrum, neben folcgetrum Z. 1982.
oder ist 'folces getrume' zu lesen? — 2042. lâðscipe. — 2043. rôfe.
— 2044. fromlice.

2045. hildevulfas herevîcum nêh
 gefaren hæfdon, þâ he his frumgâran,
 vîshydig ver, vordum sægde
 þâres aferas, him vâs þearf micel,
 þæt h[i]e on tvâ healfe * * *
 2050. (124.) grimme gûðgemôt gystum eóvdon,
 heardne handplegan. cvæð, þæt him se hâlgas
 êce drihten eáð mihte
 æt þâm sperenîðe spêde lænan.
 þâ ic neðan gefrægn under nihtscûvan
 2055. hæleð tôhilde. hlýn veað on vîcum
 scylda and sceafsta, sceótendra fyll,
 gûðflâna gegrind. gripon unfægre
 under sceátverum scearpe gâras,
 and feónda feorh feóllon þicce,
 2060. þær hlihende húðe feredon
 secgas and gesîððas. Sigor eft âhvearf
 of norðmonna nîðgeteóne,
 æscîr vera. Abraham sealde
 vîg tô vedde, nalles vunden gold,
 2065. for his suhtrigan. slôh and fylde
 feónd on f[l]itte, (125.) him on fultum grâp
 heofonríces veard hergas, vurdon
 feóver on fleáme folccyningas,
 leóde râsvan. him on lâste stôð
 2070. hihtlic heorðverod, and hæleð lâgon,
 on svaðe sæton, þâ þe Sodoma
 and Gomorra golde berofan
 bestrudon stîgvitum. Him þæt stîðe geald
 fædera Lothes. fleónde [vâron]
 2075. Elamitarna aldorduguðe,

2046. gefâren. — 2047. vîshydig. vórdum. — 2048. þâres. — 2049. Die an-
 geschlagene Alliteration ist nicht zu Ende geführt; es fehlt also der
 zweite Halbvers. — 2050. guð-gemôt. — 2052. êce. — 2055. guð-
 flâna. unfægre. — 2060. húðe. — 2061. secgas Jun. seccas Th. —
 2063. æscîr Jun. æsc-lîr Th. — 2066. fitte Jun. Th. feohte oder
 fyhte Th. N. — grâp. heofonríces. — 2069. stôð. — 2072. berófan.
 — 2073. stîgvitum Jun. stîg-vitum Th. stîg-vicum Th. N. stîg-
 paðum?

- dôme bedrorene, ôð þæt hie Domasco
 [96.] unfeor vâron. Gevât him Abraham þâ
 on þâ vîgrôde viðertrod seón
 lâðra monna. Loth vâs âhreded,
 2080. eorl mid* æhtum, idesa hvurfon,
 vîf on villan. vîde gesâvon
 freóra feorhbanan (126.) fuglas slîtan
 on ecgvale. Abraham ferede
 sûðmonna eft sinc and brýda,
 2085. æðelinga bearn, ôð Lenior mægeð
 heora magum. Næfre mon ealra
 lifigendra hêr lytle verede
 on vurðlicor vîgsîð âteah,
 þâra þe við svâ miclum mægne gerædde :
 2090. [97.] þâ vâs sûð þanon Sodoma folc
 gûðspell vegan. hvelc gromra veaerð
 feónða fromlâd? gevât him freá leóda
 eorlum bedroren Abraham sêcan,
 freónða feásceaft. him fêrede mid
 2095. Solomia sinceð hyrde.
 þæt vâs se mæra Melchisedec,
 leóda bisceop, se mid lâcum com
 (127.) fyrdrinca fruman fægre grêtan,
 Abraham ârlîce, and him onsette
 2100. godes bletsunge and svâ gyddode :
 'væð þû ge vurðod on vera rîme,
 for þæs eágum, þe þe æsca tîr
 æt gûðe forgeaf, þæt is god selfa,
 seðe hettendra herga þrymmas
 2105. on geveald gebræc and þe vâpnum læt
 rancstræte forð rûme vyrcean,
 hûðe âhreddan and hæleð fyllan.

* Jun p. 46

2076. dôme. — 2077. únfeor. gevât. — 2078. vîg-rôde. seón. — 2079. lâðra.
 âhreded. — 2081. vîf. vîde. — 2084. brýda. — 2085. Lenior Jun.
 Th. Gomorra Th. N. — 2087. hêr. — 2088. þon vurðlicor Jun. Th.
 âteah. — 2091. grómra. — 2092. from lād Jun. from-lād Th. gevât.
 leóda. — 2093. sêcan. — 2094. fesceaft Jun. — 2096. mæra. —
 2097. lâcum. — 2098. grêtan. — 2099. ârlîce. — 2101. rîme. —
 2102. tîr Jun. Th. — 2106. rûme. — 2107. âhreddan.

- On svaðe sæton; ne meahton siðverod
gûðe spôvan, ac hie god flýmde,
2110. se þe ætfeohtan mid frumgârum
við ofermæignes egsan sceolde
handum sînum, and hâlegu treov,
seó þû við rodora veard rihte healdest.
(128.) Him þâ se beorn bletsunga leân
2115. þurh hand âgeaf, and þæs hereteámes
ealles teóðan sceat Abraham sealde
godes bisceope. þâ spræc gûðcýning,
Sodoma aldor, secgum befylded,
tô Abrahame, him væs âra þearf: —
2120. ‘forgif me mennem mînra leóda,
þe þû âhrêddest herges cræftum,
vera vælclommum. hafa þe vunden gold,
þæt âr âgen væs ússum folce,
[98.] feoh and frætva. læt me freó lædan
2125. eft on êðel æðelinga bearn,
on vête vic, víf and cnihtas,
earme vydevan. eaforan syndon deade,
folcgesîðas, nymðe feá âne,
þe me mid sceoldon mearce healdan.
2130. Him þâ Abraham andsvarode
(129.) ædre for* eorlum, elne gevurðod,
dôme and sigore, drihtlice spræc:
‘ic þe gehâte, hæleða valdend,
for þâm hâlgan, þe heofona is,
2135. þisse eorðan âgend freá,
vordum mînum: nis voruldfæoh, þe ic me âgan ville,
sceat ne scilling, þæs ic onsceótendum,
þeóden mæra, þînes âhrêdde,
æðelinga helm, þý læs þû eft cvêðe,
2140. þæt ic vurde villgesteallum

* Jun. p. 47.

2109. spôvan succedere. Andr. Z. 1544: ‘fleáme spôvan.’ El. Z. 916:
‘(ne môt ænige nû) rihte spôvan.’ — ác. — 2112. sînum. — 2119.
âra. — 2120. mînra. — 2121. âhrêddest. — 2123. âr âgen. — 2126.
vête vic. víf. — 2128. âne Jun. Th. — 2132. dóme. — 2135. âgend.
— 2136. vórdum mînum. — 2137. nis. âgan — 2138. mæra. þînes.

eádig on eorðan ærgestreónum

Sodoma rice * * *

ac þú môt heonon húðe lædan, þe ic þe æt hilde geslôh
ealle, buton dæle þissa drihtvera,

2145. Aneres and Mamres and Escolles.

nelle ic þa rincas rihte benæman;

(130.) ac hie me fulleódon æt æschpræce,

fuhton þe æfter frôfre. Gevât þu ferian nu

hâm hyrsted gold and healsmægeð,

2150. leóda idesa, þu þe lâðra ne þearft

hæleða hildþræce hvile onsittan,

norðmanna vîg. eácne fuglas

under beorhhleoðum blódig sittað,

þeódherga væl þicce gefylled.'

2155. Gevât him þa se healdend hām sîðian

mid þy hereteáme, þe him se hálga forgeaf,

Ebrêa leód, ârna gemyndig.

Ða gên Abrahame eóvde selfa

heofona heáhcyning. hâlige spræce

2160. trymede tilmôdigne and him tô reordode:

[99.] 'mêda syndon micle þine; ne læt þu þe þin môd
âsealcan.

vârfæst villan mînes ne þearft þu þe viht ondrædan,

þenden þu mîne lâre læstest; (131.) ac ic þe lifigende hêr

við veána gehvâm vreó and scylde

2165. folmum mînum. ne þearft þu forht vesan :.'

Abraham þa andsvarode,

dædrôf, drihtne sînum, frægn hine dægrîme frôd:

'hvæt gifest þu me, gâsta valdend,

freómanna tô frôfre, nu ic þus feásceaft eom?

2141. ón. ær-gestreonum. — 2142. rice. — 2143. ác. geslôh. — 2144.
dæle. — 2146. íc. benæman. — 2147. ác. — 2148. nú. — 2149.
hâm. — 2151. hvile. — 2152. vîg. eácne. — 2153. beorhhleoþum
Jun. Th. burghleoðum Gr. Andr. Einleitung S.XXVI. — blódig. —
2155. gevât. hām. — 2157. ebrêa. ârna. — 2158. gên Jun. Th. —
2160. him tô. — 2161. méda. þina. þin mód. — 2162. mînes. —
2163. mîne lâre. ác. — 2165. mînum. — 2166. þa. — 2167. dæd-
rôf. sînum. dæg-rîme frôd.

2170. ne þearf ic yrfe-stól eaforan bytlian
 ænegum mînra; ac me æfter sculon
 mîne voruldmagas velan bryttian.
 ne sealdest þû me sunu; forðon mec sorg dreceð
 [100.] on sefan svîðe. ic sylf ne mæg
 2175. ræd áhyrgan. gæð gerêfa mîn
 fægen freóbearnum, fæste myn*teð in geþancum,
 þæt me æfter sie eaforan sîne yrfeveardas;
 geseóð, þæt me of brýde bearn ne vócon.
 Him þá ædre god andsvarode:
 2180. ‘næfre gerêfan (132.) rædað þîne
 eafora[n] yrfe; ac þîn ágen bearn
 frætva healdeð, þonne þîn flæsc ligeð.
 sceáva heofon. hyrste gerîm,
 rodores tungel, þá nú rûme heora
 2185. vuldorfæstne vlîte vîde dâlað,
 ofer brád brymu beorhte scînan.
 svîlc bið mægburh menigo þînre
 folcbearnum frome. ne læt þû þîn ferhð vesan
 sorgum ásæled. gien þe sunu veorðeð,
 2190. bearn of brýde, þurh gebyrd cumen,
 seðe æfter bið yrfes hyrde,
 gôde mære. ne geómra þû;
 ic eom se valdend, se þe for vintra fela
 of Caldêa ceastre álædde
 2195. feóvera sumne, gehêt þe folcstede
 vîde tô gevealde. ic þe vâre nú,
 mago Ebrêa, mîne selle,
 (133.) þæt sceal fromcynne folde þîne,
 sîd land manig, geseted vurðan,
 2200. eorðan sceatas ôð Eufraten,

2170. ic. yrfe-stól. — 2171. mînra. ác. — 2172. mîne. — 2173. fórðon.
 — 2175. ræd áhyrgan. gerêfa mîn Th. gefera mîn Jun. — 2177.
 sîne. — 2178. brýde. vócon. — 2180. gerêfan rædað þîne. — 2181.
 ác þîn ágen. — 2182. þîn. — 2183. gerîm. — 2184. nú rûme. —
 2185. vîde. — 2186. brád. scînan. — 2187. þînre. — 2188. þîn. —
 2189. ásæled. gien. — 2190. brýde. — 2191. hýrde. — 2192. gôde
 mære. — 2194. álædde. — 2196. vîde. vâre nú. — 2197. ebrêa.
 mîne. — 2198. þîne. — 2199. sîd.

* Jun. p. 48.

- and from Egypta êðelmearce,
svâ mid niðas tvâ Nîlus sceadeð
and eft vendeð sâ, vîde rice.
eall þæt sculon âgan eaforan þîne,
2205. þeodlanda gehvile, svâ þâ þreó væter
steápe stânbyrig streámum bevindað,
fâmige flôdas, folcmægða byht.’
þâ væs Sarran sâr on môde,
þæt him Abrahame ânig ne veaerð
2210. þurh gebedscipe bearn gemâne
freólic tô frôfre. [101.] Ongan þâ ferhðcearig
(134.) tô vere sînum vordum mæðlan:
‘me þæs forvyrnde valdend heofona,
þæt ic mægburge môste þînre
2215. rîm miclian, roderum under,
eaforum þînum. nú ic eom orvéna,
þæt unc seó êðylstæf æfre veorðe
gifeðe ætgædere. ic eom geómorfrôd.
Drihten mîn, dô svâ ic þe bidde.
2220. hêr is fæmne, freólecu mæg,
ides Egyptisc, ân on gevealde.
hât þe þâ recene reste gestîgan,
and âfanda, hvæðer freá ville
ænigne þe yrfevearda
2225. on voruld lætan þurh þæt víf cuman.’

2202. riðas Jun. niðas. nîlus Th. — 2203. sâ. vîde rice Th. ‘ôð vendel sâ’
Th. N. — 2204. âgan. þîne. — 2206. stân-byrig. — 2207. byht, von búan,
‘domus.’ Cod. Exon. 389, 26: ‘ofer hæleða byht.’ 404, 23: ‘ofer vætres
byht’ ofer the water’s swell (?) Th. — fâmige flôdas. — 2208. sâr
on môde. — 2209. him. — 2210. gemâne. — 2212. sînum. vórdum. —
2213. forvyrnde denegavit, recusavit. Beov. Z. 852: ‘þæt þú me
ne forvyrne.’ Z. 2277: ‘svâ he ne forvyrnde (voroldrædenne).’
Dasselbe vyrnan Gr. Gr. 2, 168. C. Z. 2980. vearn denegatio.
Beov. Z. 730. Gr. Gr. 2, 158. — 2214. þînre. — 2215. rîm. — 2216.
þînum. nú ic. orvéna. — 2218. gifeðe concessus Gr. Gr. I, 336.
C. Z. 1720. Andr. Z. 489: ‘ic væs on gifeðe iu and nú.’ Andr.
Z. 1067: ‘hvæt him gûðveorca gifeðe vurde.’ Beov. Z. 596:
‘svylcum gifeðe bîð.’ S. die Erl. Grimm’s zu Andr. Z. 489. —
geomor-frôd. — 2219. mîn. — 2220. hêr is. — 2221. ân ón. —
2222. hât. — 2223. âfanda. — 2225. lætan. víf.

* Jun. p. 49.

- þâ se eádega ver idese lárūm
ge* þafode, hêht him þeóvmennen
on bedd gân, brýde lárūm.
hire môd âstâh, þâ heó væs magotimbre
2230. (135.) be Abrahame eácen vorden:
[102.] ongan æfþancum âgendfreán
halsfæst herian, hige þryðe væg,
væs lâðvendo, lustum ne volde
þeóvdôm þolian; ac heó þriste ongan
2235. við Sarran svîðe vinnan.
þâ ic þæt víf gefrægn vordum cýðan
hire mandrihtne môdes Sorge;
sârferhð sægde and svîðe cvæð:
'ne fremest þû gerysnu and riht við me.
2240. þafodest þû gêna, þæt me þeóvmennen,
siððan Agar þe idese lâste
beddreste gestâh, svâ ic bêna væs,
drêhte dogora gehvâm dædum and vordum.
unârlíce þæt âgan sceal,
2245. gif ic môt for þe (136.) mîne vealdan,
Abraham leófa. þæs sie ælmihtig
[drihtna] drihten dēma mid unc tvih.'

-
2226. lárūm. — 2228. gân. brýde lárūm. — 2229. môd. — 2231. óngan.
âgend-frean. — æfþanca 'tædium, aversio; invidia.' æfþanca Gr. Gr.
2, 708. æfþunca invidia, Gr. Gr. 2, 708. — Beov. Z. 999: 'micel
æfþunca.' Judith (Anall. A. S. 139, 20): 'ealle afþoncan,' wo
Kemble (im Gloss. s. v. 'þencean') ealde afþuncan, 'the old
disgusts' zu lesen vorschlägt. — 2234. ác. — 2236. víf. vórdum. —
2237. môdes. — 2238. sár-ferhð. — 2241. ágar. — 2242. íc bêna
væs. — bêna supplex. Z. 2351: 'svâ þû bêna eart.' — Andr. Z. 348:
'svâ ge bēnan sint.' Bēn, gen. bēne (fem.) 'Bitte, Gebet.' Gr. D.
M. II. Ausg. S. 27. — Z. 2520: 'þû scealt þære bēne (tiða veor-
ðan).' Andr. Z. 476: '(ic ville þe ânre nú gêna) bēne biddan.' Z.
1028: 'senden hira bēne fore bearn godes.' Z. 1613. dieselbe Wen-
dung. El. Z. 1089: 'þīne bēne onsend.' — 2243. drehta dogora
geham Jun. drehte.. dædum] vórdum. — drêhte vexavit. Z. 2173. —
2244. unârlíce. âgan. — 2245. môt. mîne. — 2247. [drihtna] von
Thorpe richtig ergänzt. S. Z. 634. Andr. 873. f.: 'heredon on hēhðo
hālgan stefne dryhtna dryhten.' — dēma. — twig Jun. tvih, statt
'tvām oder tvēgen.' Gr. Gr. 1, 261.

Hire þā ædre andsvarode
vîshydig ver vordum sînum:

2250. 'ne forlæte ic þe, þen[103.]den vit lifað bú
ârna leáse; ac þû þîn âgen môst
mennen âteón, svâ þîn môd freóð:.'

Ðâ vearð unblîðe Abrahames cvên
hire vorcþeóve, vrâð on móde.

2255. heard and hrêðe higeteónan spræc
fræcne on fæmnan. Heó þā fleón gevât
þreá and þeóvdôm, þolian ne volde
yfel and ondleán, þæs þe âr dyde
tô Sarran; ac heó on sîð gevât

2260. vësten sêcan. Þær hie vuldres þegn,
(137.) engel drihtnes ân gemitte
geómormôde, se hie georne frægn:
'hvider fundast þû, feásceaft ides,
sîðas dreógan? þec Sarre âh.'

2265. Heó him ædre andsvarode:
'ic fleáh veán, vana vilna gehvilces,
hlâfdigan hete, heán of vîcum,
tregan and teónan. nû sceal tearig [104.] hleór
on vëstenne vitodes bîdan,

2270. hvonne of heortan hunger ôððe vulf
sâvle and sorge somed âbregde.'

Hire þā se engel andsvarode:
'ne ceara þû feor heonon fleáme dælan
somvist incre; ac þû sêce eft.

2275. earna þe âra, eáðmôd ongin
dreógan æfter dugeðum; ves drihtne hold.

2249. vîs-hydig vér. vórdum sînum. — 2250. bú. — 2251. ârna. ac þu þîn
âgen. — 2252. âteon. þîn mód. — 2253. únblîðe. — 2254. móde. —
2256. fleón gevât. — 2257. þeovdóm. né. — 2258. ondleán. âr. — 2259.
gevât. 2260. vësten sêcan. — 2261. éngel. ân. — 2262. móde. — 2267.
hlâfdigan hete dominae odium. hlâfdige domina. Gr. Gr. I,
359. 1, 646. El. Z. 401. 655: 'hlâfdige mîn.' — S. noch hlâfdige,
hlâford Gr. Gr. 2, 405. Z. 2289. 2307. — vîcum. — 2269. vëstenne.
bîdan. — 2271. abregde. — 2273. heónon fleáme dælan. — 2274. incre.
ac þu sêce. — 2275. âra. eaðmód. — 2276. drihten Jun. Th.

* Jun. p. 50.

- þú scealt, Agar, Abrahame sunu
on voruld* bringan. ic þe vordum nú
(138.) mínum secge, þæt se magorinc sceall
2280. mid yldum vesan Ismahel hâten.
Se bið unhyre, orlæggîfre,
viðerbreca vera cneórissum,
magum sínum. hine monige on
vrâðe vinnað mid væpenþræce.
2285. of þâm frumgârum folc âvæcniað,
þeód unmæte. gevît þú þinne eft
valdend sêcan. vuna þâm þe âgon.
Heó þâ ædre gevât, engles lârum,
hire hlâfordum, svâ se hâlga bebeád,
2290. godes ârendgâst, gleávan spræce.
[105.] Ðâ veařð Abrahame Ismahel geboren,
efne þâ he on vorulde vintra hæfde
VI. and LXXX. Sunu veóx and þâh,
svâ se engel âr, þurh his âgen vord,
2295. fæle freoðoscealc, fæmnan sægde.
[106.] Ðâ se þeóden, ymb XIII. gear,
(139.) êce drihten, við Abrahame spræc:
'leófa, svâ ic þe lære, læst uncre vel
treóvrâdenne. ic þe on tída gehvone
2300. ðuguðum stêpe; ves þú dædum from
villan mínes. ic þâ være forð
sôðe gelæste, þe ic þe sealde geó,
frôfre tô vedde, þæs þín ferhð bemearn.
þú scealt hâlgian hîrêd þinne;
2305. sete sigoras tâcn sôð on gehvilcne
væpnedcynnes, gif þú ville on me
hlâford habban, ôððe holdne freónd

2277. ágar. — 2278. vórdum nú. — 2279. mínum secge. — 2281. únhyre.
— 2283. mágum sínum. ón. — 2286. únmate. þinne. — 2287. sêcan.
âgon. — 2288. gevât. lârum. — 2290. ârendgast. — 2291. Ismahel
Jun. ismaél gebóren Th. — 2293. veóx ǀ ǵáh. — 2294. âr. âgen
vórd. — 2295. fæle. fæmnan. — 2296. gear. — 2297. êce. spræc. —
2298. lære. — 2299. tída. — 2300. dædum fróm. — 2301. mínes.
være. — 2302. sóðe. — 2303. þín. bemeárn. — 2304. þinne. — 2305.
tâcn. sóð.

- þīnum fromcynne. ic þæs folces beó
hyrde and healdend, gif ge hýrað me
2310. breósthýgdum, and bebodu villað
mīn fullian. sceal monna gehvīlc
þære cneórisse cildisc vesan,
væpnedcynnes þæs þe on voruld cymð,
ymb seofon niht sigores tæcne
2315. (140.) geágnod me, ôððe of eorðan
þurh feóndscipe feor áðæled,
ádrifen from duguðum. dôð svâ ic hâte.
ic eóv treóvige, gif ge þæt tæcen gegáð,
sôð geleáfan. þû scealt sunu ágan,
2320. bearn be brýde þīnre, þone sculon burhsittende
ealle Isaac hātan. ne þearf þe þæs eaforan sceomigan;
ac ic þām magorince mīne sylle
godcunde gife, gāstes mihtum,
freóndspêd fremum. he onfôn sceal
2325. blisse mīnre and bletsunge,
lufan* and lisse. of þām leódfuman
brād folc cumað, bregovearda fela
rôfe árisað, rīces hyrdas,
voruldcyningas, vīde mære : .'
2330. [107.] Abraham þā ôfestum legde
hleór on eorðan, and mid husce bevand
(141.) þā hleóðorecvydas on hige sīnum,
môdgeþance. he þæs mældæges
self ne vēnde, þæt him Sarra,
2335. brýd blondenfeax, bringan meahte
on voruld sunu. viste gearve,

* Jun. p. 51.

2308. þīnum. — 2311. mīn. — 2314. tæcne. — 2315. geágnod. — 2316.
feór áðæled. — 2317. ádrifen. dôð. — 2318. tæcen gegáð. — 2319.
geleáfan. ágan. — 2320. brýde þīnre. — 2321. isáac. — 2322.
ác. mīne. — 2324. onfôn. — 2325. mīnre. — 2327. brād. — 2328.
rôfe arisað. — 2329. mære Jun. vīde mære Th. — 2331. hucse Jun.
Th. — husc contumelia. Gr. Gr. I, 341. 2, 277. S. Z. 2376. —
2332. sīnum. — 2333. môd-geþance. — þæs mældæges. Vgl. Z.
1626: '(on þām) mældagum.' Z. 1713: '(þæs) mæles.' — 2334.
vēnde. — 2335. brýd. — 2337. vif.

þæt þæt vîf hûru vintra hæfde
efne C. geteled rîmes.

He þâ metode oncvæð, missarum frôð:

2340. 'lifge Ismael lârum svilce,
þeóden, þînum and þe þanc vege
heardrædne hyge, heortan strange,
tô dreóganne, dægés and nihtes,
vordum and dædum villan þîne.'

2345. Him þâ fægere freá ælmihtig,
êce drihten, andsvarode:
'þe sceal vintrum frôð on voruld bringan
Sarra sunu, sôð forðgân
(142.) vurd æfter þissum vordgemearcum.

2350. Ic Ismael êstum ville
bletsian nú, svâ þû bêna eart,
þînum frumbearne, þæt feorhdaga
on voruldrîce vorn gebîde
tânnum tudre. þû þæs tiðra beó.

2355. hvæðre ic Isace, eaforan þînum,
geóngum bearne, þâm þe gên nis
on voruld cumen, villa spêdum,
dugeða gehvilcre on dagum ville
svîðor stêpan, and him sôðe tô

2360. môdes vâre mîne gelæstan,
hâlige hige treáva, and him hold vesan.'

Abraham fremede, svâ him se êca bebeád,
sette friðotâcn, be freán hæse,
on his selfes sunu. hêht þæt segn vesan

2365. heáh gehvilcne, þe his hîna vâs,
væpnedcynnes, (143.) vâre gemyndig,
gleáv on môde, þâ him god sealde

2338. rîmes. — 2339. frôð. — 2340. lârum. — 2341. þînum. — 2344. vórdum
þ dædum. þîne. — 2346. éce. — 2347. frôð. — 2348. foð Jun. sóð
forðgân Th. — 2349. vurd Ms. Jun. vurd Th. vórd-gemearcum. — 2350.
ic. — 2351. nú. bêna. — 2352. þînum. — 2353. — voruld-rîce. gebîde.
— 2355. hvæðre Jun. hvæðre ic. þînum. — 2356. nîs. — 2359. stêpan.
sóðe. — 2360. môdes vâre mîne gelæstan Th. gelætan Ms. Jun. —
2362. êca bebeád. — 2363. friðo-tâcn. freán hæse. — 2366. vâre. —
2367. môde.

sôðe treóva; and þá [108.] seolf onfêng
torhtum tæcne. á his tîrmetod,
2370. dómfæst cyning, dugeðum iécte
on voruldríce. he him þæs vorhte tō,
siððan he on fære furðum meahte
his valdendes villan fremman.

*

*

*

[109.] þá þæt víf áhlôh vereda drihtnes
2375. nalles glædlíce; ac heó, geárum frôd,
þone hleóðorcvyde husce belegde
(144.) on sefan svîðe. sôð ne gelýfde,
þæt þære* spræce spêd folgode.

* Jun. p. 52.

þá þæt gehýrde heofona valdend,
2380. þæt on búre áhóf brýd Abrahames
hihtleásne hleahtor, þá cvæð hâlig god:
'ne vile Sarran sôð gelýfan
vordum mínum; sceal seó vurd svá þeah
forðsteallian, svá ic þe æt frymðe gehêt.

2385. sôð ic þe secge, on þás sylfan tîd
of idese bíð eafora væcned.
þonne ic þás ilcan, ôðre síðe,
víc gesêee, þe beóð vorn gehât
mín gelæsted, þú on magan vlîtest,

2390. þín ágen bearn, Abraham leófa :.'

Geviton him þá ædre ellor fûse
æfter þære spræce spêdum fêran
(145.) of þám hleóðorstede hâlige gâstas,
lâstas legdon. him væs leóhtes mæg
2395. sylfa on gesiððe, ôð þæt hie on Sodomān
veallsteápe burg vlîtan meahton.

2368. sóðe. — 2369. tæcne Th. á his tîr Jun. á his tîr-metod Th. dóm-
fæst. — 2371. voruld-ríce. — 2372. fære. — 2373. Nach dieser
Zeile ist eine Lücke; es fehlt abermals ein Blatt in der Hand-
schrift. — 2374. víf. — 2375. ac.. fród. — 2377. sóð ne ge-
lýfde. — 2378. spêd. — 2379. gehýrde. — 2380. ahóf Jun. búre ahóf
brýd Th. — 2381. þá. — 2382. sóð gelýfan. — 2383. vórdum mínum.
— 2385. sóð. tîd. — 2388. víc. gehât. — 2389. mín gelæsted. —
2390. þín ágen. — 2391. ædre. fûse. — 2392. spêdum. — 2393. gâstas.

- gesâvon ofer since salo hlifian,
 reced ofer reádum golde. Ongan þá rodera valdend
 ârfæst við Abraham sprecað, sægde him unlytel spell:
 2400. 'ic on þisse byrig bearhtm gehýre
 synnigra cyrm svîðe hlúdne,
 ealogâlra gylp, yfele spræce
 verod under veallum habban. forþon vârllogona sint
 folcefirena hefige. ic ville fandigan nú,
 2405. mago E brêa, hvæt þá men dôn.
 gif hie svâ svîðe synna fremmað
 þeávum and geþancum, svâ hie on þveorh sprecað
 fâcen and invit, þæt sceal vrecan
 svefyl [110.] and sveart lig (146.) sâre and grimme,
 2410. hât and hæste hæðnum folce :.'

- [111.] Veras bâsnedon vîteloccas,
 veán under veallum; heora vîf somed.
 duguðum vlance drihtne guldon
 gôð mid gnyrne, ôð þæt gâsta helm,
 2415. lîfes leóhtfruma, leng ne volde
 torn þrôvigea, ac him tô sende
 stiðmôð cyning strange tvêgen
 âras sîne, þá on âfentîð
 sîðe gesôhton Sôdôma ceastre.
 2420. Hie þá æt burhgeate beorn gemîttan
 sylfne sittan, sunu Arones;
 þæt þâm gleávan vere geónges þuhton
 men for his eágum. Áras þá metodes þeov
 gastum tôleánes, grêtan eode
 2425. cuman cûðlice, cynna gemunde
 riht and gerisno, (147.) and þâm rincum* beád

* Jun. p. 53.

2399. ârfæst. sprécan. him únlytel. — 2400. íc. gehýre. — 2401. hlúdne.
 — 2402. spræce. — 2404. íc. nú. — 2405. ebréa. dón — 2408.
 invit. — 2409. lig. sâre. — 2410. hate ǀ hæste Jun. hât ǀ hæste Th.
 — 2411. bâsnian expectare. Gr. Gr. I, 359. Andr. und El. S.
 107. Andr. Z. 447: '(meotud mancynnes) bâsnode.' Z. 1066:
 'þanon bâsnode under burhlocan.' — vîte-loccas. — 2412. veán.
 vîf. — 2414. gôð Jun. Th. — 2415. lîfes. — 2416. ác. tó. — 2417.
 stiðmód. — 2418. áras sîne. âfen-tîð Th. áras Jun. — 2423. eágum
 arás. — 2424. togeánes. grêtan.

- nihtfeormunge. Him þā nergendes
 æðele ærendran andsvarodon:
 ‘hafa ārna þanc, þāra þe þū unc bude.
 2430. vit be þisse strāte stille þencað
 sāles bīdan, siððan sunne eft
 forð tō morgen metod upforlæt.’
 [112.] Ðā tō fōtum Loth [on foldan]
 þām giestum hnāh and him georne beād
 2435. reste and gereorda and his recedes hleóv,
 and þegnunge. Hie on þanc curon
 æðelinges ést, eodon sōna,
 svā him se Ebrisca eorl vīsade,
 inunder edoras. Þær him se æðela geaf,
 2440. gleávferhð hæle, giestliðnyse
 fægre on flette, oð þæt forðgevāt
 æfenscīma. Þā com æfter niht
 on lāst dæge, lagustreāmas vreāh,
 (148.) þrym mid þýstro þisses līfes,
 2445. sās and vīd land, comon Sodomvare
 geonge and ealde gode unleófe,
 corðrum miclum, cuman ácsian,
 þæt hie behæfdon herges mægne
 Loth mid giestum. hēton lādan út
 2450. of þām heán hofe hālige āras,
 veras tō gevealde. vordum cvædon,
 þæt mid þām hæleðum hāman volden
 unscomlice. ārna ne gýmden.

2429. ārna Jun. Th. únc. — 2430. strāte. — 2431. sāles bīdan. — 2432.
 tó. úp. — 2433. fōtum. Vgl. II, Z. 535: ‘feóllon on foldan and
 tō fōtum hnigon.’ Andr. Z. 918: ‘feóll þā tō foldan.’ — 2437. ést.
 — 2439. in-undor Jun. — 2441. flet, altn. flet, ahd. flezi, atrium,
 ædes, Gr. Gr. I, 333. 2, 453. 3, 429. Graff Spr. 2, 453; ahd. auch
 ‘flazzi, fleizzi’ Spr. 3, 777. 778. Beov. Z. 2043. — Cod. Exon. 437, 3.
 und 438, 24: ‘on flet beran.’ — In der Zusammensetzung: flett-
 gesteald C. Z. 1070. 1605. Gr. Gr. 2, 453. 2, 527. flettpaðas
 C. Z. 2723. Gr. Gr. 2, 453. fletreste Gr. Gr. I. c. und 2, 514.
 Beov. — gevāt. — 2442. æfen-scīma. — 2444. līfes. — 2445. sās
 J. síd. — 2446. unleofe. — 2447. ácsian. — 2449. lóth. út. —
 2450. āras Jun. Th. — 2451. cvæðon Jun. vordum cvædon Th. —
 2453. ārna Jun. unscomlice. ārna ne gýmden.

- [113.] þá áráðs hraðe, seðe oft ráð ongeat,
 2455. Loth on recede; eóde lungre út.
 spræc þá ofer ealle æðelinga gedriht
 sunu Arones, snytra gemyndig:
 'hêr syndon inne unvemme tvâ
 dôhtor mîne. dôð svâ ic eóv bidde,
 2460. ne can þára idesa ovðer gieta
 þurh gebedscipe beorna neávest,
 (149.) and gesvîcað þære synne. ic eóv sylle þá,
 ær ge sceonde við gesceapu fremmen,
 ungîfre yfel, yldabearnum.
 2465. onfôð þæm fæmnum; lætað frið ágan
 gistas mîne, þá ic for god ville
 gemundbyrdan, gif ic môt, for eóv.'
 [114.] Him þá seó mænigeó, þurh gemæne vord,
 árleáse cyn, andsvarode:
 2470. 'þis þinceð gerisne and riht micel,
 þæt þû þe áferige of þisse folcsceare.
 þû þás verpeóde vræccan lâste,
 freónda feásceaft, feorran gesôhtest,
 þíne þearfende. vilt þû, gif þû môt,
 2475. vesan ússer hêr aldordêma
 leódum láreov?' — þá ic on Lo*the gefrægn
 hæðne heremæcgas handum grípan,
 fâum folmum. him fylston vel
 (150.) gystas síne, and hine of gromra þá,
 2480. cuman árfæste, clommum ábrugdon,

* Jun. p. 54.

-
2454. arás. ráð. — 2455. lungre adv. 'confestim.' Gr. Gr. 2, 135. Es
 kommt ziemlich häufig vor; z. B. Z. 470. Andr. Z. 518. 614. 1043.
 1421. El. Z. 30. — út. — 2457. árones. — 2458. hêr. únvemme.
 — 2459. mîne. dóð. — 2462. gesvîcað. íc. — 2463. ær. — 2464.
 ungîfre. — 2465. onfôð Th. ágon Ms. Jun. ágan Th. — 2466. gistas
 mîne Th. gode Jun. — 2467. íc. môt. — 2468. gemæne vórd. — 2469.
 árlease. — 2471. á ferige Jun. Th. — 2474. þíne. — 2475. hêr aldor-
 dêma. — 2476. láreov. — 2477. hándum grípan. — 2478. fâum fol-
 mum 'hostilibus manibus.' fâum dat. pl. von fâh hostilis, für fâ-
 hum. S. Z. 62. — folm oder folme subst. fem. 'manus, palma.'
 Gr. Gr. I, 338. vgl. 78. 2, 148; bei Cædmon nur im Dat. plur. S. Z.
 980. 1007. 1092. 2165. 2807. 2900. 3166. 3325. 3336. II, 715. —
 2479. síne. grómra þá. — 2480. ár fæste Jun. árfæste Th.

- inunder edoras, and þā ôfstlice
 ânra gehvilcum ymbstandendra
 folces S o d o m a fæste forsæton
 heáfodsiene. Vearð eal here sôna
 2485. burhvarena [115.] blind; âbreca ne meahton
 rêðe môde reced æfter gistum,
 svâ hie fundedon; ac þær frome væron
 godes spellbodan. hæfde gist mægen,
 stîðe strengeó; styrnde svîðe
 2490. verode mid vîte. Spræcon vordum þā
 fæle freoðoscealcas fægre tô Lothe:
 [116.] 'gif þû sunu âge, ôððe svâsne mæg,
 ôððe on þissum folcum freond ænigne
 eac þissum idesum, þe ve hêr onvlîtað,
 2495. âlæde of þysse leódbyrig, þā þe leófe sien
 (151.) ôfestum miclum, and þîn ealdor nere,
 þý lâs þû forveorðe mid þyssum vârlogan.
 Unc hit valdend hêht, for vera synnum,
 S o d o m a and G o m o r r a sveartan lîge,
 2500. fyre, gesyllan and þâs folc sleán,
 cynn on ceastrum, mid cvealmþreá,
 and his torn vrecan. Þære tîde is
 neáh geþrunge. gevît þû nergean þîn
 feorh foldvege; þe is freá milde.'
- * * *
2505. [117.] Him þā ædre Loth andsvarode:
 'ne mæg ic mid idesum aldornere mîne
 svâ feor heonon (152.) fêðegange
 siðe gesêcan. git me sibblufan
 and freondscipe fægre cýðað,

2481. in-under Jun. in under Th. — 2482. ânra. — 2483. forsæton. —
 2486. môde. — 2487. ác. fróme væron. — 2490. vîte. vórdum. —
 2491. tô lóthe. — 2492. âge. — 2494. eac. hêr. — 2495. alæde. —
 2496. þîn. — 2497. vârlogan. — 2499. lîge. — 2500. sleán. — 2501.
 cvealm-þreá. — 2502. tîde. — 2503. þîn. — Nach Z. 2504. Lücke. Ein
 Blatt ist ausgeschnitten. — foldveg terra, Gr. Gr. 2, 537. C. Z. 2044.
 2867. Andr. Z. 206: 'on foldvege.' El. Z. 215: '(and þā his mōdor
 hêt) fêran foldvege folca þreáte.' Andr. 775: 'foldveg tredan
 (grêne grundas).' — 2506. íc. mîne. — 2508. gesêcan.

2510. treóve and hyldo tiðiað me.
ic vât heáhburch hêr âne neáh,
lytle ceastre. lýfað me þær
âre and reste, þæt ve aldornere
on Sigor úp sêcan môten.
2515. gif git þæt fæsten fyre villað
steápe forstandan, on þære stove ve
gesunde magon sâles bîdan,
feorh generigan.' — Him þâ freóndlice
englas ârfæste andsvaredon:
2520. 'þû scealt þære bêne, nú þû ymb þâ burh sprycst,
tiða veorðan. teng recene tô
þâm fæstenne. vit þe friðe healdað
and mundbyrde. ne môton vyt
on vârlógum vrecan torn go*des,
- * Jun. p. 55.
2525. svebban synnig cynn, ârðon þû on Sæg or þîn
(153.) bearn gelæde and brýd somed.
þâ onette Abrahames mæg
tô þâm fæstenne. fêðe ne sparode
eorl mid idesum, [118.] ac he ôfstum forð
2530. lâstas legde, ôð þæt he gelædde
brýd mid bearnum under burhlocan
in Sæg or his, þâ sunne úp,
folca friðcandel, furðum eóde.
[119.] þâ ic sendan gefrægn svegles aldor
2535. svefl of heofnum and sveartne lîg
verum tô vîte, veallende fýr,
þæs hie on ârdagum drihten týndon
lange þrage; him þæs leán forgeald
gâsta valdend. grâp heáhpreat

2510. tiðian, getiðian, 'compotem facere, annuere.' tið, tiða compos,
mit dem gen. Z. 2354. 2521. — 2511. ic vât. hér âne. — 2513. âre
Jun. — 2514. úp. sêcan. — 2515. fyre. — 2517. bîdan. — 2519. âr-
fæste Jun. Th. — 2520. spryst Jun. — 2521. tô. — 2524. vârlógum.
törn. — 2525. þîn. — 2526. gelæde. brýd. — 2528. tô. — 2529. ác.
2531. brýd. — 2532. hîs. úp. — 2535. svefl sulphur; verschieden
von súsl supplicium, tormentum. Gr. Gr. 1, 244. D. M. I. Ausg. S.
465. súsel II, Z. 41. 64. súsl Z. 4037. 4137. 75. II, Z. 694. 714.
725. Z. 42: 'súsle geinnod.' II, Z. 52: 'súsle begrorenne.' Andr. Z.
1379. und El. Z. 771: 'súsle gebunden.' — lîg. — 2536. vîte. fýr.
— 2537. ârdagum. týndon. — 2539. grâp.

mt

x b

ÐÆT

orcmur.

ymægna

miht.

e cymþ.

rtolar

24

Jun. p

Bayerische
Staatsbibliothek
MÜNCHEN

2540. on hæðencynn. hlýnn veaŕð on ceastrum,
cirm árleásra cvealmes on ôre,
lâðan cynnes. lîg eall fornam
(154.) þæt he grênes fond goldburgum in.

Svilce þær ymbûtan unlytel dæl

2545. sídre foldan geondsended væs
bryne and brôgan. bearvas vurdon
tô axan and to yslan eorðan væstma[s].

efne svâ vîde svâ þâ vîtelâc
rêðe geræhton rûm land vera

2550. strûdende fýr, steápes and geápes,
svôgende forsvealh; eall eador

þæt on Sodoma byrig secgas âhton
and on Gomorra, eall þæt god spilde,
freá, mid þy folce. Þâ þæt fýrgebræc,

2555. leóda lîfgedâl, Lothes gehýrde
brýd on burgum, underbæc beseah
við þæs vælfylles. ús gevritu secgað,

þæt heó on sealtstânes sôna vurde
ânlicnesse. æfre siððan

2560. (155.) se monlîca, þæt is mære spell,
stille vunode, þær hie strang begeát
vîte, þæs heó vordum vuldres þegna
hýran ne volde. nú sceal heard and steáp

2541. óre Jun. árleasra.. óre Th. — 2542. láðan. lîg. fornám. — 2543.
goldburh. 'þæt he þâ goldburg ofgifan volde' Andr. Z. 1655. Gr.
Einl. S. XXXVIII. Gr. Gr. 2, 456. — 2544. únlytel dæl. — 2545.
sídre. — 2546. brôgan. — 2547. ýslan Th. væstma Ms. Jun. væstmas
Th. — 2548. vîde Th. vite-lác Jun. vite-lác Th. — 2549. rûm. —
2550. strûdan 'spoliare, vastare, diripere.' Z. 4227. El. Z. 904: 'ýceð
ealdne nið, æhta strûdeð.' — fýr. steápes Ƿ geápes. — steápes adv.
'in altum, sursum.' steápes and geápes 'in die Höhe und in die
Breite.' Leo. — 2552. ón. — 2554. fýr-gebræc. — 2555. lîf-gedâl.
lîfgedâl 'interitus, mors' (Gr. Gr. 2, 465.) = aldorgedâl Z. 1067.
und voruldgedâl El. Z. 580. gedâl (? n.) 'separatio, divortium.'
Gr. Gr. I, 358. 2, 741. C. Z. 927. 1395. — gehýrde. — 2556. brýd. —
2558. sealt-stânes. — 2559. ânlicnesse. — 2560. mon-lîca. mære.
2562. vîte. vórdum. — 2563. hýran. nú. steáp. — 2564. vícum. vurd
subst. fem. 'fatum, fortuna; parca.' Gr. D. M. II. Ausg. S. 377 ff.
Gr. Gr. I, 375. 343. 2, 39. 227. — C. Z. 993: 'vælgrimne vurd.'

- on þâm vîcum vyrde bîdan,
 2565. drihtnes dômes, hvonne dôgora rîm
 voruld gevîte. þæt is vundra sum
 þâra þe gevorhrte vuldres aldor :

- [121.] Him þâ Abraham gevât âna gangan
 mid ârdæge, þæt he eft gestôd,
 2570. þær vordum âr við his valdend spræc
 frôd frumgâra. he geseah from foldan
 up vîde fleógan vælgrimne rêc.

* Jun. p. 56.

- hie þæs vlenco onvôd and vîngedrync,
 þæt hie firendæ* da tô frece vurdon,
 2575. synna þrîste. sôð ofergeáton
 (156.) drihtnes dômas, and hvâ him dugeða forgeaf
 blâd on burgum. forþon him brego engla
 vylmhâtne lîg tô vræce sende.

- Valdend ússer gemunde vârfæst þâ
 2580. Abraham ârlîce, svâ he oft dyde,

Andr. Z. 1480: 'vordum vemde vyrd undyrne ofer min gemet.'
 El. Z. 1064: 'ymb þâ mæran vyrd.' C. Z. 1394: 'þæt is mæro
 vyrd.' El. Z. 977: '(væs) verum vansæligum vyrda lâðost.' El. Z.
 80, C. Z. 3361. und Andr. Z. 1057.: 'vyrda valdend.' El. Z. 1124:
 'onvrigen vyrda bigang.' El. Z. 1256: 'vyrda gangum.' El. Z.
 588: 'onvreón vyrda gerýno.' El. Z. 812: '(þæs þú me) invrige
 vyrda gerýno.' C. Z. 3667: 'vyrda gerýnu.' C. Z. 3650: 'vyrda
 gesceaft.' cf. Z. 3678. — C. Z. 4062: 'vyrda gepingu.' — C. Z.
 2349: '(þe sceal sôð forðgân) vyrd.' El. Z. 582: 'ne magon ge
 þâ vyrd bemîðan' (celare). C. Z. 2383: 'sceal seó vyrd svâ þeah
 (forðsteallian).' El. Z. 1047: 'hûru vyrd gescráf.' Beov. Z.
 949: 'hie vyrd forsveóp.' C. Z. 2771: 'seó vyrd gevearð.' Z.
 4169: 'vyrd væs gevorden.' Z. 3987: 'vyrd gevordene.' Z. 3386:
 '(ac behindan beleác) vyrd mid væge.' Z. 3468: 'eft vyrd cymð.' —
 bîdan. — 2565. dômes. rîm. — 2566. gevîte. — 2568. gevât. âna.
 — 2569. âr-dæge Th. ârdæg 'tempus matutinum,' unterschieden
 von geárdæg in geárdagum 'olim' (Z. 1651. II, Z. 370. Gr. Gr.
 2, 489. Andr. und El. S. 133). 'mid ârdæge' Andr. Z. 220, Z. 1525.
 'on uhtan mid ârdæge' Andr. Z. 1388, El. Z. 165. 'tô þâm ârdæge'
 C. Z. 3127. — 'on ârdagum' (C. Z. 2537.) = 'on geárdagum.' — heft
 Jun. eft gestôd Th. — 2570. vórdum âr. — 2571. frôd frum-gâra.
 — 2572. úp vîde Th. væl-grimne Jun. væl-grimne rêc Th. — 2573.
 onvôd. vîn-gedrync. — 2574. firen-dæda. — 2575. sýnna. sóð ofer-
 geáton. — 2576. dômas. — 2578. vylm-hâtne lîg. tô. — 2579. vârfæst.
 — 2580. ârlîce.

leófne mannan; Loth generede,
mæg þæs ôðres, þâ seó mænegeo forvearð.

- Ne dorste þâ dædrôf hæle,
for freán egesan, on þâm fæstenne
2585. leng eardigean; ac him Loth gevât
of byrig gangan [122.] and his bearn somed
vælstove fyrr vîc sceáavian,
ôð þæt hie be hlîðe heære dūne
eorðscræf fundon, þær se eádega Loth
2590. vârfæst vunode, valdende leóf,
dægrîmes vorn, and his dôhtor tvâ.

* * *

- [123.] (157.) hie dydon svâ druncnum [dôhtor his].
eóde seó yldre tô âr on reste
heora bêga fæder. ne viste blondenfeax,
2595. hvonne him fæmnan tô [freolîce],
brýde him bū vâron * * *
on ferhðcôfan fæste genearvod
môde and gemynde, þæt he mægða sið,
vîne druncen, gevîtan ne meahte.
2600. Idesa vurdon eácne, eaforan brôhtan
villgesveostor on voruld, sunu,
heora ealdan fæder. þâra æðelinga
môder ôðerne Moab nêmdre,
Lothes dôhter, (158.) seó on lîfe vâs
2605. vintrum yldre. ūs gevritu secgeað,
godcunde bēc, þæt seó gingre
hire âgen bearn Ammon hête.

2582. forveorðan perire. Z. 2497. II, 21. — 2583. dæd-róf. — 2585. ác.
gevât — 2587. vîc. — 2588. dūne. fúndon. — 2589. eorðscræf
'caverna, spelunca.' Andr. Z. 780. — 'vunigean open eorðscræfu' (plur.)
Andr. Z. 803 und Erläut. S. 117. 'eorðsræf egeslic' Andr. Z. 1588.
— scræf: 'open êce scræf' C. Z. 3466. II, Z. 130. 420. 634. 727.
scraf: II, 26. 73. — 2590. vârfæst. — 2591. dæg-rîmes. — Lücke; ein
Blatt ist ausgeschnitten. — 2593. tô. âr. — 2596. brýde. — 2597. ge-
nearvot Jun. Th. — 2598. móde. — 2599. vîne drúncen. gevîtan. —
2601. villgesveostor 'sorores germanae.' Vgl. Z. 968: villge-
brôðor. Z. 1998: villgesifððas. Z. 2140: villgestealla. Cod.
Exon. 222, 2: vilgedryht. Andr. Z. 914: villgedryht. C. Z.
2021: villgeþofta u. s. w. — 2603. moáb nêmdre. — 2604. lîfe.
— 2606. bēc. — 2607. âgen. hête.

[124.] Of þâm frumgârum folc unrîm
þrymfæste tvâ þeóda âvôcon:

2610. ôðre þâra mægða Moabitare
eorðbûende ealle hâtað,
vîdmære cynn; ôðre veras nemnað,
æðelinga bearn, Ammonitare:

2615. Gevât him þâ mid brýde brôðor Arônes
under Abimelech âhte lædan
mid his hîvum. hæleðum sægde,
þæt Sarra his sveostor vâre.
Abraham vordum bearn his aldre,
þy he viste gearve, þæt he vinemaga
2620. on folce lýt freónda hæfde.

Þâ se þeóden his (159.) þegnas sende,
hêht bringan tô him selfum [Sarran sciene].

Þâ vâs ellþeódig ôðre sîðe
vîf Abrahames from vere læded
on fremdes* fæðm. him þær fylste þâ
êce drihten, svâ he oft dyde,
nergend ûsser; com nihtes self
þær se valdend læg vîne druncen.

2630. [125.] ongan þâ sôð cyning þurh svefn sprecan
tô þâm æðelingre, and him yrre hveóp:
'þû Abrahames idese genâme,
brýde æt beorne. þe âbregdan sceal
for þære dæde deað of breóstum
sâvle þîne.' him symbelvêrig

2635. sinceb brytta þurh slæp oncvæð:
'hvæt! þû æfre, engla þeóden,
þurh þîn yrre, vilt (160.) aldre lætan
heáh beheóvian, þære þe hêr leófað

2608. frumgârum. únrim. — 2609. avócon. — 2611. hâtað. — 2612. vîd-
mære. nêmmað. — 2614. gevat. brýde. arônes. — 2615. lædan. —
2617. vâre. — 2618. vórdum. — 2619. vîne-mága. — 2620. lýt. —
2624. víf. — 2626. êce. — 2628. vîne. — 2629. sóð. sprécan. —
2630. hveóp. genáme. — 2632. brýde. — 2634. þîne. — 2635. synna
Ms. Jun. Th. sinceb Th. N. — slæp óncvæð. — 2636. æfre. — 2637.
þîn yrre. lætan. — 2638. beheopian Ms. beheopan Jun. beheovian
Th. Vgl. Z. 2695.

* Jun. p. 57. 2625.

- rihtum þeávum, bið on ræde fæst
 2640. mōdgeþance and him miltse
 tô þe sêceð. me sægde ær
 þæt víf hire vordum selfa
 unfricgendum, þæt heó Abrahames
 sveostor være. næbbe ic synne við hie,
 2645. fâcna ænig, gefremed gêna.
 Him þâ ædre eft êce drihten,
 sôðfæst metod, þurh þæt svefn oncvæð:
 'âgîf Abrahame idese sîne,
 [126.] víf, tô gevealde, gif þû on vorulde leng,
 2650. æðelinga helm, aldres recce.
 he is gôd and gleáv, mæg self [tô gode] spreca,
 geseón sveglecning. (161.) þû sveltan scealt
 mid feo[h] and mid feorme, gif þû þâm frumgâran
 brýde vyrnest. he âbiddan mæg,
 2655. gif he ôfstum me ârende vile
 þeávfast and geþyldig þîn âbeóðan,
 þæt ic þe lissa lifigendum giet
 on dagum lâte duguða brúcan
 since's gesundne.' Þâ slæpe tôbrægd
 2660. forht folces veard, hêht him fetigean tô
 spreca sîne, spêdum sægde
 eorlum Abimeleh, egesan geþread,
 valdendes vord. Veras him ondrêdon
 for þære dæde drihtnes handa
 2665. sveng, æfter svefne. [127.] Hêht sylf cyning
 him þâ Abraham tô, ôfstum miclum.

-
2640. mōd-geþance. — 2641. sêceð. ær. — 2642. víf. vórdum. — 2644.
 være. — 2645. gêna Jun. Th. — 2646. êce. — 2647. sôðfæst. óncvæð.
 2648. agîf. sîne. — 2649. víf. — 2651. gód. — 2652. geseón. —
 2653. frum-gáran. — 2654. brýde Th. vyrnest Jun. vynnest.. mæg Th.
 2655. árenda. — 2656. þín. — 2657. íc. giet. — 2658. brúcan. —
 2659. sínces. — 2660. forht adi. 'pavidus.' Z. 1949. 1964. 2165.
 4241. Z. 3188. der Comparativ. — tó. — 2661. sprécan sîne. —
 2663. vórd. ondrêdon. — 2664. dæde. — 2665. sveng ictus, vibratio;
 die Composita stehen verzeichnet in Gr. Gr. 2, 529. — Z. 2687: 'gûð-
 bordes sveng.' El. Z. 239: 'ýða svengas.' Beov. Z. 4767: 'sveordes
 svengum.' C. Z. 984: vælsveng ictus letalis, cædes. — 2666. tó.

þâ reordode rîce þeóden:

‘mago Ebrêa * * (162.) þæs þû me vylle

vordum secgean, hû gevorhte ic þæt,

2670. siððan þû úsic under, Abraham, þîne

on þâs êðelturf æhta læddest,

þæt þû me þus svîðe searo rênodest?

þû ellþeódig úsic voldest

on þisse folcsceare fâcne besyr*van,

2675. synnum besmîtan. sægdest vordum,

þæt Sarra þîn sveostor vâre,

lîces mæge; voldest lâðlice

þurh þæt vîf on me vrôhte âlecgean,

ormæte yfel. Ve þe ârlîce

2680. gefeormedon, and þe freóndlice

on þisse verþeóde vîc getæhton,

land tô lissum. þû ús leánest nú

unfreóndlice, fremena þancast:.’

[128.] Abraham þâ andsvarode:

2685. ‘ne dyde ic for fâcne, (163.) ne for feóndscipe,

ne for vihte, þæs ic þe veán ûðe.

ac ic me, gumena baldor, gûðbordes sveng,

2667. rîce. — 2668. ebrêa. — 2669. vórdum. íc. — 2670. þîne. — 2672. searo rênodest ‘insidias struxisti,’ von rênian. Beov. Z. 1547: ‘golde geregnad’ auro instructus. Jud. (Anal. 141, 31): ‘gerênode reádum golde.’ Byrhtnoth (Anal. 125, 61): ‘and gerênod svurd.’ El. Z. 879 (Erl. S. 158): ‘rihtes rênienð.’ C. Z. 3076: ‘vrôht be-rênodon.’ Vgl. geregnian, gerênian ‘ornare’ Gr. Gr. 1, 908. — 2674. besyrvan = syrvan, searvan insidiari. Beov. Z. 1419. — ‘snyttrum besyrvan’ Beov. Z. 1877. — syrvan hat im praet. syrede: ‘invit syredon’ dolum moliebantur. Andr. Z. 610. (Erl. S. 112). Gr. Gr. 1, 910. 2, 191. — 2675. besmîtan vórdum. — 2676. þín. vâre. — 2677. lîces. lâðlice. — 2678. vîf. — 2679. órmæte Jun. ormæte . . árlice Th. — ormæte, nimius. Gr. Gr. 2, 789. ‘preá ormæte’ Andr. Z. 1167. — 2681. vîc. — ‘ve getæhton,’ wir wiesen an, zeigten, von getæcan, monstrare, dirigere, assignare; iubere. Z. 2831: ‘vîc getæhte.’ Z. 2848. Andr. Z. 6. 485. El. Z. 600. 1075. — tæhte Z. 2867. 2879. 2894. — 2682. nú. — 2683. únfreondlice. — 2685. íc. — 2686. ûðe ‘favi’ ahd. onda. Gr. Gr. 1, 244; von dem anomalen Verb unnan: ‘an’ Z. 1834. 2909. Rask A. S. Gr. S. 79. — 2687. ác. — baldor princeps. Gr. Gr. 1, 639. I, 329. 2, 141. D. M. II. Ausg. S. 201. — ‘vîgona baldor’ El. Z. 345. Anal. 131, 17. — guð-bórdes.

* Jun. p. 58.

- leódmagum feor, lâre gebearh.
 siððan me se hâlgas of hýrde freán
 2690. mînes fæder fyrn âlædde,
 ic fela siððan folca gesôhte
 vina uncûðra and þis vîf mid me,
 freónda feásceaft. ic þæs fâres â
 on venum sæt, hvonne me vrâðra sum,
 2695. ellþeódigne, aldre beheóve,
 seðe him þâs idese eft âgan volde.
 forðon ic vîgsmiðum vordum sægde,
 þæt Sarra mîn sveostor vâre,
 æghvâr eorðan, þær vit eardaleás
 2700. mid veá landum vinnan sceoldon.
 [129.] Ic þæt ilce dreáh on þisse êðyltyrf,
 (164.) siððan ic þîne, þeóden mæra,
 mundbyrde geceás. ne vâs me on môde cûð,
 hvæðer on þyssum folce freán ælmihtiges
 2705. egesa vâre, þâ ic hêr ârest com.
 forþon ic þegnum þînum dyrnde
 and sylfum þe svîðôst micle
 sôðan spræce, þæt me Sarran
 brýdelâste beddreste gestâh.
 2710. þâ ongan Abimæleh Abraham svîðan
 voruldgestreónum, and him his vîf âgeaf.
 sealde him tô bôte, þæs þe he his brýd genam,
 gangende feoh and glæd seolfor,

2688. lâre. — 2689. of hýrde d. i. of hîrêde. II, Z. 424: 'for þan hîrêde.'
 — 2690. mînes. alæded. — 2692. vina. vîf. — 2693. á Jun. ic.. á
 Th. — 2694. venum. — 2696. ágan. — 2697. ic vîg-smiðum. vór-
 dum. — vîgsmið belli motor, bellator. Gr. Gr. 2, 482. 524. Cod.
 Exon. 314, 14. Vgl. hleahtorsmið C. Z. 2972. lârsmið Andr. Z.
 1221. El. Z. 203. vundorsmið Beov. Z. 3360. — 2698. mîn. vâre.
 2700. veá landum Jun. veá-landum Th. — 2701. þysse Th. — 2702.
 þína. mæra. — 2703. mundbyrd protectio. Gr. Gr. 2, 472. C. Z.
 1941. 2523. 2703. Andr. Z. 1433. 1632. — Vgl. 'munde patrocini-
 um' Gl. M. 347. gemundbyrdan Z. 2467. — móde. — 2705. vâre.
 ic hêr ârest côm. — 2706. forþon þînum. — 2708. sôðan. — 2709.
 gestâh. — 2710. ongan. Vgl. Z. 1975: 'svîðan (folcgestreónum).' —
 2711. vîf. — 2712. bôte. hîs brýd genâm.

- andveorc feos. [130.] Spræc þā vordum eac
2715. tō Abrahame æðelinga helm:
 'vuna mid ūsic and þe vīc geceōs
 on þissum lande, þær þe leófōst sie,
 êðelstove, þe ic āgan sceal.
 (165.) ves ūs fæle freond; ve þe feoh syllað.'
2720. Cvæð þā eft raðe ôðre vorde
 tō Sarran sinces brytta:
 'ne þearf þe on edvit Abraham settan,
 þīn freádrihten, þæt þū flettpaðas,
 mæg ælfsciēno* mīne trāde;
2725. ac him hygeteōnan hvītan seolfre
 deópe bête. ne ceara incit duguða
 of þisse êðyltyrf ellor sēcan
 vīnas uncūðe; ac vuniað hēr.'
- Abraham fremede svā hine his aldor hēht,
2730. onfēng freondscipe, be freán hāse,
 lufum and lyssum. he vās leóf gode,
 forðon he sibbe gesælig dreáh
 and his [131.] scippende[s] under sceade gefōr,
 hleóvfeðrum þeaht, hēr þenden lifde.
2735. (166.) þā gien vās yrre god Abimelehe
 for þære synne, þe he við Sarrai
 and við Abrahame ár gefremede,
 þā he gedælde him deóre tvā,
 vīf and vǽpned. He þæs veorc gehleát,

2714. andveorc 'materies, substantia.' Gr. Gr. 2, 715. C. Z. 176. feohs :
 Jun. feos.. vordum Th. — 2716. vīc. — 2718. āgan. — 2720. vorde.
 — 2723. ðīn Th. freádrihten. S. Z. 881. Beov. Z. 1585. Gr. D. M.
 II. Ausg. S. 191. — flett-vaðas Jun. Th. flettpaðas, semitas. Gr.
 Andr. und El. Erl. S. 116. fletpæð 'Hausweg, Hausflur.' Gr. Gr. 2,
 453. 513. Verschieden von pað (Z. 3416. ānpað Z. 2987. mīlpað
 Z. 3100. El. Z. 1263.) ist vāðu 'iter.' Gr. Gr. I, 359. C. Z. 4166.
 4179. 'vêrige æfter vāðe' Andr. Z. 593. — 2724. ælfsciene, Z.
 1821. Gr. D. M. II. Ausg. S. 418. Gr. Gr. 2, 575. — mīne. — 2725. ac.
 hvītan. — 2726. bête. — 2727. sēcan. — 2728. vīnas. ac. hēr. —
 2730. hāse. — 2734. hleóvfeðer 'ala obumbrans.' Gr. Gr. 2, 462.
 — 2737. ár. — 2738. gedælde. — 2739. vīf. gehleát. gehleát von
 (ge)hleótan, sortiri. Psalm 105, 24: 'he þæs hæl gehleát.'

2740. frēcne vîte. ne meahton freó ne þeóve
heora bregoveardas bearnum ágan,
monrím mægeð; ac him þæt metod forstôð,
ôð þæt se hálga his hláforde
Abraham ongan árra biddan,
2745. écne drihten. him engla helm
getigðode, tuddorspêd onleác
folccyninge freóra and þeóvra,
vera and vífa. lét veaxan eft
heora rímgetel rodora valdend,
2750. eád and æhta. ælmihtig veaerð
milde on móde, moncynnes veard,
Abimeleche, svá hine Abraham bæd.
[132.] (167.) Ðá com fêran freá ælmihtig
tô Sarrai, svá he self gecvæð.
2755. valdend ússer hæfde vordbeót
leófum gelæsted, lífes aldor,
eaforan and idese. Abrahame vóc
bearn of brýde, þone brego engla,
ær þy magotudre módor være
2760. eácen be eorle, Isaac nêmdæ.
hine Abraham on his ágene hand
beácen sette, svá him bebeád metod,
vuldortorht, ymb vucan, þæs þe hine on voruld
tô moncynne módor brohte :.
2765. Cniht veóx and þág, svá him cynde væron
æðele from ylðrum. Abraham hæfde
vintra hund teontig, þá him víf sunu
on þanc gebær. he þæs þrage bád,
siððan him ærest þurh his [133.] ágen vord
2770. (168.) þone dæg villan drihten bodode.

2740. vîte. — 2741. ágan. — 2742. mon-rím. ác. forstód. forstandan
'impedire, obsistere;' sonst auch 'defendere; intelligere.' Z. 766.
2516. 3057. — Andr. Z. 1540: 'him þæt engel forstód.' — 2744. árra.
2745. écne. — 2746. onleác. — 2748. vífa. — 2749. rím-getel. —
2751. móde. — 2755. vórd-beot Th. vordbeót = beótvord 'minæ.'
Gr. Gr. 2, 545. — 2756. lífes. — 2757. vóc. — 2758. brýde. — 2759.
ær. være. — 2760. isáac nêmdæ. — 2761. ágene. — 2767. hunteontig
Jun. víf Th. — 2768. bád. — 2769. ærest, ágen vórd.

* Jun. p. 60.

- þá seó vyrd gevearð, þæt þæt víf geseah
for Abrahame Ismael plegan,
þær hie æt svæsendum sæton bûtû,
hâlig on hige, and heora hîvan* eall,
2775. druncon and drýmdon. þá cvæð drihtlecu mæg,
brýd tô beorne: 'forgif me, beága veard,
mîn svæs freá; hát sîðian
Agar ellor, and Ismael
lædan mid hie: ne beóð ve leng somed
2780. villum mînum. gif ic vealdan môt,
nâfre Ismael við Isáce,
við mîn âgen bearn, yrfe dæleð
on lâste þe, þonne þû of lîce
aldor âsendest.' [134.] þá væs Abrahame
2785. veorce on môde, þæt he on vræc drife
his selfes sunu. þá com sôð metod
(169.) freom on fultum: viste ferhð guman
cearum on clommum. cyning engla spræc
tô Abrahame, êce drihten:
2790. 'læt þe âslûpan sorge of breóstum,
môdgevinnan, and mægeð hýre,
brýde þínre. hát bûtû âveg
Agar fêran and Ismael,
cniht of cýððe. ic his cynn gedô
2795. brád and bresne bearna tudre,
væstmum spêdig, svâ ic þe vordum gehêt.'

2771. víf. — 2773. svæsendu 'epulæ.' Judith (Anal. 131, 16): 'gîrvan up
svæsendo;' Andr. Z. 386: 'þissa svæsenda (leán);' „gilt nur im plur.
und drückt eigentlich aus familiaritas, von svæs 'familiaris, dome-
sticus,' der Hausgenoss ist zugleich Tischgenoss, wie gereord zu-
gleich Unterredung und Gastmal.“ Grimm zu Andr. l. c. — 2775.
drihtlic fürstlich, herrlich; Z. 1843. nochmals 'drihtlicu mæg;' das
Adv. Z. 2132. — 'drihtenlices, dominici' M. Gl. 338. — 2776. brýd.
2777. mîn Th. — mîn svæs freá, vgl. Z. 3331: 'his svæsne sunu.'
— sîðian Jun. Th. sîðian Th. N. — 2778. ágar. — 2780. mînum.
môt. — 2781. isáce. — 2782. mîn âgen. dæleð. — 2783. lîce. —
2784. aséndest. — 2785. móde. — 2786. sóð. — 2789. êce. — 2791.
môd-gevinnan. hire. — 2792. þínre. hát bûtû. — 2793. ágar. — 2794.
cýðð, gecýðð patria. Andr. Z. 735: 'on cýððe,' in der Kunde,
Heimat. — ic. — 2795. brád. — bresen, bræsen 'æneus, validus.'
Z. 3691. 3965. — 2796. vórdum.

þá se ver hýrde his valdende,
dráf of vícum dreórigmôð tû,
idese of earde and his ágen bearn.

*

*

*

2800. * * [135.] (170.) sveótol is and gesêne,
þæt þe sôð metod on gesiððe is,
svegles aldor, seðe sigor seleð
snytrum mihtum and þín môð trymeð
godcundum gifum. forþon þe giena speóv
2805. þæs þû við freónd ôððe feónd fremman ongunne
vordum ôððe dædum. valdend scûfeð,
freá, forðvegas folmum sínum,
villan þínne. þæt is vîde cûð
burhsittendum. ic þe bidde nú,
2810. vine Ebrêa, vordum mínum,
þæt þû tilmôdig treóva selle
væra þína, þæt þû ville me
vesan fæle freónd, fremena tô leáne
þára þe ic tô duguðum þe gedôn hæbbe,
2815. siððan þû feásceaft (171.) feorran côme
on þás verþeóde vræccan láste.
[136.] gyld me mid hýlðo, þæt ic þe hneáv ne væs
landes and lissa. ves þissum leódum nú
and mægburgè mînre árfæst,
2820. gif þe alvalda, úre drihten,
scírian ville, seðe gesceapu healdeð,

2797. hýrde. — 2798. dráf of vícum dreorig-môð tú. — 2799. ágen. —
Lücke; ein Blatt aus der Handschrift geschnitten. — 2800. sveótol
'manifestus, apparens.' Z. 883. El. Z. 26. Andr. Z. 742: 'sveótolum
tácnum.' — El. Z. 689: '(butan þû) sveótollíce sôð gecýðe.' — is.
— 2801. sóð. is. — 2803. þín môð. — 2806. vórdum ôððe dædum.
— scûfan trudere. Z. 3749. II, Z. 634. præf. sceáf, Z. 136. 1558.
II, Z. 446. — 2807. forðveg progressus. Z. 2961. 3058. 3177.
3279. Beov. Z. 5246: '(þá he of ealdre gevát) frôð on forðveg.'
— sínum. — 2808. þínne. vîde. — 2810. vórdum mínum. — 2811. til-
môdig. — 2812. vára þína. — 2814. gedón. — 2815. côme. 2818. nú.
— 2819. mînre árfæst. — 2820. úre. — 2821. scírian partiri,
secare; sodann, wie hier, tribuere, impertire, largiri alicui aliquid,
bescheren. — gesceapu, alts. giscapu, 'forma (Z. 500.), mandata
(Z. 839. 2463.), instituta (Z. 1567.), fata (Z. 2821.).' Gr. D. M. I.
Ausg. S. 500.

þæt þû randvîgum rûmor môte
on þisse folcsceare frætva dælan,
môdigra gestreón, mearce* settan.'

* Jun. p. 61.

2825. Ðā Abraham Abimelehe
være sealde, þæt he volde svâ :

Siððan væs se eádega eafora þares
in Filistêa folce eardfæst,
leód Ebrêa, lange þrage,
2830. feásceaft mid fremdum. him freá engla
víc getæhte, (172.) þær veras hâtað
burhsittende Bersabêa lond.

þær se hálga heáh [137.] steáp reced,
burh, timbrede and bearo sette,
2835. veobedd vorhte, and his valdende
on þām glædstede gild onsægde,
lác geneáhe, þām þe lif forgeaf
gesæliglic svegle under.

þā þæs rinces se ríca ongan
2840. cyning costigan, cunnode georne,
hvilc þæs æðelinges ellen være;
stíðum vordum spræc him stefne tô:
'gevît þû ôfestlice, Abraham, fêran,
lâstas lecgan, and þe læde mid

2845. þîn ágen bearn. þû scealt Isaac me
onsecgan, sunu þínne, sylf tô tibre,
siððan þû gestigest steápe dune,
hrincg þæs heán landes, (173.) þe ic þe heonon getæce,
up þínum ágnum fótum. þær þû scealt [138.] áð gegærvan,
2850. bælfýr bearne þínum, and blótan sylf

2822. rûmor. móte. — 2823. dælan. — 2824. gestreón. — 2826. være. —
2827. þares. — 2828. filistéa — 2829. ebrêa. þrage. — leód Ebrêa,
Z. 2157: 'Ebrêa leód.' — 2831. víc. — 2832. lono Ms. Jun. lond. sé Th.
2835. hís Jun. — 2837. lác. líf. — 2838. gesæliglic. — 2839. ríca
Jun. ríca ongán Th. — 2841. være. — 2842. vórdum. tó. — 2843.
gevít. fêran. — 2844. læde míd. — 2845. þín ágen. isáac. — 2846.
ðínne. — 2847. dune. — 2848. lándes. getæce. — 2849. áð Jun.
þínum ágnum fótum.. áð Th. — 2850. bæl-fýr. þínum. blótan.

sunu mid sveordes ecge, and þonne sveartan lige
leófes líc forbærnan and me lác bebeóðan.'

- Ne forsæt he þy siðe; ac sôna ongann
fýsan tô fôre. him væs freá[n] engla
2855. vord ondrysne and his valdende leóf.
þâ se eádga Abraham sîne
nihtreste ofgeaf, nalles nergendes
hâse viðhogode, ac hine se hálga ver
gyrde grægan sveorde, cýððe, þæt him gâsta veardes
2860. egesa on breóstum vunode. ongan þâ his esolas bætān
gamolferhð goldes brytta, hêht hine geóngē tvêgen
men midsiðian, mæg væs his âgen þridda,
and he feorða sylf. þâ he fûs gevât
from his âgenum hofe [139.] Isaac læðan,
2865. bearn unveaxen, (174.) svâ him bebeád metod.
êfste þâ sviðe and onette
forð foldvege, svâ him freá tâhte
vegas ofer vêsten, ôð þæt vuldortorht
dæges þridðan ûp ofer deóp vâter
2870. ord âræmde. þâ se eádega ver
geseah hlifigan heá dûne,
* svâ him sægde âr svegles aldor.

* Jun. p. 62.

- Ðâ Abraham spræc tô his ombihtum:
'rincas mîne, restað incit hêr
2875. on þissum vîcum. vit eft cumað
siððan vit ârende uncer tvêga
gâstcyninge âgifen habbað.

- Gevât him þâ se æðeling and his âgen sunu
tô þæs gemearces, þe him metod tâhte,
2880. vadan ofer vealdas: vudu bær sunu,

2852. líc. lác. — 2853. ác. — 2854. fýsan festinare. Andr. Z. 1698: 'on-
gan hine þâ fýsan.' El. Z. 225 f.: 'ongan þâ ôfstlice eorla mengu
tô flôte fýsan;' auch bedeutet das Wort 'cupere.' Gr. Gr. I, 366.
Andr. Z. 1188: 'and þû here fýse st.' — fôre Th. frea Ms. Jun. —
2855. vórd. hís. — 2856. sîne. — 2858. ác. — 2860. bætān. — 2862.
mæg. hís âgen. — 2863. fûs gevât. — 2864. âgenum. isáác. — 2865.
únveaxen. bebeád. — 2867. svâ him. — 2868. vêsten. — 2870. órd
aræmde. — 2871. heá dûne. — 2872. âr. — 2874. mîne. hér. —
2875. vîcum. — 2876. ârende. — 2878. gevât. âgen. — 2880. bær.

- fæder fȳr and sveord. þā þæs fricgean ongan
 ver vintrum geóng (175.) vordum Abraham:
 [140.] 'vit hēr fȳr and sveord, frēa mīn, habbað;
 hvær is þæt tiber, þæt þū torhtgode
 2885. tō þām brynegielde bringan þencest?'
 Abraham maðelode (hæfde on ān gehogod,
 þæt he gedæde, svā hine drihten hēt):
 'him þæt sōð cyning sylfa findeð,
 moncynnes veard, svā him gemet þinceð.'
 2890. Gestāh þā stīðhydig steāpe dūne
 ūp mid his eaforan, svā him se ēca bebeād,
 þæt he on hrōfe gestōd heān landes,
 * * * on þære þe him se stranga tō,
 vārfæst metod, vordum tāhte.
 2895. ongan þā ād hladan, æled veccan,
 and gefeterode fēt and honda
 bearne sīnum, and þā on bæl āhōf
 Isaac geóngne, and þā ædre gegrāp
 (176.) sveord be gehiltum. volde his sunu cvellan
 2900. folmum sīnum, fȳre sencan
 mæges dreóre. [141.] þā methodes þegn,
 ufan engla sum, Abraham hlūde
 stefne cȳgde. he stille gebād
 āres spræce, and þām engle oncvæð.
 2905. him þā ōfstum tō, ufan of roderum,
 vuldorgāst godes vordum mælde:
 'Abraham leófa, ne sleáh þīn āgen bearn,
 ac þū cvicne ābregd cniht of āde,
 eaforan þīnne. him an vuldres god.
 2910. Mago Ebrēa, þū mēdum scealt,
 þurh þæs hālgan hand heofoncyniges,

2881. fȳr. — 2882. vordum. — 2883. hēr fȳr. mīn. 2886. ān. — 2887.
 gedæd Jun. gedæde Th. — 2890. dūne. — 2891. ūp .. ēca Th. ēca.
 Jun. — 2892. Ða Jun. þ .. hrōfe .. gestōd. heān. — 2893. tō. —
 2894. vārfæst. vordum. — 2895. ād Jun. ād hlādan Th. — 2896. fēt.
 2897. sīnum. bæl āhōf. — 2898. isāac. gegrāp. — 2900. sīnum. fȳre.
 2902. sūm. hlūde. — 2903. gebād. — 2904. āres Jun. Th. — 2905.
 tō Jun. Th. — 2906. vordum. — 2907. þīn āgen. — 2908. āde Jun.
 abregd .. āde. Th. — 2909. ān Jun. þīnne. ān Th. — 2910. mēdum.
 — 2911. hānd.

- sôðum sigorleánum selfa onfôn,
ginfæstum gifum. þe vile gâsta veard
lissum gyldan, þæt þe væs leófra his
2915. sibb and hyldo, þonne þín sylfes bearn.
 Âd stôd onæled, hæfde Abrahame
(177.) metod moncynnes, mæge Lôthes,
breóst geblissad, þâ he him his bearn forgeaf,
Isaac cvicne. [142.]* Ðâ se eádega bevlát
2920. rinc ofer exle, and him þær rom geseah
unfeor þanon ænne standan,
brôðor Arônes, brembrum fæstne.
þone Abraham genam and hine on ád áhóf,
ôfestum miclum, for his ágen bearn.
2925. ábrægd þâ mid þy bille, brynegield onhread,
rêccendne veg rommes blóde,
onblêot þæt lác gode, sægde leána þanc,
and ealra þára þe him sîð and ær
gifena drihten forgifen hæfde : .
2930. [143.] Hvæt! ve feor and neáh gefrigen habað
ofer middangeard Moyses dômas,
vræclíco vordriht vera cneórissum,
in uprodor eádigra gehvâm
(178.) æfter bealu sîðe bôte lífes
2935. lifigendra gehvâm, langsumne ræd
hæleðum secgan, gehýre seðe ville.
þone on vêstenne veroda drihten
sôðfæst cyning mid his sylfes
miht gevyrðode and him vundra fela,
2940. éce alvalda, in æht forgeaf.
He væs leóf gode, leóda aldor,
horc and hrêðergleáv herges vîsa,

2912. sóðum. onfón. — 2915. þín. — 2916. ád stód onæled. — 2919. isáac.
bevlát. — 2920. róm. — 2921. ænne. — 2922. árones. — 2923. ge-
nám Th. ád Jun. ád ahóf Th. — 2924. ágen. — 2926. blóde. — 2927.
lác. — 2928. ær. — 2930. vé. — 2931. dómas. — 2932. vórd-riht.
2934. bôte lifes. — 2935. ræd. — 2937. vêstenne Th. verode Ms.
Jun. veroda Th. — 2938. sóðfæst. — 2940. éce. — 2942. horc
prudens. Z. 3880. Gr. Gr. I, 339. 2, 277. 278. — vîsa Th.

freom folctoga. Faraônes cyn,
godes andsaca[n], gyrdvîte band,
2945. þær him gesealde sigora valdend
môdgum magorâsvum his maga feorh
on vist êðles Abrahames sunum.

Heáh væs þæt handleán and him hold freá.
gesealde vâpna geveald við vrâðra grýre,
2950. ofercom mid þy campe cneómaga fela
(179.) feónda folcriht. Ðâ væs forma sîð

þæt hine veroda god vordum nægde,
þær he him gesægde sôðvundra fela,
hû þâs voruld vorhte vitig drihten,
2955. eorðan ymbhvyrft and uprodor
gesette sigeríce, and his sylfes naman,
þone yldobearn ær ne cûðon,
frôd fædera cyn, þeáh hie fela viston.

[144.] Hæfde he þâ gesviðed sôðum cræftum,
2960. and gevurðodne, verodes aldor,
Faraônes feónd, on forðvegas.

Þâ væs ingêre ealdum vîtum
deáðe gedrenced drihtfolca mæst.
Hordvearda hrýre heáf væs genivad,
2965. svæfon fele dreámas since berofene.

* Jun p. 64.

Hæfde mânsceaðan æt middere niht
frécne * gefylled (180.) frumbearna fela;
âbrocene burhveardas bana vîde scrâð,
lâð leódhata. land dryrmyde

2943. cynn Jun. faraónes cyn Th. — 2944. andsaca Ms. Jun. andsacan. gyrd-
vîte Th. — 2946. môdgum. mága. — 2947. víst. — 2948. hand-leán.
— 2950. þý. cneó-mága. — 2951. feonda feonda Ms. Jun. — 2952.
vórdum Th. — vordum negan compellare. El. Z. 288. 558. Cod.
Exon. 166, 2: '(vine leófestan) vordum negan' — El. Z. 386: 'vordum
genegan.' Die ursprüngliche Bedeutung mag 'aggreði' sein, wozu
sich auch 'viste genægdon' Z. 3059. fügen würde. Cod. Exon. 119,
27: 've þec niða genægað.' Die von Kemble (zu Beov. Z.
2637: 'vordum hnægde) vorgeschlagene Aenderung, in den obigen
Stellen aus Elene statt 'negan' hnægan zu lesen, ist daher unnöthig.
— 2953. sóð-vundra. — 2955. úprodor. — 2956. rice. — 2957. ær
ne cûðon. — 2958. fród. — 2959. sóðum. — 2961. faraónes. — 2962.
ingêre Jun. ingêre.. vîtum Th. 2964. genivad. — 2966. mán-scea-
ðan. — 2968. vîde. — 2969. láð.

2970. deádra hrævum, dugoð forðgevât,
vôp vâs vîde, vorulddreáma lyt.
vâron hleahtorsmiðum handa belocene.
âlýfed lâð sîð leóde grétan,
[145] folc fêrende. freónd vâs bereáfod,
2975. hergas on helle. heofon þider becom;
druron deófolgyld. dæg vâs mære
ofer middangeard, þâ seó mengeo fôr,
svâ þæt fæsten dreáh fela missera,
ealdvêrige Egypta folc,
2980. þæs þe hie vîde ferð vurnan þôhton
Moyses magum, gif hie metod lête,
onlangne lust leófes sîðes.
Fyrd vâs gefýsed, (181.) from seðe lædde,
môdig magoræsva, mægburh heora.
2985. oferfôr he mid þy folce fæstena vorn,
land and leódveard, lâðra manna,
enge ânpaðas, uncûð gelád,
ôð þæt hie on gûðmyrce gearve bæron.
vâron land heora lyfthelme beþeagt,
2990. mearchofu môr heald. Moyses ofer þâ
fela meoringa fyrde gelædde:.

[146.] Hêht þâ ymb tvâ niht tîrfæstne hæleð,
siððan hie feóndum ôðfaren hæfdon,
ymbvicigean verodes bearhtme

2970. gevât. — 2971. vóp. vîde. voruld-dreáma. — 2973. láð. grétan. — 2974.
fêrende Th. feond Th. N. — 2975. becóm — 2976. deófolgyld idola
Gr. D. M. II. Aug. S. 72. Nota. Andr. Z. 1688: 'deofulgild tódráf and
gedvolan'fylde.' El. Z. 1041: '(and þâm vursan viðsóc) deofulgildum.'
— mære. — 2977. fôr. — 2980. vîde Th. — vîde ferð (d. i.
ferhð) = vîdan ferhð 'in perpetuum, per omnem vitam.' S. Z. 903.
— 2981. læte Jun. mágum. lete Th. — 2982. síðes. — 2984. ræva
Jun. módig mago-ræsva Th. — 2985. oferfôr he mid þy. — 2987.
uncûð gelád. — 2989. lyfthelm nubes. Gr. Gr. 2, 466. 499. — 2990.
mór Jun. Th. — 2991. meoring „idem forsan quod merring et
myrring 'effusio, prodigalitas.' Item, iactura, periculum“ Lye; eher
vielleicht 'impedimentum,' wenn das Wort mit myrran, merran 'impe-
dire' (Gr. Gr. 2, 268.) zu verbinden ist. — 2994. verodes bearhtme
'exercitus fragore' Gr. Gr. I, 351. 2, 146. 564. 3, 136. C. Z. 2400.

2995. mid ælf ere Aethanes byrig
mægnas mæste mearclandum on.
nearve genýddon on norðvegas.
(182.) viston him be sūðan Sigelvara land,
forbærned beorhhleoðu, brūne leóde
3000. hátum heofoncolum. þær hālig god
við fær bryne folc gescylde
bælce oferbrædde byrnendne heofon,
hālgan nette hātvendne lyft.
Hæfde vedervolcen vīdum fæðmum
3005. eorðan and uprodor efne gedæled.
lædde leódverod; līgfyȝr ādranc
hāte heofontorht. hæleð vafedon,
drihta gedrȝmōst, dægscealdes hleo
vand ofer volcnum. hæfde vitig god
3010. sunnan sīðfæt svegle ofertolden,
svā þā mæstrāpas men ne cūðon,
ne þā segrōde geseón meah-ton
eorðbūende, (183.) ealle cræfte,
hū āfæstnod vās feldhūsa mæst,

El. Z. 205: 'heriges beorhtme.' El. Z. 39: 'verodes breahtme,' wozu man Grimm's Erläuterungen (S. 141.) nachlese. M. Gloss. 331: 'bearhtmiendum stridente.' — bearhtme subito, im Augenblick. Jud. (Anal. 132, 27): 'bearhtme stōpon (tō þām) gysterne.' El. Z. 864: 'mid bearhtme.' — 2995. æt anes Jun. æthanes Msc. Aethanes Th. Anstatt des gänzlich unverständlichen 'ælf ere' schlage ich vor, einstweilen zu lesen 'ælfylce.' — 2996. ón. — 2998. Sigelvare 'die Aethiopen im Sonnenland' Gr. Gr. 2, 111. N. 'sylhearvenre, æthiopico' M. Gl. 426. — segl, sægl, sigel, sygel 'sol.' Andr. Z. 50 (Erl. S. 96): 'heáfdes segl' d. i. das Auge. — 2999. burhhleoðu Mscr. Jun. Th. beorhhleoðu Th. N. S. Z. 2153. 3377. — 3003. hātvendne. — 3004. vīdum. — 3005. gedæled. — 3006. līg-fȝr adrānc. — 3008. sceald in dægsceald (Tagschild) = sceld, scyld, 'clypeus.' So: 'sceldbyrig II, Z. 311. scyld Z. 2056. — 3009. vitig. — 3010. sīðfæt (m.) gen. sīðfætes und sīðfates 'iter, via.' Z. 4165. El. Z. 229. Andr. Z. 204: '(þæt þū ā voldest) þæs sīðfætes sāne veorðan;' dagegen El. Z. 220: '(Elene ne volde) þæs sīðfates sāne veorðan.' Andr. Z. 358. und 1662: 'sīðfæte;' aber C. Z. 3450. und Andr. Z. 663: 'sīðfate.' S. Gr. Gr. I, 329. Andr. und El. Erl. S. 106. — 3011. mæstrāpas. — 3012. segl-rōde. geseón. — 3014. feld-hūsa.

3015. siððan he mid vuldre ge*veorðode * * * Jun. p. 65.

þeóden holde. þá væs þridða vîc
folce tô frôfre. fyrð eall geseah,
hû þær hlifedon hâlige seglas,
lyftvundor leóht. leóde ongeton,

3020. dugoð Israhêla, þæt þær drihten cvom,
veroda drihten, vîcsteal metan;
him beforan fôran fýr and volcen
in beorht rodor, beámas tvêgen,
þára æghvæðer efngedælde,

3025. [147.] heáhþegnunga hâliges gâstes,
deórmôdra sîð dagum and nihtum.

þá ic on morgen gefrægn môdes rôfan
hebban herebýman hlúdan stefnum,
vuldres vóman. (184.) verod eall ârás,

3030. môdigra mægen, svâ him Moyses bebeád,
mære magorâsva, metodes folce.
fûs fyrðgetrum forð gesâvon
lîfes lâtþeóv lîfveg metan;
sveglisîðe veold. sâmen æfter

3035. fôron flôdvege. folc væs on sâlum :

[148] Hlúd herges cyrm heofonbeácen âstâh
æfena gehvâm. ôðer vundor syllíc,
æfter sunnan setlrâde beheold
ofer leódverum, lîge scînan,

3015. Nach 'veorðode' eine Lücke, die wahrscheinlich durch die Nachlässigkeit des Abschreibers entstanden ist. — 3016. vîc. — 3019. on-
gêton. — 3021. vîc-steal. — 3022. fôran. fýr. — 3024. efn-gedælde.
3026. deormôdra. — 3027. môdes rôfan. — 3028. here-býman.
hlúdan. — 3029. vóman. arás. — 3030. bebeád. — 3031. mære. —
3032. fûs Jun. fûs fyrð-getrum. gesâvon Th. — 3033. lîfes. — lât-
þeóv, lâtteóv 'dux.' Gr. Gr. I, 359., für lât dteóv, (lât iter, te ón
ducere), wesshalb Grimm (Erl. S. 159) die Schreibart lâtþeóv
verwirft. El. Z. 520. 898 1210. — lîf-vég. — 3034. sâ-men. — 3035.
fôron flód-vege. — 'væs on sâlum' gavisus est. Z. 3493: 'verod
væs on sâlum.' El. Z. 194: 'þá væs on sâlum since brytta;' Beov.
Z. 1207. dieselbe Wendung. — Beov. Z. 1280: 'þeód on sâlum.' Z. 2341:
'þú on sâlum ves.' — 3036. heriges Jun. hlúd herges astâh. — 3037.
syllíc, sellic, seldlic 'mirabilis, rarus.' Gr. Gr. I, 337. Kemble
Gloss. Beov. — 3038. setl-râde. — 3039. leód-verum lîge scînan.

3040. byrnende beám. bláce stôdon
ofer sceótendum scíre leóman,
scinon scyldhreóðan. sceado sviðredon,
neovle nihtscûvan neáh ne mihton
heólstor âhýdan. heofoncandel barn;
3045. (185.) nive nihtveard nýde sceolde
vician ofer veredum, þý læs him vëstengrýre
hár hâð, holmegum vederum,
oferclamme, ferhð getvæf.
hæfde foregenga fýrene loccas,
3050. bláce beámas. bell eg-san hveóp
in þám hereþreáte hâtan lige,
þæt he on vëstenne verod forbærnde,
nymðe hie môdhvate Moyses hýrde.
Sceân scír verod, scyldas lixton.
3055. gesâvon randvîgan rihte strâte
segn ofer sveótum, ôð þæt sâfæsten
landes æt ende leódmægne forstôð,
fûs on forðveg. fyrdvîc ârás.
vyrpton hie vêrige, viste genægdon
3060. môdige meteþegnas. hyra mægen bêton,
(186.) bræddon æfter beorgum, siððan býme sang,
flôtan feldhûsum. þâ væs feorðe vic,
randvîgena ræst, be þan reádan sâ.
Ðær on fyrd hyra* fær spell becvom,
3065. ôht inlende; eg-san stôðan,

* Jun. p. 66.

3040. bláce Jun. beám. bláce stódon Th. — 3041. scíre. — 3042. sceaðo
Jun. Th. — Vgl. Andr. 465. 836. (Erl. S. 108): 'sceadu sveðerodon.'
— 3044. ahýdan. — 3046. vician. vësten-gryre. — 3047. hár Jun.
— hár hâð Th. — 3049. fýrene. — 3050. beámas. hveóp. — 3051.
— here-þreáte. lige. — 3052. vëstenne. — 3053. mód-hvate. hýrde. —
3054. scír Jun. sceân scír. scýldas. — 3055. ránd-vigan. strâte. —
— 3056. sveoton Jun. sveóton. . sâfæsten Th. — sveót, turba,
agmen. Gr. Gr. I, 370. C. Z. 3149. 3425; 1970. 3270: sveótum. El.
Z. 124: '(þâ væs þûf hafon) segen for sveótum.' S. Gr. Erl. S. 139. —
3057. leo mægne Ms. Jun. énde leod-mægen forstód Th. — 3058.
fûs Jun. fûs on forð-vég fýrd-vîc arás Th. — 3059. viste. — 3060.
môdige. — 3062. feld-hûsum. vic. — 3063. reádan sâ. — 3064. fýrd.
3065. inlenda 'incola, indigena.' Lye. — egesa, egsa horror, terror;
tempestas; = ege (Psalm 2, 11: 'mid ege' cum tremore). Die Form

vælgrýre veroda. vræcmon gebád
lāðne lāstveard, seðe him lange ár
êðelleásum on nied gescráf
veán vîtum fæst. vâre ne gýmdon,
3070. þeah þe se yldra cyning, ár ge * * :

[149.] Ðâ vearð yrfeveard in gefolca * *
manna æfter mādum, þæt he svá miceles geþáh.
ealles þæs forgeton, (187.) siððan grame vurdon
Egypta cyn ymb ân tvîg.

3075. Ðâ heó his mægvinum morðor fremedon,
vrôht berênodon, vâre fræton,
vâron heaðovylmas heortan getenge,
mihtmôd vera. mânnum treóvum
voldon hie þæt feorhleán, fâcne, gyldan,
3080. þætte he þæt dægveorc dreóre gebôhte
Moyses leóde, þær him mihtig god
on þâm spildsiðe spêde forgefe.

þâ him eorla môd ortrýve vearð,
siððan hie gesâvon of súðvegum
3085. fyrd Faraónis forð ongangen,
ofer holt vegan, eored lixan.
gâras trymedon, gûð hvearfode,
blicon bordhreóðan, býman sungon,
þûfas þunian, þeódmearc tredan.

egesa ist im ersten Theile unseres Gedichtes die vorherrschende (Z. 1859. 2584. 2662. 2705. 3130. 3419. 3983. 4057. 4109. 4237. 4242; egsa nur Z. 917. 2111. 3050. 3065.); im zweiten Theile dagegen ist 'egsa' ausschliesslich zu finden (II, Z. 381. 386. 394. 407. 455. 488). Ueber die Verbindung: egesan stódon (Z. 3130. 3419.), egсан stódan (II, Z. 488.), ferner egsa com (II, Z. 394.), egsa becom (II, Z. 381.), se egsa becom (II, Z. 407.), ist Grimm's Einleitung zu Andreas und Elene S. XXXII. Nota zu vergleichen, wo die betreffenden Beispiele lehrreich erläutert sind. — stódan. — 3066. gebád. — 3067. lāðne lāst-veard. ár — 3069. vâre. gýmdon. 3070. ár. — 3072. geðáh. — 3073. forgéton. — 3074. án Jun. án tvîg Th. — 3076. vâre fræton. — 3078. miht-mód. mânnum. — 3079. fâcne. — 3082. spild-siðe. forgéfe. — 3083. mód. — 3084. súðvegum Jun suð-vegum Th. — 3085. fyrd faraónis. — 3087. gâras. — 3088. býman.

3090. (188.) on hvæl hreópon herefugolas,
hilde grædige [gûðes gîfre]
deávigfeðere ofer drihtneum,
[151.] vonn vælceásega; vulfas sungon
atol æfenleóð ætes on vënan,
3095. carleásan deór, cvyldrôf beóðan
on láðra lást leódmægnas ful.
hreópon mearcveardas middum nihtum.
fleáh fæge gást, folc væs gehæged.
Hvîlum of þâm verode vlance þegnas
3100. mæton mîlpaðas meara bógum.
him þær segncýning við þone segn fôran,
manna þengel mearc þreáte ráð.
gûðveard gumena grîmhelm gespeón,
cining cinberge. cumbol lixton
3105. vîges on vënum; væhlencan sceôc.
hêht his hereciste healdan georne,
(189.) fæst fyrðgetrum. freónd onsigon
láðum eágan landmanna cyme.
ymb hine vægon vîgend unforhte.
3110. hære herevulfas hilde grêtton,
þurstige þræcvîges. þeóden holde
hæfde him álesen, leóða dugeðe
tîreá* dígra tvá þûsendo,
þæt vâron cýningas and cneóvmagas,
3115. on þæt eáde riht, æðelum deóre.
forðon ánra gehvîlc útálædde
væpnedcýnnes vîgan æghvîlcne

* Jun. p. 67.

3090. hvreopan Jun. hvreopon Th. — 3091. grædige. — 3093. væl ceasega
Jun. væl-ceasega Th. — 3094. ætes on vënan. — 3095. róf. — 3096.
láðra. — 3098. fæge gást. gehæged. — 3099. hvîlum. — 3100. mæton mîl
paðas. bógum. — 3102. ráð Jun. Th. — 3103. guð veaerð Jun. — 3105.
vénum hvæhlencan Jun. Th. — væhlencan scôc (nach Grimm's
Verbesserung): 'catenas stragis concussit.' — El. Z. 24. (Erl. S. 139):
'(gâras lixton) vriðene væhlencan.' — 3106. het Jun. — 3107.
— ónsigon. — 3108. láðum. — 3109. unforhte. — 3110. hære Jun. heora
vulfas Jun. Th. Letzterer verbessert in der Note: 'here-vulfas. —
— 3111. þræc-vîges. — 3112. him. — 3113. tír Jun. tír-eadígra tvá
Th. — 3114. cneov-mágas. — 3116. ánra. út.

- þára þe he on þām fyrste findan mihte.
væron ingemên ealle ætgædere,
3120. cýningas on corðre. cûð eft gebâd
horn on heápe, (190.) tô hvæs hægstealdmen
gûðþreát gumena gearve bâron,
svâ þær eorpverod êc anlæddon,
lâð æfter lâðum, leódmægnes vorn
3125. þusendmælum. þider væron fúse.
[153.] hæfdon hie gemynted tô þām mægenheápum,
tô þām ærdæge, Israhêla cynn,
billum ábreótan, on hyra brôðor gyld.
forþon væs in vîcum vóp upâhafen,
3130. atol æfenleóð. egesan stôdon,
veredon vælnet. þâ se vōma cvom
flugon frêcne spel. feónd væs ánmôd,
verud væs vígblác, ôð þæt vlance forsceáf
mihtig engel, se þâ menigeo beheold,
3135. þæt þær gelâde mid him leng ne mihton
geseón tôsomne. sîð væs gedæled;
[154.] (191.) hæfde nýdfara nihtlangne fyrst,
þeáh þe him, on healfa gehvâm, hettend seomedon
mægen ôððe merestreám. náhton máran hvyrft;
3140. væron orvênan êðelrihtes.
sæton æfter beorgum in blácum reáfum
veán on vênum. væccende bád

3120. oft Jun. Th. gebâd Th. — 3123. eorpverod. Eorp, von Bosworth
s. v. durch 'legio' übersetzt, von Grimm (Gr. 1, 832. I, 348.), mit
Hinzuziehung von nord. 'iarpr,' durch 'fuscus' wiedergegeben, hat
nunmehr durch Thorpe (Cod. Exon. 433, 21: 'eorp unvita' sense-
less wolf) die Deutung Wolf erhalten. Thorpe bringt (Cod. Exon.
S. 528.) unser nur hier und im Cod. Exon. l. c. vorkommendes Wort
mit dem altnord. erpr 'lupus,' in Verbindung und übersetzt nun
eorpverod durch 'wolflike host.' — ecan læddon Jun. êc anlæddon.
— 3124. lâð æfter lâðum. — 3125. þusendmælum. fúse. — 3126.
tó. mægen-heápum. — 3127. tô þam ærdæge. — 3128. ábreótan
'penitus frangere.' Kemble Gloss. Beov. s. v. El. Z. 510: '(þeáh
he Stephanus stánum hêhte) ábreótan' lapidibus occidere. Andr. Z.
51: 'ábruton billes ecge.' Beov. Z. 2597: 'þone þe heó on ræste
ábreát.' — 3129. vóp úp-ahafen. — 3130. atol. stódon. — 3132. án-
mód. — 3133. víg-blác. — 3135. gelaðe Ms. Jun. gelade Th. —
3136. geseón. gedæled. — 3139. máran — 3142. bád Jun. Th.

- eall seó sibgedriht somod ætgædere
 mǣran mǣgenes, oð Moyses bebeád
 3145. eorlas on uhttid ærnum bēnum
 folc somnigean, frēcan ārīsan,
 habban heora hlencan hycgan on ellen,
 beran beorht searo, beácnun cīgean
 sveót sande near. snelle gemundon
 3150. veardas vīgleoð. verod vās gefýsed;
 brudon ofer burgum. býman gehýrdon
 flōtan feldhūsum. fyrd vās on ofste,
 siððan hie getealdon við þām teónhete
 (192.) on þām forðherge fēðan tvelfe
 3155. mōde rôfa. mǣgen vās onhrēred,
 vās on ānra gehvām æðelan cynnes
 ālesen under lindum leóda duguðe,
 on folcgetæl, fiftig cista.
 hæfde cista gehvilc cūðes verodes
 * Jun. p. 68. 3160. *gārberendra gūðfremmendra
 X. hund geteled tīreádigra:
 þæt vās vīglīc verod. vāc ne grēttan
 in þæt rincgetæl rāsvan herges,
 þā þe for geóguðe gyt ne mihton
 3165. under bordhreóðan breóstnet vera
 við flane feond[a] folmun verigean,
 ne him bealu benne gebiden hæfdon
 ofer linde lārig, (193.) līcvunde svor,
 gylpplegan gāres. gamele ne mōston,
 3170. hāre heaðorincas, hilde [155] onþeón,
 gif him mōd heápum mǣgen sviðrade;
 ac hie be væstmum vīg curon,
 hū in leódscipe læstan volde
 mōd mid āran, eac þan mǣgnes cræft

3144 bebeád. — 3145. uht-tid ærnum bēnum Th. — bēnum Th. N. —
 3146. ārīsan. — 3148. cīgean. — 3149. near. gemúndon. — 3150.
 vīg-leoð. — 3151. gehýrdon. — 3153. teón-hete. — 3155. mōde.
 rófa. onhrēred. — 3156. ānra. — 3157. lindum. — 3161. tīr Jun. Th.
 — 3162. vāc. — 3168. lārig 'docilis, tyro' Lye. „lārlice sco-
 lares.“ M. Gl. 332. — līc-vunde. — 3169. gāres. mōston. — 3170.
 hāre heaðo-rincas. — 3171. mōd. — 3172. ác. vīg. — 3173. hū. —
 3174. mōd mid āran.

3175. * * * gârbeámes feng. 0028

þâ vâs handrôfra here ætgædere.
fûs forðvegas fana uprâd,
beáma beorhtest, bufon ealle þâ gên,
hvonne sîðboda, sæstreámum neáh,

3180. leóht ofer lindum lyftedoras bræc : . 3205

[156.] Âhleóp þâ for hæleðum hildecalla,
bald beóhata bord upâhóf,
(194.) hêht þâ folctogan fyrde gestillan,
þenden môdiges meðel monige gehýrdon. 0128

3185. volde reordigean rîces hyrde
ofer hereciste hâlgan stefne;
verodes vîsa vurðmyndum spræc:
'ne beóð ge þý forhtran, þeáh þe Faraon brôhte
sveordvîgendra sîde hergas, 3215

3190. eorla unrîm. him eallum vile
mihtig drihten þurh mîne hand
tô dæge þissum dædleán gyfan,
þæt hie lifigende leng ne môton
ægnian mid yrmðum Israhêla cyn. 0228

3195. ne villað eóv andrædan deáde fêðan,
fæge ferhðlocan. fyrst is æt ende
lânes lîfes. eóv is lâr godes
âbroden of breóstum. ic on beteran ræd,
(195.) þæt ge ge vurðien vuldres aldor. 3235

3175. gâr Jun. gâr-beames Th. — 3177. fûs.. rád Jun. Th. — 3178. be-
orhtost Jun. beorhtest Th. — 3179. sæ-streamum. — 3181. hilde-
calla heros, der Rufer im Streit. S. Gr. Gr. 2, 461. — 3182. beó-
hata 'the commander' Thorpe. „Beóhata i. q. behata, spondens,
sponsor; bald beóhata, audax sponsor. Moses ita dictus Cædm.
68, 12. fidem dans Israelitis de salute promissa desperantibus.“
Lye in den Supplem. s. v. — „beóhata dunkel, wörtlich 'Bienen
hassend;' oder wäre hâta = ahd. heizo anzunehmen?“ Gr. Gr. 2,
496. Nicht minder dunkel ist der Eigennamen Beóvulf 'Bienenwolf
d. i. Specht.' Gr. D. M. II. Ausg. S. 639. — bórd up-ahóf. — 3184.
môdiges. gehýrdon. — 3185. rîces. — 3187. vurðmynd 'dignitas,
honor, gloria' (Z. 4126.) = veorðmynt (II, Z. 153.). Gr. Gr. 2, 511.
— vîsa. — 3188. fâraón. — 3189. síde. — 3190. únrim — 3191.
mîne. — 3192. dæd-leán. — 3193. lifigende. — 3196. ís. — 3197.
lîfes. lâr. — 3198. ræd.

3200. and eóv líffreán lissa bidde,
sigora gesýnto, þær ge sîðien.

Þis is se écea Abrahâmes god,
frumsceafta freá, se þás fyrd vereð,
môdig and mægenrôf, mid þære miclan hand.'

3205. [157.] Hôf þâ for hergum hlûde stefne
lífigendra þeód, þâ he tô leóðum spræc:

'hvæt! ge nû eágum tōonlôciað,
folca leófôst, færvundra sum,
hû ic sylfa* slôh and þeós sviðre hand

* Jun. p. 69.

3210. grêne tâte gârsecges deóp:
ýð upfæreð, ôfstum vyrceð

væter and vealfæsten; vegas syndon drýge,
hâsve herestræta; holm gerýmed
(196.) ealde staðolas. þâ ic ær ne gefrægn

3215. ofer middangeard men gefêran,
fage feldas, [158.] þâ forð heonon
in éce ýðe þeahton.

sælde sægrundas súðvind fornam,
bæðveges blæst. brim is âreáfod,

3220. sand sæcir spân. ic vât sôð gere,
þæt eóv mihtig god miltse gecýðde,
eorlas, ær glade. ôfest is sêlôst,

þæt ge of feónda fæðme veorðen.
nû se âgend upârærde

3225. reáde streámas in randgebeorh.
syndon þâ foreveallas fægre gestepte,
vrætlicu vægfaru, ôð volcna hróf.'

Aefter þâm vordum verod eall ârâs,
(197.) môdigra mægen; mere stille bád.

3200. líf-frean. — 3201. gesýnto. — 3202. écea. — 3204. módig Ƿ mæ-
gen-róf. — 3205. hóf. hlûde. — 3206. lífigendra. — 3207. nú. —
3208. færvundra. — 3210. tâte. gârsecges Jun. tâte gar-secges.
úp Th. — 3212. drýge. — 3213. here-stræta. gerýmed. — 3214. ær.
3216. fage. — 3217. éce. — 3218. sælde Th. sealte Th. N. sæ-
grúndas. fornam. — 3219. bring Ms. Jun. Th. 'brim' Th. N. — 3220.
sând sæ-cir. vât sóð. — 3222. ær. ôfest is sêlôst. Andr. Z. 1565.
S. C. Z. 1311. Nota. — 3224. âgend. upârærde. — 3225. reáde. —
randgebeorh 'scutum' Gr. Gr. 2, 473. — 3227. væg-faru. hróf. Th.
vrætlicu Jun. — 3228. vórdum. áras. — 3229. môdigra. — mere stille
bád; ähnlich Z. 3479: 'here stille bád.' Z. 2903: 'he stille gebád.' — bád.

3230. hófon herecyste hvîte linde,
seg nas on sande. sæveall ástâh,
uplang gestôd við Israhêlum
ândægne fyrst. væs seó eorla gedriht
ânes môdes * * *

3235. fæstum fæðmum freoðovære heold.
nalles hie gehýrdon hâliges lâre,
siððan leófes leóð læste near * *
svêg svîðrode and sances bland.

þâ þæt feorðe cyn fyrmest eode,
3240. vòd on vægstreám vígan on heápe,
ofer grénne grund; Judisc fêða
ânon orette uncûð gelâd
for his mægvinum. svâ him mihtig god

þæs dægveorces deóp leán forgeald,
3245. (198.) siððan him gesælde sigorvorca hrêð,
þæt he ealdordôm âgan sceolde
ofer cynerícu, cneóvmaga blâd :

[160.] Hæfdon him tô segne, þâ hie on sund stigon,
ofer bordhreóðan beácen ârâred

3250. in þâm gârheápe, gyldene leon,
drihtfolca mæst, deóra cênôst.
be þâm herevîsan hýnðo ne voldon
be him lifigendum lange þolian,
þonne hie tô gûðe gârvudu rârdon

3255. þeóda ænigre. þraca væs on ôre

3230. hófon hvîte. — 3231. sæ-veall astah. — ástâh ascendit, von ástígan (El. Z. 794). Das Præt. lautet ástâh (Z. 2229. 3036. 3231. 3379. 3396. 3636. 4113. II, Z. 551. 565. 684. 718. stâh. Z. 1486. upástâh Z. 3419.) neben ástâg. Andr. Z. 708: 'vorðhleóðor ástâg. Cod. Exon. 44, 14: 'godbearn ástâg.' II, Z. 729: upástâg. — 3232. úp-lang gestód. — 3233. án-dægne. — 3234. ânes môdes. — 3235. freoðovære. — 3236. hige Jun. Th. gehýrdon. lâre Th. — 3238. bland Jun. Th. blan Th. N. — 3240. vòd on væg-stream vígan. — 3241. grúnd. iúdisc féða. — 3242. ânon. órette Th. gelâd Jun. uncûð gelâd Th. — 3243. mæg-vinum. — 3246. ealdordóm âgan. — 3247. cyne-rícu. cneov-mága. — 3249. beácen arâred. — 3250. gâr-heape Th. leor Ms. Jun. Th. leon Th. N. — 3251. cênost. — 3252. here-vîsan. — 3253. lifigendum. — 3254. gâr-vudu rârdon. — 3255. ôre. Jun. Th.

* Jun. p. 70.

- heard handplega, hægsteald môdige
vâpna vælslihtes, vîgend unforhte,
bilsvaðu blôdige, beadumægnes ræs,
grîmhelma gegrind, þær Judas* fôr.
3260. Aefter þære fyrde flôta môdgade;
(199.) Rubenes sunu randas bâron,
sâvicingas ofer sealtne mersc,
mân menio, micel ân getrum
eóde unforht. he his ealdordôm
3265. synnum âsvefede, þæt he sîðor fôr
on leófes lâst. him on leódsceare
frumbearnas riht freóbrôðor ôðþáh
eád and æðelo; he væs gearu svá þeáh.
- þær æfter him folca þryðum
3270. sunu Simeônes sveótum cômôn,
þridde þeódmægen. þûfas vundon
ofer gârfære. gûðcyste onþrang
deávig sceaftum. dægvôma becvôm
ofer gârsecges [gin], godes beácna sum,
3275. morgen mâre torht. mægen forðgevât.
þâ þær folcmægen fôr æfter ôðrum
îsern hergum. ân vîsode
mægenþrymmum mæst, þy he mâre vearð,
(200.) on forðvegas, folc æfter [161.] folcum,
3280. cynn æfter cynne. cûðe æghvilc
mægburga riht, svá him Moyses beád,

3256. módige. — 3257. únforhte. — 3258. blôdige. ræs Th. — ræs im-
petus, cursus; engl. race, altn. rás. Gr. I, 359. 2, 16. 514.
feóndræs Z. 897. gûðræs Andr. Z. 1531. Beov. Z. 3154. heaðo-
ræs Beov. Z. 1046. hilderæs, hondræs, mægenræs, vælræs
Beov. 3259. fôr Jun. Th. — 3260. môdgade. — 3262. sâ-vingas.
— 3263. ân Jun. mân. . ân Th. — 3264. únforht. ealdordóm. — 3265.
fôr. — 3267. ôðþáh. — 3269. þryðum. — 3270. simeónes. — 3272.
gár Jun. gár-fare Th. — 3273. dæg-vóma becvóm. — 3274. gár
secges Jun. Th. garsecges gin Z. 3359. Grimm ergänzt 'begong.'
Andr. und El. S. XXXVI. Vgl. Andr. Z. 530: 'gârsecges begang.'
Andr. Z. 195: 'con him holma begang.' — 3275. mâre torht. gevât.
3276. fôr. — 3277. ân Jun. îsern. ân vîsode. — 3278. mæst. mâre.
— 3279. volcnum Ms. folcum Jun. im Text; volcnum in den Erratis.
— 3281. Moyses Jun.

- eorla æðelo. him væs ân fæder,
leóf leódfruma, landriht geþāh,
fród on ferhðe, freómagum leóf.
3285. cende cneóvsibbe cénra manna,
heáhfædera sum, hálige þeóde,
Israêla cyn, on riht godes.
svâ þæt orþancum ealde reccað,
þâ þe mægburge mæst gefrunon,
3290. frumcyn feora, fæderæðelo gehvæs.
Nive flôdas Noe oferlâð,
þrymfæst þeóden, mid his þrîm sunum,
þone deópestan dren[c]flôda,
þâra þe gevurde (201.) on voruldrîce.
3295. hæfde him on hrêðre hálige treóva,
forþon he gelædde ofer lagustreámas
mâðmhorda mæst, mîne gefræge,
on feorhgebeorh. foldan hæfde
eallum eorðcynne éce lâfe
3300. frumcneóv gehvæs, fæder and môder,
tuddorteóndra, geteled rîme,
mismicelra, þonne men cunnon,
snotor sâleóda. eac þon sâda gehvile
on bearm scipes beornas feredon,
3305. þâra þe under heofonum hæleð bryttigað.
Svâ þæt vîse men vordum secgað,
þæt from Noe nigoða vâre
fæder Abrahames on folctale.
þæt is se Abraham, se* him engla god
3310. naman nivan âsceôp; (202.) eac þon neáh and feor
hálige heápas in gehyld bebeád,

* Jun. p. 71.

3282. án. — 3283. lánd-riht geþāh. — 3284. fród. — 3285. cende. cénra.
3287. israéla. — 3291. mîðe Th. N. flôdas Th. N. N. N. oferlâð
Th. — 3293. dren-floda Jun. dren-flôda Th.; jedoch in der Note
berichtigt 'drenc-flôda.' Z. 1393: 'sædrence flôd.' — 3294. voruld-
rice. 3297. mîne fræge Jun. mîne gefræge Th. frfræge Ms. — 3299.
éce Th. écende Th. N. — 3301. geteled rimes Jun. rîme Th. —
3303. snottor sâ-leoda. sâda. — 3306. vîse. vórdum. — 3307. vâre.
— 3310. nivan asceóp. eac. — 3311. gehýld. — gehyld protectio.
Andr. Z. 1046: 'on gehyld godes.' Beov. Z. 6107: 'he is mannagehyld.'

- verþeóda geveald. He on vræce lifde,
siððan he gelædde, leófôst feora,
hâliges hæsum, heáh lond stígan
3315. [162.] sibgemagas on Se one beorh.
være hie þær fundon, vuldor gesâvon,
hâlige heáhtreóve, svâ hæleð gefrunon.
þær eft se snottra sunu Dauides,
vuldorfæst cyning, vitgan lârum
3320. getimbrede tempel gode,
alh hâligne, eorðcýninga
se vîsesta on voruldrice,
heáhst and hâligôst, hæleðum gefrægôst,
mæst and mærost, þára þe manna bearn
3325. fira æfter foldan folmum gevorhte.
(203.) Tô þâm meðelstede magan gelædde,
Abraham Isaac, ádfýr onbran,
fyrst ferhðbana nô þý fægra væs,
volde þone lástveard lige gesyllan
3330. in bælþlyse, beorna sêlôst,
his svæsne sunu tô sigetibre,
ângan ofer eorðan yrfelâfe,
feores frôfre. Ðâ he svâ forð gebâd,
leódum tô lâre, langsumne hiht.
3335. he þæt gecýðde, þâ he þone cniht genam
fæste mid folmum, folccûð geteág
ealde lâfe, ecg grymetode,
þæt he him lifdagas leófran ne visse,
þonne he hýrde heofoncýninge.
3340. upâræmde se eorl, volde sleán
eaferan sîne (204.) unweaxenne

3312. lifde. — 3313. gelirde Jun. — 3314. hásum. lónd stígon Th. stígan
Th. N. — 3315. sib-gemágas. — 3316. være. gesâvon. — 3319.
lârum. — 3321. alhn Jun. Th. alh D. M. II. Aug. S. 58. — 3322.
vîsesta. voruld-ríce. — 3324. mærost. — 3326. mágan. — 3327. ád-
fyr Jun. abrahám isáác. ád-fýr Th. — 3328. nó Jun. nó. fægra Th.
— 3329. lige. — 3330. bæl-þlyse. — 3332. láfe Jun. ângan. yrfe-
láfe Th. — 3333. gebâd. — 3334. leodum to lafe Jun. leodum to
láfe Th., der in diesen Worten keinen rechten Sinn fand. — 3335.
genám. — 3336. geteág. — 3337. láfe. — 3338. lif-dagas. — 3339.
hýrde. — 3340. úp. — 3341. sîne.

- ecgum reodan magan, mid mēce, gif hine god lēte.
ne volde him beorht fæder bearn ætniman
hālig tiber; ac mid handa befēng.
3345. þā him styran cvom stefn of heofonum;
vuldres hleóðor vord æfter spræc:
[163.] 'ne slēh þû, Abraham, þin āgen bearn,
sunu mid sveorde! sôð is gecyðed;
nû þin cunnode cyning alvihta,
3350. þæt þû við valdend vāre heolde,
fæste treóve, seó þe freoðo sceal
in lifdagum lengest veorðan,
āva tô aldre unsvīciendo.
hû þearf mannes sunu mārān treóve?
3355. ne behvylfan mæg heofon and eorðe
his vuldres vord viddra and siddra,
þonne befæðman mæge foldan sceattas,
(205.) eor*ðan ymbhvyrf and uprodor,
gārsecges gin and þeós geómre lyft.
3360. he āð svereð, engla þeóden,
vyrda valdend and vereda god,
sôðfæst sigora, þurh his sylfes lif,
þæt þines cynnes and cneóvmaga
randviggendra rīm ne cunnon
3365. yldo ofer eorðan, ealle cræfte,
tô gesecgenne sôðum vordum,
nymðe hvylc þæs snottor in sefan veorðe,
þæt he āna mæge ealle gerīman
stānas on eorðan, steorran on heofonum,
3370. sābeorga sand, sealte yða;
ac hie gesittað be sām tveónum

* Jun. p. 72.

3342. eacum Jun. eágum Th.; in der Note berichtet: 'ecgum.' — mid mēce. —
3343. ætnīman. — 3344. āc. — 3345. stýran. — 3346. vórd. — 3347.
þin āgen. — 3348. sóð. þin. — 3350. vāre. — 3352. lif-dagum. —
3353. āva. Jun. āva.. únsviciendo Th. — 3354. mārān. — 3356. vórd.
viddra ꝛ siddra. — 3357. fōldan. — 3358. úp-rodor. — 3359. gār-
secges gín. — 3360. ne āð Jun. Th. he Th. N. — 3362. sóðfæst.
lif. — 3363. þines. mága. — 3364. rīm. — 3366. sóðum vórdum. —
3368. āna. gerīman. — 3369. stānas. — 3370. sund Ms. Jun. sē-be-
orga sand Th. — 3371. āc. sām.

ôð Egipte inca þeode
land Cananêa leode þine,
(206.) freóbearn fæder, folca sêlôst:·'

3375. [166.] Folc væs âfâred, flôdegisa becvom
gâstas geómre. geofon deáðe hveóp,
vâron beorhhliðu blôde bestêmed,
holm heólfre spâv, hreám væs on ýðum,
væter vâpna ful; vælmist âstâh.

3380. vâron Egipte eft oncyrde;
flugon forhtigende, fâer ongeton.
voldon here bleáðe hâmas findan.

gylp vearð gnornra. him ongên genâp
atol ýða gevealc. ne þâr ânig becvom

3385. herges tô hâme; ac behindan beleác
vyrd mid vâge. þâr âr vegas lâgon
mere môdgode. mægen væs âdrenced,
streâmas stôdon, storm upgevât
(207.) heáh tô heofonum. herevôpa mæst

3390. láðe cyrmdon. lyft upgesvearc
fâgum stæfnum. flôd blôd gevôd.
randbyrig vâron rofene. rodor svipode
meredeáða mæst. môdige svulton,
cyningas on corðre. cyre sviðrode

3395. sâs æt ende. vígbord scinon
heáh ofer hæleðum. holmveall âstâh,
merestreâm môdig. mægen væs on cvealme
fæste gefeterod, forðganges nep
searvum âsæled. sand barenodon

3372. inca. þine. Zu dem dunkeln inca vergleiche man Cod. Exon. 11, 28 ff.:
'ne ic culpan in þe, incan (reprehensionem) ânigne æfre onfunde.'

3374. sêlost. Zwischen p. 164. und 165., welche unbeschrieben sind,
zeigen sich Spuren von Verstümmelung der Handschrift. — 3375.
âfâred. flôd-egsa becvóm. — 3376. hveóp. — 3377. blôde bestêmed.
— 3378. spâv. — 3379. astâh. — 3380. oncyrde. — 3381. fâer ongeton.
— 3382. hâmas. — 3383. genâp. — 3384. ýða. — 3385. hâme. ac. —
— 3386. vâge. âr. — 3387. môdgode. âdrenced. — 3388. stôdon. up-
gevât. — 3389. here-vôpa mæst. — 3390. láðe. — 3391. flôd blôd
gevôd. — 3393. môdige. — 3395. sâs. éude. víg-bórd. — 3396.
— 3397. môdig. — 3398. Zu nep 'Ebbe' vgl. die Glosse bei
Mone (S. 316): 'nepflôd ledô.'

3400. vitodre fyrde, hvonne vaðema[n] streám,
sincalda sâ, sealtum ýðum,
æflâstum gevuna, éce staðulas
nacud nýdboda neósan côme.
fâh væs se gâst, seðe feóndum geneóp.
3405. væs seó hævene lyft (208.) heólfre geblanden.
brim berstende blôdegesean hveóp,
sâemanna sîð, ôð þæt sôð* metod
þurh Moyses [167.] hand môd gerýmde,
vîde væðde, væl fæðmum sveóp.
3410. flôd fâmgode, fâge crungon,
lagu land gefeól. lyft væs onhrêred,
vîcon veallfæsten; vægas burston.
multon meretorras, þâ se mihtiga slôh
mid hâlige hand, heofonrices veard,
3415. verbeámas, vlance þeóde.
ne mihton forhabban helpendra pað
merestreámes môd; ac he manegum gesceód
gyllende grýre. Gârsecg vedde,
upâteáh, onsleáp. egesan stôdon,
3420. veóllon vælbenna. vît[e]rôd gefeól
heáh of heofonum, (209.) handveorc godes.
fâmigbôsma flôdvearde slôh
unhleóvan væg alde mêce,
þæt þy deáðdrepe drihte svæfon,
3425. synfullra sveót sâvlum lunnon
fæste befarene. flôdblác here,
siððan hie on bôgum brún yppinge
môdevæga mæst, mægen eall gedreás,

* Jun p. 73.

3401. sâ. — 3402. Ob anstatt des gänzlich unverständlichen æflâstum zu lesen ist æglâstum oder ægflotum?? Andr. Z. 256 ff.: 'hvanon cōmon ge ceólum líðan, mǣcræftige menn, on mereþissan āne ægflotan?' — éce. — 3403. nýd-boda. côme. — 3404. feðe Jun. Th. Dieser schlägt jedoch vor zu lesen: 'fah fæge gast,' oder, wie Z. 3098: 'fleáh fæge gâst.' Ich lese: fâh væs se gâst.. — 3406. blôdegesean hveóp. — 3407. sâ-manna sóð. — 3408. mód. — 3409. vîde. — 3410. flôd fâmgode. — 3412. vîcon. vægas. — 3414. heofonrices. — 3417. mód. ác. — 3418. gârsecg Jun Th. — 3419. on sleap Jun. Th. on steap Th. N. stódon. — 3420. væl-benna Th. vit rod Jun. vitrod Th. vitod Th. N. — 3422. fâmig-bosma. flôd-vearde. — 3425. flôd-blác. — 3428. móde-væga. gedreás.

- þâ he gedre[n]cte dugoð E g y p t a ,
 3430. F a r a o n mid his folcum. He onfeond hraðe,
 siððan gestâh, godes andsaca,
 þæt væs mihtigra mereflôdes veard.
 volde hûru fæðmum hilde gesceâdan,
 yrre and egesfull. E g y p t u m veaerð
 3435. þæs dægveorces deóp leán gesceód,
 forðâm þæs heriges hām eft ne com,
 ealles ungrundes, (210.) ænig tô lâfe,
 þætte sið heora secgan mōste,
 [169.] bodigean æfter burgum, bealospella mæst,
 3440. hordvearda hryre, hæleða cvênum;
 ac þâ mægenþreátas meredeáð gesvealh,
 spelbodan, seðe spêd âhte;
 âgeát gylp vera; hie við god vunnon.
 þanon Israhêlum êce râdas
 3445. on merehvearfe M o y s e s ægde,
 heáhþungen ver, hâlige spræce,
 deóp ærende, — (dægveorc nemnað
 svâ gyt verþeode (211.) on gevritum findað) —
 dôma gehvilcne, þâra þe him drihten bebead
 3450. on þâm siðfate, sôðum vordum.
 Gif onlûcan vile lifes vealhstod,
 beorht in breóstum, bânhûses veard,
 ginfæst god, gâstes cægum,
 rûn bið geregenod, ræd forðgæð.
 3455. hafað vîslîcu vord on fæðme;
 vile meagollice mōdum* tâcan,
 þæt ve gesine ne syn godes þeodscipes,

* Jun. p. 74.

3429. þe . . gedrecte Ms. Jun. þe . . gedrencte Th. — 3430. on feond Ms. Jun. onfeond Th. onfond, onfand Th. N. — 3431. gestâh. — 3432. mere-flôdes. — 3435. leán. — 3436. hām. — 3437. úngrundes. lâfe. — 3438. heoro Ms. Jun. Th. heoro = hûru, oder heora Th. N. — 3441. ác. — 3442. spêd. — 3443. ageát. — 3444. êce râdas. — 3445. Moyse Ms. Jun. Moyses Th. — 3446. spræce. — 3447. deóp ærende — 3448. gýt. — 3449. dôma Jun. Th. — 3450. sið-fâte sóðum vórdum. — 3451. lifes vealhstod. — 3452. bân Jun. bân-hûses Th. — 3453. cægum Jun. cægum Th. — 3454. gerecenod gæt Jun. rûn bið gerece-nod ræd Th. — 3455. vîslîcu vórd. — 3456. mōdum tâcan. — 3457. sýn. — Die Alliteration ist mangelhaft; auch der Sinn der Worte dunkel.

- metodes miltsa. he ùs mâ onlȝhð.
 nû ùs bôceras beteran secgað,
 3460. lengran lyst vynna. þis is læne dreám,
 vomum âvyrged, (212.) vreccum âlȝfed
 earmra anbîd. êðelleáse
 þysne gystsele gihðum healdeð,
 murnað on môde. mânhus viton
 3465. fæst under foldan. þær bið fyr and vurm,
 open êce scræf yfela gehvylces.
 svâ nû regnþeófas rice dælað,
 ylðo ôððe ær deað. eft vurd cymð,
 mægenþrymma mæst, ofer middangeard,
 3470. dæg dædum fâh. drihten sylfa
 on þâm meðelstede manegum dêmeð,
 þonne he sôðfæs[170.]tra sâvla lædeð,
 eádige gâstas on uprodor,
 þær leóht and lif, (213.) eac þon lissa blæd.
 3475. dugoð on dreáme drihten herigað,
 veroda vuldorcýning tô víðan feore.
 Svâ reordode, ræda gemyndig,
 manna mildôst, mihtum svîðed,
 hlûdan stefne. Here stille båd
 3480. vitodes villan. vundor ongeton,
 môdiges mûðhæl. he tô mænegum spræc:
 ‘micel is þeós menigeo, mægenvîsa trum,
 fullesta mæst, se þas fære lædeð.
 hafað ufon Cananêa cyn gelyfed,

3458. má onlȝhð. — 3459. nú. — 3460. lyft Jun. Thorpe, der jedoch lif zu lesen vorschlägt. Die folgenden fünf Verse haben keinen rechten Zusammenhang. — 3461. vrineccum Ms vreccum Jun. Th. — 3462. án bid Jun. ánbid Th. — 3463. gyst-sele gyhðum Jun. gihðum Ms. Th. Ueber gihðu (geohðu, gehðo Gr. Gr. I, 350) ‘refugium,’ nach Lye, sehe man Gr. Andr. und El. S. 97. — 3464. mânhus Jun. môde. mân-hús Th. — 3465. fyr. — 3466. êce. — 3467. regnþeóf ‘Erzdieb, Gaudieb’ Gr. Gr. 2 473 542. Cod. Exon. 453, 14. — rice dælað. — 3468. ær. — 3469. mæst. — 3470. fâh Jun. Th. — 3471. dêmeð. — 3472. sóðfæstra. — 3474. lif. — 3476. víðan. tô víðan feore = ‘tô víðan aldre’ Z. 1012. — 3477. ræda. — 3479. hlûdan. båd. — 3480. ongeton. — 3481. môdiges mûð-hæl. hé tô. — 3482 mægenvisa. — 3484. canauêa. gelyfed.

- þá he gedre[n]cte dugoð Egypta,
 3430. Faraon mid his folcum. He onfeond hraðe,
 siððan gestáh, godes andsaca,
 þæt væs mihtigra mereflódes veard.
 volde húru fæðmum hilde gesceádan,
 yrre and egesfull. Egyptum veaerð
 3435. þæs dægveorces deóp leán gesceód,
 forðám þæs heriges hám eft ne com,
 ealles ungrundes, (210.) áenig tô láfe,
 þætte sið heora secgan môste,
 [169.] bodigean æfter burgum, bealospella mæst,
 3440. hordvearda hryre, hæleða cvênum;
 ac þá mægenþreátas meredeáð gesvealh,
 spelbodan, seðe spêd áhte;
 àgeát gylp vera; hie við god vunnon.
 þanon Israhêlum êce râdas
 3445. on merehvearfe Moyse sægde,
 heáhþungen ver, hâlige spræce,
 deóp ârende, — (dægveorc nemnað
 svâ gyt verþeóde (211.) on gevritum findað) —
 dôma gehvilcne, þára þe him drihten bebeád
 3450. on þâm siðfate, sôðum vordum.
 Gif onlûcan vile lîfes vealhstód,
 beorht in breóstum, bânhûses veard,
 ginfæst god, gâstes cægum,
 rûn bið geregenod, râd forðgæð.
 3455. hafað vîslîcu vord on fæðme;
 vile meagollice môdum* tâcan,
 þæt ve gesine ne syn godes þeódscipes,

* Jun. p. 74.

3429. þe . . gedrecte Ms. Jun. þe . . gedrencte Th. — 3430. on feond Ms. Jun. onfeond Th. onfond, onfand Th. N. — 3431. gestáh. — 3432. mere-flódes. — 3435. leán. — 3436. hám. — 3437. úngrundes. láfe. — 3438. heoro Ms. Jun. Th. heoro = húru, oðer heora Th. N. — 3441. ác. — 3442. spêd. — 3443. ageát. — 3444. êce râdas. — 3445. Moyse Ms. Jun. Moyses Th. — 3446. spræce. — 3447. deóp ârende — 3448. gýt. — 3449. dôma Jun. Th. — 3450. sið-fâte sóðum vórdum. — 3451. lîfes vealhstód. — 3452. bân Jun. bân-hûses Th. — 3453. cægum Jun. cægum Th. — 3454. gerecenod gæt Jun. rûn bið gerece-nod râd Th. — 3455. vîslîcu vórd. — 3456. môdum tâcan. — 3457. sýn. — Die Alliteration ist mangelhaft; auch der Sinn der Worte dunkel.

- metodes miltsa. he ùs mâ onlÿhð.
 nû ùs bôceras beteran secgað,
 3460. lengran lyst vynna. þis is læne dreám,
 vommum âvyrged, (212.) vreccum âlÿfed
 earmra anbîd. êðelleáse
 þysne gystsele gihðum healdeð,
 murnað on môde. mânhus viton
 3465. fæst under foldan. þær bið fÿr and vÿrm,
 open éce scræf yfela gehvylces.
 svâ nû regnþeófas rice dælað,
 yldo ôððe ær deað. eft vÿrd cymð,
 mægenþrymma mæst, ofer middangeard,
 3470. dæg dædum fâh. drihten sylfa
 on þâm meðelstede manegum dêmeð,
 þonne he sôðfæs[170.]tra sâvla lædeð,
 eádige gâstas on uprodor,
 þær leóht and lif, (213.) eac þon lissa blæd.
 3475. dugoð on dreáme drihten herigað,
 veroda vuldorcÿning tô vîdan feore.
 Svâ reordode, ræda gemyndig,
 manna mildôst, mihtum svîðed,
 hlûdan stefne. Here stille båd
 3480. vitodes villan. vundor ongeton,
 môdiges mûðhæl. he tô mænegum spræc:
 ‘micel is þeós menigeo, mægenvîsa trum,
 fullesta mæst, se þâs fære lædeð.
 hafað ufon Cananêa cyn gelyfed,

3458. má onlÿhð. — 3459. nú. — 3460. lyft Jun. Thorpe, der jedoch lif zu lesen vorschlägt. Die folgenden fünf Verse haben keinen rechten Zusammenhang. — 3461. vrineccum Ms vreccum Jun. Th. — 3462. án bid Jun. ánbid Th. — 3463. gyst-sele gyhðum Jun. gihðum Ms. Th. Ueber gihðu (geohðu, gehðo Gr. Gr. I, 350) ‘refugium,’ nach Lye, sehe man Gr. Andr. und El. S. 97. — 3464. mânhus Jun. móde. mân-hús Th. — 3465. fÿr. — 3466. éce. — 3467. regnþeóf ‘Erzdieb, Gaudieb’ Gr. Gr. 2. 473. 542. Cod. Exon. 453, 14. — rice dælað. — 3468. ær. — 3469. mæst. — 3470. fâh Jun. Th. — 3471. dêmeð. — 3472. sôðfæstra. — 3474. lif. — 3476. vîdan. tô vîdan feore = ‘tô vîdan aldre’ Z. 1012. — 3477. ræda — 3479. hlûdan. båd. — 3480. ongeton. — 3481. môdiges mûð-hæl. hé tô. — 3482. mægenvîsa. — 3484. cananêa. gelyfed.

3485. burh and beágas, bráde rice.
vile nú gelæstan þæt he lange gehêt
mid áðsvare engla drihten,
in fyrndagum, fæderyncynne,
(gif ge gehealdað hâlige lâre)

3490. þæt ge feónda gehvone forð ofergangað,
gesittað sigeríce (214.) be sâm tveónum.
beórselas beorna, bîð eóver blæd micel.

Aeſter þâm vordum verod væs on sâlum,
sungon sigebýman, segnas stôdon
3495. on fægerne svêg. folc væs on lande.

hæfde vuldres beám verud gelæded,
hâlige heápas on hild godes
lífe gefeón, þá hie ôðlæded hæfdon

feorh of feónda dôme. þeah þe hie hit frêcne genêðdon,
3500. veras under vætera hrôfas. Gesâvon hie þær veallas standan,
ealle him brimu blôdige þuhton, þurh þá heora beadose-
aro vægon.

* Jun. p. 75.

hrêðdon hildespelle, siððan hie þâm hildfrumum
hôfon here* þreátas. hlûde stefne
for þâm dædveorce drihten heredon,

3505. veras vuldres sang [171.] (215.) — víf on ôðrum —
folcsveóta mæst, fyrdleóð gálan,
aelum stefnum, eallvundra fela.

þá væs êðfynde Afrisc meóvle
on geofones staðe golde geveorðod.
3510. hand áhôfon halsvurðunge.

blíðe væron, bôte gesâvon;
hêddon herereáfes; hæft væs onsæled.
ongunnon sælâfe segnum dælan
on ýðlâfe ealde mādmas,

3485. bráde rice. — 3486. gehêt. — 3487. áð-svare. — 3489. lâre. —
3491. sige-rice. — 3493. vórdum. — 3494. stódon. — 3496. gelæded.
— 3498. lífe gefeón. — Statt gefeón vermuthet Th. N. gefeonde.
— 3499. dôme. — genêðan 'audere, goth. ganapian, ahd. kinendan,
alts. ginâðian.' Gr. Gr. I, 361. 2, 512. Andr. und El. S. 120. Beovulf
Z. 1912. kehrt unsere Wendung wieder. — 3500. hrôfas. — 3501. bló-
dige. — 3502. víð foron Jun. víð-foron Th. — 3503. hófon. hlûde.
— 3505. sâng. víf on oðrum. — 3513. sê-læfe. dælan.

3515. reáf and randas. heó on riht sceó[d]
gold and godveb, Josefes gestreón,
vera vuldorgesteald. verigend lāgon
(216.) on deáðstede drihtfolca mæst:

[173.] Gefrægn ic Hebrêos eādge lifgean
3520. in Hierusalem, goldhord dælan,
cyningdôm habban, svā him gecynde væs,
siððan þurh metodes mægen on Moyses hand
vearð vīg gifen, vīgena mænieo,
and hie of Egyptum útâfōron

3525. mægene micle. þæt væs mōdig cyn,
þenden hie þy rīce rædan mōston,
burgum veoldon. væs him beorht vela,
þenden þæt folc mid him hiera fæder vāre
healdan voldon. væs him hyrde gōd

3530. heofonrīces veard, hālig drihten,
vuldres valdend, se þām verude geaf
mōd and mihte, metod alvihta,
þæt hie oft fela folca feore gesceódon
(217.) heriges helmum þāra þe him hold ne væs,

3535. ôð þæt hie vlenco ānvôd at vīnþege
deófoldædum, druncne gēpohtas,
þā hie æcræftas ānforlēton,
metodes mægenscipe. svā nō man scyle
his gāstes lufan við gode dælan.

3515. sceó. — 3516. godveb 'purpura.' Gl. M. 359. Cod. Exon. 70, 8:
'godvebba cyst.' 417, 25 ff: 'þā þe geolo godvebb geatvum fræt-
vað.' godvebbe 'purpura' Gl. M. 353. alts. goduwebbi, ahd. co-
taveppi, byssus. Gr. Gr. 2, 421. 536. — Josepes Jun. Th. — 3520.
dælan. — 3521. cyningdóm. — 3522. hānd. — 3523. vīg — 3524.
út afōron. — 3525. mōdig — 3526. rīce. rædan. — 3528. vāre. —
3529. gōd. — 3530. heofon-rīces. — 3532. mōd. — 3535. anvód
Jun. anvód. vīn-þege Th. vīnþege 'compotatio' Gr. Gr. 2, 482. 531.
— Andr. Z. 1533: '(þæt væs sorgbyrðen) biter beorþegu.' þege
fem. cibus, id quod capitur, von þicgan capere, snmere. vilþege
cibus gratus; fōddorþege pabulum Andr. Z. 160. 1102. Gr. Andr.
und El. S. 101. Gr. Gr. 2, 531. Kemble Gl. Beov. s. v. þegn. —
3536. deofol-dædum. — 3537. āne forleton Ms. Jun. æ-cræftas ān-
forleton Th. — 3538. nō. — 3539. his dælan.

3485. burh and beágas, bráde ríce.
vile nú gelæstan þæt he lange gehêt
mid áðsvare engla drihten,
in fyrndagum, fæderyncynne,
(gif ge gehealdað hâlige lâre)
3490. þæt ge feónða gehvone forð ofergangað,
gesittað sigeríce (214.) be sâm tveónum.
beórselas beorna, bið eóver blæd micel.
Aefter þâm vordum verod væs on sâlum,
sungon sigebýman, segnas stôdon
3495. on fægerne svêg. folc væs on lande.
hæfde vuldres beám verud gelæded,
hâlige heápas on hild godes
lîfe gefeón, þâ hie ôðlæded hæfdon
feorh of feónða dôme. þeah þe hie hit frêcne genêðdon,
3500. veras under vætera hrôfas. Gesâvon hie þær veallas standan,
ealle him brimu blôdige þuhton, þurh þâ heora beadose-
aro vægon.
hrêðdon hildespelle, siððan hie þâm hildfrumum
hōfon here* þreátas. hlûde stefne
for þâm dædvorce drihten heredon,
3505. veras vuldres sang [171.] (215.) — víf on ôðrum —
folcsveóta mæst, fyrdleóð gálan,
aclum stefnum, eallvundra fela.
þâ væs êðfynde Afrisc meóvle
on geofones staðe golde geveorðod.
3510. hand áhōfon halsvurðunge.
blîðe vâron, bôte gesâvon;
hêddon herereáfes; hæft væs onsæled.
ongunnon sâllâfe segnum dâelan
on ýðlâfe ealde mādmas,

* Jun. p. 75.

3485. bráde ríce. — 3486. gehêt. — 3487. áð-svare. — 3489. lâre. —
3491. sige-ríce. — 3493. vórdum. — 3494. stódon. — 3496. gelæded.
— 3498. lîfe gefeón. — Statt gefeón vermuthet Th. N. gefeonde.
— 3499. dôme. — genêðan 'audere, goth. ganapian, ahd. kinendan,
alts. ginâðian.' Gr. Gr. I, 361. 2, 512. Andr. und El. S. 120. Beovulf
Z. 1912. kehrt unsere Wendung wieder. — 3500. hrôfas. — 3501. bló-
dige. — 3502. við foron Jun. við-foron Th. — 3503. hófon. hlûde.
— 3505. sâng. víf on oðrum. — 3513. sâ-lafe. dâelan.

3515. reáf and randas. heó on riht sceó[d]
gold and godveb, Josefes gestreón,
vera vuldorgesteald. verigend lāgon
(216.) on deáðstede drihtfolca mæst:

[173.] Gefrægn ic Hebrêos eādge lifgean
3520. in Hierusalem, goldhord dælan,
cyningdôm habban, svâ him gecynde væs,
siððan þurh metodes mægen on Moyses hand
vearð vīg gifen, vīgena mænio,
and hie of Egyptum útâfōron

3525. mægene micle. þæt væs mōdig cyn,
þenden hie þy rīce rædan mōston,
burgum veoldon. væs him beorht vela,
þenden þæt folc mid him hiera fæder vāre
healdan voldon. væs him hyrde gōd

3530. heofonrīces veard, hālig drihten,
vuldres valdend, se þām verude geaf
mōd and mihte, metod alvihta,
þæt hie oft fela folca feore gesceódon
(217.) heriges helmum þāra þe him hold ne væs,

3535. ôð þæt hie vlenco ânvōd at vīnþege
deófoldædum, druncne geþohtas,
þā hie æcræftas ânforlêton,
metodes mægenscipe. svâ nô man scyle
his gāstes lufan við gode dælan.

3515. sceó. — 3516. godveb 'purpura.' Gl. M. 359. Cod. Exon. 70, 8:
'godvebba cyst.' 417, 25 ff: 'þā þe geolo godvebb geatvum fræt-
vað.' godvebbe 'purpura' Gl. M. 353. alts. goduwebbi, ahd. co-
taveppi, byssus. Gr. Gr. 2, 421. 536. — Josepes Jun. Th. — 3520.
dælan. — 3521. cyningdóm. — 3522. hánd. — 3523. vīg — 3524.
út afōron. — 3525. mōdig — 3526. rīce. rædan. — 3528. vāre. —
3529. gōd. — 3530. heofon-rīces. — 3532. mōd. — 3535. anvōd
Jun. anvōd. vīn-þege Th. vīnþege 'compotatio' Gr. Gr. 2, 482. 531.
— Andr. Z. 1533: '(þæt væs sorgbyrðen) biter beorþegu.' þege
fem. cibus, id quod capitur, von þicgan capere, snmere. vilþege
cibus gratus; fōddorþege pabulum Andr. Z. 160. 1102. Gr. Andr.
und El. S. 101. Gr. Gr. 2, 531. Kemble Gl. Beov. s. v. þegn. —
3536. deofol-dædum. — 3537. áne forleton Ms. Jun. æ-cræftas. án-
forleton Th. — 3538. nó. — 3539. his dælan.

3540. þá geseah ic þá gedriht in gedvolan hveorfan,
Israhêla cyn unriht dôn,
vommas vyrcean. þæt væs veorc gode.
oft he þâm leódum lâre sende,
heofonrices veard, hâlige gâstas,
3545. þâ þâm verude vîsdôm budon.
hie þære snytro sôð gelýfdon
lytle hvîle, ôð þæt hie langung besvâc,
eorðan dreámas, éces râdes,
þæt hie æt sîðestan sylfe forlêton
3550. drihtnes dômas, (218.) curon deófles cræft.
þâ veařð rêðemôð rîces þeóden
un*hold þeódne, þâm þe æhte geaf.
vîsode him [174.] æt frymðe þâ þe on fruman
ær þon vâron mancynnes metode dýrust,
3555. dugoða dýrust, drihtne leófôst,
herepað tô þære heán byrig,
eorlum elþeódigum on êðelland,
þær Salem stôð, searvum âfæstnod,
veallum geveorðod. tô þæs vitgan fôron,
2560. Caldêa cyn, tô ceastre forð,
þær Israêla æhta vâron
bevirgene mid veorcum tô þâm þæt verod gefôr,
mægenþreát mære, mânbealves georn.
âvehte þone vælnîð vera aldorfreá,
3565. Babilônes brego, on his burhstede,
(219.) Nabochodonossor, þurh niðhete,
þæt he sêcan ongan sefan gehygdum,
hû he Israêlum eáðôst meahte,
þurh gromra gang, guman ôðþringan —

3540. geseah ic þe ge driht Ms. Jun (cf. Gr. Gr. 2, 492.). þa gedriht Th.
— 3541. únriht dón. — 3543. lâre. — 3544. heofon-rîces. — 3546.
sóð. — 3547. me Ms. Jun. hvîle. hie. besvâc Th. — 3548. éces
râdes. — 3549. forlêton. — 3550. dômas. — 3551. réðe mód rîces.
— 3552. unhold þeoden Jun. únhold þeoden Th. þeódne Th. N. —
3553. vîsðe Ms. Jun. visde Th. — 3556. herepoð Ms. he repoð Jun.
here-pað Th. heán. — 3558. stôð. — 3559. fóron. — 3561. vâron.
— 3562. gefór. — 3563. mære mân-bealves. — 3565. babilônes. —
3567. sêcan. — 3568. hú.

3570. gesamnode þá sūðan and norðan
vælhreóv verod — and vest faran
herige hæðencyninga tō þære heán byrig
Israêla, êðelveardas,
lufan lifvelan, þenden hie lêt metod.

3575. þá eac êðan gefrægn ealdfeónda cyn
vinburh vera, þá vígan ne gelyfdon.
bereáfodon þá receda vuldor reádan golde,
since and seolfre, Salomones templ,
gestrúdan gestreóna under stānhliðum,

3580. svilc eall svā þá eorlas ágan sceoldon,
ôð þæt hie burga gehvone ábrocen hæfdon
þára þe þām folce (220.) tō friðe stōdon.
Gehlōdon him tō hūðe hordvearda gestreón,
feá and freós, svilc þær funden væs,

3585. and þá mid þām æhtum eft sîðedon
and gelæddon eac on langne sîð
Israêla cyn on eastvegas
tō Babilônia, beorna [175.] unrîm,
under hand hæleð hæðenum dêman.

3590. Nabochodonossor him on nýd dyde
Israêla bearn, úton ealle lufen,
væpna lâfe, tō veorcþeóvum.
onsende þá sínra þegna
vorn þæs verudes vest tō fêran,

3595. þæt him þára leóde land geheolde
êðne êðel æfter Ebrêum.
[176] Hêt þá sêcan sîne gerêfan
geond Israêla earme lâfe,
hvilc þære geógoðe (221.) gleávôst være

3600. bôca bebodes, þe þær brún* gen væs.
volde, þæt þá cnihtas cræft leornedon,
þæt him snytro on sefan secgan mihte.

* Jun. p. 77.

3571. fāran Th. fāran het Th. N. — 3572. heán. — 3574. lif-velan. —
3575. Vgl. Z. 1275. æðan. — 3576. vīnburh. vígan. — 3577. be-
reáfdon. reádan. — 3579. gestrúdan. stán-hliðum. — 3580. ágan. —
3582. stōdon. — 3583. gehlōdon. — 3584. feá. — 3588. únrim. — 3589.
dēman. — 3590. nýd. — 3591. ótor Jun. Th. — 3593. þá. sínra. —
3594. ves Ms. Jun. — 3596. ebrêum. — 3597. sêcan. sîne. — 3599.
þære. være. — 3600. bóca.

nalles þy þe he þæt mōste ôððe gemunan volde,
þæt he þāra gifena gode þancode,
3605. þe him þær tô duguðe dryhten scyrede.

þā hie þær fundon tô freá[n] gleáve
æðele cnihtas and æfæste
ginge and gōde, in god sæde.
ân vās Ananias, ôðer Azarias,
3610. þrida Misael, metode gecorene.
þā þrý cōmon tô þeódne foran,
hearde and higeþancle, þær se hæðena sæt,
cýning corðres georn, in Caldêa byrig.

þā hie þām vllancan vîsdôm sceoldon,
3615. veras Ebrêa, vordum cýðan,
(222.) higecræft heáne þurh hâlig mōd.

þā se beorn bebeád, Babilône veard,
svîðmōd cýning, sînum þegnum,
þæt þā frumgâras befeore dæde,
3620. þæt þām gengum þrým gād ne vāre
viste ne vāde in voruldlîfe :

[177.] þā vās breme Babilône veard
mære and mōdig ofer middangeard,
egesful yldabearnum. no he æ fremede,
3625. ac in oferhygde æghvæs lifde.

þā þām folctogan on frumslæpe,
siððan tô reste gehvearf rîce þeóden,
com on sefan hvurfan svefnes vōma:
hû voruld vāre vundrum geteód,
3630. ungelîc yldum, ôð edsceafte.
(223.) vearð him on slæpe sôð gecýðed,
þætte rîces gehvæs rêðe sceolde gelimpan,
eorðan dreámas ende vurðan.

3607. æ-fæste. — 3609. án. ananías. azarías. — 3612. sät. — 3614. vis-
dóm. — 3615. vórdum cyðdon Jun. Th. cyðan Th. N. — 3616. mód.
— 3618. sviðmód. sînum. — 3620. gād. — 3621. vîste. vāde. voruld-
life. — 3623. mære 7 mōdig. — 3624. æ. — 3625. ác. lifðe. — 3626.
frum-slæpe. — 3627. rîce. — 3629. vāre. geteód. — 3630. úngelic.
3631. slæpe. sóð. — 3632. rîces

[178.] þá onvôc vulfheort, se ær vîngâl svæf,
 3635. Babilône veard. næs him blîðe hige,
 ac him sorh âstâh svefnes vôma.
 No he gemunde, þæt him metod væs.
 hêt þá tôsomne sînra leóda
 þá vîccungdôm vîðôst bâron.

3640. Frægn þá þá mænigeo, hvæt hine gemætte,
 þenden reordberend reste vunode.
 veaŕð he on þâm egesan acol vorden.
 þá he ne visse vord ne angin
 svefnes sînes; hêt him secgan þeáh.

3645. þá him unblîðe andsvaredon
 deófolvitgan (næs him dôm gearu
 tô âsecganne (224.) svefen cyninge):
 'hû magon ve svâ dygle, drihten, âhicgan
 on sefan þîne, hû þe svefne*de,

* Jun. p. 78.

3650. ôððe vyrda gesceaft vîsdôm búde,
 gif þû his ærest ne meaht ôr âreccan?'

[179.] þá him unblîðe andsvarode
 vulfheort cyning vitgum sînum:
 'nâron ge svâ eácne ofer ealle men
 3655. môdgeþances, svâ ge me sægdon
 and þæt gecvædon, þæt ge cûðon
 mîne aldorlege, svâ me æfter veaŕð,
 ôððe ic furðor findan sceolde.
 ne ge mætinge mîne ne cunnon,

3634 onvoc Jun. Th. ær vîngâl. — 3636. ác. vóma. — 3638 sînra. —
 3639. vîccungdóm vîðost. — vîccungdôm. „ags. die doppelten Formen:
 vîccian fascinare, vîcce saga, vîccungdôm oder vîccancræft
 ars magica; vîglian ariolari, vîgelere augur, vîgelung augurium,
 incantatio.“ Grimm D. M. I. Ausg. S. 581. — 3641. reordberend
 reficiens Gr. Gr. 2, 589. Lye: 'refectionem afferens (quies).’ Ich weiss
 nicht, worauf sich diese Uebersetzung stützt, da reord 'lingua, sermo'
 bedeutet. Andr. Z. 1282. scheint reordberend allgemeine Bezeich-
 nung der Menschen, sprachbegabt, articulirt sprechend, wie
 die μέρονες Homer's. Die Stelle lautet: '(sceal æghvylc þær) reordbe-
 rendra riht gehýran (dædra gehvylcra þurh þæs dēman mûð).’ Vgl.
 Cod. Ex. 18, 4. 24, 8. 63, 26. 84, 5. — 3642. acol. — 3643. vórd ne
 ángin. — 3644. sînes. — 3646. dóm. — 3649. vîsdóm búde. — 3651.
 ór Jun. ærest. ór Th. — 3652. únblîðe. — 3653. sînum. — 3655.
 mód-geþances. — 3657. mîne. — 3659. mætinge. mîne.

3660. þá þe me for verode vîsdôm bereð.
ge sveltað deáðe, nymðe ic dôm vite
sôðan svefnes, þæs mîn sefa myndgað.

Ne meahte þá seó mænigeo on þâm meðelstede
þurh vitigdôm vihte âþencean,

3665. ne âhicgan. (225.) þá hit forhæfed gevearð,
þætte hie sædon svefn cyninge,
vyrda gerýnu, ôð þæt vitga cvom,
Daniel, tô dôme, se væs drihtne gecoren,
snotor and sôðfæst, in þæt seld gangan,

3670. se væs ordfruma earmre lâfe,
þære þe þâm hæðenan hýran sceolde.

him god sealde gife of heofnum
þurh hleoðorcvyde hâliges gâstes;

þæt him engel godes eall âsægde,
3675. svâ his mandrihten gemæted vearð.

[180.] Ðâ eóde Daniel, þá dæg lýhte,
svefen reccan sînum freán,

sægde him vîslîce vyrda gesceafta,
þætte sôna ongeat svîðmôd cyning

3680. ord and ende þæs þe him ýved væs.

Ðâ hæfde Daniel dôm micelne,
blæd in Babilônia, (226.) mid bôcerum,

siððan he gesæde svefen cyninge,
þæt he âr for fyrenum onfôn ne meahte,

3685. Babilônîe veard, in his breóstlocan.

no hvæðere þæt Daniel gedôn mihte,

þæt he volde metodes mihte gelyfan;

ac he vircan ongan voh on felda,

þâm þe deórmôde Dîran hêton,

-
3660. vîsdom. — 3661. ic dóm. — 3662. mîn. — 3663. vitigdóm. — 3665.
forhæfed 'denegatum.' forhæbban 'abstinere' Gr. Gr. 2, 853. Beov.
Gloss. 'forhæbbendra mædena' continentium virginum Gl. M. 351. —
3667. výrda. cvóm. — 3668. dôme. — 3669. sóðfæst. — 3670. þæs
Ms. Jun. væs. lâfe Th. — 3671. þære. hýran. — 3674. á sægde Jun.
ásægde Th. — 3677. sînum. — 3678. vîslice Th. vereda Jun. Th.
vyrda Th. N. — 3679. svîðmód. — 3680. órd. ýved. — 3681. dóm. —
3682. bôcerum. — 3683. gesæde. — 3684. ár. onfón Th. onfón Jun.
— 3686. gedón. — 3687. gelyfan. — 3688. ác. — 3689. deór-
môde. hêton.

3690. se væs on þære þeode þe svâ hâtte,
 bresne Babilônne, þære burgeveard
 ânne manlîcan, ofer metodes êst,
 gyld of golde, gumum ârârde,
 forþâm he gleáv ne væs gumrîces veard,
 3695. rêðe and rædleás, riht [ne cûðe.]

*

*

*

[181.] þâ vearð hæleða hlyst, þâ hleóðor cvom
 býman stefne ofer burhvare.

- (227.) þâ hie* for þâm cumble on cneóvum sæton, * Jun. p. 79.
 onhnigon tô þâm herige hæðne þeode,
 3700. vurðedon vihgýld. ne viston vræstran ræd.
 efndon unrihtdóm, svâ hyra aldor dyde.
 mâne gemenged, môde gefrêcnod,
 fremde folcmægen, svâ hyra freá ârest
 unræd efnde. him þæs æfter becvom
 3705. yfel endeleán; unriht dyde.

þær þrý vâron on þæs þeodnes byrig
 eorlas Israêla, þâ þe â noldon
 hyra þeodnes dóm þafigan onginnan,
 þæt hie tô þâm beácne gebedu rærdon,

3710. þeah þe þær on herige býman sungon.
 þâ vâron æðelum Abrahames [182.] bearn,

-
3691. Babilonige Jun. Th. burhveardas Th. N. — 3692. ánnē man-lîcan. —
 3693. arârde. — 3694. gum-rîces. — 3695. rædleas. Lücke, durch
 Entfernung eines Blattes entstanden. — 3696. hlyst auditus. Andr.
 Z. 1586: 'hlyst yst forgeaf' auditus procellam remisit. — cvóm. —
 3698. cumbol (Z. 3104) alts. cumbal 'signum, tessera militaris'
 (Gr. Gr. 2, 59. 318. I, 340. Andr. und El. Erläut. S. 92) bezeichnet
 hier das aufgestellte Götzenbild. — 3700. vræst = vræstlic 'delicatus'
 Lye; bonus. Cod. Exon. 423, 23: 'ic eom vræstre þonne heó.'
 427, 30: '(ne hafu ic in heafde hvite loccas vræste gevundne.' —
 ræd. — 3701. efnan, efnian (Z. 3704) = æfnan (Cod. Exon. 102,
 29. 152, 29. 327, 3. Beov. Z. 2928; allein Z. 2508. æfnian) 'per-
 ficere.' Gr. Gr. I, 332; dasselbe geæfnan (Cod. Exon. 84, 7. 87,
 24. 168, 21. 176, 16. 356, 28. 357, 23.) und geæfnian Beov. Z.
 1071. 2207. 6206. — únrihtdóm. — 3702. máne Jun. máne. mode Th.
 — 3703. ârest. — 3704. únræd. becvóm. — 3705. únriht. — 3707.
 þ hie Jun. Th. þâ þe Th. N. á Jun. Th. — 3708. dóm þafigan. —
 3709. rârde. — 3710. herige Jun. Th. byrige Th. N.

- væron vârfæste, viston drihten
 êcne uppe, (228.) ælmihtigne.
 cnihtas cynegôde cûð gedydon,
 3715. þæt hie him þæt gyld tô gode noldon
 habban, ne healdan; ac þone heán cyning,
 gâsta hyrde, þe him gife sealde.
 oft hie tô bôte balde gecvædon,
 þæt hie þæs vîges vihte ne rôhton,
 3720. ne hie tô þâm gebede mihte gebædan
 hæðenheriges vîsa, þæt hie þider hveorfan volden,
 guman tô þâm gyldnan gylde, þe he him tô gode geteode.
 þegnas þeodne sægdon, 'þæt hie þære geþeahte væron,
 hæftas heáran in þisse heánbyrig, þæt þis hergan ne villað
 3725. ne þysne vig vurðigean, þe þû þe tô vundrum teódest.'
 [183.] Ðâ him bolgenmôð Babilône veard
 yrre andsvarode, (229.) eorlum onmælde,
 grimme þâm gingum, and geócre oncvæð,
 þæt hie gegnunga gyldan sceolde,
 3730. ôððe þrôvigean þreánied micel,
 frêcne fýres vylm, nymðe hie friðes volde[n]
 vilnian tô þâm vyrrestan, veras Ebrêa,
 guman, tô þâm gylde, þe he him tô gode teode.
 noldon þeah þa hyssas hýran lárum
 3735. in hige hæðnum. hogedon georne,
 þæt æ godes ealle gelæste[n],
 and ne âvacodon vereda drihtne,
 ne þan mægenhvyrfe in hæðendôm,
 ne hie tô fâcne freoðo vilnedan,
 3740. þeah þe him se bitera deað geboden være:.

[184.] Þa vearð yrre ânmôð cyning.
 hêt he* ofn onhætan

* Jun. p. 80.

3712. vârfæste. — 3713. êcne ælmihtigne Th. ælmihtne Ms. Jun. — 3714.
 góde. gedýdon. — 3715. gold Jun. Th. gyld Th. N. — 3716. ác. —
 3718. gecvædon. — 3719. vîges. — 3720. gebædon. — 3721. vîsa.
 — 3722. geteode. — 3723. þære. væron. — 3724. þa þis hegan ne villað
 Ms. Jun. heáran. hergan Th. nach Lye's Vorgang. — vig — 3726. bol-
 gen-môð. — 3731. fýres. volde. — 3733. golde Jun. Th. — 3734. hýran
 lárum. — 3736. æ. — 3738. hæðendóm. — 3740. gebóden være. —
 3741. ánmód — 3742. ófn. onhætan.

tô cvale cnihta feorum, (230.) forþâm þe hie his cræftas
onsôcon.

þâ he væs gelæded * *

3745. svâ he grimmôst mihte * *

frécne fýres lige. þâ he þyder folc samnode,
and gebindan hêt, Babilône veard
grîm and gealhmôd, godes spelbodan.

hêt þâ his scealcas scûfan þâ hyssas

3750. in bælþlyse, beornas geonge.

Gearo væs se him geôce gefremede, þeáh þe hie svâ
grome nýdde

in fæðm fýres lige; hvæðere heora feorh generede
mihtig metodes veard, svâ þæt mænige gefrunon.

hâliga him þær help geteóde, sende him of heán rodore

3755. god, gumena veard, gâst þone hâlgan.

engel in þone ofn innan becvom, þær hie þæt aglâc [185.]
drugon;

freóbearn fæðmum beþeahte under þâm fýrenan hrôfe.

(231.) ne mihte þeáh heora vlíte gevemman * *

vylm þæs væfran lîges, þâ hie se valdend neredede.

3760. [186.] hreóhmôd væs se hæðena þeóden; hêt hie hraðe
bærnan.

æled væs ungescead micel. þâ væs se ofen onhæted,

-
3743. onsôcon. — 3744. va Ms. Jun. in den Erratis, im Text: þa. Th.: þa.
— 3746. frécne fýres lige. — 3748. gealhmôd. — gealhmôd =
gealgmôd 'tristis, atrox.' Andr. Z. 32: 'águton gealgmôde gâra or-
dum.' Z. 563: 'grome gealgmôde.' Cod. Exon. 274, 10: 'gealgmôd
guma.' 278, 15: 'grymetade gealgmôd;' nicht zu verwechseln mit
gâlmôd 'lascivus.' Gr. Gr. 2, 664. — 3750. bæl-blyse — 3751.
geôce. gróme. — 3752. fýres lige. — 3754. halige Jun. Th. haliga Th. N.
— heán. — 3756. ófn becvóm. áglac. — 3757. fýrenan hrôfe. — 3758.
vlíte. — Die mangelhafte Alliteration lässt auf eine Lücke schliessen.
— 3759. væfre 'vagus.' Beov. Z. 2661: 'vælgæst væfre.' Z. 4835:
'væfre and vælfûs.' — lîges. — 3760. hreohmôd. — 3761. unge-
scead adv. unsäglich? gescead 'oratio' Gl. M. 338. mid suman
gescade 'quadam ratione' M. Gl. 350. of þâm gelícôstan gescade
'simillima collatione.' M. Gl. 336. Zu Grunde liegt das Verbum
gescadan, gesceadan (Z. 3433. 3533.) 'separare dividere,' wovon das
subst. neutr. gescad 'distinctio, divisio, discretio.' Gr. Gr. I, 358.
2, 740. Thorpe (in der Note zu unserer Stelle) will dem Worte
ungescead die Bedeutung 'ungeheuer' beilegen. — ófen onhæted.

- isen eall þurhgleded. hine þær êsnas mænige
 vurpon vudu on innan, svâ him væs on vordum gedêmed.
 bæron brandas on bryne blâcan fýres.
3765. Volde vulfheort cyning vall onstellan
 îserne ymb âfæste, ôð þæt upgevât
 lig ofer leófum and þurh lust geslôh.
 micle mâre, þonne gemet vâre.
- Ðâ se lig gevand on lâðe men,
 3770. hæðne of hâlgum. hyssas vâron
 blîðemôde. (232.) burnon scealcas
 ymb ofn utan. alet gehvearf
 teonfullum on teso, [187.] þær tōgeseah
 Babilône brego. blîðe vâron
3775. eorlas Ebrêa. ôfestum heredon
 drihten on dreáme. dydon svâ hie cûðon
 ofne on innan aldre generede.
 guman glædmôde god vurðedon,
 under þæs fæðme þe geflýmmed veařð
3780. frêcne fýres hæto. freóbearn vurdon
 âlâten liges gange. ne hie him þær lâð gedydon,
 næs him se svêg tō sorge, þon mâ þe sunnan scîma;

3762. isen — esne, goth. asneis, (μιοθωτός) ahd. asanari, asneri (Gr. Gr. 1, 640. 2, 161.) 'servus.' Psalm 115, 6.: 'eálâ! ic eom þîn âgen êsne, Drihten, and þîn svylce eom scealcombehte, and þînre þeóvan sunu, on þe âcenned.' — 3763. vórdum gedêmed. — 3764. brýne blâcan fýres. — 3765. onstealle Jun. Th. onsteallan Th. N. — 3766. æfæste Jun. iserne. æfeste. gevât Th. — 3767. lig. — 3768. mâre. vâre. — 3769. lig gevând. lâðe. — 3772. utan. âlét. — alet (= æled Z. 2895. 3761.) altn. eldr 'ignis, pabulum ignis' Lye s. v. — 3773. on teso in dextram Lye, der es mit goth. 'taihsvo, δεξιá' zusammenstellt; die Bedeutung ist dem Zusammenhange wenig angemessen, und die ganze Stelle von Thorpe, der teso = teosu (Cod. Exon. 362, 9: 'on teosu tyhtað') nimmt, in den Noten zum Cod. Exon. S. 525. berichtigend also übersetzt: 'to the hurt (on teso) of the wicked.' Sollte das Wort mit teorian (Cod. Ex. 469, 21.) 'deficere' oder teran (Gr. Gr. I, 334.) 'lacerare' sich verbinden lassen? — 3774. vâron. — 3780. fýres. — 3781. alâten liges. — gang, gong 'iter; turma.' Z. 3569. 4140. Andr. Z. 455: 'under svegles gang.' Z. 869: 'svegles gong.' Z. 1694: '(þær nâfre feóndes ne bið) gâstes gramhydiges gang on lande.' El. Z. 1256: '(svâ ic on bôcum fand) vyrda gangum on gevritum cýðan.' — lâð. — 3782. mâ. scîma.

ne se bryne beót mæcgum, þen* in þām beóte væron; * Jun p. 81.
ac þæt fȳr scyde tō þām, þe þā scylde vorhton.

3785. Hveorfon þā hæðenan hæftas fram þām hālgan cnihton.
vêrigra vlite minsode, þā þe þy vorce gefægon.

(233.) Geseah þā svîð[188.]môð cyning, þā he his
sefan ontreóvde,

vundor on vîte âgangen — him þæt vræclîc þuhte —
hyssas hāle hvurfon in þām hātan ofne

3790. ealle âfæste þrȳ. him eac þær væs
ân on gesyhðe engel ælmihtiges.

him þær ôviht ne derede; ac væs þærinne
ealles gelîcôst efne þonne

on sumera sunne scîneð

3795. and deávdropan on dæge veorðeð

vinde geondsaven. þæt væs vuldres god,

þe hie generede við þām nîðhete.

Ðā Azarias ingeþancum

hleóðrade hālig þurh hātne lîg,

3800. dāda georn; drihten herede

ver vomma leás, and þā vord âcvæð:

‘metod alvihta! hvæt, þū eart mihtum svîð,

(234.) nîðas tō nergenne. is þîn nama mære,

vlitig and vuldorfæst, ofer verþeóde.

3805. siendon þîne dômas in daga gehvâm

sôðe and gesvîðde and gesigefæste,

svâ þū eac sylfa eart. * *

3784. þæt fyr fyrscyde Ms. Jun. ác. fȳr Th. — scyde ‘læsīt, nocuit.’ Andr. Z. 1561. (Erl. S. 135): ‘ūs seó vȳrd scyðeð.’ Dasselbe sceððan (Gr. D. M. II. Ausg. S. 378) El. Z. 311: ‘sceðpeð.’ C. II, Z. 147: ‘(ne ic þām sávlum ne môt) ânigum sceððan.’ — 3786. gefægon. — 3787. svîðmôð. — 3788. vîte. — 3789. hātan. — 3790. âfæste ðrȳ. — 3791. ân. — 3792. ác. — 3793. gelîcost. — 3794. scîneð. — 3795. deávdrias ‘ros agri’ Lye; deávdripas ‘guttæ roris’ Th. N. — 3798. Hier beginnen die Lesarten des Codex Exoniensis ed. Thorpe S. 187 ff. — him þa azarias Cod. Ex. in-geþancum. Cod. Ex. n geþancum Th. — 3799. hleoprede. þurh-hatne lig Cod. Ex. hātne lîg Th. 3800. dreag dædum georn Cod. Ex. dāda Th. — 3801. vis in veorcum ȝ þas vord acvæð Cod. Ex. ȝ þa vórd Th. — 3802. meotud all-vihta. meahtrum Cod. Ex. — 3803. nerganne. noma Cod. Ex. þîn. mære Th. — 3805. sindon þine domas on dæda gehvam Cod. Ex. þîne dômas Th. — 3806. sóðe Th. — 3807. fehlt im Cod. Ex.

- syndon þine villan on voruldspêdum
rihte and gerûme, rodora valdend!
3810. geóca úser georne nú, gâsta scippend,
and þurh [hyldo] help, hâlig drihten!
- Nû ve þec for þreáum and for þreánýdum
and for eáðmêdum ârna biddað,
lige belegde. ve þæs lifgende
3815. vorhton on vorulde. eác þon vom dydon
úser yldran, for oferhygdum
bræcon bebodo (235.) burhsittende,
hâd oferhokedon hâlgan lifes.
- Siendon ve [189.] tôvrecene geond vídne grund,
3820. heápum tôhvorfene. hyldeleáse
is úser lif geond landa fela,
fracoð and gefræge folca manegum,
þâ ús êc bevræcon tô þæs vyrrestan
eorðcýninga æhtgevealde,
3825. on hæft heoru grimra. and ve nú hâðenra
þeóvnêd þoliað. þæs þe þanc sie,
vereda vuldorcýning, þæt þû ús þás vrace teódest.
[190.] ne forlêt þû úsic âna, êce drihten,

-
3808. eac þine villan in voruld-spêdum Cod. Ex. þine Th. — 3809. ryhte
mid ræde rodera v. Cod. Ex. gerûme Th. — 3810. geoca us georne
gæsta scyppend. — 3811. hyldo ist aus dem Cod. Exon. von Thorpe
ergänzt. — 3812. þearfum Cod. Ex. ðeo nydum Ms. Jun. — 3813. arena.
— 3814. lege bilegde. Nach einer von Thorpe in der Vorrede zu
seiner Ausgabe des Cod. Ex. p. V. (Nota 2.) bemerkten Eigenthüm-
lichkeit setzt diese Handschrift unter andern bi- für be-, e für æ. —
leg = lig. S. Z. 44. 3657; legdraca für ligdraca Gr. Gr. 2, 465.
491. — lige. lifgende Th. — 3815. in vorulde. dyde. Ms. Jun. Th.
dydon Cod. Ex. Th. N. — 3816. yldran usse. in oferhygdum Cod.
Ex. — 3817. þin bibodu bræcon burhsittende Cod. Ex. burh-sittendum
Ms. Jun. — 3818. hâd Jun. Th. — lifes Th. — 3819. vurdon ve
Cod. Ex. vídne grúnd Th. — 3820. tohvorfne. hylða Cod. Ex. — 3821.
væs ure lif [lif Th.] geond londa Cod. Ex. — 3822. fracuð. fold-buen-
dum Cod. Ex. — 3823. nu þu usic bevræce in þas vyrrestan Cod. Ex.
þa us êc bevræcon to þæs Jun. Th. — 3824. æht- gevealda Cod. Ex.
æhta gevealde Jun. Th. — 3825. in hæft heoro grimmes sceolon ve
þær hæpenra Cod. Ex. — 3826. þrea-nyd Cod. Ex. Die Worte von
þoliað (þolian) bis Z. 3831. genumen fehlen im Cod. Ex., weil
die obersten Zeilen auf S. 53b. der Handschrift abgeschnitten sind.
— 3828. âna êce Th.

- for þām miltsum, þe þec men hnî*gað, * Jun. p. 82.
 3830. and for þām treóvum, þe þû tîrum fæst,
 niða nergend, genumen hæfdest
 tô Abrahame (236.) and tô Isaace
 and tô Iacobe, gâsta scyppend!
 þû him þæt gehête þurh hleoðorcvyde,
 3835. þæt þû hyra frumcyn in fyrndagum
 ýcan volde, þætte æfter him
 on cneórissum cenned vurde,
 and seó mænigeo mære være
 hâd tô hebbanne, svâ heofonsteorran;
 3840. bebûgað brádne hvyrft, ôð brimflodas,
 svâ sæfaroða sand geond sealtne væg
 in eargrynde, þæt þus his unrîma
 in vintra vorn vurðan sceolde.
 Fyl nû frumspræce, þeah heora feá lifigen.
 3845. vlitiga þinne vorðcvyde and þin vuldor on ûs.
 gecýð cræft and miht, þæt þa Caldêas
 and folca fela gefrigen habbað,
 þa þe under heofenum hæðene lifigeað,
 (237.) and þæt þû âna eart êce drihten,

3829. hligað Jun. Th. hnîgað, nach Lye's Vorschlag in der Note bei Th.
 Vgl. Z. 739. nebst der Anmerkung. — 3831. hæfdes Cod. Ex. Nach
 Thorpe l. c. lässt der Cod. Ex. das t der 2. sing. aus und schreibt
 z. B. gehogdes für gehogdest, hæfdes für hæfdest. — 3832. isace Cod.
 Ex. isáace Th. — 3833. gæsta Cod. Ey. — 3834. hleoþor-cvidas Cod.
 Ex. gehête hleoðor-cvyde Th. — 3835. from-cynn on Cod. Ex. — 3836.
 ycan Cod. Ex. ican Ms. Jun. ican Th. þæt hit æfter him Cod. Ex. — 3837.
 on cyne-ryce Cod. Ex. cenned Th. — 3838. mære være Th. yced on
 eorþan, þæt sva unrime Cod. Ex. — 3839. had to hebban Cod. Ex.
 hat Ms. Jun. Th. — 3840. bebugað brádne Th. bugað bradne hvearft
 oð brim-flodas Cod. Ex. oð þ brim-faro Ms. Jun. Th. — 3841. þæs
 sæ-faroða sand Ms. Jun. Th. væg Th. svâ varoða sond ymb sealt væter
 Cod. Ex. Den Unterschied zwischen varoð und faroð gibt Grimm
 an, unter Zuziehung unserer Stelle, Andr. und El. S. 101. f. — 3842.
 ype geond ear-grund, þæt sva unrime Cod. Ex. me áre gryndeð þ
 Jun. Th. únrima Th. — 3843. ymb vintra hvearft veorðan sceolde. —
 3844. þa frumspræce, þeah þe user fea lifgen Cod. Exon. frum-spræce.
 feá Th. — 3845. vlitiga þine vorðcvidas 7 ðin vuldor us Cod. Ex. þinne
 vórd-cvyde. þín Th. — 3846. meaht, nu þec Cod. Ex. miht þ þ Ms.
 Jun. Th. þa Th. N. — 3847. 7 eac fela folca gefregen habban Cod.
 Ex. — 3848. lässt Cod. Ex. aus. — 3849. âna. Jun. Th. êce Th.

3850. veroda valdend, voruldgesceafta,
sigora settend, sôðfæst metod.

Svâ se hâlgas ver hergende vâs
metodes miltse, and his mihta spêd
rehte þurh reorde. Ðâ of roderum vâs

3855. engel ælbeorht ufan onsended,
vlitescýne ver on his vuldorhaman,
se him cvom tô frôfre and tô feorhnere
mid lufan and mid lisse; se þone lig tósceáf,
hâlig and heofonbeorht, hâtan [191.] fýres,

3860. tósveóp hine and tósvende þurh þâ svîðan miht
liges leóma[n], þæt hyra líce ne vâs
ôviht geegled; ac he on andan slôh
fýr on feondas for fyrendædum.

þâ vâs on þâm ofne, þær se engel becvom,
3865. vindig and vynsum, vedere gelícôst,
(238.) þonne hit on sumeres tîd sended veorðeð
dropena drearung on dâges hvîle,
vearmlic volcna scûr. Svyle bîð vedera cyst,
svyle vâs on þâm fýre freán mihtum

3870. hâlgum tô helpe. veorð se hâta lig
tôdrifen and tôdvæsced. þær þâ dædhvatan
geond þone ofen eodon, and se engel mid
feorhnerigende, se þær feorða vâs:

3850. im Cod. Ex. nach 3851. vuldres valdend ⁊ voruld. — sceasta Cod. Ex. —
3851. sóð-fæst Th. sige-rof settend ⁊ soð meotod Cod. Ex. — 3853.
meotudes miltse ⁊ his mod-sefan Cod. Ex. — 3854. ða of roderum
veorð Cod. Ex. — 3855. ælbeorhta ufan Cod. Ex. — 3856. vlite scýne.
vuldor-háman Th. vuldor-homan Cod. Ex. — 3857. cvóm Th. cvom
him þa to are ⁊ to ealdor-nere Cod. Ex. — 3858. þurh lufan ⁊
þurh lisse Cod. Ex. lig Th. — 3859. hâtan fýres Th. — Vor 3860.
schaltet Cod. Ex. ein: "þ se bittra bryne beorgan sceolde for þæs engles
ege æfæstum þrim." — 3860. tosveop ⁊ tosvingde þurh sviðes meah-
— 3861. ligges leoma Ms. Jun. liges leoman Cod. Ex. — sva hyra lice
ne scod Cod. Exon. hyre líce Ms. Jun. hyra líce Th. — 3862. ac Th.
— 3863. fýr. dædum Th. — 3862. und 3863. fehlen im Cod. Ex. —
3864. ac vâs in þam ofne þa se engel cvom Cod. Ex. ófne becvóm Th.
— 3865. vedere onlicust Cod. Ex. gelicost Th. — 3866. þon on Cod.
Ex. tîd. Th. — 3867. hvîle Th. dreorung mid Cod. Ex. — 3868. fehlt
im Cod. Ex. scûr Jun. Th. — 3869. se vâs in þam fire for frean meah-
tum Cod. Ex. fýre freán Th. — 3870. hâta lig Th. — 3871. to-
dvæscæd Jun. — 3872. bis 3875. incl. fehlen. — 3872. ófen. mid Th.

Annanias and Azarias

3875. and Misael. Þær þá môdhvatan
þrý on geþancum þeóden heredon,
bædon bletsian bearn* Israêla,
eall landgesceaft, êcne drihten,
þeóda valdend. Svâ hie þrý cvædon
3880. môdum horsce þurh gemæne vord:

* Jun. p. 83.

‘Ðe gebletsige, bylyvit fæder,
(239.) voruldcræfta vlite, and veorca gehvile,
heofonas and englas, and hlúttor væter,
þá þe on roderum, on rihtne gesceaft,

3874. azarías Th. — 3875. mód Th. — 3876. þry mid geþoncum Cod. Ex. —
3877. bædon Th. bædon bletsunge bearn in vorulde Cod. Ex. — 3878.
ealle gesceafte Cod. Ex. êcne Th. — 3879. hi Cod. Ex. — 3880.
módum vórd Th. — 3881. bletsige þec bilvit fæder Cod. Ex. — 3882.
voruld-sceafta vuldor Cod. Ex. — Von 3884. an weicht der Gesang
des Azarias im Cod. Ex. so bedeutend ab, dass eine wörtliche
Vergleichung unthunlich, dagegen angemessen erschien, ihn hier
vollständig bis zu Ende folgen zu lassen.

1. Ƿ eal mægen eorðan gesceafta
bletsige þec, sôðfæst cyning, sunne, Ƿ mōnan
leóhte leóman, lifgende god,
hædre Ƿ hlútre, Ƿ heofondreáme
5. væstem veorðian. Ful oft þú vuldor-cyning
þurh lyft lætest leódum tō freme
mildne morgenren. monig sceal siððan
vyrt onvæcnan, eac þon vudu-bearvas
tānum tȳdrað. trymmað eorð-velan,
10. hleoð Ƿ hlúttarað. Næfre hlisan āh
meotud þan mārān, þon he við monna bearn
vyrceð vel-dædum. Vís bið se þe con
ongytan þone geóceand, þe ūs eall gōod
syleð, þe ve habbað, þenden ve hēr beóð,
15. Ƿ ūs milde meotod mære gehāteð,
gif ve geearniað, elne villað,
þon feran sceal, þurh freán hæse,
sundor ānra gehvās sāvl of lice.
Ƿ þec, god dryhten, gæstas hergen,
20. byrnende fȳr Ƿ beorht sumor,
vearme veder-dagas, valdend manna,
freán, on ferhðe. Fremest eorð-velan,
þurh monigne hād, milde dryhten;
Ƿ þec dæg Ƿ niht, dōmfæst cyning,

3885. vuniað in vuldre, þá þec vurðiað,
and þec, ælmihtig, ealle gesceafte,
rodorbeorhtan tunglu, þá þe ryne healdað,
-
25. lofigen 7 lifigen, lux 7 tenebre,
þe þas verþeóða veardum healdað.
deóp dryhtnes bibod drugon hi, 7 longe.
7 þec, crist cyning, ceolas veorðian,
fæder, forst 7 snav, folca valdend,
30. vinter-biter veder, 7 volcna genipu;
7 þec liexende lígetta hergen,
bláce breahtrum hvate, brytenrices veard,
dýrne drihten, á þín dóm sy
gôd 7 genge þú þæs geornlice
35. vyrcest, vuldor-cyning; væstmum herge
bletsien blédum; 7 þín blæd vese
á forð éce, ælmihtig god.
Vesað 7 veaxað ealle verþeóde,
lifgað bi þám lissum, þe se leofa cyning,
40. éce dryhten, ær gesette
sīnum bearnum tō brīce, bremen dryhten.
Ond þec, hálga god, heá dūna
geond middangeard miltsum hergen,
fæger folde, 7 fæderrīce;
45. forðon valdend scōp vudige mōras,
lofe leánige leóhtes hyrde.
Bletsige þec, sōðfæst cyning, sās 7 vætra,
heá holmas, háligne dryhten,
dōmlice deóp væter, 7 dryhtnes bibod
50. geofonflōða gehvylc georne bihealdeð,
þon merestreámas meotudes ræsvum,
væter, onvealcað. Viton eald gecynd,
7 ær gescōp éce dryhten
laguflōða bigong, leóhtes hyrde,
55. on þám vuniað vídferende
siðe on sunde seldlicra fela.
Bletsien þec þá ealle, éce dryhten,
þurh þinne villan, vuldorfæst cyning.
7 þec ealle æsprynge, éce dryhten,
60. heáanne hergen. Ful oft þú hlúttor lātest
væter vynlico tō voruldhyhte
of clife clānum, 7 ūs se cyning gescōp
monnum tō miltse, 7 tō mægeneácan.
Bletsien þec, bilvit fæder,
65. fiscas 7 fuglas, felameahtigne þe
ealle, þá þe onhrêrað hreó vægas

sunna and mōna, sundor ānra [192] gehvile,
herige in hāde; and heofonsteorran,

on þām brādan brime, bremen dryhten,
hergen hāligne, ⁊ heofonfugas,
þā þe lācende geond lyft farað.

70. Bletsien þec, dryhten, deór ⁊ nýten,
meotud monna bearn miltsum hergen,
⁊ êcne god Israhêla cynn.

Bletsien þe þine sacerdos, sôðfæst cyning,
milde mæsseras mārne dryhten,

75. ⁊ þine þās, þeóda hyrde,
svylce hāligra hlúttre sáule
⁊, êce god, eáðmódheorte.

Nú þec Ananias ⁊ Azarias,
⁊ Misahel, meotud, miltsum hergað,

80. nú ve geónge þrý god bletsiað,
felameahigne fæder in heofonum,
þone sôðan sunu, ⁊ þone sigefæstan gæst;
forþon ús onsende sigora valdend
engel tô âre, seðe ús bearg

85. fýr ⁊ feóndas, ⁊ mid fiðrum bevreáh
við bryne brôgan.' Breahtrum hvurfun
ymb þ hâte hús hâðne leóde,

þā þæt ongeaton godes andsacan,
þ hi ne meahtan, ne meotod volde,

90. ácvellan cnyhta â, ac hy crist scilde.
Hvearf þā tô healle, svâ he hraðôst meahle,
eorl acolmód, þæt he ofer his ealdre gestôð,
âbeád þā for þære duguðe deóp ârende,
hāligra gehyld — hlyst væs þærinne —

95. gromhydig guma: 'þæt ic geare viste,
þæt ve III. hæfdon þeóda vísan,
geónge cniehtas, for gæstlufan
gebunden tô bæle in byrnendes

fýres leóman. nú ic þær III. men
sênde tô siðe; nales me sylfa gerád.

100. Hveorfað nú æfter heorðe, nængum hât sceðed
ofnes æled; ac him is engel mid.

hafað beorhtne blæd, ne mæg him bryne sceððan
vlitigne vuldorhoman.' Ðā þām vordum sveálg

105. brego Caldêa, gevát þā tô þām bryne gongan
ánhydig eorl, þ he ofer þām áde gestôð.

hêt þā of þām líge lifgende bearn

3890. deáv and deór scúr, þá þec dômige.
and þec, mihtig god, gâstas lofige;
byrnende fýr and beorht sumor
nergend hergað; niht somod and dæg,
and þec landa gehvile, leóht and þeóstro,
3895. herige on háde, somod hát and ceald.
and þec, freá mihtig, forstas and snâvas,
vinterbiter veder and volcenfaru
(240.) lofige on lyfte. and þec ligetu
bláce berhtmhvate, þá þec bletsige.
3900. eall eorðan grund, éce drihten,
hyllas and hrusan and heábeorgas,
sealte sævâegas, sôðfæst metod,
eástreámýða, and upcyme
væterspryncvylla, þá þec vurðiað.
3905. hvalas þec herigað, and hefonfugolas
lyftlâcende; þá þe lagostreâmas,
væterscipe, vecgað, and vildu deór
and neáta gehvile naman bletsie.
and manna bearn môdum lufiað,

Nabocodonossor neár ætgongan.

Ne forhogodon þæt þá hâlgan, siððan hi hvætmôde

110. voruldcyniges veorn gehýrdon;
ac eódon of þám fýre feorh unvemme,
vuldre gevlitegad, svá hyra vâdum ne scôð
gífre glêda; ac hi mid gæstlufan
synne gesvencton ⁊ gesigefæston,

115. môdum gleáve, in monþeávas.
þurh foreþoncas fýr gedygdon:.

[Cod. Exon. ed. Thorpe p. 190, 20 197, 17.]

3890. scúr. dômige Th. — 3892. fýr Th. — 3895. háde Jun. Th. hát Th. —
3899. bláce Th. — 3900 éce Th. — 3901. hruse terra, mons. Gr. Gr.
I, 341. 2, 22. D. M. II. Aug. S. 230, wo hruse mitags. rind = cortex
zusammengestellt wird. El. Z. 218: '(hvær se vuldres beám) hâlig
under hrusan hýded vâre.' Z. 624: '(hvær seó rôð vunige rador-
cyniges) hâlig under hrusan.' Z. 842: '(siððan beácening) hâligre
under hrusan he mid handum befêng (vuldres vynbeám).' Im An-
dreas ist mir das Wort nicht aufgestossen. — heá Th. — 3902. sæ-
vâegas sóðfæst Th. — 3903. eá-stream-ýða Th. — 3905. hefon
Jun. — 3908. neáta. náman Th. — 3909. môdum Th.

3910. and þec Israêla, æhta scyppend,
herigað in hâde, herran þinne.

and þec hâligra heortan cræftas,
sôðfæstra gehvâs sâvle and gâstas
lofiað, liffreán, leán sellende eallum,

3915. (241.) éce drihten. Annanias þec
and Azarias and Misael, metod, dômige
breóstgeþancum. ve þec bletsiað,
freá folca gehvâs, fæder ælmihtig,
sôð sunu metodes, sâvla nergend,

3920. hæleða helpend, and þec, hâlig gâst,
vurðað in vuldre, vitig drihten;

ve þec herigað, hâlig drihten,
and gebedum bremað. þû gebletsad eart,
[193.] gevurðad ferhð[e], ofer vorulde hrôf,

3925. heáhcynig heofones, hâlgum mihtum,
lîfes leóhtfruma ofer landa gehvile.'

Ðâ þæt ehtode* ealde þeode
Nabochodonossor við þâm nêhstum
folcgesîðum (242.) 'þæt eóver fela geseah,

3930. þeóden mîne, þæt ve þrý syndon
geboden tô bæle in byrnende
fýres leóman. nú ic þær feóver men
geseó tô sôðe, nales me selfa leogeð.'

Ðâ cvæð se þe væs cyniges ræsva,
3935. vîs and vordgleáv: 'þæt is vundra sum,
þæt ve þær eágum onlôciað.

geþenc, þeóden mîn, þîne gerysna.
ongyt georne, hvâ þâ gyfe sealde
gingum gædelinge. hie god herigað

3940. áne écne, and ealles him

* Jun. p. 84.

3913. sóðfæstra Th. — 3914. líf-freán Th. — 3915. éce. annanias Th. —
3916. Adzarias Jun. Th. dômige Th. — 3919. sóð Th. — 3924. ferhð
Ms. Jun. Th. hróf Th. — 3930. mîne Th. — 3931. bæle Th. — 3932.
fýres Th. — 3933. sóðe Th. — 3935. vîs 1 vórd-gleav Th. — 3936.
onlôciað Th. — 3937. mîn. þîne Th. — 3939. gædeling, 'socius,
sodalis;' ahd. kadulinc, katalinc, gatiling, alts. gaduling, gado-
ling 'affinis, cognatus, popularis.' Gr. Gr. 2, 352. Beov. Z. 5230:
'his gædelinges (gúðgevædu).' — 3940. áne écne Th.

- be naman gehvâm on neôd sprecað;
þanciað þrymmes þristum vordum,
cveðað, he sie âna ælmihtig god,
vitig vuldorcýning vorlde and heofona.
3945. âban þû þâ beornas, brego Caldêa,
ût of ofne. (243.) nis hit ôvihtes gôð,
þæt hie sien on þâm lâðe leng, þonne þû þurfe.
[195.] Hêt þâ se cýning tô him cnihtas gangan.
hyssas hearde hýrdon lâre,
3950. cyrdon cynegôðe, svâ hie gecýðde vâron.
hvurfon hæleð geonge tô þâm hæðenan foran.
vâron þâ bendas forburnene, þe him on bânum lâgon,
lâð searo leóða cýninges, and hyra lîce geborgen.
næs hyra vlîte gevemmed, ne nânig vrôht on hrægle,
3955. ne feax fýre besvæled; ac hie on friðe drihtnes
of þâm grimman grýre glade treddedon,
gleávmôðe guman, on gâstes hyld.
[196.] Ðâ gevât se engel up (244.) sêcan him êce
dreámas,
on heánne hrôf heofona rîces.
3960. hêhþegen and hold hâlgum metode
hæfde on þâm vundre gevrðod þe þâ gevrhto âhton.
hyssas heredon drihten for þâm hæðenan folce,
stêpton hine sôðcvidum and him sædon fela
sôðra tâcna, ôð þæt he sylfa gelýfde,
3965. þæt se vâre mihta valdend, se þe hie of þâm mirce generede.
Gebeád þâ se bræsna Babilône veard,
sviðmôð sînum leóðum, þæt se vâre his aldre scyldig,

-
3942. vórdum Th. — 3943. âna Jun. Th. — 3945. âban Th. — 3946. út.
ôvihtes gôð Th. — 3947. lâðe Th. — 3949. lâre Th. — 3950. gôðe
vâron Th. — 3951. tô Th. — 3952. benne Jun. Th. bendas Th. N.
bânum lâgon. — 3953. lâð. lîce Th. lîce Jun. — 3954. nânig. — 3955.
fýre. âc. — 3957. gleav-môðe. — 3958. gevât up. sêcan. êce. — 3959.
hrôf. rîces. — 3960. þegn Jun. — 3962. heredo Ms. Jun. — 3963.
hie Ms. Jun. cvydum Jun. — 3964. tâcna. — 3965. vâre. — mirce,
myrc 'obscurus, tenebrosus,' alts. mirki Gr. Gr. I, 343. Gr. Andr. und
El. S. XIX. Andr. Z. 1219: '(þeáh þû drype þolige) myrce manslaga.'
— Hier jedoch ist es das subst. mirce 'tenebræ, carcer,' nach Lye
s. v.; das Wort ist sonst nicht nachgewiesen — 3966. babilône. —
3967. sviðmôð sînum.

- se þæs onsôce, þætte sôð vâre
 mâre mihta valdend, se hie of þâm morðre âlÿsde.
3970. âgæf him þâ his leôda lâfe, þe þâr gelæd* de vâron, * Jun. p. 85.
 and nahte ealdfeôndum, þæt hie âre hæfdon.
- Væs heora blæd in Babilône, siððan hie þone bryne
 fandedon.
- (245.) dôm veaŕð æfter duguðe gecÿðed, siððan hie
 drihtne gehÿrdon;
- vâron hyra rædas rice, siððan hie rodera valdend,
 3975. hâlig heofonrices veard, við þone hearm gescylde.
- [197.] Ðâ ic sêcan gefrægn
 sôðum vordum, siððan he vundor onget,
 Babilône veard, þurh fÿres bryne,
 hû þâ hyssas þrÿ hâtan ofnes
3980. fær grÿre, fÿres, oferfaren hæfdon,
 vylm þurhvôdon, svâ him viht ne sceôd
 grim glêda nîð, godes spelbodan,
 frecnan fÿres; ac him frið drihtnes
 við þæs egesan grÿre aldor gescylde.
3985. Ðâ se þeôden ongan geþinges vyrcan.
 hêt þâ tôsomne sîne leóde,
 and þâ on þâm meðle ofer menigo bebeád
 vÿrd gevordene and vundor godes,
 þætte on þâm cnihtum (246.) gecÿðed væs:
3990. 'onhicgað nû hâlige mihte,
 vîse vundor godes. ve gesâvon, þæt he
 við cvealme gebearh cnihtum on ofne,

-
3968. onsôce. sôð vâre. — 3970. agaf Jun. — 3971. nægan „poetice,
 ut videtur, pro hnigan, inclinare se, morem gerere“ Lye, mit Be-
 zugnahme auf Z. 2952: 'þæt hine veroda god vordum nægde.' Es
 müsste nahte eine Nebenform zu nægde sein; es auf nâgan d. i.
 ne âgan zurückzuführen, verbietet der Sinn. — âre. — 3973. dôm.
 — gehÿrdon. — 3974. rædas rice. — 3976. sêcan. sôðum vordum.
 — 3978. fÿres. — 3979. þrÿ hâtan ofnes. — 3980. fær. fÿres.
 — 3981. þurhvôdon. — 3982. ac godes spelbodan Jun. Th. — 3983.
 fÿres. ac. — 3986. sîne. — 3987. meðel 'concio,' zu maðelian
 (Z. 346. 519. 1814.) gehöriĝ. El. Z. 280. Andr. Z. 262. C. Z. 3184.
 — Andr. Z. 1436. 1626. El. Z. 592. 785. Vgl. meðelstede 'consilium.'
 Z. 3326. 3471. 3663. Andr. Z. 658. El. Z. 553 — bebeád. — 3992. ofne.

- lâcende lîg þâm þe his [198.] lóf bâron.
 forþâm he is âna ælmihtig,
 3995. êce drihten, se þe him dôm forgeaf,
 spôvende spêd þâm þe his spel berað;
 forþon vitigað þurh vundor monig
 hâlgum gâstum þe his hyld curon.
 cûð is, þæt me Daniel dyglan svefnes
 4000. sôðe gesæde, þæt ær svîðe ôðstôd
 manegum on môde mînra leóda,
 forþâm ælmihtig eácenne gâst
 in sefan sende, snyttro cræftas.'

- Svâ vordum spræc verodes ræsva,
 4005. Babilône veard, siððan he beácen onget,
 svûtol tâcn godes. no þý sêl dyde;
 ac þâm æðelinge (247.) oferhygd gesceód.
 veař him hyrra hyge and on heortan geþanc
 mâran môdsefan, þonne gemet vâre,
 4010. ôð þæt hine mid nýde nyðor âsette
 metod ælmihtig, svâ he manegum dêð
 þâra þe þurh oferhyd upâstigeð.

[199.] þâ him veař on slâpe svefen ætýved,
 Nabochodonossor; him þæt nêh geveař.

- * Jun. p. 86. 4015. þuhte him, þæt on fol* dan fægre stóde
 vudubeám vlitig, se væs vurtum fæst,
 beorht on blædum. næs he bearve gelíc;
 ac he hlifode tô heofontunglum,
 svilce he oferfæðmde foldan sceátas,
 4020. ealne middangeard, ôð merestreámas,
 tvîgum and telgum. þær he tôgeseah,
 þuhte him, þæt se vudubeám vild [200.] deór scylde,
 âne æte (248.) eallum heolde,

3993. lîg. lóf bâron. — 3994. âna Jun. âna êce Th. ece drihten ælmihtig
 Jun. Th. — 3995. dôm. — 3996. spôvende. S. Z. 2109. Anm. Die-
 selbe Wendung Cod. Ex. 117, 16. — spêd. — 3998. hýld. — 4000.
 sôðe gesæde. ær. ôðstód. — 4001. môde. mînra. — 4004. vórdum —
 4006. tacen Jun. tâcn Th. S. Z. 4032. 4235. þý sêl; sêl 'melius.'
 El. Z. 795: 'ic gelyfe þe sêl (and þý fæstlîcôr).' — 4007. oferhýgd. —
 4009. mâran môd-sefan. vâre. — 4012. úp. — 4013. ætýved. —
 4015. stóde. — 4017. gelíc. — 4018. ác. — 4020. mére-streamas. —
 4021. tvîgum. — 4023. âne æte Th. âne Jun.

- svylce fuglas eac heora feorhnere
 4025. on þæs beames blêdum nâme.
 þuhte him, þæt engel ufan of roderum
 stîgan cvôme, and stefne âbeád,
 torhtan reorde hêt þæt treóv ceorfan
 and þâ vildeór on veg fleón,
 4030. svylce eac þâ fugolas, þonne his fyll côme.
 hêt þonne besnædan seolfes blêdum,
 tvîgum and telgum, and þêh tâcen vesan,
 vunian vyrtruman þæs vudubeames
 eorðan fæstne, ôð þæt eft cýme
 4035. grêne blêda, þonne god sylle.
 hêt eac gebindan beám þone miclan
 ârenum clammum and îsernum,
 and gesæledne in sūsl dôn,
 þæt his môd vite, þæt migtigra vîte vealdeð,
 4040. (249.) þonne he him við mæge.
 [201.] þâ of slæpe onvôc (svefn væs æt ende)
 eorðlic æðeling. him þæs egesa stôd,
 grýre fram þâm gâste, þe þyder god sende.
 Hêt þâ tôsomne sîne leóde,
 4045. folctogan. frægn ofer ealle
 svîðmôd cyning, hvæt þæt svefen bude:
 nalles þy he vênde, þæt hie hit viston,
 ac he cunnode, hû hie cveðan voldon.
 Ðâ væs tô þâm dôme Daniel hâten,
 4050. godes spelboda. him væs gæst geseald
 hâlig of heofonum, se his hyge trymede.
 on þâm drihtenveard deópne visse
 sefan sîdne geþanc and snytro cræft,
 [202.] vîsne vordcvide. eft he vundor manig
 4055. metodes mihte for men ætbær.
 þâ he secgan ongan svefnes vôman,
 (250.) heáhheort and hæðen heriges vîsa,

4026. róderum. — 4027. abeád. — 4029. fleón. — 4030. côme. — 4031.
 besnædan. — 4032. tâcen. — 4035. ville (statt sylle) Th. N. — 4038.
 dôn. — 4039. mód. — 4041. onvóc. — 4042. stód. — 4044. sîne. —
 4046. svîðmód. — 4047. vênde. — 4048. ác. — 4049. dóme. — 4053.
 sîdne. — 4054. vîsne vórd-cvide. — 4055. mihta Jun. Th. mihtum
 Th. N. ætbær. — 4056. ongán. — 4057. vîsa.

ealne þone egesan, þe him eóved væs;
 bæd hine áreccan, hvæt seó rún bude,
 4060. hófe háligu vord and in hige funde
 tô gesecganne sôðum vordum,
 hvæt se beám bude, þe he blīcan geseah,
 and him vitgode * vyrda geþingu.

* Jun. p. 87.

He þā svīgode; hvæðere sôð ongeat
 4065. Daniel æt þām dōme, þæt his drihten væs,
 gumena aldor, við god scyldig.
 vandode se vīsa; hvæðre he vorde cvæð,
 árcræftig ár, tô þām æðelinge:

‘þæt is, veredes veard, vundor unlytel,
 4070. þæt þû gesāve þurh svefen cuman
 heofonheāne beám and þā hālgan vord,
 yrre and egeslīcu, þā se engel cvæð,
 þæt þæt treóv sceolde telgum besnæded
 (251.) foran áfeallan, þæt ár fæste stôd,

4075. and þonne mid deórum dreámleás beón,
 vësten vunian, and his vyrtruman
 foldan befolen fyrstmearc vesan
 stille on staðole, svā seó stefn gecvæð;
 ymb seofon tīda sæde eft onfôn:

4080. svā þīn blæd bið; svā se beám geveóx
 heáh tô heofonum, svā þû hæleðum eart
 āna eallum eorðbūendum
 veard and vīsa. nis þe viðerbreca
 man on moldan, nymðe metod āna,

4085. se þec āceorfeð of cyningdōme
 and þec [203.] vineleásne on vræc sendeð,
 and þonne onhveorfeð heortan þīne,

4059. rún. — 4060. hófe. vórd. — 4061. sóðum vórdum. — 4062. blīcan
 Jun. Th. — 4063. vyrda. — 4064. sóð. — 4065. dōme. — 4067.
 vándode se vīsa. vórde. — 4068. árcræftig ár Jun. Th. — 4069. ún-
 lytel. — 4071. heane Ms. Jun. — beám. — 4073. besnæded. — 4074.
 áfeallan. ár. stód. — 4075. beón. — 4076. vësten. — 4079. onfón
 Jun. — tīda. sæde. onfón. — 4080. þīn blæd lið Th. bið Th. N.
 — beám. — 4082. āna Jun. Th. — 4083. vīsa. nis. — 4084. āna
 Jun. Th. — 4085. āceorfeð. cyningdōme. — 4086. vineleasne. —
 4087. þīne.

- þæt þû ne gemyndgast æfter mândreáme,
(252.) ne gevittes vâst, butan vildeóra þeáv;
4090. ac þû lifgende lange þrage
heorta hlȳpum geond holt vunast.
ne bið þec mælmete, nymðe môres græs,
ne rest vitod; ac þec regna scûr
vêceð and vreceð, svâ vildu deór,
4095. ôð þæt þû ymb seofon vinter sôð gelȳfest,
þæt sie ân metod eallum mannum
reccend and rîce, se on roderum is.
Is me svâ þeáh villa, þæt se vyrtruma
stille væs on staðole, svâ seó stefn gecvæð,
4100. and ymbe seofan tîde sæde onfênge;
svâ þîn rîce restende bið
ânvloh for eorlum, ôð þæt þû eft cymst.
Gehyge þû, freá mîn, fæstlicne ræd,
syle ælmyssan, ves earmra hleo,
4105. þinga for þeódne, ær þâm seó þrah cȳme,
(253.) þæt he þec âvorpe of voruldrîce.
[205.] Oft metod âlæt monige þeóde
vyrcean, þonne hie voldon sylfe
fyrene fæstan, ær him fær godes
4110. þurh egesan grȳre aldre gesceóde.
No þæs fela Da*niel tô his drihtne gespræc
sôðra vorda þurh snytro cræft,
þæt þæs â se rîca reccan volde
middangeardes veard; ac his môd âstâh
4115. heáh fram heortan. he þæs hearde ongeald.

* Jun. p. 88.

4088. gemydgast Mscr. mán-dreame Th. — 4090. lifgende. — 4092. mæl-
mete. môres. — 4093. rést. ác. scûr. — 4095. sóð. — 4096. ân.
— 4097. rîce. sé. — 4100. tîde. sæde. — 4101. þîn rîce. — 4102.
ânvloh. Jun. Th. ânvloh „[ab ân privativa et vlôh fimbria; orna-
mentum, decus] ‘inornatus, invenustus, deformis, incultus, negle-
ctus.’” Lye Suppl. s. v. — Andr. Z. 1471. ff: ‘næs him gevemmed vlite,
ne vlôh of hrægle lungre âlȳsed, ne loc of heáfde, ne bân gebrocen.’
Juliana (Cod. Ex. 277, 32 ff.): ‘þâ gên seó hâlge stôd ungevemmede
vlite; næs hyre vlôh ne hrægl, ne feax ne fel fȳre gemæled.’ — 4103.
mîn. ræd. — 4105. ær. — 4106. voruld-rîce. — 4107. alæt. — 4109.
ær. — 4112. sóðra vorda. — 4113. á Jun. á se rîca Th. — 4114.
ác. mód.

- Ongan þā gyddigan, þurh gylp micel,
Caldêa cyning, þā he ceastre veold,
Babilône burh, on his blæde geseah
Sennera feld sîdne bevindan,
4120. heáh[burh] hlifigan, þæt se heretyma
verede gevorhte þurh vundor micel.
(254.) veaŕð þā ânhydig, ofer ealle men
svîðmôð in sefan, for þære sundorgife,
þe him god sealde, gumena rîce,
4125. world tô gevealde in vera lîfe.
'þû earð seó micle and mîn seó mære burh,
þe ic gevorhte tô vurðmyndum,
rûme rîce; ic reste on þe,
eard and êðel âgan vylle.'
4130. Ðā for þām gylpe gumena drihten
forfangen veaŕð and on fleām gevât,
âna on oferhyd ofer ealle men,
(svâ vōð vera on gevindagum)
geocrôstne sîð (255.) in godes vîte,
4135. þāra þe eft lifigende leóde begete.
[206.] Nabochodonossor, siððan him nîð godes
hrêð of heofonum hete gesceóde,

4118. blæde. — 4119. sîdne. — 4120. heahburh hlifigan Th. N. — 4121.
vúndor Jun. — 4122. ânhydig Jun. Th. — 4123. svîðmôð. — 4124.
rîce. — 4125. lîfe. — 4126. mîn. mære. — 4128. rûme rîce. — 4129.
âgan. — 4131. gevât. — 4132. âna. vōð = vâð 'iter,' nach Thorpe's
Annahme in der Note zu unserer Stelle. Anders Lye s. v.: „in fu-
gam abiit singularis in arrogantia super omnes homines, sicut effa-
tum hominum in tyrannidis diebus prædixerat i. e. Expulsus est
regno omnium arrogantissimus. Nebucadnezzer, juxta prophetiam
apud homines divulgatam, ipso adhuc imperante; Cæd. 88, 11.“ —
Sicher hat vōð die Bedeutung von 'sonus, vox, carmen.' El. Z. 748:
(Erl. S. 155.) 'vōða vlitigaste, carminum pulcherrimum.' Cod. Exon.
118, 4: 'vōð upâstâg (sonus ascendit), cearfulra cirm.' — 125, 30 ff.:
'vrôht onvilleð, vōð (sonus) oðerne lythvon hleoðode.' 156, 8:
'vōðe hófun.' — vōðbora 'propheta, orator' (Cod. Exon. 19, 18.
295, 19. 346, 21. 489, 17.); vōðcræft poesis Gr. Gr. I, 364. Cod
Exon. 234, 30. 360, 7. vōðsong 'propheticum carmen.' Cod. Exon.
4, 1: 'vitgena vōðsong.' — 4134. vîte. — 4135. lifigende Th. be-
rehte Th. N.

seofon vinter samod sūsl þrôvode,
vildeóra vësten, vinburge cyning.

4140. Ðā se earfoð mæg uplôcode,
vildeóra gevīta, þurh volena gang,
gemunde þā on môde, þæt metod vāre
heofona heāhcýning, hæleða bearnum
āna ēce gāst. þā he eft onhvearf

4145. vōdan gevittes, þær þe he ār vīde bær
herevōsan hige, heortan getenge;
þā his gāst āhvearf in godes gemynd,
mōd tō mannum, siððan he metod onget.

gevāt þā earmsceapen eftsiðian,
4150. nacod nýdgenga [207.] nīð geþafian,
(256.) vundorlic vræcca and vāda leās,
mætra on mōdgeþanc tō mancynne,
þonne gumena veard in gylpe vās.

Stōd middangeard æfter mandrihtne,
4155. eard and ēðel æfter þām æðelinge,
seofon vinter samod, svā no svīðrode
rice under roderum, ôð þæt se ræsva com.

[208.] þā vās eft geseted in aldordôm
Babilōne veard. hæf* de beteran þeāv,

4160. leohtran geleāfan in liffruman:
þætte god sealde gumena gehvilcum
velan svā vīte, svā he volde sylf.

Ne lengde þā leóda aldor
vitegena vorðevyde; ac he vīde beād
4165. metodes mihte, þær he meld āhte.
siðfæt sægde sīnum leódom,

4139. vild deora Jun. vildeora vësten. vín-burge Th. — vinburg dilecta

urbs' Lye; oder 'Freudenburg?' (Gr. Andr. und El. XXXVII.)
C. Z. 3576. Andr. Z. 1637. vinbyrig Andr. Z. 1672. — 4140. úp.

— 4141. vilddeora Jun. — 4142. móde. — 4144. āna Jun. āna ēce
Th. — 4145. vōdan. ār vīde. — 4148. mōd. — 4149. gevāt. — 4150.

nýd-genga. geðavian Th. gepolian Th. N. — 4151. vāda. — 4152.
mæte 'mediocris; modestus.' „mætra on mōðgeþanc. 'moderatio

in animo;' Cædm. 88, 21." Lye s. v. — 4154. stōd. — 4157. rice.
cóm. — 4160. lif-fruman. — 4162. vīte Jun. Th. — 4163. lengian

'prolongare, differre.' Lye s. v. — 4164. ác he vīde. — 4166. sīnum.

* Jun. p. 89.

vīde vāðe, þe he mid vilddeórum áteáh,
(257.) ôð þæt him freán godes in gāst becvom
rædfæst sefa, þā he tō roderum beseah.

4170. vȳrd vās gevorden, vundor gecȳðed,
svefn gesêðed, sūsl āvunnen,
dōm gedēmed, svā ær Daniel cvæð,
þæt se folctoga findan sceolde
earfoðsīðas for his ofermēdlan,

4175. svā he ôfstlīce god spellode
metodes mihtum for mancynne.

Siððan in Babilōne burhsittendum
lange hvīle lāre sægde

Daniel dōmas. siððan deóra gesīð,

4180. vildra værgenga of vāðe cvom,
Nabochodonossor of nīðvracum,
siððan veardode vīde rīce,
heold hæleða gestreón and þā heán burh,
frōd foremihtig folca ræsva,

4185. Caldêa cyning, ôð þæt him cvelm gesceód.
(258.) svā him ofer eorðan andsaca ne vās
gumena ænig, ôð þæt him god volde
þurh hrȳre hreddan heárīce.

Siððan þær his aferan eād bryttedon,

4190. velan, vunden gold in þære vīdan byrig,

4167. vīde. — 4168. becvóm. — 4171. gesêðan 'probare, wahrnehmen'
von sôð verus. Gr. Gr. I, 361. Erl. S. 151. El. Z. 581: 'ne magon
ge þā vord gesêðan.' Cod. Exon. 15, 28: 'sveótule gesêðan.' „ge-
sêðendum attestante“ Gl. M. 358. — 4172. dōm gedēmed. — 4178.
hvīle. lāre. — 4179. dōmas. — 4180. værgenga = vergenga 'advena'
Lye. Cod. Ex. 137, 29: 'þæt ge his vergengan (in þone lāðan
leg lāðan mōtan)' his recluse Thorpe. 144, 28: 'on his vergen-
gan (vīte legdon)' on his recluse laid torment Thorpe, der das
Wort ver mit ahd. wer latibulum?? zusammenstellt (Cod. Exon.
Notes S. 505). cvóm. — 4182. vīde rīce. — 4183. heán. — 4184.
fród. — 4188. heá rīce. — 4190. Ueber velan vunden gold (Z.
1925.) und vunden gold (Z. 2064. 2122.) lese man die ausführ-
liche Note in Grimm's Grammatik 4, 752. nach. Es ist jedoch zu
merken, dass in beiden obigen Stellen es 'velan vunden gold' heisst,
und nicht 'gold velan vunden,' es auch nicht nöthig scheint velan
als dat. zu fassen und ihm einen 'ältern noch unerklärten' Begriff bei-

ealhstede eorla, [209.] unvâclîce,
heáh hordmægen, þâ hyra hlâford lāg :

Ðâ in þære þeode âvôc his þæt þridde cneov,
væs Baldazar burga aldor.

4195. veold vera rîces, ôð þæt him vlenco gesceod,
oferhyd egle. þâ væs endedæg,
þæs þe Caldêas cyningdôm âhton,
þâ metod onlâh Medum and Persum
aldordômes. ymb litel fæc

4200. lêt Babilône blæd svîðrian,
þone þâ hæleð healdan sceoldon.
(259.) viste he ealdormen in unrihtum,
þâ þe þy rîce rædan sceoldon.

Ðâ þæt gehogode hâmsittende

4205. Meda aldor, þæt ær man ne ongan,
þæt he Babilône âbreca volde,
alhstede eorla, þær æðelingas
under vealla hleó velan brytnedon.

þæt væs þâra fæstna folcum cûðost
4210. mæst and mærost þâra* þe men bûn,
Babilon burga, ôð þæt Baldazar
þurh gylp grome godes freá sæde.

* Jun. p. 90.

Sæton him æt vîne vealle belocene;
ne onêgdon na orlegra nîð,

4215. þeáh þe feonda folc fêran cvôme

zulegen. Der Ausdruck vunden gold (auch Hel. 16, 24.: 'wundan gold,' und Hild. 32: 'wuntanê bougâ') erklärt sich leicht von gewundenen, aus Gold gefertigten Armbändern. Gr. Gr. 4, 963. — vídan. — 4191. ealhstedas Gr. Andr. und El. S. 137. alhstede (Z. 4207.). ealhstede 'palatium, ædes regia, templum;' Andr. Z. 1642: 'ealde eolhstedas.' D. M. II. Ausg. S. 58. Vgl. Z. 3321: 'alh hâligne.' — unvâclîce. — 4192. hórd-mægen. — 4193. avóc. — 4195. rîces. — 4197. caldéas. cyningdóm. — 4199. ym Ms. Jun. ymb Th. — ymb litel fæc 'per parvum intervallum.' Ebenso: El. Z. 273. 384. — El. Z. 959: 'on svá lytlum fæce.' Cod. Exon. 115, 6: 'þurh lytel fæc.' Beov. Z. 4475: 'lytel fæc.' — fæc fem. 'spatium, intervallum, tempus.' Gr. Gr. I, 331. 3, 429. — Andr. Z. 1371. (Erl. S. 131.) und Cod. Ex. 454, 32. erscheint der gen. plur. faca: 'unfyrn faca.' — 4200. blæd. — 4202. únrihtum. — 4203. rice rædan — 4204. hám-sittende. — 4205. ær. — 4210. mæst 1 mærost. bûn. — 4213. sæton. vîne. belócene.

herega gerædum tô þære heáhbyrig,
þæt hie Babilône âbrecað mihton.

Gesæt þa tô symble sîdestan dæge
Caldêa cyning mid cneómagum.

4220. (260.) þær medugâl veaƿð mægenes vîsa.
hêt þa beran Israêla gestreôn,
hûslfatu hâlegu, on hand verum,
þa âr Caldêas mid cyneþrymme,
[210.] cempa, in ceastre clâne genâmon,

4225. gold in Gerusalem, þa hie Judêa
blæd forbræcon billa ecgum
and þurh hleóðorcyme herige genâmon
torhte frætve, þa hie tempel strûdon
Salomanes seld. svîðe gulpon.

4230. Ða veaƿð bliðemôð burga aldor.
gealp gramlice gode on andan;
cvæð, þæt his hergas hyrran vâron
and mihtigran mannum tô friðe,
þonne Israêla êce drihten.

4235. him þæt tâcen veaƿð, þær he tôstarude
egeslic for eorlum (261.) innan healle,
þæt he for leódom ligevord gecvæð,
þa þær in egesan engel drihtnes
lêt his hand cuman in þæt heáseld.

4240. vrât þa in vage vorda gerýnu,
basve bôcstafas, burhsittendum.

Ða veaƿð folctoga forht on môde,
acul for þam egesan. geseah he engles hand
in sele vrîtan Sennara vîte.

4245. þæt gyddedon gumena mænigeo,

-
4216. gerædum. — 4218. sîdestan. — 4220. vîsa. — 4221. hét. — 4223.
â. — 4224. genâmon. — 4226. blæd forbræcon. — 4228. torhte, der
Alliteration wegen, nach Thorpe's Verbesserung. beorhte Ms. Jun.
Th. im Text. — 4230. bliðe-môð. — 4231. grámlice. — 4234. êce.
— 4235. tâcen. tôstarude. — 4237. vórd. — 4240. vrât. vâge. vórda.
— vag 'paries.' Beov. Z. 1983: '(goldfâg scinon) veb æfter vagum.'
Z. 3322: '(ac me geûðe ylða valdend,) þæt ic on vage geseah (vli-
tig hangian eald sveord eácen.)' — 4241. bôc-stafas. — 4242. móde.
— 4243. ácul. — 4244. sennara Jun. vrîtan sennara vîte Th.

hæleð in healle, hvæt seó hand vríte.

Tô þâm beácne burhsittendum
verede cōmon on þæt vundor seón.

[212.] sôhton þâ sviðe in sefan gehýdum,

4250. hvæt seó hand vríte háliges gâstes.

Ne mihton ârædan rûncræftige men
engles ârendbêc, æðelinga cyn,
ôð þæt Daniel com, drihtne gecoren,
snotor and sôðfæst, (262.) in þæt seld gangan,

4255. þâm væs on gâste godes cræft micel.

tô þâm ic georne gefrægn gyfum ceáþian

burhgeveardas, þæt he him bôcstafas

ârædde and ârehte, hvæt seó rûn bude.

Him æcræftig andsvarode

4260. godes spelboda, gleáv * geþances:

‘no ic við feohsceattum ofer folc bere

drihtnes dômas, ne þe dugeðe can,

ac þe unceápunga orlæg secge,

vorda gerýnu, þâ þû vendan ne miht.

4265. Ðû for ânmêðlan in âht bere

hûslfatu hâlegu on hand verum,

on þâm ge deóflu drincan ongunnon,

þâ âr-Israêla in æ hæfdon

æt godes earce, ôð þæt hie gylp besvâc,

4270. vîndruncen gevit. svâ þe vurðan sceal.

no þæt þîn aldor âfre volde

godes goldfatu (263.) in gylp beran;

he þý hraðor hremde, þeah þe here brohte

* Jun. p. 91.

4248. seón. — 4251. arædan. rûncræftige. — 4252. ærend-bêc. — 4253. cōm. gecóren. — 4254. sóðfæst. — 4257. bôc-stafas. — 4258. rûn. — 4259. æ-cræftig. — 4262. dômas. — 4263. órlæg. — 4264. vórda. — 4268. ár. æ. — 4269. æt godes earce; dieselbe Verbindung El. Z. 400. — earc ‘eista,’ goth. arka, ahd. arha, wird nicht blos von Noah’s Arche (Z. 1308. 1361. 1384. 1418. ‘earc Noes;’ 1445. 1456. 1483.) gebraucht, sondern auch von jedem andern Schrein Cod. Ex. 479, 3. Vgl. earcebord Z. 1328. 1349. 1352. 1398. — besvâc. — 4271. þîn. — 4273. ne Ms. Jun. Th. he Th. N. — hremman ‘impedire,’ zu unterscheiden von hrêman ‘clamare,’ wovon hrêmig ‘clarus, famosus.’ Gr. Gr. I, 361. Andr. Z. 864. 1699. El. Z. 1138.

Israêla gestreón in his âhtegeveald.

4275. ac þæt oftor gecvæð aldor þeóða
sôðum vordum ofer sîn mægen,
siððan him vuldres veard vundor gecyðde,
þæt he vâre âna ealra gesceafta
drihten and valdend, se him dôm forgeaf,
4280. unscyndne blâd eorðan rîces,
and þû lignest nû, þæt sie lifgende
se ofer deóflum dugeðum vealdeð.

* * *

4276. sóðum vórdum. sîn. — 4278. ána. — 4279. dóm. — 4280. rîces. —
4281. lifgende. — 4282. „Hactenus omnia in Codice MS^o elegantiore
manu sunt exarata; sequentia vero, a pagina 213. usque ad finem,
minore cum cura sunt perscripta, videnturque adjecta ab aliquo, qui
(quemadmodum ex fine libri colligitur) hunc veluti Librum Secundum
prioribus putavit adiiciendum.“ Junius p. 91. — Um die Richtigkeit der
obigen Bemerkung über die zweite Hand prüfen zu können, habe
ich ein Facsimile eines Theils von Pag. 1. und Pag. 213. des Codex
(Bodl. Jun. XI.) beigegeben. Jenes ist aus „H. Ellis' Account of
Cædmon's metrical Paraphrase of Scripture History, an illuminated
Manuscript of the tenth Century“ entnommen; dieses von meinem
Collegen, dem Herrn Dr. Ihne, in Oxford durchgezeichnet worden.

II.

[213.] (265.) þæt veaŕð underne eorðe būendum,
þæt meotod hæfde miht and strengðo,
þâ he gefestnade foldan sceátas.

seolfa he gesette sunnan and mōnan,

5. stânas and eorðan, streām ūton,
sâvæter and volcen þurh his vundra miht.

deópne ymblyt clêne ymbhaldeð

meotod on mihtum, and alne middangeard.

he selfa mæg sâ geondvlitan

10. grundas in heofene, godes âgen bearn.

and he ârîman mæg rægnas scûran

dropena gehvelcne, daga enderîm.

Seolua he gesette, þurh his sôðan miht,

svâ se vyrhta, þurh his vuldres gâst,

15. serede and sette (266.) on six dagum

eorðan dâelas, upon heofonas,

heânne holme. Hvâ is þæt þe cunne,

orþonc clæ*ne, nymðe êce god?

dreámas he gedâelde duguðe and geteode

20. Adam ârest, and þæt æðele cyn,

engla ordfuman, þætte eft forveaŕð.

þuhte heom on mōde, þæt hit mihte svâ,

* Jun. p. 92.

2. miht and stréngðo. — 3. hé. fóldan. — 4. gesétte. mōnan. — 5. stânas. ūton. — 6. volcen Jun. sâ-væter 7 volcen Th. — 7. uphaldeð Th. N. — 9. sâ geónd-vlitan. — 10. âgen. — 11. arîman. rægnas scûran. — 12. énde-rim. — 13. sóðan miht. — 14. gâst. — 15. serian 'concin-nare;' serede 7 sette concinnavit et disposuit. serian ymb deli-berare super: me seredon ymb (II, Z. 499.) 'me deliberarunt super' Lye s. v. — six. — 16. dâeles Jun. Th. dalas Th. N. up on heofonum Th. — 17. hvâ is. — 18. clene Jun. clâne Th. êce Th. 19. dreámas. dúguðe 7 geþeode Jun. Th. geteode Th. N. — 20. ádam ârest. cýn. — 21. órd-fruman þ þe Th. þ te Jun. — 22. him Jun. heom mōde, þ hit mihte svâ Th.

- þæt hie vëron seolfe svegles brytan,
vuldres valdend. him þær vors gelamp.
25. þā heó in helle hām staðeledon
ân æfter ôðrum in þæt atole scref,
þær heó brynevelme bīdan sceolden,
sāran sorge, nales svegles leóht
habban in heofnum heáhgetimbrad,
30. ac gedūfan sceolun in þone deópan vælm,
niðær undær nessas (267.) in þone neóvlan grund,
grêdige and gīfre. God āna vāt,
hū he þæt scyldige verud forscrifen hefde.
Cleopað þonne se alda út of helle,
35. vriceð vordcvedas vëregan reorde

-
24. vise gelamp Jun. vors gelamp. — 25. helle. hām. — 26. án. átole scréf. — 27. héo. bīdan. — 28. sāran. — 30. ác. — 31. niðer under Jun. niðær undær nēssas Th. „ nesse, a ness, promontorium. v. næssas (II., Z. 91. 136.), profunda, locus depressus. niðer under nessas in þone neóvlan grund ‘infra, sub profunda, in imis terræ partibus’ Lye s. v. Cod. Exon. 136, 2: ‘(in þæt atule hūs) niðer under næssas,’ down under earth’s foundations Thorpe. El. Z. 831: ‘under neólum niðer næsse gehýdde (in þeóstorcofan)’ sub terra profunda, ima (Erl. S. 157.). Andr. Z. 1306: ‘under niflan næs’ (‘hinter dem tiefen Berge oder Erdrand’ Gr. I. c). Andr. Z. 1710: ‘hie þā gebrohton æt brimes næsse (on vægþele vigan unslavne).’ Beov. Z. 444: ‘(land gesávon, brimclifu blīcan, beorgas steápe) síde sǣnæssas.’ Z. 1136: ‘þæt ic sǣnæssas (geseón mihte).’ Vgl. noch Beov. Z. 2716 ff.: ‘vindige næssas, frecne fengelád, þær firgenstreám under næssa genipu niðer gevíteð, flód under foldan.’ — neóvol, neól nívol ‘pronus, imus; præceps.’ Gr. Gr. I, 370. — 32. āna. — 33. scyldiverud Jun. scyldige verud Th. forscrīfan ‘condemnare.’ Beov. Z. 212: ‘(siððan him scyppend) forscrifen hæfde.’ — scrīfan ‘confessionem accipere’ (Gr. Gr. I, 363. 1, 896.); ‘iudicare, punire’ Kemble Gl. Beov.; ‘ordinare’ D. M. II. Aug. S. 378. Beov. Z. 1952: ‘(hū him scirmetod) scrīfan ville.’ Cod. Exon. 353, 14: ‘scrifen scrad glad.’ — gescrīfan dasselbe; C. Z. 3068: ‘on nied gescráf.’ El. Z. 1047: (Erl. S. 161) ‘vyrd gescráf.’ Beov. Z. 5145: ‘svā him vyrd ne gescráf.’ Andr. Z. 787: ‘(svā him freá mihtig) scippend vera gescrifen hæfde.’ Andr. Z. 297: ‘(siððan ge eóvre gafulrædenne ágifen habbað sceattas gescrifene.’ — scrift engl. shrift ‘confessio, die Beichte.’ Gr. Gr. 2, 196. — 34. út. — 35. vrican = vrecan, recan, reccan Z. 3288. 3677. 4113. Andr. 1489. El. 282. u. s. f.) ‘narrare, exponere.’ Andr. 1548: ‘geómorgidd vrecen gehðo mǣnan’ (Erl. S.

- eisegan stefne: 'hvær com engla þrym,
þá þe ve on heofnum habban sceoldan?
þis is þeostræ hām þearle gebunden,
fæstum fýrclommum. flór is on velme,
40. áttre onæled. nis nú ende feor,
þæt ve sceolun ætsomne sūsel þrōvian
veán and vergum, nalles vulres blæd
habban in heofnum, hēhselda vyn.
Hvæt! ve for dryhtene iu [214.] dreāmas hefdon,
45. song on svegle, sēlrum tīdum;
þær nú ymb þone écan æðele stondað
hæleð ymb hēhseld. herigað drihten
vordum and vercum, (268.) and ic in vīte sceall
bīdan in bendum, and me bættran hām
50. for oferhygdum æfre ne vēne.
Ðā him andsveradan atole gāstas,
svarte and synfulle sūsle begrorenne:
'þū ūs gelærdæst þurh lyge þīnne,
þæt ve helende heran ne scealdon.
55. þuhte þe ānum, þæt þū āhtest alles gevald,
heofnes and eorðan, vāre hālig god,
scypend seolfa. nū eart tū earmsceaða
in fýrlocan feste gebunden.
vēndes þū þurh vuldor, þæt þū voruld āhtest,
60. alra onvald, and ve englas mid þec.
atol is þīn onseón. Habbað ve alle svā

134). Beov. Z. 1739: 'and on spēd vrecan spel gerāde.' *gid vrecan*,
'verba facere, loqui' Beov. Z. 2124. 4304. 4888. 6338. — 36. eisega
stefn 'ferrea vox' Lye. — 38. se ðeostræ Jun. in den Erratis: þis is
ðeostræ hām. — þearle adv. 'vehementer, valde' Gl. M. 341. Gr. Gr.
I, 351. Beov. Z. 1114. C. II, Z. 422. Das Adj. þearl 'validus, fortis,
audax' Andr. Z. 1116: '(hungre vāron) þearle gepreátod.' Z. 1598.
(Erl. S. 135.): 'þearlra geþinga.' El. Z. 703: 'þreánýd þes þearl.'
C. Z. 76: 'þearl æfterleán.' — 39. fýr-clommum. flór. — 40. nú. —
42. veán. — 43. hēh-selda. — 44. iú. — 45. tīdum. — 46. écan. —
47. hēh-seld. — 48. vórdum. vīte. — 49. bīdan in béndum. hām. —
50. æfre ne vēne. — 51. átole. — 53. gelærdæst. ðīnne. — 54. heran. —
55. ānum. — 57. ðu earm ȝ sceaða Jun. tu earm sceaða Th. tū hier,
und unten Z. 64, für þū du. — 58. fýr-lócan. — 59. vendes Jun.
véndes Th. C. II, Z. 677: 'þū vēndest.' — 60. vé. — 61. þīn. svā.

for þînum leásungum lýðre gefêred.
segdest ûs tô sôðe, þæt þîn sunu vâre
meotod moncynnes. hafus tû nû mâre sûsel.'

* Jun. p. 93.

65. * Svâ firenfulle fâcnum vordum
heora aldorþægn (269.) unreordadon
on cearum cvidum. Crist heó âfirde,
dreámum bedælde. hæfdan dryhtnes leóht
for oferhygdum ufan forlêten.

70. hæfdon hym tô hyhte helleflôras,
beornende bealo. blâce hvorfon
scînnan forscepene, sceaðan hvearfdon
earme æglêcan geond þæt atole scref
for þâm ânmedlan, þe hie ær drugon :

75. Eft reordade ôðre sîðe
feónda aldor; væs þâ forvorht agên,
seoððan he þæs vîtes vorn gefelde.

he sveartade, þonne he spreocan ongan,
fýre and âttre; ne bið svelc fæger dreám,
80. þonne he in vîtum vord indrâf:
'ic væs iu in heofnum hâlig ængel,
dryhtene deóre. hefde me dreám mid gode

-
62. ðinum. — leásung 'mendacium, fallacia,' zu leásian 'mentiri' (Gr. Gr. 2, 22. 267.) und leás 'falsus, fallax, mendax' (Gr. Gr. 2, 22. 267. 278. Gloss. Beov. s. v.) gehörend. El. Z. 688: 'butan þû forlæte þâ leásunga.' El. Z. 1123: 'mid leásingum.' — Vgl. unten Z. 727: 'leás viht' diabolus. D. M. II. Ausg. S. 410. — 63. sóðe. þín. — 64. mâre. — 65. vórdum. — 66. „unreordian sermocinari, disserere, disceptare, sermone divellere. Idem etenim valere videtur particula ista 'un' quod nostra 'dis' in 'discourse' cet. heora aldor þægn unreordadon eorum principem Thanum sermone divellebant“ Lye s. v. Vielmehr scheint 'unreordian' für 'onreordian' zu stehen in derselben Bedeutung wie Z. 3727 'onmælan' alloqui, compellare. — 68. liht Jun. bedælde. leoht Th. — 70. helle-flôras. — 71. beálo. blâce. — 72. scîнна 'dæmonium' Gr. Gr. I, 327. N. 336. Beov. Z. 1871: 'scuccum ('dæmonibus' von 'scucca' Gr. Gr. I, 357.) and scînnum.' Cod. Exon. 362, 4 f.: 'svâ bið scîнна þeáv, deófla vise.' Thorpe's Uebersetzung unserer Stelle ist hiernach zu bessern. — 73. æglêca für æglæca (II, Z. 162. 581. 715. Andr. Z. 1132. 1313.) 'miser, pravus;' El. Z. 901: 'eatol æclæca.' — 74. ânmedlan. ær. — 76. ágen. — 77. þes vites Jun. ðæs vites vorn gefelde Th. — 79. fýre. dreám. — 80. vórd. — 81. iú Jun. Th.

- micelne for meotode (270.) and þeós menego svâ some.
 þâ ic in môde mînum hogade,
 85. þæt ic volde tôverpan vulres leóman,
 bearn helendes, [215.] ágan me burga gevald,
 eall tô âhte, and þeós earme heáp,
 þe ic hebbe tô helle hám gelêdde,
 vêne ge þæt tácen sûtól and værgðu *
 90. * * * þâ ic ofáseald ves
 niðer under næssas in þone neóvlan grund.
 nú ic eóv hebbe tô hæftum hám gefærde
 alle of earde. nis hêr eádiges tîr,
 vloncra vinsele, ne vorulde dreám,
 95. ne ængla þreát, ne ve upheofon
 ágan ne môtén. is þes atola hám
 fýre onæled. ic eom fâh við god.
 êce æt helle duru dracan eardigað,
 (271.) hâte on rêðre; heó ús helpán ne magon.
 100. is þes vâlîca hám vîtes áfýlled.
 Nágan ve þæs heólstres, þæt ve ús gehýðan magon
 in þissum neóvlan genipe. hêr is nedran svêg,
 vyrmas gevunade. is þis vîtes clom
 feste gebunden, feónd seondon rêðe,
 105. dimme and deorce. ne hêr dæg lýhteð,
 for scedes scîman, sceppendes leóht.
 iu âhte ic gevald ealles vuldres,
 þær ic môste * * *
 in þeossum atolan æðele gebíðan.

84. móde minum hógade. — 85. vulres Th. vuldres Jun. — 86. ágan. —
 87. eáll. — 88. hám. — 89. vêne. tácen. — 89. und 90. Der gestörte
 Zusammenhang und die unterbrochene Alliteration weisen auf eine
 Lücke. — 91. undernessas Jun. under næssas Th. — 92. hám. —
 93. eadiges Th. eadigra Th. N. tîr. — 95. 96. ne up heofon ágan moten
 Jun. ne ve up-heofon ágan ne moton Th. átola hám. — 97. fýre. —
 98. êce. — 100. vâlîca hám vîtes. — 101. nágan. ús gehýðan. — 102.
 genípe. hér. svég. — nedre für nædre (I, Z. 894. 900.), næddre
 (II, Z. 339. 413.) 'vipera.' Gr. Gr. I, 331. 2, 134. — El. Z. 119. und
 141: 'hilde nædran.' — 103. gevúnade. vîtes. — 104. feondon Jun.
 seondon. rêðe Th. — 106. scîman Th. scuvan Th. N. — 107. iú Jun.
 Th. — 108. Scheinen wiederum einige Worte zu fehlen. — 109. eðele
 Jun. æðele gebíðan Th.

110. hvæt! me drihten god dêman ville
fêgum on flôre, nû ic feran com
deófla menego tô þissum dimman hām;
ac ic sceal on flýge and on flyhte * þragum
(272.) earda neósan and eóver mǎ þe
115. þes oferhydes ord onstaldon.
Ne þurfon ve þæs vênan, þæt ús vuldorcýning
æfre ville eard álêfan,
êðel tô æhte, svâ he ær dyde,
écne onvald. âh him alles gevald,
120. vuldres and vîta, valdendes sunu;
forðon ic sceal heán and earm hveorfan þý vîdor,
vâdan vræclâstas vuldre benemed,
duguðum bedêled; nânigne dreám ágan
uppe mid ænglum, þæs þe ic ær gecvæð,
125. þæt ic vâre seolfa svægles brytta,
vihta vealdend.' ac hit him vyrse gelomp :

[216.] Svâ se vêrega gâst vordum sæde
his earfoðo ealle ætsomne.
fâh in fyrnum fýrleóma stôd

130. geond þæt atole scræf áttre geblonden.
(273.) 'ic eom limvæstmum, þæt ic gelûtian ne mæg
on þyssum sídan sele, synnum forvundod.
hvæðer hát and ceald hvîlum mencgað;
hvîlum ic gehêre helle scealcas,
135. gnorniende cynn, grundas mǎnan
niðer under næssum; hvîlum nacode men

110. flora Jun. dêman. Th. — 111. fâgum on flora Th. flore Th. N. féran.
— 112. hām. — 114. mǎ. — 115. órd onstaldon Jun. Th. — S. den
hymnus Z. 4. 'ece drihten ord onsteald.' — 116 vênan. — 117. æfre.
— alêfan. — 118. ær. — 119. écne. — 120. vîta. — 121. ic hean ⁊ earma
Jun. ic sceal heán ⁊ earm. vîdor. — 122. vâdan. benémed. — vræc-
— lâstas (vreclâstas II, Z. 189. 260.) 'exulis gressus, exilium';
vâdan vræclâstas 'calcare exulis gressus, ire in exilium' Lye s. v.
Beov. Z. 2704: '(ðer earmsceapen on veres væstmum) vræclâstas
træd.' Cod. Exon. 286, 23. nochmals 'vâdan vræclâstas' „go in exile
tracks" Thorpe. Cod. Ex. 420, 24: 'vreccan lâste.' 306, 30: 'vræccan la-
stum.' — 123. nânigne dreám ágan. — 127. vórdum. — 128. fýr-leoma
stôd. — 130. geónd. — 131. sídan. — 133. hát. hvîlum. — 134. hvi-
lum. — 135. grúndas mǎnan. — 136. undernæssum Jun. hvîlum Th.

- vinnað ymbe vyrmās. is þēs vindiga sele
eall inneveard atole gefylled.
ne môt ic hihtlicran hāmes brūcan,
140. burga ne bolda, ne on þā beorhtan gescæft
ne môt ic æfre mā eāgum starian.
Is me nū vȳrsæ, þæt ic vuldres leóht
uppe mid englum æfre cūðe,
song on svegle, þær sunu meotodes
145. hahbað, eādigne bearn, ealle ymbfangen
seolfa mid sange. ne ic þām sāvlum ne môt
ænigum sceððan, butan þām ānum,
(274.) þe he tōāgan nyle * * *
þā ic môt tō hæftum hām geferian,
150. bringan tō bolde in þone biteran grund.
ealle ve syndon ungelīce,
þonne þe ve iu in heofonum hæfdon ærror
vlīte and veorðmynt. ful oft vuldres
brohton tō bearme bearn hælendes,
155. þær ve ymb hine ūtan ealle hōfan,
leómu ymb leófne lofsonga vord
drihtne sædon. Nū ic eom dædum fāh,
gevundod mid vommum. sceal nū þysne vītes clom
beoran beornende in bæce mīnum,
160. hāt on helle, hyhtvillan leās.
þā gyt feola cvi*de firna herede,
atol æglæca ūt of helle,
vītum vērīg. vord spearcum fleāh
āttre gelīcōst, þonne he ūt þurhdrāf:
165. ‘eālā drihtenes þrym! eālā duguða helm!
(275.) eālā meotodes miht! eālā middaneard!
eālā dægleóhta! eālā dreām godes!
eālā, engla þreát! eālā upheofon!
eālā þæt ic eam ealles leās écan dreāmes!

* Jun. p. 95.

137. ymb Jun. þēs. — 139. hāmes. — 141. mā Jun. Th. — 142. vȳrsa Jun.
— 143. úppe. — 146. mót. — 147. ānum Jun. Th. — 148. tō-agan.
— 149. þā. mót. hām. — 150. grúnd. — 151. úngelīce. — 152. iú
Jun. Th. — 155. ūtan. — 156. lóf-songa vórd. — 157. nū. dædum
fāh Th. fāh Jun. — 158. vītes. — 159. mīnum. — 160. hāt. — 161.
firna. — 162. út. — 163. vītum vērīg. — 164. gelīcost. út þurh-drāf.
— 167. dreām. — 168. þreát. — 169. eām. leās. écan dreāmes.

170. þæt ic mid handum ne mæg heofon geræcan,
ne mid eágum ne môt ūplôcian,
ne hūru mid eárum ne sceal æfre gehêran
þære [217.] byrhtestan bêman stefne,
þæs ic volde of selde sunu meotodes,
175. drihten, âdrîfan and âgan me þæs dreames gevald
vuldres and vynne! me þær vurse gelamp,
þonne ic tô hihte âgan môste.
nū ic eom âsceáden fram þære scîran driht,
âlæded fram leóhte in þone láðan hām;
180. ne mæg ic þæt gehicgan, hū ic in þām becvom,
in þis neóvle genip, nīðsynnum fāh.
âvorpen of vorulde vāt ic þæt nū þā,
(276.) þæt bið alles leás écan dreames
se þe heofencyninge hêran ne þenceð,
185. meotode cvêman. ic þæt morðre sceal
veán and vîtu and vrace dreógan,
gôda bedæled, iudædum fāh,
þæs þe ic geþohte âdrîfan drihten of selde,
veoroda valdend; sceal nū vreclastas
190. settan sorhgcearig, sīðas vīde : .’
Hvearf þā tô helle, þā he gehêned væs,
godes andsaca. dydon his gingran svā,
gîfre and grædige, þā hig god bedrāf
in þæt hâte hof, þām is hel nama.
195. For þan sceal gehycgan hæleða æghvylc,
þæt he ne âbælige bearn valdendes,
læte him tô bysne, hū þā blācan feónd
for oferhygdum (277.) ealle forvurdon;
neoman ūs tô vynne veoroda drihten,

170. geræcan. — 171. môt. lócian. — 172. eárum. sceál. gehêran. — 173. bêman. — 175. adrîfan. âgan. — 177. âgan. — 178. asceáden Th. — Vgl. El. Z. 1313.: ‘(svā bið þāra manna ælc) âscyred and âsceáden [separatus] scylda gehvilcre.’ El. Z. 470.: ‘(ac ic simla mec) âscêd þāra scylda.’ — scîran. — 179. alæded. láðan hām. — 180. becvóm. — 181. mid synnum fāh Jun. Th. — 182. vāt. nú. — 183. bið. écan. — 186. veán] vîtu. — 187. iú . fāh Jun. gôda bedæled iú-dædum fāh. — 188. adrîfan. — 190. sidas Ms. Jun sīðas vīde Th. — 191. gehêned. — 192. In der Handschrift steht über svā als Glosse: some. — 193. hie Jun. — 197. blācan.

200. upne êcne gefeán, engla valdend.
 he þæt gecýðde, þæt he mægen-cræft hæfde,
 mihta miccle, þā he þā mænego ádráf
 hæftas of þām heán selde. Gemunan ve þone hálgan drihten,
 êcne in vuldra. mid alra gescefta
205. [eorðan] ceósan ús eard in vuldre,
 mid ealra cyninga cyninge, se is Crist genemned.
 beoran on breóstum blîðe geþohtas,
 *sibbe and snytero. gemunan sôð and riht,
 þonne ve tô hêhselde hnîgan þencað,
210. and þone alvaldan ára biddan,
 þonne behôfað [218.] seðe hêr vunað
 veorulde vynnum, þæt him vlite scîne,
 þonne he ôðer lif eft gesêceð,
 mycele fægre land þonne þeós folde,
215. seó is vlitig and vynsum, væstmas scínað
 (278.) beorhte ofer burgum. þær is bráde lond,
 hyhtlicra hām in heofonríce,
 Criste gecvêmra. uton ácerran þider,
 þær he sylfa sit sigora valdend,
220. drihten hælend, in þām deóran hām.
 and ymb þæt hêhsetl hvîte standað
 engla fêðan, and eádigra
 hálige heofenþreátas herigað drihten
 vordum and veorcum. heora vlite scîneð
225. geond ealra vorulda voruld mid vuldorcyninge:.

* Jun. p. 96.

Ðā get ic furðor gefregen feonda[s] ondetan.
 væs him eall ful strang * * *
 vom and vîtu. hæfdon vuldorcynig
 for oferhigdum ânforlâten.

200. gefeán Jun. êcne gefeán Th. — 201. gecyðde Jun. Th. — 202. adráf.
 — 203. heán. — 204. êcne Jun. Th. — 206. genémned. — 207. ón. —
 208. sóð. — 209. hnîgan. — 210. ára. — 212. scîne. — 213. lif.
 gesêceð. — 214. Jun. lässt mycele aus. mycele ... þeós Th. — 215.
 Ueber 'seó is' steht in der Handschrift das Wort 'þær' übergeschrieben.
 Th. N. — scínað Th. — 216. bráde. — 217. hyhtlicran Jun. hyhtlicra
 hām. heofon-ríce Th. — 218. gecvêmra. ácerran. — 220. hām. —
 221. hvîte. — 222. eadigre Jun. eadrigra Th. — 224. vórdum. scîneð.
 — 226. feonda Ms. Jun. Th. N. feond Th. — 229. ánforlâten Jun. Th.

230. cvaðon eft hraðe ôðrum vordum:
 'nû is gesêne, þæt ve gesyngodon
 (279.) uppe on earde. sceolon nû æfre þæs
 dreógan dômleáse gevinna drihtnes mihtum.
 Hvæt! ve in vuldres vlite vunian môston,
 235. þær ve hálgan gode heran voldon,
 and him sang ymb seld secgan sceoldon
 [þegnas ymb þeóden] þúsendmælum.
 þá ve þær vunodon on vynnum, gehêrdon vuldres svêg,
 bêman stefne. byrhtvord ârâs,
 240. engla ordfruma, and tô þâm æðelan
 hnîgan him sanctas. sigetorht ârâs
 êce drihten, ofer ûs gestôð,
 and gebletsode bilevitne heáp
 dôgra gehvilcne; and his se deóra sunu,
 245. gâsta scyppend, god seolfa vâs,
 eallum andfeng, þe þær ûpbecom,
 and hine on eorðan âr gelêfde.
 þá þæs ofþuhte, þæt se þeóden vâs
 strang and stiðmôð. ongan ic þá steppan forð
 250. (280.) âna við englum and tô him eallum spræc:
 'ic can [219.] eóv læran langsumne ræð,
 gif ge villað mînre mihte gelêfan.
 utan oferhycgan helm þone micclan,
 veroda valdend, âgan ûs þis vuldres leóht
 255. eall tô âhte. þis is idel gylp,
 þæt ve âr drugon ealle hvîle.
 * Ðâ gevearð ûsic, þæt ve voldon svâ
 drihten âdrîfan of þâm deóran hâman,
 cýning of cestre. cûð is vîde,
 260. þæt vreclâstas vunian môton

* Jun. p. 97.

230. vordum. — 231. syngodon Jun. — 233. dómlease. — 234. ve vuldres
 vlite Jun. — 239. byrht-vórd arás. — 241. hnîgan. scas. arás. —
 242. êce. ús gestód. — 247. ár. — 248. ofþyncan 'poenitere, ægre
 ferre' Gr. Gr. 2, 905. Beov. Z. 4059. Vergleiche I, Z. 2231. 'æfþancum.'
 — 249. stiðmód. — 250. ána Jun. Th. — 251. læran. ræð. — 252.
 ve. mînre. — 254. âgan. — 256. ár. hvîle. — 257. svâ. — 258. adrí-
 fan. hâman. — 259. vîde.

- grimme grundas. god seolfa him
 rice haldeð: he is âna cyning,
 þe ùs eorre gevearð, êce drihten,
 meotod mihtum svilc. sceal nû þeôs menego hêr
 265. licgan on leahtrum; sume on lyft scacan,
 fleógan ofer foldan. fýr bið ymbûtan
 (281.) on âghvylcum. þeah he uppe seó,
 ne môt he þâm sâvlum, þe þær sêcað ûp,
 eádige of eorðan âfre gehrînan;
 270. ah ic be hondum môt hæðenne sceal[c]
 grîpan tô grunde, godes andsacan.
 sume sceolon hveorfan geond hæleða land
 and unsibbe oft onstyrian
 monna mægðum geond middaneard.
 275. ic hêr gepolian sceal þinga âghvylces
 bitres in þæs beala gnornian * *
 seóc and sorhful, þæs ic seolfa veold,
 þonne ic on heofonum hâm staðelode,
 hvæðer ùs se êca âfre ville
 280. on heofona rice hâm âlêfan,
 êðel tô âhte, svâ he âr dyde.
 (282.) Svâ gnornedon godes andsacan
 hâte on helle. him vâs hælend god
 vrâð gevorden for vomcvidum.
 285. forþon mæg gehycgan seðe his heorte deáh,
 þæt he him âfirre frêcne gepohtas,
 lâðe leahtras; lifigendra gehvylc
 gemunan symle on môde meotodes strengðo,
 gearvian ùs tôgênes grêne strâte
 290. ûp tô englum, þær is se ælmihtiga god,
 and ùs befæðman vile freóbearn godes,
 gif ve þæt on eorðan âr gepencað

261. grúndas. — 262. rice. ána Th. ána Jun. — 263. éce. — 266. fýr. —
 267. þeah Jun. Th. — 268. môt. sécað. — 269. âfre gehrînan. — 270.
 môt hæpenre sceal Jun. Th. hæðene scealcas Th. N. — 271. grîpan
 to grunde. — 273. únsibbe. onstýrian. — 276. bitre in þas bealu gnor-
 nian Th. N. — 277. sic Jun. seoc J sorhful Th. sylfa Jun. seolfa Th.
 — 278. hâm. — 279. êca Jun. Th. — 280. rice hâm alêfan. — 281.
 eðle Jun. Th. eðel Th. N. — âr. — 283. hâte. — 287. lâðe. lifigendra.
 — 288. móde. — 289. togênes. strâte. — 292. âr.

and ūs tō þām hālgan helpe gelêfāð;
þonne he ūs no forlæted, ah lif syleð
295. uppe mid englum, eádigne dreám.
tæceð ūs se [220.] torhta trumlicne hām,
beorhte burhveallas. beorhte scīnað
gesælige sávle sorgum bedælde,
þær heó æfre forð vunian mōten

300. (283.) cestre and cynestól. uton cýðan þæt
dēman ve on eorðan ærror lifigendon,
lucan mid listum locen valdendes,
ongeotan gāstlice. ūs ongear cumað
þūsend engla, gif* þider mōton,
and þæt on eorðan ær gevyrcað.
305. Forþon se bið eádig, seðe æfre vile
mān oferhycgen, meotode cvēman,
synne ādvāscan, svā he sylfa cvæð.

* Jun. p. 98.

Sōðfæste men, sunnan gelice,
310. fægre gefrætevod in heora fæderrīce
scīnað in sceldbyrig, þær heó sceppend
seolf befæðmeð, fæder mancynnes
āhefeð holdlice in heofones leóht,
þær heó mid vuldorcyninge vunian mōton
315. āva tō aldre [unsvīciende,]
āgan dreāma dreām mid drihtne gode
(284.) ā tō vorulde, ā buton ende:.

Eálā, hvæt se āvyrgda vrāðe geþohte,
þæt he heofencyninge hāran ne volde,
320. fæder frēfergendum! flōr āttre veól,
hāt under hæftum hreóvan deófla.
vīde geond vindsele veá cvānedon,
mān and morður. vās seó menego þær
svylce onæled. vās þæt eall full strong.

294. lif. — 296. hām. — 297. scīnað. — 298. bedælde. — 300. cyne-stól. — 301.
dēman. lifigendon. — 305. ær. — 306. bið. — 307. mán. — 309. sóð-
fæste. gelice. — 310. fæder-rīce. — 311. scīnað. — 315. āva Jun.
Th. — 316. āgan dreāma dreām. — 317. ā Jun. ā. abuton Th. —
318. Eála. — 320. flór. — 322. vinsele veá Jun. vīde. vind-sele vea-
cvānedon Th. — 323. mán Jun. Th. þær menego þær Jun. Th. seo
menego Th. N.

325. þonne vās heora aldor, þe þær ærest com
forð on fêðan, fæste gebunden
fýre and lige; þæt vās fæstlic þreát.
êc sceoldon his þegnas þær gevunian
atolan êðles, nalles up þanon
330. gehêran in heofonum hâligne dreám,
þær heó oft fægerne folgað hæfdon
uppe mid englum. vâron þâ alles þæs
(285.) gôða leáse; ah nymðe gryndes
vunian [ne] môten, and þone verigan sele,
335. þær is vom and vóp vîde gehêred,
and gristbítunge, and gnornunge mecga.
nabbað ve tô hyhte nymðe cyle and fýr,
veán and vîtu, and vyrma [221.] þreát,
dracan and næddran, and þone dimman hám.
340. Forðon mihte gehêran seðe æt hylle vās
tvelf mîlum nêh, þæt þær vās tôða geheáv
hlûde and geómre. Godes andsacan
hveorfan geond helle, hâte onæled
ufan and útan. him vās æghvâr vâ,
345. vîtum vêrige, vuldres bescyrede,
dreámum bedælde. Heófon deóp gehygd,
þâ heó on heofonum (286.) hám staðelodon,
þæt hie voldon benæman nergendne Crist
rodera rîces; ah he on riht geheold
350. hîred heofona and þæt hâlige seld.
Nis nânig svâ snotor, ne svâ cræftig,
ne þæs svâ gleáv,* nymðe god seolfa,
þæt âsecgan mæge svegles leóman,
hû sunnu þær scíneð ymbûtan
355. meotodes mihte geond þæt mære cynn,

* Jun. p. 99.

325. ærest côm. — 327. fýre 7 lige. — 333. gôða. — 334. [ne] von
Thorpe ergänzt. — 335. vóp vîde. — 336. grist-bítunge. — 337.
fýr. — 338. veán Jun. veán 7 vîtu Th. — 339. hám. — 341. mîlum.
tóða. — 342. hlûde. — 343. hveorfon Jun. hveorfan .. hâte onæled
Th. — 344. vá Jun. Th. — 346. bedælde. — 347. hám. — 348.
benæman. nergendne. — 349. rîces. — 351. nânig. — 352. þæs. —
353. leóman. — 354. þær scíneð.

þær habbað englas eádigne dreám,
sanctas singað, þæt is seolfa for god.

- þonne beoð þá eádigan, þe of eorðan cumað.
bringað tô bearme blôstman stences,
360. vyrte vynsume; þæt synd vord godes.
þonne hie befæðmeð, fæder mancynnes,
and hie gesegnað (287.) mid his sviðran hond,
lædað tô lihte, þær hie lif ágon
á tô aldre, uplicne hām,
365. beorhtne burhstede: blæd bið æghvām,
þām þe hælende hêran þenceð,
and vel is þām, þe þæt môt:

- Væs þæt encgelcyn, ær genemned,
Lucifer hâten, leóhtberende
370. on geárdagum in godes ríce.
þá he in vuldre vrôhte onstalde,
þæt he oferhyda ágan volde,
Satanus svearte gesôhte, þæt he volde
on heofonum hêhseld vyrcean
375. uppe mid þām êcan. þæt væs ealdor heora,
(288.) yfeles ordfruma. him þæt eft gehreáv,
þá he tô helle hnîgan sceolde
and his hîred mid hine intô geglîdan
nergendes nîð, and no seoððan
380. þæt hi môsten in þone êcan andvylitan
buton ende. þá him egsa becom
dyne for dêman, þá he duru in helle
bræc and bēgde. blis veaerð monnum,
þá hi hælendes heáfod [222.] gesávon.
385. þonne væs þām atolan, þe ve ær nêmdon

* * *

360. vord. — 363. lif ágon. — 364. á Jun. á. uplicne hām Th. — 365.
byrhtne Jun. — 368. ær genemned — 370. ríce. — 371. vroht Jun.
— 372. ágan. — 373. gepohte Ms. Jun. gesohte Th., der Alliteration
wegen. — 375. êcan. — 376. ordfruman Ms. Jun. — 377. hnîgan. —
378. into geglîdan. — 380. êcan Jun. êcan andvylitan Th. onvylitan
Th. N. — 382. dêman. — 384. he Jun. — 385. ær nêmdon. Da der
Zusammenhang offenbar unterbrochen ist, so muss hier eine Lücke
angenommen werden.

- þā vāron mid egsan ealle āfyrhte,
vīde geond vīndsele. vōrdum mǣndon:
‘þis is stronglīc; nū þes storm becom
þegen mid þreāte. þeóden engla,
390. him beforan fēreð fægere leoht,
þonne ve āfre ār eāgum gesāvon,
(289.) buton þā ve mid englum uppe vāron.
vile nū ūre vītu þurh his vuldres cræft
eall tōveorpan. nū þes egsa com,
395. dyne for drihtne, sceal þes dreórga heāp
ungeara nū atol þrōvian.
Hit is se seolfa, sunu valdendes,
engla drihten. vile uppe heonan
sāvla lǣdan, and ve seoððan ā
400. þæs yrre veorces hēnðo geþoliað.
Hvearf þā tō helle hǣleða bearnum
meotod* þurh mihte. volde manna rīm,
fela þūsenda, forðgelǣdan,
ūp tō ēðle. þā com engla svēg,
405. dyne on dægrēd. hǣfde drihten seolf
feond oferfohten. vās seó fæhðe þā gyt
open on uhtan, þā se egsa becom.
Lēt þā upfaran eādige sāvle,
Adames cyn; (290.) ac ne mōste Efeþā gyt
410. vlitan in vulder, ār heó vordum cvæð:
‘ic þe āne ābealh, ēce drihten,
þā vit Adam tvā eaples þigdon
þurh næddran nīð, svā vit nā ne sceoldon.
Gelārde unc se atola, seðe āfre nū
415. beorneð on bendum, þæt vit blǣd āhton,
hāligne hām, heofon tō gevealde.

* Jun. p. 100.

387. vinsele Jun. vīde. vīnd-sele. vōrdum Th. — 388. þes storm Jun. —
390. fēreð. — 391. ār. — 393. nū. — 394. nú. — 396. nú. — 399.
ā Jun. lǣdan. ā Th. — 400. hēnðo = hynðo (I, Z. 773. 3252.)
‘opprobrium, pernicies’ Beov. Z. 330. Andr. Z. 117: ‘(þæt þū) hveor-
fest of hēnðum in gehyld godes.’ El. Z. 210: ‘þæs hie in hynðum
sculon (tō vīdan feore vergðu dreógan.)’ — 402. rīm. — 407. becvom
Jun. — 409. adāmes. J Th. ac Th. N. — éfe. — 410. vlitan. ār. vōrdum
Th. vuldre Jun. Th. vulder Th. N. — 411. āne. ēce. — 413. nane
Jun. — 414. gelārde. nú. — 416. gevealde Jun. hām. gevalde Th.

- þá vit þæs áværgdan vordum gelyfdon,
 namon mid handum on þám hálgan treó
 beorhte blæda. unc þæs bitere forgeald,
 420. þá vit in þis háte scræf hveorfan sceoldon
 and vintra rím vunian seoððan,
 þúsenda feolo, þearle onæled.
 Nû ic þe halsige, heofonrices veard,
 for þan hîrede, þe þû hider læddest,
 425. (291.) engla þreátas, þæt ic ûp heonon
 mæge and môte mid mînre mægðe.

*

*

*

- and ymb þreó niht com þegen hælendes
 hám tô helle. is nû hæftum strong,
 vîtum vêrig, svylce him vuldorcýning
 430. for onmædian eorre geworden:

‘Segdest ûs tô sôðe, þæt seolfa god
 volde helvarum hám gelihtan.’

- Ârás þá ânra gehvylc and við earm ge [223.] sæt,
 hleónade við handa, þeah hyllegryre
 435. (292.) egeslic þuhte. vâron ealle þæs
 fægen in firnum, þæt freó drihten
 volde him tô helpe helle gesêcan.
 ræhte þá mid handum tô heofoncýninge,
 bæd meotod miltse þurh Marian hâd:
 440. ‘hvæt! þû fram mînre dôhtor, drihten, onvôce
 in middangeard mannum tô helpe.
 nû is gesêne, þæt þû eart sylfa god,
 êce ordfruma ealra gescafta:’

Lêt þá upfaran, êce drihten.

445. vuldre hæfde vîtes clomma[s]

417. vórdum. — 420. háte. — 421. rím. — 423. heofenrices Jun. nú.
 heofon-rices Th. — 426. móte. mînre. — 427. Von dieser Zeile an bis
 Z. 443. ist der Zusammenhang mehrfach so gestört, dass nicht un-
 bedeutende Lücken anzunehmen sind, obschon die Handschrift un-
 unterbrochen fortläuft. — 428. hám. nú. — 431. sóðe. — 432. hám.
 — 433. arás þa ânra gehvylc 7 við earm gesæt Th. 7 við earm-
 gerec Jun. — 436. heora Jun. Th. — 439. hâd Jnn. Th. — 440.
 mînre. onvôce. — 442. nú. — 443. 7 êce Jun. êce Th. — 444. êce
 Jun. Th. — 445. clommas Th. N.

feóndum ôðfæsted, and heó furðor sceáf
in þæt neóvle genip, nearve gebêged,
þær nú Satanus svearte þingað,
(293.) earm æglæca, and þâ atolan mid him

450. vîtum vêri* ge. nalles vuldres leóht
habban môton, ah in helle grund...
ne hi edcerres æfre môton vënan,
seoððan him væs drihten god * *
vrâð geworden. sealde him vîtes clom,

455. atole tô æhte and egsan grýre,
dimne and deorcne deaðes scûvan,
hátne hellegrund, hinsið grýre.

þæt lá væs fæger, þâ se fêða com
up tô earde, and se éca mid him

460. meotod mancynnes in þâ mæran burh.
hófon hine mid him handum hálige,
vitigan, ûp tô êðle Abrahames cynn.

Hæfde þâ drihten seolf deað ofervunnen,
feónd geflêmed. þæt in fyrndagum

465. vitegan sædon, (294.) þæt he sâvla volde...

þis væs on uhtan eall geworden,
ær dægrêde, þæt se dyne becom
hlúd of heofonum, þâ he helleduru
forbræc and forbêgdê. ban veornodon,

470. þâ hie svâ leóhtne leóman gesâvon.

Gesæt þâ mid þære fyrde frumbearn godes,
sæde sôðcvidum: 'snotre gâstas,
ic eov þurh mine mihte gevorhte,
Adam ærest and þæt æðele víf.

475. þâ hie begeton, on godes villan,
feóvertig bearna, þæt forð þonon
[geond] middangeard menio onveôcon,
and vintra feola vunian môston

* Jun. p. 101

448. nú. — 452. vënan. — 456. dimme Ms. Jun. Th. dimne Th. N. —
457. in sið Ms. Jun. von Th. verbessert: hinsið. hátne. grúnd Th. —
458. þ se fêða cóm Th. þâ Th. N. — 459. éca Jun. Th. — 460.
mæran. — 461. hófon. — 467. ær. — 468. hlúd. — 469. ban Jun.
Th. bendas Th. N. — 470. leóman. — 472. sóð-cvidum. — 473.
mine. — 474. ádam ærest. víf.

- eorlas on êðle; ôð þæt eft gelamp,
 480. * * * (295.) þæt he áfyrhte eft;
 feónd in firenum fáh is æghvâr.
 Ic on neorxnavege nive ásette
 treóv mid telgum, þæt þá tãnas úp [221.]
 æpla bâron; and git æton þá
 485. beorhtan blæda, svâ inc se baleva hêt,
 handþegen helle. hæfdon forþon hátne grund
 þæs git oferhýrdon hælendes vord.
 æten þá egsan. væs se atola beforan,
 se inc bãm forgeaf baleve geþohtas.
 490. þá me gereáv, þæt mîn handveorc * *
 carcernes clom þrôvade * * *
 Næs þá monna gemet, ne mægen engla,
 ne vitegena veorc, ne vera snytero,
 þæt eóv mihte helpan, nimðe hælend god,
 495. se þæt vîte ær tô vrece gesette.
 Ferde tô foldan (296.) þurh fæmnan hãd
 ufan from êðle, and on eorðan gebãd
 tintregan fela and teónan micelne.
 me seredon ymb secgas monige
 * Jun. p 102. 500. dægés and nihtes, hú heó me deá*ðes cvealm,
 rices boran, hrefnan mihten.
 þá væs þæs mæles mearc ágangen,
 þæt on vorulde væs vintra gerimes
 þreó and þritig geara, ær ic þrôvode,
 505. gemunde ic þæs mænego and þá mînan hãm lange,
 þæs þe ic of hæftum hãm gelædde
 úp tô earde, þæt heó ágan
 drihtnes dômas and duguðe þrym,
 vuniað in vynnum, habbað vuldræs blæd

81. fáh Jun. Th. — 486. hátne. — 487. ofergymdon Jun. Th. — vórd. Th.
 490. mîn. — 493. snytro Jun. — 495. ær. — 496. hãd Jun. Th. —
 497. gebãd. — 498. tintregan 7 fela teonan Ms. Jun. — 501. rices.
 — 583. gerimes. — 504. ær. — 505. hãm lange Th. — „lange
 may possibly be an error for 'lædde,' and 'þa minan' may be the
 Ger. 'die Meinigen.' In the Ms. 'þa' is nearly obliterated, and
 'minan' has been altered to 'minnan' by the superscription of an
 'n.' Thorpe ad h. l. — and þa minan ham lange Jun. — 506. hãm.
 — 507. ágan. — 508. dômas.

510. þúsendmælum. ic eov þingade,
þá me on beáme (297.) beornas sticedon
gárum on galgum, heov se giunga þær,
and ic eft upbecom
éce dreámas tô háligum drihtne :
515. Svá vuldres veard vordum sæde,
meotod moncynnes, ár on morgen
þæs þe drihten god of deáðe árás.
Næs nán þæs stronglic Satan gefæstnod,
þeah he være mid írne eall ymbfangen,
520. þæt mihte þám miclan mægne viðhabban;
ac he úteóde, engla drihten,
on þám fæstenne and gefætian hêt
englas eallbeorhte * * *
and leófan gingran vinum [georne],
525. and húru secgan hêt Simon Petre,
þæt he mōste in Galilêam god sceáavian
écne and trumne, svá he ár dyde.
(298.) þá ic gongan gefregn gingran ætsomne
ealle tô Galilêam; hæfdon gāstes blêd
530. * * * hāligne godes sunu;
svá heó gesêgon, hvær sunu meotodes,
þá [225.] gingran, on upp stôd, éce drihten,
god in Galilêam, tô þæs gingran þider
ealle urnon, þær se éca væs,
535. feollon on foldan and tô fōtum hnigon,
þanceden þeódne, þæt hit þus gelomp,
þæt hi sceávodon scyppend engla.
þá sōna spræc Simon Petrus:
'eart þu þis, drihten, dōme gevrðad?
540. ve þe gesávon, æt sumum cyrre,
þec gelegdon on lāðne bend

510. ic. — 514. éce Jun. Th. — 515. svá. vórdum. — 516. ár. — 517.
arás. — 518. nán. — 519. þea he Jun. — 527. trumme Ms. Jun. écne
] trumne. ár Th. — 528. gefrægn Jun — 529. blæd Jun. — 532.
éce Jun. upp stód éce Th. — 533. Galileam þæs gingran Jun. —
534. éca Jun. Th. — 535. fótum. — 539. þis. gevrðað Ms. Jun.
þus. dōme gevrðad Th. — 541. lāðne Th.

hæðenne mid hondum. him þæt gehreóvan mæg,
þonne heó endestæf eft gesceáviað.

Sume hit ne mihton mōd[e] oncnāvan;

545. (299.) þæt vās se deóra, Didimus vās hāten,
ær he mid hondum hælend genom
sylfne be sīdan, þær he his svāt forlēt.
feóllon tō foldan fulvihtes bæðe.

550. Fæger vās þæt ongin, þæt freódrihten
geþrōvode, þeóden ūre.

* Jun. p. 103.

* he on beáme āstāh and his blōd ageāt,
god on galgan, þurh his gāstes mægen.

forþon men sceolon mæla gehvylce

secgan drihtne þanc dædum and veorcum,

555. þæs þe he ūs of hæftum hām gelædde,
ūp tō êðle, þær ve āgan
drihtnes dōmas [and duguðe þrym,]
and ve in vynnum vunian mōton. ūs is vuldres leóht
torht ontýned, þām þe teala þenceð :

560. [226.] (300.) Ðā vās on eorðan ēce drihten
feovertig daga, folgad folcum,
gecýðed mancynnes, ær he in þā mæran gesceaft,
burhleóda fruma, bringan volde
hāligne gāst, tō heofonrice.

565. Āstāh ūp on heofonum engla scyppend,
veoroda valdend, þā com volcna svêg
hālig of heofonum; mid vās hond godes.
onfêng freódrihten and hine forðlædde
tō þām hālgan hām heofna ealdor.

570. him ymbflugon engla þreátas
þusendmælum. þā hit þus gelomp,

544. hie Jun. Th. móde Th. mód Jun. Ms. — 545. deóra. — 546. ær. —
547. sīdan. — 551. blōd. — 554. dædum. — 555. hām. — 556. āgan.
— 557. dōmas Th. — 559. ontýnan 'aperire.' Gr. Gr. 2, 815. Andr.
Z. 105: '(hālegum mihtum) torht ontýned.' Andr. Z. 1612: '(eóv
is vuldres leóht) torht ontýned.' El. Z. 1230: '(sie þāra manna
gehvām) behliden helle duru, heofones ontýned.' — Unten Z. 596:
'(þær is vuldres blæd) torht ontýned.' — El. Z. 1249: 'torht ontýnde,
tīdum gerýmde.' Cod. Ex. 131, 19: '(vās me svegles leóht) torht
ontýned.' — 560. éce. — 562. ær. mæran. — 564. heofon-rice. —
569. hām.

þá gyt nergende Crist * * *
þæt he þæs ymb âne niht twelf apostolas
mid his gâstes gife, gingran, gesvîðde.

575. Hæfde þá gesette sâvla unrîm
god lifigende. þá væs Judas of . . .
(301.) se ðe âr on tîfre torhtne gesalde
drihten hælend. him seó dæd ne geþeáh,
þæs he bebôhte bearn vealdendes

580. on seolfres sinc. him þæt svearte forgeald
earm æglæca innon helle.
Siteð nú on þá svîðran hond sunu his fæderes,
dæleð dôgra gehvâm drihten veoroda
help and hâlo hæleða bearnum

585. geond middangeard. þæt is monegum cûð,
þæt he âna is ealra gescefta
vyrhta and valdend þurh his vuldres cræft.

Siteð him on heofnum, hâlig encgel,
valdend mid vitegum. hafað vuldres bearn

590. his seolfes seld sveglbehealden.
laðað ûs þider tô leóhte þurh his læcedôm,
þær ve môton seolfe sittan mid drihtne,
uppe mid englum, habban þæt ilce leóht.

(302.) þær his hîred nú hâlig eardað,
595. vunað in vynnum. þær is vuldres blêd
torht ontýned, [gif ve tealá þencað].

Uton hycgan, þæt ve hælende hêran georne,
Criste cvêman! þær is cûðre lif,

* þonne ve on eorðan mægen âfre gestreónan! * Jun. p. 104.

600. Hafað nú geþingod tô ûs þeóden mæra,
ælmhtig god * * *
[227.] on dômdæge, drihten seolfa.
hâteð hêhenglas hlúddre stefne
bêman blâvan ofer burga geseotu

573. âne. — 575. unrîm. — 576. lifigende Th. — 577. âr. — 578. dæd.
— 582. nú. — 583. dæleð. — 586. âna. gescefta Th. gesceafta Jun.
— 590. sveglbefalden Jun. — 591. læcedom. — 592. môton. — 594.
nú. — 595. blêd. — 598. lif. — 599. âfre. — 600. nú. mæra.
Thorpe meint, nach Z. 601. wäre ein Blatt ausgeschnitten. —
602. dóm-dæge.

605. geond foldan sceátas * * *
þonne of þisse moldan men onvecniað,
deade of duste ārīsað þurh drihtnes miht.
(303.) Þæt bið daga lengust and dynna mæst
hlūd gehýred, þonne hælend cymeð,
610. valdend mid volcnum in þās voruld færeð.
vile þonne gesceádan vlitige and unclāne
on tvā healfe, tile and ifle.
him þā sôðfæstan on þā svîðran hond
mid rodera veard reste gestīgað.
615. þonne beoð blīðe þā [þe] in burh mōton
gongan, in godes rīce, [gumena bearn,]
and heó gesēnað mid his svîðran hond
cynincg alvihta, cleopað ofer ealle:
'ge sind vilcuman; gāð in vuldres leóht
620. to heofona rīce. þær ge habbað
ā to aldre ēce reste.'
þonne stondað þā forvorhtan, þā þe firnedon,
beoð beófigende, hvonne him bearn godes
(304.) dēman ville þurh his dæda spēd.
625. vēnað, þæt heó mōten to þære mæran byrig
ūp to englum, svā ôðre dydon;
ac him bið reordierende [rodera valdend,]
ēce drihten, ofer ealle gecvyð:
'āstīgað nū, āvyrgde, in þæt vītehūs
630. ôfestum miclum. nū ic eov ne con.'
Sōna æfter þām vordum vērige gāstas,
hellehæstas, hvyrftum scrīçað
þūsendmælum and þider lædað

-
606. onvecnað Jun. — 607. arīsað. — 608. dimma mæst Jun. bið. — dimma
mæst Th. dinna Th. N. — 609. gehered Jun. hlūd gehýred Th. —
611. gesceavian Jun. Th. gesceadan Th. N. — 613. sôðfæstan. —
'614. gestīgað. — 615. 'þe' ist von einer alten Hand im Ms. zwischen
'þā' und 'in' eingeschaltet, überdem zum Verständnisse unentbehrlich.
— mōton. — 616. rīce. — 620. rīce. — 621. ā Jun. ā. ēce Th.
— 623. ðonne Jun. — 624. dēman. dæda. — 625. vēnað. mōten.
mæran. — 627. ah Jun. [rodera valdend] von Thorpe N. ergänzt.
— 628. ēce Jun. Th. gecvæð Jun. gecvyð Th. — 629. astīgað nū.
vite-hūs. — 630. ôfestum. eov. — 631. vórdum. — 633.] hi
ðider leaðað Jun.

in þæt sceaðena scræf, scūfað tô grunde,
635. in þæt nearve nīð; and no seoððan,
þæt hie up þonan æfre mōton;
ah þær gepolian sceolon earmlic vīte,
clom and carcern and þone caldan grund
deópne ádreógan and deófles spellunge.

640. hū hie him on edvīt oft ásettað
(305.) svarte sūslbonan! stæleð fæhðe
in firne . . . , þæs þe hie drihten,
écne anvaldan, oft forgeaton,
þone hie him tô hihte habban sceoldon.

645. Uton lâ gefencan, geond þās vorulde,
þæt ve hælende hēran onginnen,
georne þurh godes * gife gemunan gāstes blēd,
hū eādige þær uppe sittað,
selfe mid svegeltorht sunu hælendes.

* Jun. p. 105.

650. þær is geat gýlden, gimum gefrætevod,
vynnum bevunden þām þe in vuldres leóht
gongan mōten tô godes rīce,
and ymb þā veallas vlītige scīnað
engla gāstas and eādige [228.] sāvla,

655. þā þe heonon fērað [heofonrīce tô,]
þær martiras meotode cvēmað,
and herigað hēhfæder hālgum stefnum,
(306.) cyning in cestre. cveðað ealle þus:
'þū eart hæleða helm and heofondēma,

660. engla ordfruma and eorðan tudor
* * * tô þissum eādigan hām.'

Svā vuldres veard vordum herigað
þegnas ymb þeóden. þær is þrym micel,
sang æt selde. is sylf cyning

665. ealra aldor in þære écan gesceft.
þæt is se drihten, seðe deað for ūs
geþrôvode, þeóden engla.

634. grunde. — 635. nīð. — 636. æfre mōton. — 637. vīte. — 638. grúnd.
— 640. edvīt. — 642.] . . . ðær Jun. Th. — 643. écne. — 649. svegle.
torht Jun. — 650. gyl denne Jun. — 652. rīce. — 653. scīnað. —
655. fērað. — 659. deman Jun. heofen-dēma Th. — 660. ordfruman
Jun. — 661. hām. — 665. aðor Jun. aldor. écan Th. — 666. ūs.

- svylce he fæste feovertig daga,
metod mancynnes, þurh his mildsa spêd.
670. Þâ gevearð þone vêregan, þe âr âvorpen væs
of heofonum, þæt he in helle gedeáf, —
þâ costode cynning alvihta,
brohte him tô bearme bråde stânas,
(307.) bæd him for hungre hlâfas vyrcean:
675. ‘gif þû svâ micle mihte hæbbe.’
Þâ him andsvarode êce drihten:
‘vêndest þû âvyrgda, þæt âvriten nâre
* * * nymðe me ânne?
ac geseted hafast, sigores âgend,
680. lifigendum liht, leân butan ende
on heofenrîce, hâlige dreâmas.’ þâ he mid hondum genom
atol þurh edvît, and on esle âhôf
hermbealoves gâst, and on beorh âstâh,
âsette on dûne drihten hælend.
685. ‘lôca nû ful vîde ofer londbûende.
ic þe geselle þînes seolfes dôm
(308.) folc and foldan, (feoll niðer tô me)
burh and beorhtne bold tô gevealde,
rodora rîces gif þû seó riht cynning,
690. engla and monna, svâ þû âr myntest.’
Þâ him andsvarode êce drihten:
‘gevît þû âvyrgda in þæt vîtescræf,
Satanus seolf. þe is sûsl veotod,
gearo tôgegnas, nalles godes rîce;

668. dæga Jun. — 670. ár. — 671. gedeáf. — 673. bråde stânas. — 674.
hlâfas. — 676. êce Jun. Th. — 677. vêndest. nâre. — 678. ânne.
— 679. âgend. — 681. heofen-rîce. — 682. ahóf. — 683. herbea-
loves Jun. — 684. dûne. — 685. bevende Jun. vîde. lond-buende
Th. — 686. ðines seoferdum Ms. Jun þînes seoferdum Th. „se o-
ferdum Cæd. 105, 20. suspicor errorem scribæ vel typographi; et
pro ‘ðines seoferdum’ legendum omnino ‘ðines seolfes dom’
i. e. in tui ipsius potestatem.” Lye (Manning) Suppl. s. v. —
687. foh hider to me Ms. Jun. Th. — 688. breoton bold gevealde
Jun. breotone Th. — Vgl. Andr. Z. 524. und Cod. Exon. 272, 22:
‘beorhtne boldvelan.’ — 689. rîces. — 690. ár. — 691. êce. — 692.
vîte-scræf. — 694. geara Jun. géaro. rîce Th.

695. ah ic þe hâte, þurh þâ hêhstan miht,
 þæt þû hellvarum hyht ne âbeode,
 ah þû* him secgan miht sorga mæste,
 þæt þû gemêttes meotod alvihta,
 cyning moncynnes. cer þe on bæcling.
700. vîte þû eác, âvyrgða, hû vîd and sîd
 helheóðo dreórig, and mid hondum âmet,
 grîp við þæs grundes. gang þonne svâ,
 ôð þæt þû þone ymbhvyrst alne cunne;
 (309.) and ârest âmet ufan tô grunde,
705. and hû sîd [and vîd] se svarta eðm seó.
 vâst þû þonne þê geornor, þæt þû við god vunne.
 seoððan þû þonne hafast handum âmetene,
 hû hêh and deóp hell inneveard seó,
 grim græfhûs, gong ricene tô...
710. âr tvâ seondon tîda âgongene,
 þæt þû merced hûs âmeten hæbbe!
 [229.] Ðâ þâm vêrigan vearð vracu getenge.
 Sata n seolua ran and on sûsle gefeól.
 earm æglæce hvîlum mid folmum mæt
715. veán and vîtu, hvîlum se vonna lêg
 læhte við þes lâðan, hvîlum he licgan geseah
 hæftas in hylle, hvîlum hreám âstâh,
 þonne hie on þone atolan (310.) eágum gesâvun,
 hæfdon gevunnon godes andsacan
720. blâc bealoves gâst. þâ he on botme stôð,
 þâ him þuhte, þæt þanon vâre
 tô helleduru hund þûsenda mîla
 gemearcodes; svâ hine se mihtige hêt,
 þæt þurh synne cræft sûsle âmæte.

* Jun. p. 106.

700. eác. vîd J sîd. — 702. grúndes. — 704. ârest. grúnde. — 705. sîd Th. — sîd [J vîd] Th. N. — 706. vâst. — 709. græf-hús. Nach Z. 709. nimmt Thorpe eine grosse Lücke an. — 710. seond Jun. âr. seonden tîda Th. — 711. hús. — 712. Ða þa verga vearð vrece getenge Jun. — 714. æglæce. hvîlum. — 715. véan Jun. læg Jun. veán.. hvîlum se vonna lêg Th. — 716. hvîlum. — 717. hvîlum hreám astah Th. astag Jun. — 718. ðonne he Jun. — 719. ándsacan. — 720. bealove gast þæt Jun. bealoves gast. þa.. stóð Th. — 721. vâre. — 722. mîla.

725. þá he gemunde, þá he on grunde stôð;
 lôcade leás viht geond þæt lâðe scræf,
 atol, mid êgum, ôð þæt egsan grýre
 deófla mænego * * *
 þonne upâstâg * * *
730. vordum invîtum ongunnon þá verigan gâstas
 reordian and cveðan * * *
 'lâ! þus beó nû on yfele; noldæs ær teala:.'

FINIT LIBER II. AMEN.

725. gründe stôð. — 730. ongunnon þa on þa verigan gastas Ms. Jun.
 vórdum. ongunnon þa verigan gastas Th. — 732. lá. nú. ær Th.

„Cædmonianæ huic paraphrasi omnino videntur hîc adiiciendæ preces Anglo-Saxonicae, genium stylumque Cædmonis probe referentes, prout eae nobis exhibentur in antiquissimis membranis codicis Cottoniani, cui titulus Julius A, 2.“ Jun. Vgl. Wanleii Catal. S. 183. und 103.

I.

Aelâ, drihten leóf! ælâ, dêma god!
 geara me, êce valdend!
 Ic vât mîne saule synnum forvundod;
 gehæl þû hy, heofena drihten,
 5. and gelâcna þû hy, lîfes ealdor;
 forþan þû êðest miht ealra læca,
 þæra þe gevurde sîde oððe výde:.

II.

Aelâ, freá beorhta, folkes scippend!
 gemilsa þîn môd, me tô gôde;
 10. sile þýne âre þýne earminge.

Caedmon,

Caedmon's des Angelsachsen biblische Dichtungen

Bd.: 1,2

Elberfeld [u.a.] 1848

P.o.angl. 576 s-1,2

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10753059-1